stratis tsirkas

ORAŞE ÎN DERIVĂ

..Ariagni

univers

STRATIS TSIRKAS

ORAȘE ÎN DERIVĂ

Coperta de *Vasile Olac*

Stratis Tsirkas

ORAŞE ÎN DERIVĂ

• • Ariagni

Traducere de AMALIA ZAMBETI

Editura UNIVERS
Bucureşti, 1981

Cartea II

ARIAGNI

...trecerile prin încăperi și ocolurile prin curți, neînchipuit de întortocheate, ne înfățișau mii de minunății cînd treceam din curte în cămări și din cămări în niște porticuri iar din porticuri în alte încăperi și din cămări în alte curți.

Herodot, *Cartea II*, 148

Și totuși trebuie să chibzuim încotro înaintăm,
Nu cum ar vrea-o durerea noastră, înfometații noștri copii,
Nici abisul chemării tovarășilor de pe celălalt mal.

Gheorghios Seferis, *Un bărbat la malul fluviului*, Cairo, 20 iunie 1942

I

SERGENTUL MIHALIS ȘI CU MINE „GONEAM"

În acea fatală duminică de 13 decembrie 1942 la sute de mile în spatele Armatei a 8-a, pentru a ajunge din urmă și a ne ataşa Brigăzii I greacă, înainte ca aceasta să înceapă să urce țărmul vestic al Syrtei Mari. Rommel se retrăgea întruna. Pentru a evita contactul cu Montgomery, făcea mereu ocolișuri, care, însemnate pe harta Statului Major, aminteau cîtă dreptate avuseseră beduinii cînd în urmă cu șase luni îl porecliseră Vulpoiul Deșertului. Dar înaintam foarte încet. Nici cunoștințele de mecanică ale lui Mihalis, nici nervii mei nu ne puteau determina vehiculul să facă mai mult de o sută de mile pe zi. De neînchipuit cîte găleți de apă putea înghiți cutia asta de tinichea, a cărei formă și culoare aminteau de un brotăcel, iar mersul, de o broască țestoasă. Dacă industriașii din Milano i-au vîrît pe gît lui Mussolini multe rable de același fel, ca să-i remorcheze tunurile antitanc, spunea Mihalis, atunci medalia rezistenței pasive ar trebui decernată nu numai muncitorilor antifasciști de la uzinele Fiat.

În dreapta noastră se întindea Mediterana, mai frumoasă ca oricînd. De alaltăieri începuseră zilele alcyoniene [1], chiar dacă Aliații menționau în comunicatele lor „condiții atmosferice extrem de nefavorabile" la Tunis, pentru a justifica oprirea înaintării. O dată sau de două ori am pus mîna pe găleată și m-am prefăcut că vreau să cobor malul rîpos, pentru a aduce apă de

[1] Zile călduroase în timpul iernii, cînd pasărea alcyon își clădește cuibul.

mare. Dar Mihalis m-a oprit: „Nu se poate, măi Simonidis, înțelege o dată! După o jumătate de oră radiatorul n-o să mai fie bun de nimic." Fiatul era captură de la El'Alamein. El singur îi schimbase pistoanele, îi peticise cauciucurile și îi lipise rezervorul găurit. Îi făcuse acte în regulă pe numele Brigăzii, grație cărora mă strecuram și eu acum printre posturile de pază aliate, înfrînîndu-mi cu greu nerăbdarea de-a ajunge mai repede pe front, pentru a mă regăsi, în sfîrșit, pe mine însumi. Tergiversările alor noștri, la Ierusalim, constituiseră motivul pentru care nu putusem să particip la bătălia de la El'Alamein. Norocul a făcut ca, din legătură în legătură, să dau peste Mihalis, care mi-a spus: „Straşnic. Într-acolo merg și eu. De-asta și meșteresc la rabla asta." Discuția se desfășurase la Marsa Matruh, sub casuarinele drumului ce ducea spre mlaștinile sărate. „Dar mai bine să-ți pui epoleții și chipiul. Aliații nu sînt ca noi, ei respectă galoanele. Ce să-i faci, e nevoie și de puțină șiretenie. Eu o să mă dau drept șoferul tău, și ei o să creadă că limuzina a ieșit special din garaj, ca să transporte pe domnul sublocotenent pe front."

La început nu voia deloc să mă lase și pe mine la volan. „O s-o strici cu nervii tăi. Mașina asta vrea să te porți frumos cu ea, și tu ești atît de grăbit, de parcă ți-au legat o tinichea de coadă. Dacă te grăbești, n-ai decît să te urci într-unul din vehiculele aliaților, din care îți tot fac semn." Într-adevăr, de cum ne vedeau aplecați deasupra motorului mașinii, limuzine, camioane, tot felul de vehicule încărcate cu polonezi, englezi, australieni și francezi liberi se opreau lîngă noi, propunîndu-mi să mă ia. Dar Mihalis știa că nu puteam merge cu ei. Era riscant să mă urc așa, la nimereală, în prima mașină ieșită în cale. În sfîrșit, a acceptat punctul meu de vedere: dacă nu goneam zi și noapte, era cu neputință să ajungem din urmă Brigada. Dar atunci a început tîrguiala. I-am promis marea cu sarea. M-a lăsat să conduc vreun ceas, de încercare, apoi și-a lăsat capul pe spate și a adormit.

Era o noapte fără lună, dar înstelată. Nisipul din jurul nostru părea alb, ca de cretă, iar şoseaua o nesfîrşită panglică neagră. Cînd în faţa noastră apărea un vehicul, îi semnalizam cu farul albastru, ca să nu dea peste noi, iar în spate o luminiţă, cît focul unei ţigări, atrăgea atenţia celor grăbiţi. La început m-a chinuit frigul, mai apoi somnul. Nu sînt sigur, dar cred că mai întîi am adormit cu ochii larg deschişi, cu mîinile încleştate pe volan. Un cruciat uriaş mergea cu paşi grăbiţi alături de Fiat, tîrîndu-şi armele şi armura. Ochii-i erau aţintiţi asupra mea, iar cu mîna stîngă îşi ridica spada în chip de apărare. Văzusem armura sa deasupra marelui cămin al castelului, pe care-l clădise în deşert un francez excentric din Alexandria, la aproximativ şaizeci de kilometri depărtare de El'Alamein. Mi se fixase acolo o întîlnire cu un alt francez grav rănit la Bir-Hakeim, care trebuia să mă ajute să ajung cît mai aproape de frontieră. L-am găsit stînd într-un jilţ vechi în sala de festivităţi a castelului, savurînd fiecare clipă din zilele sau ceasurile care-i mai rămăseseră de trăit. Îşi ridicase ochii sclipitori spre panoplie şi apoi îi coborîse spre crucea Lorenei ce decora marmura căminului : „Ce crezi, tovarăşe ? Sîntem cruciaţi, numai că de data asta scopul este într-adevăr sfînt." Îi spusesem că vin de la Ierusalim. „Ce drum, ce drum...", rostise el visător. „Cu cîţiva ani în urmă eram monarhist, ucenic al lui Charles Maurras... Din fericire, Guernica... Nu evenimentul, ci pînza lui Picasso din pavilionul spaniol." Dădusem din cap în chip de aprobare, spre a nu-l întrerupe. Îmi zîmbise satisfăcut pentru că înţelegeam. „Aşa sîntem făcuţi noi, intelectualii. Avem nevoie de experienţa proprie pentru a sesiza esenţa lucrurilor... Victoria voastră din Luvru... Îţi aminteşti de aripile ei frînte ? De aici, din acest jilţ, le-am auzit zguduind cu fîlfîitul lor temeliile universului. Era ceasul nouă şi patruzeci de minute în seara de 23 octombrie, cînd cele opt sute de tunuri de la El'Alamein..." Tăcuse. „De ce-ţi spun toate astea ? Am febră. Mai bine să ne bucurăm de clipa care alunecă prin gîtul clepsidrei..." Ridicase portocala pe care o ţinea în mînă şi sorbise adînc şi cu reculegere parfumul ei.

Mă străduiam să-mi amintesc numele lui, cînd straturile profunde ale conștiinței mele s-au pus în mișcare și-am ieșit din toropeală. De-atunci, ori de cîte ori auzeam zăngănit de arme, strigam supărat: „Iar dormi, Manolis", și mă trezeam.

Asta se petrecuse în noaptea de vineri spre sîmbătă și în cea de sîmbătă spre duminică. Zorile zilei de duminică ne-au găsit undeva în Cyrenaica, între Derna și Apollonia. Goneam pe o șosea largă, asfaltată, la marginea unui mal rîpos, în timp ce în stînga se etajau coastele înverzite ale Djebel Ahdarului. Pe neașteptate, cabina ni se umplu de fum și de miros de ulei încins. Din fericire, la volan se afla Mihalis. Opri mașina pe dreapta drumului, lîngă o căsuță dărîmată, sub o mimoza sălbatică. Opri și motorul. Am coborît repede din mașină și am ridicat capota. „Tocmai de ce mi-era teamă", zise el. Și micilor beduini, care alergară, le strigă în arăbește: „*Yalla Ruh !*" [1] Copiii se opriră pe un dîmb, urmărindu-ne tăcuți de-acolo.

— Știi ce-o să faci? îmi zise Mihalis. O să găsești un colțișor printre dărîmăturile astea și-o să aprinzi focul ca să facem ceai. Sîntem lihniți de foame, de ieri n-am mîncat. Apoi poți să tragi un pui de somn sau, dacă vrei, poți coborî la mare, să faci o baie. Am de lucru vreo cinci sau șase ceasuri, dar n-am nevoie de tine, pentru că n-o să faci decît să mă enervezi.

— Cinci sau șase ceasuri? Atunci totul e pierdut, am spus deznădăjduit.

— Ce tot sporovăiești acolo? Am promis unui tovarăș să-i aduc un mijloc de tracțiune pentru tunulețul lui rămas orfan, și am să mă țin de cuvînt chiar de-ar crăpa toți dracii! De-am ajunge numai la Benghazi! Sigur că vom găsi acolo niscaiva piese de schimb.

Nu mai încăpea discuție. Am făcut ceaiul și i l-am servit fierbinte. A ieșit morocănos și mînjit de sub mașină, și așa, cu degetele unsuroase, a apucat pesmetul pe care i l-am dat și l-a înmuiat în ceai. L-am lăsat cu treburile lui și am început să cobor cu băgare de seamă

[1] Plecați de-aici (arabă).

malul. La mijlocul coborîşului, m-am aşezat pe o stîncă şi-am aprins o ţigară. Marea, verde ca smaraldul, suspina uşor sub soarele auriu. Mi se păru că sus, în înaltul cerului, ciripesc ciocîrlii ; dar erau oare ciocîrlii ? Mai departe, stîncile formau un fel de amfiteatru. Am văzut o pereche de pescăruşi planînd deasupra mea, apoi luîndu-şi zborul spre largul mării, care, în depărtare, devenea sinilie.

Marea iernatică ofta la picioarele mele, spumegînd lin în jurul pietrelor lustruite. Pentru ce, Manos, pentru cé ? Cine a vorbit ? Cine mi se plîngea cu-atîta amărăciune ? Ce căutam, ce urmăream pe-aceste ţărmuri, printre rămăşiţele de marmură ale unei alte lumi ? M-aş fi regăsit oare pe mine însumi dacă ajungeam din urmă Brigada ? Dar oare eul meu alerga înainte, sau rămăsese în urmă, iar eu fugeam de el ? Pasiunea mea, promisiunile acelea secrete că voi scrie cîndva o carte sau două „care să rămînă posterităţii" — cum de le-am putut da uitării ? Întîrziat, în dezacord cu mine însumi, inutil, ridicam acum o sabie în rîndurile brigăzilor cruciadei ! De ce inutil ? Avea dreptate Mărunţelu cînd spunea că locul meu era în faţa maşinii de scris, să bat întruna ştiri şi articole ? Ziarul *Mahitis*... La Cairo mi se dăduse ultimul număr, pe care îl ascundea acum Mihalis în buzunărăşul vestonului său soios. „Cum ţi se pare ?" m-a întrebat cînd mi l-a dat omul acela mic de statură, cu pistrui pe faţă, pe care toţi îl strigau Fanis. În ziar se făcea bilanţul rolului jucat de Brigada I în bătălia de la El'Alamein, erau amintiţi morţii noştri şi menţionate faptele eroice ale soldaţilor şi ofiţerilor. Articolul de fond, scurt şi simplu, se termina cu o serie de teze care te convingeau imediat, atît de clare şi de bine chibzuite erau. Dar pe cealaltă pagină, cineva dădea veşti despre Brigada II din Palestina. Un articol confuz, care aducea a reportaj, a editorial, a ordine de zi, pe un ton de entuziasm „fără margini". Am recunoscut imediat stilul bombastic al lui Mărunţelu. Aşezat în faţa mea, Fanis îmi aştepta răspunsul, respirînd cu şuieratul caracteristic oamenilor care au făcut pneumotorax. I-am privit degetele încrucişate pe marmura măsuţei din cofetăria de cartier.

Erau degetele lăbărțate ale unui tuberculos supraalimentat. I-am spus părerea, arătîndu-i părțile pozitive și negative, adăugînd că de vreme ce ziarul nu va mai ieși la Ierusalim, texte ca și acesta vor dispărea treptat-treptat. Fanis rîse tare; chipul său lucios se acoperi cu riduri mici de om chinuit; trebuie să fi fost pescar sau plugar în insula lui natală. „Dar tu nu-l înghiți deloc", îmi spuse el, devenind dintr-o dată serios. Vorbisem fără să rostesc vreun nume. Despre divergențele mele cu Mărunțelu discutasem o dată sau de două ori, și numai cu Garelas. Faptul că Fanis înțelesese imediat însemna că era la curent. „Mă iartă", i-am răspuns. „Eu judec după ceea ce am în față. Textul ăsta nu e în concordanță cu jertfele făcute cu-atîta modestie și care sînt descrise mai sus. Îmi creează impresia unui om cocoțat undeva deasupra, care se silește să arunce fraze sforăitoare ca să mă facă pe mine și mai mic. Vorbește întruna ca un «cap pătrat», dar nu crede în nimic." „Fii atent, îmi spuse Fanis, s-ar putea să creadă în ceva, dar să nu fie în stare să exprime acest lucru. Nu-i absolut necesar ca toți să avem cultura ta." „Greșești, i-am spus. Felul în care vorbești și scrii, arată cine ești. Aici nu încap circumstanțe atenuante. Stilul constituie criteriul cel mai sigur al atitudinii tale față de celălalt, față de om. Din asta se vede în ce măsură îl iei în considerație, și în ce măsură îl respecți. Ia exemplul lui Makryiannis [1]..." „Îl cunosc, mă întrerupse Fanis, îi citeam memoriile la închisoare." Pînă la urmă recunoscu supărat și fără voie că, da, Mărunțelu se străduia uneori să pară mai mare decît era.

Am fi stat pînă tîrziu în seara aceea, dar Fanis trebuia să se întîlnească cu un om politic refugiat în Egipt; ne-am despărțit. Chiar dacă era zgîrcit la vorbă, îmi plăcea să discut cu el. Te asculta cu luare-aminte, punea întrebări, ezita, își punea întrebări sieși, chibzuia, întreba din nou și astfel, fără să-ți dai seama, te călăuzea, și odată cu tine și pe el însuși, pe drumul cel just. Fără

[1] General grec (1797—1864), autodidact, autor al unui volum de *Memorii*, operă de referință în evoluția prozei moderne grecești.

scrîșnete, fără Dumnezei și grijanii. Mai tîrziu, mergînd de unul singur, m-am pomenit fluierînd în noaptea friguroasă. Dădusem un ocol statuii lui Ibrahim [1] și acum căscam gura la fațada cenușie a clădirii Operei. Mi-am amintit de tata care, pe cînd era încă foarte tînăr, văzuse aici un spectacol cu Eleonora Duse. Cît de mult îl urîse atunci pe D'Annunzio, pentru că nu se sfiise să apară umflat în pene și cu ifose de amant calabrez, în loja Kedivului ! Mi-am amintit apoi de delirul italienilor, al levantinilor și al grecilor care, dezlegînd caii de la landoul „Divei" l-au tras pînă la Shepherd's Hotel, care nu se afla prea departe. Aclamațiile și trandafirii călcați în picioare, odată cu bălegarul cailor. Nimic nu s-a schimbat. Iată-l pe cotropitorul Moreei [2] călare, întorcînd spatele Operei ; iată troacele zidite pentru adăpatul cailor de birjă, tropotul ritmic sacadat al potcoavelor pe caldarîm, ca și sunetul mătăniilor, care fărîmițează ora așteptării ; și mirosul dulceag al trifoiului, al apei stătute din bazin, și celălalt, exotic și pătrunzător, al lebbekurilor și sicomorilor din Ezbekiah... M-am descotorosit de doi soldați englezi, beți turtă, care-mi cereau bani împrumut și am pornit spre patul care mă aștepta în casa unei perechi de bătrîni icarioți [3]. M-am oprit brusc din mers. Nu cumva Fanis fusese acela care-i convinsese pe oamenii noștri din Palestina de justețea punctelor mele de vedere cu privire la ofițeri ? Se afla însă de atunci la Cairo ? Formulasem aceste „teze" în februarie și răspunsul îmi parvenise în iunie ; Mărunțelu îmi comunicase atunci că fuseseră adoptate și că hotărîrea ce mă nedreptățea fusese anulată. Patru luni pentru a face drumul Kfariona-Cairo și invers ? În afară de cazul că le reținuse el. E posibil, ziceam în sinea mea. Silueta lui, glasul lui, mirosul lui îmi întunecau orizontul.

M-am întîlnit cu Fanis de mai multe ori și într-o zi am ridicat problema care mă frămînta : mașina de scris sau frontul ? A început atunci să-mi enumere tacticos

[1] Ibrahim-Pașa (1789—1848) vice-rege al Egiptului (1848). A luptat alături de turci (1824—1827) împotriva Războiului de eliberare națională a poporului grec.

[2] Pelopones (vezi nota 1).

[3] Locuitori ai insulei Ikaria din Marea Egee.

și cu glas scăzut nevoile care existau atît într-un sector cît și în celălalt. De fiecare dată îndoia cîte un deget : „Ei, acum, vezi și tu ce poți face.“ M-am gîndit puțin, apoi i-am răspuns. Fără nici o ezitare, mi-a indicat omul cu care trebuia să iau legătură în Alexandria : „Stai vreo săptămînă cu ei, tovarășii de la Marină vor să scoată și ei un ziar. Arată-le tot ce știi și apoi poți pleca, de vreme ce dorești atît de mult.“ Ne-am luat rămas-bun fără multă vorbă, de parc-ar fi trebuit să ne întîlnim a doua zi. Dar cînd eram pe punctul să dau colțul străzii, m-a chemat înapoi. „Divergențele tale cu tovarășul... ați discutat vreodată despre ele voi doi, de față cu ceilalți ?“ I-am răspuns că nu. „E o greșeală“, mi-a spus. „Știu, i-am zis, ar fi fost mai bine pentru mine dacă aș fi făcut-o, cu toate că n-am fi ajuns la nici un rezultat.“ Nu înțelegea de ce, și atunci m-am văzut silit să-i povestesc în amănunt totul. Ca să nu stăm în mijlocul străzii, am intrat într-o cafenea micuță. Fanis își sorbea zgomotos ceaiul de salvie, plescăind din limbă și privindu-mă drept în ochi : „Unele din afirmațiile tale sînt extrem de grave, dar își pierd din valoare pentru că tu ești acela care le faci, și știu că nu-l poți înghiți. E nevoie și de alte mărturii.“ Ce să-i fi spus ? „Faceți o anchetă și dacă reiese că sînt părtinitor, luați măsuri împotriva mea ?“ Închise ochii și chibzui : „Mai avem și alte treburi, prietene. Nu-i acum timpul pentru asemenea lucruri. Și-apoi e nevoie să se țină o ședință care să hotărască. Trebuie să fie anunțat și el. În orice caz, mai devreme sau mai tîrziu problema va trebui lămurită în fața celor interesați — bineînțeles, dacă vom trăi.“ Tăceam. „Acum, grăbește-te, altminteri pierzi trenul.“ Dar la Alexandria săptămîna s-a transformat în lună. Mereu se ivea cîte ceva ce nu mergea bine. „Rămîi cu noi și de Crăciun“, îmi spuneau tovarășii. În acest timp, Brigada alerga după Rommel. Într-o zi m-am supărat și am început să strig la ei. Au acceptat să mă trimită cu o ambarcațiune spre Tobruk. Dar la control, treaba n-a mers. În timp ce urcam pe vas, un fascist m-a luat la întrebări : „Unde merge ăsta ? Ia vino-ncoa !“ Era cît pe-aci s-o pățesc. După aceea m-au îndreptat spre ofițerul francez de la Bir Hakeim, care se numea...

Pierdusem noțiunea timpului de cînd stăteam acolo sus, pe stîncă. M-am întins ca să-mi dispară din amorțeală. Soarele îmi muiase oasele. Ce făcea oare acum Mihalis ? Purtam ghete din piele moale, cu talpă de crep, și cățăratul pe pietrele colțuroase a însemnat o jucărie.

Am ajuns repede la șosea, sub mimoza sălbatică. Mihalis nicăieri. Îl strig și-mi răspunde : „Vino, mă bărbieresc". Glasul lui venea dintre dărîmături.

— Mi se pare că te pregătești de nuntă, i-am zis și mi-a părut imediat rău, pentru că eu am fost acela care zile de-a rîndul l-am tot bătut la cap să se bărbierească.

— Nu-i de glumă ! N-o să scap fără să fac un drum pînă la Benghazi. Trebuie schimbate bielele. O să merg pe-o mașină de-a Aliaților, iar la întoarcere o să mă aranjez cu vreo ambulanță.

— Pînă la Benghazi sînt două sute de mile, i-am zis. O să întîrzii, și-apoi s-ar putea să ai și alte complicații, și-atunci, s-a dus la naiba totul !

— Fii fără grijă, mă descurc eu ! Pînă se-nnoptează sînt înapoi. Dar tu ce-o să faci în timpul ăsta ?

M-am gîndit și iar m-am gîndit :

— Te voi aștepta aici, am zis în cele din urmă.

— Foarte bine. E lucrul cel mai cuminte.

— De ce nu cerem cuiva să ne remorcheze ?

— Ce, nu ți-e bine ? Cînd o să vadă în ce hal e rabla asta, o să-i dea un brînci de-o să ajungă la fiare vechi.

Într-adevăr, în punctul unde țărmul forma un fel de amfiteatru, se aflau aruncate claie peste grămadă o mulțime de vehicule de-ale aliaților lăsate pradă ruginii.

Mihalis coborî la mare și începu să se frece cu piatră ponce, ca să se curețe de unsoare și negreală. Se îmbrăcă, își puse mantaua, își luă casca sub braț și se așeză în așteptarea unui vehicul, dar mai înainte se asigură că am actul de identitate la mine.

— Pehlivanule, i-am spus. Te și văd cum o să dormi astă seară în brațele unei fete frumoase, iar eu rămîn să deger aici, de unul singur.

— Bagă de seamă, îmi spuse. Să nu faci foc după asfințit, că se poate întîmpla o nenorocire. Aerodromul din Creta e chiar în dreptul nostru.

— Am înțeles, domnule general.

— Să știi că nu glumesc!

Apăru un camion australian, încărcat cu butoaie. Mihalis le strigă „*Greek*, Benghazi!", iar șoferul opri și-l luă imediat. Pe cînd se urca în spatele camionului, stătu o clipă și mă privi. Am înțeles. Mă gîndeam și eu la același lucru. În camion era loc și pentru mine, dar cine ar fi păzit Fiatul? El trebuia să hotărască. Dacă mi-ar fi făcut semn să urc, n-aș fi stat o clipă pe gînduri. Dar în timp ce mașina se depărta, l-am văzut salutîndu-mă, apoi arătîndu-mi ceva în jos, ceea ce însemna „în astă seară".

Micii beduini, care-i aduseseră lui Mihalis apă pentru bărbierit, îmi strigau acum „*maia, maiá*" [1]. Le dădui găleata. Plecară în fugă printre pomii dîmbului ce se înălța pe cealaltă parte a șoselei. După puțin se întoarseră cu apa. Îmi făceau semne că putea fi băută. Am dus găleata la gură și am simțit cum îmi îngheață dinții. M-am dus în colțul unde pregătisem ceaiul, am strîns cîteva surcele, le-am îngrămădit între două cărămizi, am luat puțină benzină de la mașină, am turnat-o peste ele și apoi le-am dat foc. Copiii strigau „ceai, ceai", bătînd din palme. „Aveți puțină răbdare, le-am spus în grecește. Pînă să se încălzească apa mi-am adus uneltele de bărbierit și oglinjoara, gamela, cutia cu zahăr și ceaiul. Copiii stăteau roată și priveau. Cînd îmi umflam obrazul, pentru ca lama să prindă bine perii, își umflau și ei obrazul. După aceea mi-au turnat apă să mă spăl și, cînd le-am făcut semn, s-au așezat pe jos, cu picioarele încrucișate sub ei, așteptînd. Am pus în ceai zahăr din belșug, pentru că știam că le place infuzia asta tare și foarte dulce. Fiecare sorbea zgomotos cîte două înghițituri din gamelă, apoi o trecea celuilalt, după care fiecare își freca burta ca să-mi dea să

[1] Apă, apă (arabă).

înțeleg cît de mult i-a plăcut. Am alergat și le-am adus și pesmeți. De-acum eram prieteni.

Mai tîrziu însă deveniră o adevărată pacoste. Îmi cereau țigări, strigau vorbe pe care nu le înțelegeam, își ridicau galabiile și urinau chicotind în jurul meu. Dar cînd s-au urcat în Fiat, mi-a sărit țandăra și-am strigat *Yalla Ruh*. S-au oprit uluiți, ca să vadă dacă-i adevărat. M-am prefăcut că iau o piatră de jos. Dezamăgiți, mi-au întors spatele și-au plecat cu un aer plin de demnitate. După puțin, i-am auzit certîndu-se și fugărindu-se jos, pe plajă. Pe urmă nu i-am mai auzit și m-a cuprins urîtul. Nu voiam să stau lîngă șosea, de teamă să nu treacă vreo patrulă a Poliției militare și să mă ia la întrebări. Mi-am amintit că aveam cu noi un ziar vechi din Alexandria. L-am căutat în buzunarul portierei, hotărît să citesc și foiletonul pe care-l lăsasem deoparte. Dar am scos un teanc de scrisori. Am citit începutul primei scrisori și m-am uitat la semnătură. Lui Mihalis îi scria mama : Ariagni Saridis. Am împăturit scrisoarea și-am pus-o la locul ei.

— Ariadni și nu Ariagni, i-am spus lui Mihalis cînd a rostit pentru prima dată numele ei.

— Nu, e corect așa cum spun : Ariagni, din Naxos. Se trage din insula asta. Un elenist englez, care locuiește lîngă noi, m-a asigurat că maică-mea pronunță mai corect numele ei decît învățații.

— Nu cumva pe taică-tău îl cheamă Tezeu ?

— Nu, Dionysis. Dar de ce rîzi ?

Cum să-i explic ? Mi-l închipuiam pe englez cufundat în diverse speculații pe tema acestei coincidențe și mi s-a părut comic. Am încercat s-o dreg, spunînd că am cunoscut un anume Dionysis al cărui nas era întotdeauna roșu din cauza vinului.

— Și taică-meu cam trage la măsea, dar preferă uzo. Acasă ne dăm imediat seama cînd e cherchelit, pentru că-i arțăgos și se ceartă cu toți.

Tatăl lui Mihalis era chelner de meserie, vechi sindicalist, fusese chiar rănit în pulpă de-un glonte, la o grevă. Locuiau într-un cartier popular, la Cairo, lîngă palatul unui pașă. Aveau patru băieți și două gemene. Mama lor se căsătorise de tînără, la șaisprezece ani.

— Și, zău, măi Simonidis, deși are patruzeci și cinci de ani, e încă tare arătoasă, nu spun asta pentru că-i maică-mea. Și curajoasă de n-are pereche. Avea douăzeci de ani și era însărcinată cînd a scăpat din gura mitralierelor un egiptean care participase la o demonstrație, o namilă de om care nici pînă azi n-a uitat asta.

În găleată rămăsese puțină apă. Copiii nu se mai vedeau. Desigur că locuiau în vreo așezare din spatele pădurii. Am deschis o conservă de carne și am mîncat. Muiam pesmeții în apă căldării. Aerul se încălzise și vibra deasupra pămîntului și a stîncilor. Mi s-a făcut somn. Am pus ranița drept pernă și m-am ghemuit pe bancheta dublă a Fiatului. Înainte de-a adormi, mi-am zis cu reproș : Manolis, n-ai ridicat în mod just problema ta în fața lui Fanis. Trebuia să întrebi : „activitate sau artă ?“ Dar n-ai îndrăznit, știai ce-o să-ți răspundă. De fapt, astăzi nici nu există alt răspuns. Și totuși această cruciadă a oamenilor simpli are nevoie de scriitori și de poeți care s-o exprime, pentru ca oamenii să-i poată cunoaște măreția, căci altfel se va pierde. Vei riposta : dar lucrul acesta poate fi făcut și mai tîrziu... Acum există alte treburi, mai urgente. Cine ne împiedică să facem și una și alta ? Nimeni. Numai că un singur om nu le poate face bine pe amîndouă. Trebuie să aleagă. Mi-am amintit de cuvintele lui Jean-Richard Bloch, la Paris, pe vremea războiului din Spania : „E o problemă aproape insolubilă. Ce e de preferat ? Să-ți trăiești viața sau s-o așterni pe hîrtie ? Să te arunci asupra lucrului trecător sau să stai locului pentru a-l descrie ? E mult mai interesant să urmărești evenimentele ; atunci însă totul curge, nu reții nimic. Să le reții însă pe hîrtie, iată singura modalitate de a le salva de naufragiul universal al timpului ; dar atunci totul îți alunecă printre degete, nu participi la nimic...“

Cînd m-am trezit, soarele asfințise, lăsînd numai o trăsătură de penel trandafirie la orizont. Deasupra mării plumburii, cenușii, alerga un bîzîit de insectă. Din cînd în cînd se oprea ca apoi să reînceapă. Un Dornier, am zis în sinea mea. Oare era bîzîitul avioanelor de transport germane sau mă înșelam ? Dintre dărîmături țîșni deo-

dată o flacără. Aplauze şi rîsete. Micii beduini şterpeliseră gamela şi celelalte unelte ale mele şi făceau ceai. M-am repezit afară din maşină, strigînd. Avionul cobora în picaj tocmai deasupra amfiteatrului cu vehicule ruginite, lansîndu-şi bombele ca un şirag de mărgele. Erau bombe de calibru mic, dintre acelea pe care le botezasem „ouă de turturele". Am fugit spre casa dărîmată, care-mi oferea adăpost. Cu braţele desfăcute am căzut cu faţa în jos, peste copii. Un fulger verzui, un zgomot asurzitor şi presiunea aerului... Presiunea aerului care stingea lampa întinsă în pînza lui Picasso. Ştiam, eram rănit sau bolnav. Sîngele acesta şi ţipetele şi confuzia... Ori de cîte ori aveam febră, îmi revenea coşmarul cu lampa : îmi frigea tîmplele, mi se lipea de limbă şi apoi pe piept cu sticla culcată... Aceeaşi senzaţie pe care am avut-o şi la Premeti. Şi-acum, aici, lîngă Apollonia. Nu departe de antica Cyrene. Oriunde e pămînt poţi afla un mormînt... Oriunde e pămînt poţi afla un mormînt...

II

PORTARUL CU PIEPTUL PLIN DE DECORAŢII de pe vremea primului război mondial îi făcu semn lui Robbie s-o ia pe cărarea dintre arbuştii tropicali, să treacă de secţia Afaceri Orientale şi să iasă prin portiţa de fier ce dădea spre malul răsăritean al Nilului. Pesemne că era aşteptată o persoană simandicoasă, şi de aceea nu mai era permisă intrarea şi ieşirea prin poarta principală a ambasadei. Predase raportul ataşatului („În sfîrşit ! Cît ar mai fi întîrziat dacă numărul de pagini ar fi fost cel normal ?") şi, ieşind, se lovi nas în nas cu Lady Thomson. Era parfumată şi foarte grăbită : „Robert ! Ce căutaţi aici ? Plecaţi repede, Excelenţa sa e tare furioasă pe dumneavoastră..." Excelenţa sa, soţul ei. Moravuri de război. Merita să le observi, dar fără să laşi să-ţi acrească percepţia senină a realităţii. Rupsese relaţiile cu Exce-

lența precedentă tocmai ca să-și găsească liniștea. Dar războiul, datoria etc. etc.

— Doctor Richards, îl chemă Lady Thomson cu glas înăbușit, în momentul în care se îndrepta spre coridorul unde se afla biroul Cifrului. Aveți știri de la biata Nancy ?

— Nu prea multe. Dar își revine, își revine...

Soldatul care făcea de gardă la portiță își îndreptă poziția, roșind. Era tulburat, dar din ce cauză ? Ferestrele imobilului din față erau închise. Pe drumul paralel cu fluviul, nu se vedeau nici trecători, nici polițiști, nici mașini, cu excepția unui mic vagabond care se îndepărta fără să privească în urmă, ținînd demonstrativ în mînă o cutie de tinichea. Un culegător de mucuri. Soldatul lovea bocancii și patul puștii cu un aer absorbit. Regimentul I Highlanders al Reginei. Șapte luni în iadul Nisipurilor. Robbie îl înțelegea, îl înțelegea foarte bine.

Malul acoperit cu o iarbă deasă cobora lin în spatele parapetului zidit. Era opera grădinarilor ambasadei, chiar dacă exteritorialitatea se oprea la portița de fier. Nevoile estetice se îmbinau cu finețurile diplomației. Dar ce așternut romantic pentru dragoste în bezna nopții ! Sub amenințarea Curții Marțiale și așa mai departe. Era nevoie de doi, unul să facă de planton și celălalt... Dar atunci nu mai avea nici un farmec. Pe cînd singur, singur, avînd drept martor numai pe Dumnezeu. Și auzul să-ți fie mîngîiat de murmurul Nilului ; de chemările îndepărtate ale barcagiilor în noapte ; de vuietul confuz al orașului modern sub iluminatul redus al războiului. Simți fiorul unei fericiri realizabile.

Bătea vîntul de miazănoapte. În strîmtoarea insulei Roda felucele cu pînzele latine pluteau înclinate. Un vas fluvial încărcat cu baloturi de bumbac cobora solemn drumul fără pulbere. Lîngă malurile Ghezirei, apele oglindeau cerul. Curmalii se legănau agale și vîntul despica frunzișul eucaliptilor ca un pieptene care caută cărarea cea mai potrivită. Robbie merse din nou pe trotuarul cu grilajul ambasadei. O limuzină guvernamentală intră sub portal. Santinelele prezentară armele, sub gheretele lor de trestie. Apoi trecu de piațetă și intră într-un imobil situat pe trotuarul de vizavi. Portarul îi veni în

întîmpinare. Era un bloc vechi, impunător, cu trepte de marmură și niște cariatide respingătoare din ipsos, care susțineau balcoanele fațadei. Ascensorul se închidea fără zgomot și luneca ca un fulg. Dar era neîncăpător pentru că-l amenajaseră în spațiul rezervat luminatorului bucătăriilor. Abia încăpeau doi bărbați în picioare. Peter locuia la etajul al patrulea, adică pe terasă. Înainte vreme, acolo se aflau spălătoriile și camerele de serviciu, dar proprietarul le unise, amenajînd două apartamente, pe care le închiria, datorită războiului, cu bani, nu glumă. Robbie apăsă pe butonul etajului patru; și-l imagină pe generalul Wilson cu pîntecele său uriaș în cutia aceasta îngustă. Dar nu, el s-ar fi urcat pe scări, se lăuda întotdeauna că are inima sănătoasă. Sus, în nișa ușii apartamentului vecin, era desenată cu flacăra lumînării o cruce. Greci. Cum de nu observase mai înainte? Pesemne că semnul rămăsese de la sărbătorile Paștelui. Peter îi deschise și apoi închise repede ușa după el. Purta o haină de casă din păr de cămilă și la gît un fular albastru. În biroul lui ardeau două radiatoare electrice, dar el tot tremura de frig. Malarie, o amintire de la Mycene. Ca și altă dată, pe masa lui de lucru se aflau deschise *Lexiconul* editat de ziarul *Proia*, *Dicționarul de sinonime* al lui Vlastos și *Dicționarul greco-francez* al lui Pernot.

— Robbie, dragul meu, am vești foarte proaste despre Kurt.

— Știu. Mi s-a spus jos.

— Ți s-a spus, cum?

— N-am vrut să întreb. Mi-a fost suficient c-a murit într-un lagăr din Kenya.

— Dar a fost omorît de compatrioții săi, vreau să spun de ceilalți, de naziștii internați.

— Nu mai vreau s-aud nimic.

— A fost jupuit de viu, Robbie.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Peter!

— Iartă-mă. Am făcut tot ce-am putut.

— Știu.

— Nu voia în nici un chip să plece din lagăr. S-ar putea spune că și-a căutat moartea.

— Știu, știu, știu.

Pauză.

— Ce vești mai aduci de jos ?

— Nimic nou. Ursa Mare e furios pe mine.

— L-ai văzut ?

— Nu. Mi-a spus Gwendolen.

— Cine-i de vină ?

— Să mă fi lăsat la Ierusalim. Ascultai emisiunile mele. Sînt acum mai bune ?

— Gwendolen a crezut că vei fi mai util aici.

— E o minciună, și tu știi asta foarte bine. M-au rechemat în urma denunțului făcut de Winter.

— N-aveai legături cu antifasciștii greci ?

— Cu unul singur, dar n-am vorbit niciodată despre situația din Grecia sau despre mișcarea de partizani ori despre alte chestiuni asemănătoare. Era un om de lume, de o discreție desăvîrșită.

— Te cred. Dar Winter este așa cum este. Clasele de jos nu respectă codul nostru de comportare.

— Și acum mi se cere să devin un fel de Winter.

— Exagerezi. Tot ce vor de la tine e să le faci, la interval de zece-cincisprezece zile, un raport despre cum vezi tu climatul psihologic al orașului. Iar tu le dai fragmente de roman.

— Dar cum poți cunoaște pulsul unui oraș dacă nu cunoști pe cei care-l locuiesc ? Cînd cunoști preistoria unei situații date, concluziile decurg de la sine, ca ecuațiile matematice. Speculațiile sînt pentru ageamii.

— Îmi pare rău, Robbie, dar o să dai de belea. Vrei să auzi observațiile la ultimul tău raport ? Ursa Mare a scris : „Nebun, nebun de legat, scăpați-mă de omul acesta". Atașatul comercial : „Fără legătură cu subiectul. Inutil. Să se oprească." Atașatul de presă : „Fără legătură cu subiectul. Dar frumos scris." Atașatul cu Afacerile Orientale : „Fără legătură cu subiectul. Poate va folosi cîndva". Atașatul militar : „Gunoi ! ! !" Reprezentantul *Intelligence Service*-ului : „Foarte, foarte interesant. Vreau o copie."

— E vorba de raportul în care scriam despre Nabulion [1] ?

— Da, Robbie. De ce eşti atît de subiectiv ? Pe cine interesează ciorovăielile tale amoroase cu haimanalele din cartierul tău ?

— Pe colonelul Davies de la *Intelligence Service* nu l-ai văzut ? E totuşi un băiat încîntător. De ce nu vrei să-l cunoşti ?

— Bagă-ţi mînţile-n cap, Robbie. Ne aflăm în vreme de război... Iartă-mă că-ţi amintesc acest lucru. Îmi ajunge durerea de cap pe care mi-o dă Napoleon al meu.

— Ce-i cu el ?

— E prototipul mercenarului clasic.

— Şi tu admiţi să i se trimită lire şi armament. Te înţeleg, firesţe. Nu putem să fim cu toţii asemeni lui Kurt Stoetlin.

— Adeptul lui Eliot se apropie acum de romantici ? Ce vom mai vedea oare pînă la terminarea războiului ?...

— Eşti un măgar, un măgar prostuţ, zise Robbie rîzînd şi apucîndu-l afectuos de grumaz.

Masochismul, acesta era viciul lui Kurt. Robbie ar fi trebuit de fapt să-şi dea seama de lucrul acesta cînd l-a auzit vorbind despre poezia lui Swinburne. Prin urmare avea şi el vulturul lui ! Nu accepta niciodată invitaţia la ceai, deoarece nu putea invita şi el la rîndul lui. Locuia în spălătoria unui imobil din cartierul Balaxa. Dar nu era nici măcar atîta, ci latrina terasei. Acoperea gaura cu o scîndură în formă de rachetă. Mobilierul ? De o sobrietate ascetică la pătrat : o rogojină, o cărămidă goală drept pernă, o maşină de spirt, cutiuţe Lipton cu ceai şi zahăr, două în chip de ceşti, un rest de săpun care stătea în echilibru pe gîtul robinetului ; în colţ, partituri prăfuite şi deasupra lor un mic armoniu negru. Ciment. Nici o fereastră sau un luminator. O închisoare. Era nevoit să doarmă cu uşa întredeschisă.

[1] Nabulion este o deformare a numelui Napoleon. Peter se referă la Napoleon Zervas (1891—1957), liderul organizaţiei de rezistenţă naţionalistte E.D.E.S., sprijinită de englezi, care de fapt a colaborat cu nemţii.

Iarna degera de frig, vara crăpa de căldură. Și totuși spunea că e fericit. Ieșea îmbrăcat în galabie, dar încălțat. Purta niște sandale făcute în serie, din cele croite de pantofarii armeni. Era foarte blond, foarte înalt, foarte slab, cu mărul lui Adam proeminent și purtînd totdeauna semnele briciului. Mergea într-o parte, deschizîndu-și drum cu umărul și tîrîndu-și puțin piciorul stîng, în bazarul supraaglomerat.

Vorbeau franțuzește, o soluție oarecum diplomatică, deși pronunția lui era curioasă. Spunea de pildă *sonie* în loc de *songe*. În prima seară cînd s-au cunoscut în băcănia din colțul Balaxei, îi spusese : „Aici parcă trăiești într-o lume de vis". Privirile li se încrucișaseră [illegible] în care Ariagni Saridis șterpelea un calup de [illegible] rufe și-l strecura în sacoșa ei. Kurt zîmbise [illegible] în limba franceză : „O mie și una de nopți. Aici [illegible] faptele cele mai urîte sînt învăluite într-o [illegible] basm." Ieșiseră împreună, mergînd de-a lungul [illegible]. „Priviți această lumină aurie care imaterializează [illegible] obiectele cele mai obișnuite. O lampă de gaz [illegible]grită de fum strălucește totuși ca și lampa lui Aladin. Nu credeți ? Priviți cum gesticulează bărbații, ascultați rîsul lor molipsitor. Cum le strălucesc ochii plini de inteligență și senzualitate, parcă trăiesc aievea un vis minunat..." Se oprise în fața tarabei unui negustor de zaharicale și apucase cu degetele lui slabe o migdală curățată și o rontăise. „Mai luați", îl poftise arabul bucuros. „Ce popor, spusese Kurt. Cît de mult îi plac sticlele multicolore, hainele țipătoare. Glumele pe care le fac cînd stau de veghe după miezul nopții în lumina puternică. Și muzica lor lascivă care n-are sfîrșit, și nu știi de unde începe." Cînd au ajuns în orașul de sus, ridicase ochii și privise cerul, nemărginit în seara aceea. „Și simplitatea lor neprefăcută în dragoste, continuase Kurt, parfumurile, condimentele, șerbeturile, chipul pe jumătate ascuns al femeilor, excitantul cel mai eficient... Priviți aceste minareturi. Simboluri întru proslăvirea legii primordiale a vieții."

Într-o seară, cînd Robbie nici nu-l mai aștepta, trecuse de ora opt, Soliman veni și-i spuse : „Ați auzit

soneria ? E scrîntitul ăla de neamț, care umblă în galabie." Îl introduse imediat în salonașul roșu cu draperii de catifea. „Ceasul e nepotrivit, știu. Dar m-ați îndatora cu o ceașcă de ceai." Nu mîncase nimic din ziua precedentă. Era de necrezut cît de restrînse îi erau nevoile. Le mărturisi că două picături de lapte și o bucățică de zahăr îi asigurau caloriile necesare pînă a doua zi. Treaba aceasta îi plăcu lui Soliman care pînă-n acea clipă își manifestase antipatia printr-o lipsă de atenție inexplicabilă.

În timpul conversației, Kurt își amintise de Ariagni. O văzuse în acea după-amiază mutîndu-se pe strada lui Robbie, cu care era acum vecină. Dar ce coincidență, să se numească Ariagni și să locuiască pînă acum în labirint.

— Aa, și dumneavoastră îl numiți labirint ?

— Dar nu i se potrivește ? Patrulaterul acesta din Balaxa și pînă aici, în strada dumneavoastră, cred că se numără printre cele mai vechi cartiere din Cairo. Cîți europeni ar fi în stare să-l străbată ?

— În orice caz, eu sînt în stare. În ceea ce privește vechimea, felul în care sînt construite zidurile caselor vechi nu indică o epocă cu mult înainte de ocupația lui Napoleon.

— Și încă o ciudățenie. E vorba de Nabulion, micuțul arab zdrențăros. Nu-i sînt de-ajuns cei șase copii, l-a mai luat și pe ăsta în cîrcă !

— Coincidențe, dragul meu. Vă fascinează numele Ariagni și iată-vă lansat în diverse speculații.

— Nu-i obligatoriu ca toți nemții să fie tari și în greaca veche. Eram student la matematică cînd am fost mobilizat.

— Ce vîrstă aveați ?

— Șaptesprezece. Din fericire, după cîteva luni s-a semnat armistițiul. Am servit la artilerie, dar ceea ce am văzut mi-a fost suficient ca să urăsc războiul. Am devenit vegetarian, teozof, nudist și nu mai știu ce altceva. Ați auzit despre Wandervogel ? Formam grupuri de băieți și fete, de la doisprezece ani în sus, și cutreieram pe jos întreaga Germanie. Fără nici un scop, fără nici un șef pe capul nostru. Cel mai viguros trecea în

față și deschidea drumul. Un stol de păsări călătoare. Nu prindeam rădăcini nicăieri, nu recunoșteam nici stat, nici părinți. Credeam în principiile noastre proprii, mai ales în spiritul tovărășesc. Am dus viața asta aproape patru ani. După aceea am rămas trei prieteni și am continuat așa alți zece ani. Și nu ne-am fi oprit dacă Tineretul hitlerist nu și-ar fi pus în gînd să înghită toate păsările călătoare. Am reușit să fug la timp. Ne-am îmbarcat la Hamburg. Cartea lui Romain Rolland despre Gandhi ne făcea să vedem în India paradisul pe care-l căutam. Nici n-am vrut să coborîm la Port Saïd, ca să vizităm orașul. Eu, cel puțin, nu știam nimic despre Egipt și totul îmi era indiferent. Dar acolo, în arșița și toropeala amiezii, am văzut un om în vîrful unui minaret. Ne-a făcut o mare impresie. Un glas omenesc care vestește ceasurile zilei. Am coborît de pe vas ca să aflu mai multe lucruri și n-am mai plecat.

— Așadar, glasul omenesc.

— El și soarele. Veșnicul zîmbet al Cerului.

— Cum ai trăit ?

— La început am crezut că mă voi descurca că în Germania. Studiasem muzica. Dar la Cairo am înțeles că nu sînt liber. Îi scandalizam pe europeni. Pastorul luteran m-a luat de-o parte ca să mă dăscălească cînd m-am dus la biserica lui, Sfîntul Andrei din Bulak. Am aflat însă că orga bisericii era stricată de ani de zile și că nu se găsea nici un specialist care s-o repare. I-am propus să încerc s-o repar și, dacă reușesc, să-mi fixeze un salariu și să le cînt în fiecare duminică. Cu o singură condiție : începînd din clipa aceea, în biserică să nu răsune decît acordurile lui Bach. Și astfel, din 1933 încasez două lire pe lună. Patru ani a cîte douăzeci și patru de lire, pînă acum le-am luat aproape o sută de lire. Pe lîngă un costum negru, care este păstrat la biserică și pe care-l îmbrac duminica dimineață, cînd mă duc acolo, ca să nu se scandalizeze...

— În fond, îl înțeleg, spuse Peter, ghicind după expresia mohorîtă a lui Robbie că se gîndea încă la Kurt. Orice am susține; cu toții am semnat un pact de onoare cu Națiunea proprie, pe care nu-l putem încălca. Era

un neamț înfocat. Își dădea seama că libertatea pe care i-o ofeream trebuia răscumpărată cu serviciile sale.

— Nu l-ai cunoscut bine, Peter. Era un fanatic, dar nu așa cum ți-l închipui tu. Cînd îi vorbeam despre atrocitățile comise de hitlerişti, mă asculta cu o nepăsare ciudată. Nu părea să aibă remuşcări. „Vezi, eu gîndesc altfel, spunea el. Aș fi putut foarte bine să fiu și eu unul dintre ei. Sînt îndrăgostiți nebunește de moarte, așa cum eu sînt îndrăgostit de viață. Dacă mi l-ar fi predat pe Hitler și mi-ar fi spus că pot să-l omor fără să fiu pedepsit, tot n-aș fi avut tăria s-o fac.“ Ca să înțelegi mai bine, Peter. Numai o singură dată m-a lăsat să urc acolo sus, unde locuia, în Balaxa, ca să-mi cînte o fugă de Bach la armoniul lui mititel. M-a invitat să mă așez pe rogojină și el s-a aplecat în colțul unde era mașina de spirt ca să pregătească ceaiul. Deodată văd îngrozit nişte mustăți ivindu-se de sub scîndura care acoperea gaura closetului. Era un gîndac mare cît degetul meu gros. M-am ridicat ca să-l strivesc. S-a aruncat la picioarele mele și m-a împiedicat. „Nu, lăsați-l să trăiască, are și el suflet“, mi-a spus. Nu știu dacă era o autosugestie, dar ceaiul lui avea un miros neplăcut. Mi-a dat partitura cu fuga, dar n-am putut urmări execuția.

Ochii lui Peter sclipiră cu șiretenie, se pregătea să vorbească, dar ciuli urechea. Cineva descuia ușa de la intrare. Pielea lui transparentă și gălbejită deveni roșie. Agitată, o femeie dădu năvală în odaie.

— Peter, dragule, îi spuse ea în limba greacă, și se opri.

Robbie se ridică. Era o brunetă cu ochi mari și inteligenți. Purta tocuri foarte înalte, ca să pară mai înaltă. Ciorapii fini, fumurii, lăsau să se vadă un picior ispititor și puloverul negru se mula perfect pe un trup delicat. Un șirag dublu de perle veritabile îi împodobea gîtul. Pielea catifelată nu-și pierduse încă tenta aurie mată, caracteristică ateniencelor, iar buzele cărnoase erau strident vopsite și smaltul dinților încleștați, fără cusur. Un val de gelozie îl cuprinse pe Robbie. Femeia aceasta avea în ea ceva de felină.

— Trebuie să-mi spui cînd ai de gînd să vii. Omleta nu se mănîncă rece.

Peter luă un aer resemnat.

— Doctor Robert Richards, v-am mai vorbit despre el, spuse în greacă. Doamna Dora Mertakis, soția fostului ministru. Sîntem vecini.

— Spune-mi, Peter, am făcut iar o gafă, vorbi ea de data asta în engleză, strîngînd mîna lui Robbie.

— Nicidecum, nicidecum. Robert e mai mult decît un prieten. La Oxford locuiam în aceeași cameră.

— Dacă nu greșesc, spuse Robbie cu o răutate reținută, soțul dumneavoastră mai are și un alt apartament, în noul bloc din strada Kasr-el-Nil. Știu acest lucru, pentru că, după cum mi s-a spus, acolo se adună toate cadrele liberalilor.

— Întocmai, spuse ea, cîntărindu-l cu ochii pe jumătate închiși. Apartamentul din Kasr-el-Nil e folosit pentru activitatea politică.

— Luați loc, spuse Peter. De ce stați în picioare ?

— O clipă numai. Nu mi-ai răspuns cu privire la masă. Doctor Richards, nu veniți și dumneavoastră să luați masa cu noi ? Nimic deosebit ca meniu. Spaghete, omletă cu ciuperci, salată, rodii cu zahăr și coniac. Dar Peter a descoperit nu știu unde o sticlă cu vin de Capri rubiniu, un vis...

— Vă mulțumesc, doamnă. Accept bucuros dacă mă lăsați pe mine să pregătesc spaghetele.

— Cum ? Să intrați în bucătărioara mea ?

Peter închise dicționarele.

— Mergem, zise el. Numai să-mi iau și radiatorul.

Dora și Robbie plecară primii.

— Dezlegați-mi această enigmă, îi spuse el, cînd ajunseră în pragul ușii. Desigur că nu locuiți aici de mai mult de-o săptămînă. Cum se explică atunci crucea asta a Învierii pe ușă ?

— Bravo ! Cîte romane ați scris pînă acum ?

— Mai încerc și acum să scriu primul roman. Dar ce legătură are asta cu crucea ?

— Spiritul dumneavoastră de observație. Dar nu vreau să vă mai chinuiesc. După cum știți, e preferabil, în

aceste vremuri, să nu ne scriem numele pe ușă. Pentru ca vizitatorii noștri să nu sune la Peter și să-l deranjeze, am pus semnul acesta.

Masa era aranjată pentru două persoane. Dora mai adăugă un al treilea tacîm. Oare Mertakis avea să mănînce în altă parte? Robbie intră în baie, să se spele pe mîini, și cu băgare de seamă deschise dulăpiorul de medicamente. Nici acolo și nici pe etajeră nu se vedeau unelte de ras. În spatele ușii atîrna un singur halat de baie.

Vinul de Capri era într-adevăr strașnic. La desert se simțeau toți trei atît de veseli, încît căzură de acord să elimine convenientele.

— Robbie m-a întrebat de cruce, începu Dora Mertakis.

— Ah, se grăbi Peter. Superstiții. Ca să-ți dezvălui un secret, Dora făcea parte din rețeaua pe care ne-au destrămat-o italienii la Atena. Susține cu îndărătnicie că dacă omul nostru ar fi desenat o cruce pe ușa garsonierei în care se ascundea, ofițerul italian n-ar fi sunat din greșeală la el.

— Dar asta s-a întîmplat cel puțin cu nouă luni în urmă, spuse Robbie.

— De unde știi, întrebă Dora.

— Mi-a povestit un maior, la Ierusalim. Ce-i drept, o versiune cam diferită. În garsoniera vecină se afla o doamnă cu prietenul ei, și soțul, drept răzbunare, i l-a trimis pe italian. Și mi-a mai spus că vecinul lor n-ar fi pățit nimic, dar doamna i-a semnalizat pericolul prin alfabetul Morse pe zidul despărțitor și el s-a grăbit să-și ardă hîrtiile. L-a trădat fumul.

— Scuză-mă, îi spuse Dora, înainte să-și termine povestirea. Mă duc să fac cafeaua. Poți continua. Se-aude foarte bine și din bucătărie.

Peter tremura.

— Criza mea de malarie... Mă apucă întotdeauna după ce mănînc.

Scoase radiatorul din priză și plecă să se culce în apartamentul lui, fără să spună nimic Dorei.

Aceasta veni după puțin aducînd cafelele. Era calmă, cu o urmă de oboseală în colțul gurii.

— Maiorul tău se numea Yassemis ? îl întrebă ea.

— Prin urmare, e adevărat ?

— El l-a trimis pe italian. Acum sînt convinsă. Era teribil de gelos.

— Dar cum ai scăpat ?

— Metoda obișnuită... făcu un gest ca și cum ar fi numărat bani. L-am mituit pe șeful Comenduirii, un italian. Numai că bietul Peter... a avut un șoc. Îmi dau seama, Robbie, dar n-ai avut cum să știi. Vezi, azi e marți, zi cu ghinion. Constantinopolul a fost cucerit tot într-o zi de marți.

Se așeză pe divan, dîndu-și peste cap părul negru și punînd picior peste picior. Îi întinse două degete îngălbenite, cerîndu-i cu ochii aproape închiși o țigară.

— Nu fumezi ? Trebuia să presupun. Ce faci ca să ai obraji atît de trandafirii ?

După-amiaza era aproape pe sfîrșite. Dora căsca mereu și răspundea fără chef la întrebări. Robbie își luă rămas-bun și plecă spre casă. O apucă pe străzile din Garden City, oprindu-se din cînd în cînd în fața vilelor și străduindu-se să descopere o mișcare, puțină viață în spatele verandelor închise cu geamuri și a ferestrelor. Trecu de cartierul ministerelor cu palmierii și copacii săi tropicali uriași și noduroși. Nici o mișcare. Muzeul de geografie era închis. La pasajul de nivel al trenului din Helouan se opri mai mult ca să-i privească pe elevii școlii catolice, care terminaseră cursurile. Șorțuri negre, genunchi roșii și, pe pieptul silitorilor, distincții cu tricolorul francez. Un călugăr tînăr ieși cu capul gol, suflînd supărat din fluier pentru a atrage atenția unor elevi care făceau larmă în imediata apropiere a școlii. Limuzine luxoase luau odraslele bogătașilor și se depărtau fără zgomot. Robbie ajunse prin orașul de sus în strada cu moscheea. Acolo se afla și casa lui. Urcă cele trei etaje. Avantajele și dezavantajele fumatului. Spuse lui Soliman să-i pregătească ceaiul. Prin ferestruica sălii de baie putea să urmărească priveliștea dezolantă a labirintului. O

inspirație contrară îl trimise spre latura vestică a casei, în balconul care dădea în strada cu moscheea. Nu era deprimat, ci melancolic și liric, fără să știe de ce. Ah, Kurt! Nu voia să-și amintească acum de el. Numai o scurtă comemorare. Generația sacrificată a celuilalt război. Păsări rătăcitoare, un stol de aripi cenușii ce călătoresc fără încetare în perspectiva amenințătoare a unor nori, cînd albi, cînd cenușii. Materie primă pentru diviziile hitleriste. Candidați la moarte. Iar generația sacrificată a actualului război? Cine ar putea spune cum va fi.

„*Allahu akbar!*“ [1] Robbie se aplecă și privi pe muezinul orb, care chema locuitorii cartierului la rugăciunea amurgului, din balconașul minaretului. Credincioșii își spălau mîinile și fața potrivit ritualului, turnîndu-și apă din vasele de aramă orînduite în fața moscheii. Din ulițele înguste ieși un om purtînd pe cap o tavă descoperită cu străchini de iaurt. Glasul lui melodios și sacadat, aidoma unui lătrat nostalgic, îl precedase în timp ce ieșea din labirint: „*Yiaa-o! Yiaa-o!*“ Arăboaicele ieșiră în prag, chemîndu-și cu glas cîntător fiecare odraslă: „Tolba, Hassan, Filfil, unde te-ai ascuns?“ Din balcoane se striga: „Marcos, Nicolas, Virghinia, intrați în casă!“ Ai fi zis că un vapor se pregătește să ridice ancora și sirena sună. Ca din senin apărură și liliecii, zburătăcind în sus și-n jos, plonjînd în spațiul dintre balcoane cu o încăpățînare oarbă. Cerul devenise albastru închis și rufele întinse pe terasele caselor se colorau cînd în roz, cînd în violet. Glastrele cu busuioc ale vecinei îmbălsămau aerul. Cîinii lătrau. Mamele își chemară din nou copiii. Un lampagiu urca spre orașul de sus, ținînd în mînă un fel de lance cu o lumină albăstruie la vîrf. Întunericul era mai mare acolo unde nu ajungea lumina aurie a felinarelor. Ferestrele deschise din subsolurile și parterele caselor se colorau în galben sau auriu, pe măsură ce femeile aprindeau lămpile cu gaz. Îngenuncheat pe trotuar, un mecanic de biciclete se străduia fără succes să aprindă o lampă cu acetilenă. Lampa șuiera, fumega, scotea o flacără și apoi, fîș! se stingea. Noaptea se lăsa cu repeziciune.

---

[1] Allah e mare (arabă).

III

CASA ACEEA PĂRĂSITĂ DIN INIMA LABIRINTUlui avusese o istorie zbuciumată.

Ariagni aflase frînturi din cronica ei de la mama lui Nabulion, cînd venea la spălatul rufelor. Apoi nopțile ședea singură și se străduia să le pună într-o ordine oarecare.

Cu mulți ani în urmă, în timpul unei ploi torențiale — fenomen atît de rar la Cairo — acoperișul casei se prăbușise brusc și apa, pietrele și bîrnele putrezite, năvălind în casă, spintecaseră grilele unicei ferestre. Hogea trimisese atunci pe chiorul moscheii la cel mai apropiat post de poliție ca să anunțe lucrul acesta. Dar autoritățile nu se prezentaseră : fie că nu înțeleseseră ce li se spusese, fie că nu era de competența lor, așa că neglijaseră casa. După cîteva luni, trecu pe-acolo Șeic-el-Hara, însărcinat cu ordinea în cartier, care nu se avea bine cu hogea, și-i făcu observația că ar fi trebuit să-l anunțe pe el. Casa aceasta, îi spusese el, e proprietate bisericească și să-și deschidă bine ochii să nu pună mîna pe ea, pentru că altminteri va avea de furcă cu guvernul. Hogea îi răspunsese, și pe drept cuvînt, că nu intra în atribuțiile lui să facă gratuit pe paznicul, și mai ales la o casă dărăpănată care nu mai era bună decît să adăpostească motani. Și, într-adevăr, în timpul iernii ai fi zis că era o sală de concerte pentru motanii îndrăgostiți din cartier. Mai tîrziu casa se umplu de guzgani, aidoma acelora care mișunau și în celelalte case ale labirintului, cu diferența că aici trăiau în grupuri mari. În vara următoare, un fante din cartier, în căutare, ca să spunem așa, de o garsonieră ca să se iubească cu vecina, tot atît de ahtiată și dînsa după asemenea distracții, pătrunse prin fereastră și, muncind o noapte întreagă, reuși să elibereze ușa blocată de dărîmături. Se înțelese prin semne cu femeia să meargă acolo în ziua în care bărbatul ei n-avea să fie acasă și să ia cu ea și o sticlă goală, chipurile pentru gaz, ca să-și păcălească soacra. Îndată ce dădea colțul cu casa dărăpănată, trebuia să împingă ușa și apoi s-o

închidă în urma ei, că n-o s-o vadă nimeni. În fața casei se înălța un perete spoit, fără ferestre, care forma zidul din spate al moscheii. Cît a durat dragostea fantelui pentru femeie, nu se știe ; fapt e însă că într-o zi ea a găsit acolo un alt ibovnic, și apoi un altul. Era o femeie frumoasă și stearpă care-și făcea de cap. N-a trecut mult și a plecat și din cartier. Dar bărbatul ei n-a aflat despre casa dărăpănată decît după multă vreme. Și în loc să pună mîna pe un ciocan și să bată scînduri la ușă, el a luat un topor și a făcut-o harcea-parcea. Acum, atît localnicii cît și trecătorii găseau că e mai decent să se ușureze în spatele pereților casei, decît așa, oriunde, sub obloanele închise și cafasurile tainice ale ulicioarei. Dar la un moment dat putoarea a devenit atît de mare, poate din cauza scîndurilor putrede care absorbeau amoniacul, încît hogea puse pe un ucenic al său, un băiat chior din cartier, să-și adune șleahta și să facă puțină curățenie. Chiorul, pe care îl strigau Șeic Saltam, deși nu învățase să recite decît primele versete ale *Coranului,* își adună prietenii. Erau toți puștani între zece și doisprezece ani, numai el avea paisprezece. Saltam le explică că, dacă făceau treabă bună, poate că-l înduplecau pe hogea să închidă ochii și să capete și ei un sediu, problemă care-i preocupa de mai multe luni. Problema sediului neutraliza obiecțiile lui Nabulion, singurul adversar serios al lui Saltam la șefie. Copiii împinseră murdăriile și putregaiul în fundul casei, nivelară intrarea, încropiră o ușă din lăzi și rămășițele cafasului și, pe deasupra, postară în fața ei și o santinelă. Se făcea de gardă cu schimbul. Într-o zi, la amiază, tatăl lui Nabulion trecînd pe-acolo își văzu fiul făcînd de gardă plin de importanță. „Șterge-o, îi spuse el, du-te de te joacă cu prietenii tăi." Acesta nu se urni din loc. Tatăl, pe care-l amuzau năzdrăvăniile fiului, ridică indiferent din umeri și împinse ușa. Văzu ordinea dinăuntru.

— Știi că aici, dedesubt, se află îngropat un *djin* [1] ?

Copilul rosti „da", deși auzea prima dată lucrul acesta.

— Să nu săpați, c-o să iasă să vă mănînce. Spun asta pentru binele vostru.

---

[1] Duh (arabă).

— N-o să săpăm.

— Şi dacă vedeţi pe cineva că sapă, să veniţi imediat să mă anunţaţi.

— Bine.

Primi o palmă, ca să nu uite, şi povestea se încheie aici. Dar ori de cîte ori banda ţinea şedinţă, se găsea cineva să ridice problema. Nu dacă exista *djin*, pentru că acest lucru nu-l mai puneau la îndoială, ci dacă trebuie să-l dezgroape sau să-l lase acolo unde dormea. Filfil, care era cîrcotaş şi, după Nabulion, cel mai belicos, făcea planurile. El spunea că trebuie să aducă săbii şi plase şi, îndată ce *djinul* iese, să se năpustească asupra lui şi să-l captureze, ca să le fie slujitor. Bolbol visa deja turte cu nuci şi limonade. Dar Uta, care era bolnăvicios — avea sub bărbie o tumoare mare şi tare ca o roşie şi de aceea îl strigau Uta — spunea c-o să le aducă ghinion şi că el o să moară înainte de soroc. Nabulion era furios pentru că îndrăzneau să pună în discuţie un ordin al tatălui său. Ştiau ei cine era Yunes Mahruz [1]? Se întorcea de obicei cu faţa spre chior şi aştepta să audă ce va spune acesta. Saltam încheia, în mod oficial, dezbaterea: „Gura, dacă aşa spune Yunes". Nabulion se umfla în pene. Dar dacă, din întîmplare, la dezbatere asista şi Nikos, mezinul Ariagnei, atunci chestiunea se ridica din nou. Băiatul o întrebase pe maică-sa. Basme din o mie şi una de nopţi, iată ce sînt *djinii*. Nabulion se ridica atunci şi îndrepta spre el un deget acuzator: *„Niku!"*

— *Niku, niku!* strigau şi ceilalţi copii, ceea ce însemna dă-i, dă-i!

Atunci puiul de grec se înfuria din cale-afară. Se repezea la ei cu pumnii, cu capul, dar încasa şi el în schimb cu nemiluita şi o lua la fugă. Banda se luă după el, strigînd: *„Niku, niku!"* Arăboaicele, care şedeau în prag sau în spatele ferestrelor zăbrelite se indignau chipurile: „Vai! Ce vorbe sînt în stare să spună haimanalele astea!" Şi-şi ascundeau cu palma zîmbetul de pe buze. Dar cînd ieşeau din ulicele labirintului şi ajungeau în strada cu moscheea, copiii se opreau din fugă şi înce-

[1] Yunes Nebunul.

tau strigătele și goana. Se apropiau tăcuți de Nikos, îl escortau ca o gardă personală și apoi, cu glume și cu urări de noapte bună, îl conduceau pînă-n pragul casei, unde locuia, la etajul doi, familia Saridis, de șapte ani.

Saltam întrebase de bine-de rău pe hogea despre *djini*. „Desigur că există", îi răspunsese sfîntul om, supărat de această întrebare nelalocul ei. „Dar chiar în căsuța dărăpănată, din spatele nostru ?" „De ce, ai văzut ceva, vreau să spun, ai auzit ceva ?" „Nu, dar așa spune Yunes." „Ei, dacă zice el așa, înseamnă că știe ceva. Pe vremea Răscoalei, s-a ascuns acolo pînă i s-au vindecat rănile." „Dar Răscoala a fost cu zece ani înainte de-a mă naște. Cum se face că atîta timp n-a pomenit nimeni de *djini ?*" Hogea îi arse una cu nuiaua peste degete : „Asta așa, ca să știi ce să întrebi. Ce diavol te călărește azi ?" Dar căpățîna lui Saltam pricepea, pricepea chiar mai mult decît își închipuia și Ariagni, care ședea și-i asculta poveștile. „Mai am încă o întrebare", spusese Saltam : „E vorba de prietenul nostru, Nikos. Poate că n-ar trebui să-l lăsăm să intre în căsuță..." Hogea scuipă cu scîrbă : „Necredincioșii, porcii ! Frumoase nume le pun copiilor lor ! Ce-aș putea să-ți spun ? Să fiți cu ochi-n patru ! Pe maică-sa, o cunoști, nu mai e nevoie să-ți spun că e o femeie de treabă. Dar băiatul merge la școală, merge la biserică, și acolo li se împuie capul cu fel de fel de lucruri..."

În ziua aceea, vîntul de miazănoapte începuse să bată încă de dimineață. Ruina duhnea a mucegai și copiii dîrdîiau în zdrențele lor. Nici unul din ei nu purta izmană sau galabie, nici măcar Saltam. Ca întotdeauna, Nabulion n-avea pe el decît un pantalon de pijama, dar atît de murdar și decolorat, încît nu i se mai distingeau dungile. În seara aceea își pusese cruciș, pe pieptul gol, o cameră de automobil numai petice. Filfil rugase o mătușă să le împrumute un mangal, pentru că tot nu-l folosea, iar Uta cerșise cărbuni de la fierăria orașului de sus. Era atît de gălbejit, încît oamenilor le fusese milă de el. Bolbol aprinse opaițul și Saltam cărbunii mangalului cu ajutorul lui Filfil. Tușeau, scuipau și le lăcrimau ochii din cauza fumului, pînă să se încingă cărbunii.

Se strînseră cu toții în jurul mangalului ca să socotească cîștigul zilei. Nikos predase cîștigul său mai devreme, pentru că Ariagni nu-l lăsa pe stradă după asfințitul soarelui.

— Treizeci de lire și ceva mărunțiș, spuse Nabulion, predînd teancul său.

— Douăsprezece, spuse Uta. N-am mers mai departe de cartierul de sus.

— Douăzeci și cinci și jumătate, spuse Filfil.

Între timp, Saltam punea repede în ordine teancul lui Nikos.

— Cincizeci, spuse triumfător Bolbol.

Nu făcu impresie. Cineva scoase numai un „hm !" și Bolbol își strînse zdreanța de pe el între genunchi și se posomorî.

— Iată și partea lui Niku : douăzeci și trei, spuse Saltam. Trei Melahrinos cu vată, adică șase ; două Tokkos duble, trei Kyriazis simple și una cu vată ; cinci Matosian, una Kutarelli și una Helmi. Asta nu știu ce e.

— O marcă necunoscută, zise Nabulion, luînd cartonul în mînă. Niște țigări străine pentru militari.

Saltam strînse teancurile celorlalți și făcu controlul. Pipăia cu degetele imaginea gravată pe carton și spunea fără nici o ezitare : „Kyriazis, duble ; Matosian, simple ; Dimitrinos, măi, măi, unde erați atîta vreme ?" Toate mărcile erau acceptate în afară de cele englezești. Era nedemn să se aplece și să adune de pe jos cutiile goale aruncate de englezi, oricît de atrăgătoare ar fi fost ele.

Recolta zilei fu ascunsă sub niște cărămizi, care poate serviseră cîndva drept o laviță. Făcură bilanțul. Șase mii patru sute douăzeci și șapte de lire și doi piaștri. Bănuții proveneau de la micile pachete de țigări ale sărăcimii. Ce aveau să facă cu-atîta bănet ? Nimic, aveau să-l înmulțească zi de zi, muncind din greu. Cînd știi că ai undeva ascunsă o avere, altfel mergi pe stradă, cu alt curaj privești pașalele, europenii și sticleții Poliției secrete.

— Bolbol, spuse Saltam. De cîte ori trebuie să-ți spunem lucrul ăsta ? Trebuie să aduci ceea ce strîngi tu singur. Nu ceea ce-ți strîng ceilalți.

Uta și Filfil coborîră privirea. Toți cunoșteau legăturile lor vinovate cu Bolbol. Acesta își mișcă puțin fundul ca să se așeze mai bine pe pămîntul bătătorit și apoi își lăsă capul pe spate, hotărît să nu vorbească.

— Ce zici, Saltam, ne povestești astă seară ceva ? întrebă Nabulion, încălzindu-și palmele deasupra mangalului și-apoi frecîndu-le satisfăcut de piept.

Uta scoase de undeva un muc, îl aprinse la mangal, trase două fumuri și-l dădu mai departe lui Bolbol. Dar acesta, oțărît încă, îl dădu imediat lui Filfil.

— Astă seară vă voi spune povestea unui sultan care și-a pierdut credința și apoi a revenit la ea, spuse Saltam închizînd ochii și legănîndu-și încet trupul cînd într-o parte, cînd într-alta. Califul El Hakim era nespus de bogat și avea o mare împărăție. Dar într-o zi, afrit, demonul cel rău, a intrat în el și sultanul a început să-și bată joc de supușii săi credincioși, spunînd că el nu înghite tot ce se susținea, chipurile că Profetul s-ar fi sculat noaptea, ar fi încălecat pe fiara Burak la Mecca, s-ar fi dus la Ierusalim, acolo îngerul l-ar fi ridicat în al șaptelea cer, s-ar fi reîntors la Ierusalim și de-acolo din nou la Mecca, și și-ar fi regăsit patul cald încă. Dar într-o zi, pe cînd juca șah cu vizirul său, i s-a înfățișat Sfîntul El Tastusi, care i-a cerut voie să joace cu el ; dacă sultanul va pierde, va îndeplini tot ce-i va porunci el. Sultanul pierdu și Sfîntul îi porunci să se scufunde într-un havuz plin cu apă. Făcu cum i se poruncise și se pomeni într-un minunat palat, iar el însuși se tranformase într-o femeie încîntătoare cu păr lung și cu toate farmecele femeiești. Se căsători cu feciorul unui rege, născu trei copii unul după altul și apoi se întoarse în havuz și după ce ieși din apă povesti vizirului cele întîmplate. Atunci Sfîntul îi aminti de călătoria Profetului și sultanul înțelese și reveni la dreapta credință.

— Allah ! exclamă ceata.

— Trei copii ! zise Bolbol și se foi locului.

— Ți-a plăcut, nu-i așa, rosti batjocoritor Nabulion.

— Ce te legi de el ? se repezi Filfil. Cel puțin el nu se spurcă cu englejii.

Se încăierară, tăvălindu-se pe jos. Uta și Bolbol se aruncară peste ei și-i despărțiră. Saltam aștepta ca o stană de piatră. Obrajii i se adînciră ca și orbitele ochilor.

— Filfil, vino-aici și spune !

— L-am văzut iarăși urcînd cu englezul în casa lui.

— Și ce-i cu asta, încercă să se justifice Nabulion.

— Ne-ai dat cuvîntul.

— Aduce biscuiți și ceai și spunem povești. Mi-era foame. Dar am grijă. N-o să pățesc nimic...

— Aduceți arșicele, porunci Saltam cu fața întunecată.

Ca să scape de bătaie, Nabulion trebuia să arunce *bey*, dar ieși *sici*. Aduseră nuiaua și se așezară la rînd. Chiorul lovea cu năduf, fără să greșească ținta.

— Măi Nabulion, vino-acasă, îi striga maică-sa de-afară.

— Te cheamă să-i ții de urît. Desigur că Yunes, taică-tu, s-a dus să se culce cu ailaltă, spuse Filfil, căruia îi venise rîndul să lovească.

— Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala, turnătorule, strigă Nabulion. Îi ardeau palmele. Cît de mult îl ura în clipa aceea !... Un lupanar, asta era lumea, nimic altceva ! Un prieten nu puteai să ai. Mintea le era numai la rele. Maică-sa îl chema nu ca să-i țină de urît ; avea nevoie de el să-l trimită să cumpere carne ca să-l hrănească pe taică-său. Altfel nu stătea acasă, se ducea la femeia ailaltă, care-l ospăta cu friptură de porumbel. Îi era milă de maică-sa cînd o vedea așa tristă și îmbătrînită. Îi dăruise mulți copii lui Yunes, toți băieți, dar unde erau ? Rămăsese numai el. Cînd reușea să-l convingă pe Yunes să rămînă acasă, pe el îl dădeau afară. Să fi fost vara, treacă-meargă. Dar cum să doarmă în căsuța dărăpănată ? Cel puțin să-i lase opaițul și mangalul ! Într-o noapte a încercat el să doarmă acolo, fără lumină, și cît pe-aci să-l mănînce șobolanii. Unul îl mușcase de degetul mare de la picior și nu plecase nici cînd îl gonise. Avea dreptate, nimic de spus, la urma urmelor era bărbatul ei și-l dorea. Dar pentru o singură noapte să cheltuiască tot ce cîștigase spălînd rufe la stră-

ini trei zile în șir ? Iar el, Nabulion, să stea flămînd. Să n-aibă nici măcar un codru de pîine. O lume tare nedreaptă !

Bolbol declară că-l iartă de loviturile sale. Dreptul lui. Dar să nu se aștepte și la mulțumiri.

— Tribunalul a hotărît, spuse chiorul cu glas melodios. Trebuie să dovedești că ești bărbat.

— Pe Loza, pe Nagaf, pe Uarda, pe Folla ?

— Nu, pe Kaidahom, fata pașei, strigă maică-sa, năvălind înăuntru și înșfăcîndu-l de grumaz : Fir-ai să fii de derbedeu, n-auzi ?

— Pe Kaidahom, tribunalul a hotărît, spuse Saltam fără să se urnească din loc.

— Dacă n-ai fi fost așa chior, ți-aș fi arătat eu, dădu să spună femeia, dar se reținu la timp. Afară cu voi, derbedeilor ! N-aveți casă ? Apoi le stinse opaițul cu mîna.

Așadar, nu era glumă, exista o Kaidahom și un pașă. Bucătăria familiei Saridis avea o fereastră ce dădea spre apus, chiar în curtea pașei. Dar Ariagni o condamnase, punînd în fața ei un dulap cu vase de bucătărie. Motivul ? Ca să nu pătrundă în casă putoarea grajdului și muscăraia. Vizitul hotărîse că locul cel mai potrivit pentru baliga pe care o scotea din grajd era acolo, sub ferestrele oamenilor, cît mai departe de nările haremului. Putoarea era de nesuferit, îndeosebi vara, cînd sufla hamsînul. Astfel, Ariagni se văzu nevoită să se limiteze numai la ferestruica dinspre miazănoapte, aflată deasupra sobei cu petrol și a cratițelor ei, care dădea în luminator. Bucătăria se aerisea puțin în felul acesta, dar cînd era vreme urîtă intra frigul și atunci își făcea de lucru, deschizînd-o și închizînd-o mereu cu coada măturii ; îi venea cam peste mînă, afurisita ! Dacă însă îți lipeai ochii de colțul geamului care nu era acoperit de dulap, atunci puteai vedea printre zăbrele gazonul tuns al grădinii, un palmier gros și scund, o alee cu prundiș alb și niște soiuri de trandafiri care făceau florile cele mai mari și mai roșii din lume.

— Și-acum ai de gînd să dai buzna în sarai, mă zănaticule ?

Spatele lui gol se încovoia, pesemne că rîdea, dar nu zicea să se dezlipească de geam. Mai avea încă pe el camera de cauciuc și nu manifesta nici o grabă să mănînce resturile de mîncare pe care i le păstrase Ariagni într-o tigăiță.

— De pe terasă poți vedea mai bine. Bagă însă de seamă să nu vii cu capul în jos.

Saraiul dădea spre strada învecinată, numită Dawawin, adică a Divanurilor, pentru că linia tramvaiului care o străbătea își avea capătul puțin mai sus, în cartierul cu clădiri mari și posomorîte, cu străzi liniștite străjuite de pomi. Un perete înalt, vopsit acum cărămiziu, îl ferea de privirile indiscrete. Un eunuc negru și foarte bătrîn făcea mereu de pază în fața porții ferecate, stînd cu picioarele încrucișate pe o bancă și jucîndu-se cu mătăniile sau împletind la ciorap. Purta o galabie de un alb imaculat, papuci roșii cu vîrful ascuțit, și un fes scurt, după moda turcească. Vizavi, după ce traversai linia tramvaiului, se afla o farmacie grecească, puternic luminată în timpul nopții ; o brutărie grecească renumită pentru cornurile ei, plămădite cu drojdie de bere, și o tipografie guvernamentală. Nabulion cunoștea toate aceste amănunte. Problema era cum să lege relații cu Kaidahom.

— Dar de unde o cunoști ? E o fată în toată firea sau încă o fetiță ? E frumoasă, e oloagă ? La urma urmelor e de nasul tău ?

—Nu știu, pentru că nu-mi spune nimeni. Trăsura care duce fetele la școală iese întotdeauna cu perdelele trase. Ce-ar fi să mă urc în spate și să mă duc cu ele pînă la școală ?

— Pesemne că azi nu ți-e foame.

— Nikos merge în fiecare duminică la biserică ?

— O să mănînci odată sau o s-arunc mîncarea ? Hai, că vreau să-mi speli podeaua sub paturi. Mă doare mijlocul și nu mă pot apleca azi.

Altădată, treaba asta era făcută de gemene, dar de cînd intraseră la serviciu, nu le mai ajungeai cu prăjina la nas. Podeaua era din plăci de ardezie, care acumulau și păstrau frigul. În unele odăi iarna degerai. Numai după mulți ani, cînd Mihalis învățase o meserie și Stamatis devenise funcționar, iar Kostis cîștiga și el

ceva, lucrînd vara la manufacturile de tutun, le dăduse mîna să cumpere patruzeci de metri de muşama de la un magazin în lichidare, cu care au acoperit plăcile de ardezie, scăpînd în felul acesta de boală. Trebuia însă ca cîrpa umedă să fie bine stoarsă, pentru ca apa să nu se strecoare sub muşama şi s-o putrezească. Băiatul înţelese imediat ce trebuie să facă şi Ariagni stătea acum şi-l privea cu mîndrie, de parcă i-ar fi fost copil.

— Ce scrie Mihalis despre război ?

— Acum îi cotonogesc pe nemţi şi pe italieni. După aceea o să vină şi rîndul englezilor.

— Dar n-o să mai rămînă gloanţe pentru ei.

— Tare deştept eşti, mucosule. De unde ştii, aşa îţi spune taică-tu ?

Aplecat deasupra găleţii, băiatul clătea şi apoi storcea bine cîrpa. Făcea treabă curată.

— *Om-Mehali* [1], unde l-ai ascuns ?

— Pe cine-am ascuns ?

— Pe Yunes...

— Nu l-am ascuns eu, ţi-am mai spus-o. Eu n-am făcut decît să-l trag de picioare în antreul casei şi să închid bine uşa după mine. Locuiam pe atunci la parterul unei case din Balaxa. Cînd s-a înnoptat, au venit prietenii lui şi l-au luat.

— Spune că ţi-ai rupt cămaşa în fîşii, ca să-i legi rana.

— Aşa zice el ? Spune-i c-a visat. El, băiete, era aproape mort, cum putea auzi sau vedea ?

Trecuseră douăzeci şi trei de ani, şi-şi amintea de parcă ar fi fost ieri. Un trup numai braţe şi picioare. Umpluse tot antreul. Gemea şi sîngele curgea gîlgîind şi-i îmbiba galabia. Ce să facă ? Nenorocitul avea să-şi piardă tot sîngele. Tancul se ducea şi venea ca un cîine turbat dincolo de poarta ferecată. Mitraliera lătra cu scurte pauze : taca-taca-tac. Chiar şi în cazul în care vreun vecin ar fi văzut-o tîrînd înăuntru rănitul, cine ar fi fost nebunul care să alerge spre a-i veni în ajutor ? Lasă că nici ea n-ar fi deschis uşa, pentru că ar fi putut să

[1] Măicuţă (arabă).

intre și cîinii. Ruşine ? În acele clipe ? Își ridicase rochia. Un pîntec ca un burduf. Acolo, înăuntru, creşteau gemenele. După trei luni aveau să-i dea cea mai mare bucurie a vieții. În sfîrşit, o fată ! Ba nu, două fete ! Dumnezeu o binecuvîntase cu două, ca să-i umple casa, ca să se îngrijească, cînd vor fi mari, de frații și de tatăl lor, și de ea, cînd va îmbătrîni. Numai să-i trăiască, Sfîntă Fecioară ! Dar atunci nu știa încă ce poartă în pîntece. Găsise, în sfîrşit, șireturile cămăşii. Dar unde să găsească timp și calm ca să le dezlege ? Și-apoi, pentru ce ? Hîrş ! Și el privea cu ochii larg deschişi, privea întruna și chiar încetaseră și gemetele. Să privească cît i-o plăcea ! Dar partea nostimă era că avea ochii vopsiți cu *kohl* [1], ca la femei, cine știe de ce. Și-apoi, în aceeași seară, cînd Dionysis a aflat, Doamne, ce prăbuşire ! Schimonoselile, paloarea, și sudoarea care-i curgea şiroaie... Laş, fricos, ipocrit ! Aşadar, numai vorbe. Lupta, libertatea, fraternitatea, numai vorbe goale. Cine îl silea să le rostească de vreme ce nu credea în ele ? Doamne, ce prăbuşire, aşa, pe neaşteptate ! Timp de şapte ani dormise noapte de noapte în brațele lui. Îi semănase atîția copii. Nu-i arătase niciodată putregaiul care zăcea în el. Bărbații, ah, bărbații... Bucuria și frumusețea firii. Dar bărbați cu-adevărat ? Foarte rar ! Trăise cu el alți douăzeci și trei de ani și Dumnezeu știe cîți mai are de trăit alături de un nemernic care nu știe altceva decît să se umfle în pene, să se laude, să-și răsucească mustața, să-și holbeze ochii și să înjure pentru cel mai mic lucru, și înlăuntrul lui numai întuneric și mațe puturoase. Nu l-a trădat, n-a spus nimănui ce se ascunde în el și nici n-a cunoscut vreodată alt bărbat, credincioasă numelui ce i s-a dat în insula ei natală — Naxos —, Ariagni, adică ce mai pură. Ani de zile l-a ținut departe de ea. În același pat, da — dar nimic altceva. Se zvîrcolea, implora, o lovea chiar. Dar ea : Ariagni. A umblat el cu altele, dormea pe la ibovnice, duhnea a muiere și parfumuri ieftine. N-aveau decît să se bucure stricatele alea de un asemenea bărbat fără bărbăție ! Și iată că după mulți ani s-a născut Nikos, mezinul. Oare inima ei a

[1] Praf de antimoniu frecat cu grăsime.

îmbătrînit și s-a muiat ? Oare i-a fost milă de el ? Nu, dar s-a gîndit la ea. Și-a dat într-o zi seama că bărbați adevărați, așa cum îi vedea în visurile ei, nu existau în realitate. Și aceia care erau mai buni decît Dionysis, și chiar și aceia foarte buni, mai devreme sau mai tîrziu se stricau și ei. Și de vreme ce Dumnezeu i-l hărăzise pe acesta, care nu era nici mai bun și nici mai rău decît alții, să închidă și ea ochii ca să trăiască împreună anii ce le mai rămîneau, pentru că în lumea asta trebuie să te gîndești din timp și la bătrînețe, și să trăiești cu oamenii care erau așa cum erau.

O, da, își amintea foarte bine. În noiembrie 1918 s-a declarat armistițiu și la începutul lui 1919 au început să răsune lozincile *„Yahia el Watan"* — „Trăiască Patria" ! Străzile s-au colorat în roșu din cauza fesurilor și a steagurilor cu trei semiluni. Într-o dimineață i-a bătut la ușă o vecină arăboaică, care obișnuia să hoinărească cînd bărbatul ei nu era acasă : „Hai, surioară, să vezi, în Piața Abdin englezii stau culcați pe jos cu armele pregătite !" Dar Ariagni spăla rufele copiilor, care se jucau în odaia din fund, pusese și năut la fiert, cum ar fi putut să meargă să vadă, deși Palatul era la doi pași de casă ? După puțin auzi împușcături. Semănau cu pocnitoarele care se trag de sărbătorile Paștelui. Pesemne că englezii trăgeau în aer ca să-i sperie pe demonstranți. Și, într-adevăr, se lăsă o tăcere deplină. Deodată se auzi de departe un vuiet, o larmă mare. Și apoi iarăși împușcături, urmate de o tăcere de moarte. Nu mai ciuli urechea, trebuia să-și vadă de treburi. După puțin, vecina veni din nou, de data asta galbenă ca ceara. Se așeză pe un scaun și-i ceru puțină apă. „Dragă surioară, cum îl cheamă pe tînărul acela perciunat, care vine pe la voi, la ora prînzului ?" Se referea la Temistoclis, un student medicinist pe care războiul îl surprinsese în Egipt. După părerea lui, Venizelos [1] era lacheul Antan-

[1] Elefterios Venizelos (1864—1936), cunoscut om politic grec, șeful Partidului liberal. Președintele Consiliului de miniștri în perioadele : 1910—1915, 1917—1920, 1928—1932, 1933—1935.

tei și regele Constantin ginerele Kaizerului, iar războiul, mistificarea cea mai nelegiuită a secolului, și de aceea trebuia să i se pună cu orice preț capăt. Temistoclis venea deseori la Dionysis și discutau împreună. Și ea îi auzea și credea în cele ce spuneau. Socialismul, fraternitatea popoarelor, negustătorii morții. Cîteva luni înainte de armistițiu, Temistoclis reușise să-i mobilizeze pe frizerii italieni și pe chelnerii greci, care defilară la Cairo, în frunte cu toate steagurile Aliaților. Adusese cu de-a sila chiar și copiii de școală ca să ia parte la demonstrație : „*Pace, viva la Pace !*“ Se dusese și Dionysis și se întorsese umflat în pene pentru isprava lui ; uitase că avea blatfus. „Ce treabă ai cu tînărul perciunat“, o apostrofă pe vecină. „Surioară, are în mînă o valijoară cu cruce roșie, îngenunchează în mijlocul drumului și oblojește rănile celor loviți.“ „Oamenii sînt răniți și tu nu-mi spui nimic ?“ Vecina o privi mirată : „Răniți și chiar morți. Scoate-ți puțin capul afară și-o să auzi. Jale mare. Toată lumea nu vorbește decît de curajul prietenului vostru...“ Și acum acest Temistoclis cu favoriți împroșca venin prin Postul de Radio Berlin. Dionysis dădea din căpățînă : „Așa-i cucoană. De data asta, neamțul e foarte puternic. Temistoclis știe ce face.“ Halal bărbați... Numai în fața lui fiu-său, Mihalis, face pe grozavul și-i toarnă un sac de minciuni : „Așa cum mă vezi, măi, eu în celălalt război...“ Ce dezgustător ! Mai bine să-și vadă de gospodărie în loc să se gîndească la lucrurile astea. Așadar, a doua zi după demonstrație a coborît toată lumea de prin mahalale și a umplut Piața Palatului. Geamurile se zguduiau din cauza strigătelor. Englezii au scos un tanc din spatele Palatului și au început să gonească lumea. Dar demonstranții s-au retras spre Boustani și s-au strecurat grupuri-grupuri pe ulicioarele cartierului, și, cînd tancul a ajuns în strada Dawawin s-a oprit, crezînd că lumea a fost împrăștiată. Demonstranții însă continuau să sosească din cartierele orașului de sus și se adunau iarăși în fața Palatului. Tancul a coborît iarăși și din nou mulțimea s-a făcut nevăzută. Englezii nu trăseseră deocamdată în carne vie. Dar tineretul a început să-i bombardeze cu pietre și cu sticle de limonadă goale, și ei au deschis focul, țintind picioarele. Pe neașteptate, tancul

s-a oprit în fața străzii Balaxa. Era plină cu demonstranți. „N-o să intre, ulița e îngustă și întunecoasă, cum o să înainteze", spuneau cei mai curajoși. Dar englezul a reușit să manevreze, și atunci zarzavagiii, băcanii, cafegiii, spoitorii, fanargiii, croitorii, cofetarii și potcovarii și-au pus în grabă la adăpost marfa, uneltele, bancurile, tarabele și au tăcut chitic în întunericul dughenelor, înghesuiți laolaltă cu demonstranții din celelalte ulițe. Cei mai curajoși au spus din nou : „Ce păcat că nu ne-a venit ideea ceva mai devreme. Să fi răsturnat acolo două care cu roșii..." Roțile blindatului se înfundară în veșnicele noroaie ale bazarului, motorul gemu și scrîșni, dar acesta își continuă drumul. Mitraliera ciuruia cu sînge rece porțile, ferestrele, și înainta. Ajunse în celălalt capăt al bazarului, la cartierul de sus, în fața fîntînii publice. Încasatorul se făcuse mic de tot în ghereta lui de lemn în care abia încăpea stînd cu picioarele încrucișate. Femeile cu ulcioarele de aramă și bidoanele de tinichea, care de obicei se ciorovăiau în jurul lui, se făcură nevăzute. Un sacagiu, care abia își umpluse burduful, mergea îndoit din șale, sprijinindu-se pe toiagul său și strigînd ca de obicei : „Atotputernice, răsplătește-mă !" Gloanțele ciuruiseră ghereta și pe sacagiu, și apa curgea roșie din burduful de capră. După cîtva timp, Ariagni își spuse că răul s-a îndepărtat, s-a dus în pustii. Se apropiase de fereastră și privise prin crăpăturile oblonului. De-acolo putea vedea dugheana de peste drum, în care se preparau chifteluțe arăbești din bob, pătrunjel și ceapă. Mirosul lor îi producea întotdeauna greață, cînd le prăjeau în untdelemnul rînced. În fiecare dimineață îl vedea pe ajutorul bucătarului cum pisează într-o piuliță mare de piatră, cu un mai de marmură, boabele muiate de cu seară. Ca întotdeauna, Yunes lucra numai în izmene, și Ariagni, fără să se gîndească la rău, ședea ceasuri întregi ca să admire brațele, spatele și pieptul muschiuloș ale tînărului bărbat. Dar în ziua aceea, Yunes nu muncea, purta galabia și era singur. Din ochi îi țîșneau flăcări și se învîrtea între piuliță și mesele bucătăriei ca o fiară închisă în cușcă. Atunci s-a auzit din nou motorul tancului. Revenea de-a-ndaratelea pe Balaxa, fără să tragă. Poate că se terminaseră gloanțele mitralierei, poate că era o

cursă. Apoi totul s-a petrecut repede, cu iuțeala fulgerului. Îl văzu pe Yunes repezindu-se asupra tancului cu ceva în mînă, și apoi imediat auzi țăcănitul mitralierei și izbitura maiului în carapacea de oțel. Și cînd zgomotul se îndepărtă, Ariagni își luă inima în dinți și întredeschise obloanele ca să vadă ce se întîmplase cu omul. Yunes zăcea acum la pămînt, pe spate, ținînd o mînă pe piept și privind-o pe cealaltă, care era plină de sînge. În jurul lui, nimeni. Trebuia ajutat și asta imediat, căci dacă s-ar fi reîntors cîinii l-ar fi strivit cu șenilele lor.

Cîți ani au trecut de-atunci, ce drum lung !... Cînd s-au născut gemenele și casa a devenit neîncăpătoare, s-au mutat, înfundîndu-se tot mai mult în labirint, în ulițele sale întunecate. Într-un vechi conac turcesc, aproape ruină. Dar aveau acum patru odăi, fiecare cu fereastră zăbrelită și cu scîndurile podelei periculoase numai acolo unde aveau găuri. Și în toți acești ani, Yunes era invizibil, dar omniprezent. Și ochii lui, dacă se întîmpla să se întîlnească, o priveau cu o expresie puțin uimită, puțin rugătoare. Ca și ochii copilului ăsta cu pantalonii de pijama murdari, care așteaptă să-i poruncească ce mai are de făcut în casă.

IV

CRĂCIUNUL L-AM PETRECUT LA TOBRUK. DAR nu știam că mă aflu acolo, nici ce dată era și nici că Brigada I greacă staționa la o milă depărtare, spre vest, de Spitalul polonez. Lucrurile astea le-am aflat două-trei zile mai tîrziu, cînd Mihalis a venit să mă vadă. Cred că scăfîrlia lui tunsă chilug constituia prima percepție a lumii reale pe care am avut-o după vîrtejul atîtor fete necunoscute și fantastice, care mi-au chinuit creierul. Chipul lui curat, cu trăsături aspre, stătea aplecat deasupra mea și-mi zîmbea.

— Ai scăpat ieftin, păcătosule !

Îmi repetă că rana nu era gravă. Avea să-mi lase numai o cicatrice, ca să fiu pe placul fetelor, acum, cînd ne vom întoarce la Atena, în chip de eliberatori glorioși.

— Vorbește pe înțelesul oamenilor, i-am zis. Amețesc și nu sînt în stare să te urmăresc.

— De ce crezi că am fost aduși de la Angheila ? Pentru exerciții de îmbarcare și debarcare. O să facem Paștele în Grecia.

— Vorbește clar, i-am spus din nou. Îmi arde capul de parcă aș avea o lampă aprinsă în el. Unde ne aflăm ?

Îmi spuse. Îmi mai spuse că aceasta era a cincea oară cînd venea să mă vadă. Că avusesem un noroc chior, pentru că în ambulanța care-l adusese înapoi de la Benghazi se aflase din întîmplare și un chirurg polonez. Lui îi datoram viața.

— Copiii ăia de beduini ne-au oprit. Eu socoteam că te afli undeva mai departe, la vreo douăzeci de mile de-acolo. E greu să te orientezi noaptea, pe întuneric. Dar cînd am văzut Fiatul cu roțile în sus, mi-am dat imediat seama ce se-ntîmplase.

— Și micii beduini ? am întrebat.

— N-au pățit nimic, afurisiții ! Numai tu, drept pedeapsă. Nu ți-am spus să nu faci focul ?

— Și rabla ? Ruginește și ea alături de celelalte ?

— Nicidecum. Am reparat-o și am adus-o pînă la Aghedabia.

— Cum s-ar spune : pe mine m-ai...

— Ce-aș fi putut face mai mult pentru tine ?

La urma urmelor, am zis în sinea mea, pasiunea acestui tînăr pentru mașini e lucru deosebit. Eu nu mi-aș fi lăsat niciodată tovarășul rănit în mîinile unor străini. Mi-a ghicit oare gîndurile ? Privi în jos stingherit.

— Ca să vorbim pe șleau, eu... Nimeni nu credea c-ai să scapi cu viață. Cînd am ajuns la Brigadă, le-am spus : „Pe un anume locotenent Simonidis puteți să-l ștergeți din evidența voastră". Abia acum, la întoarcere, cînd am ajuns la Tobruk, mi-am amintit de spusele polonezului. M-am gîndit să mă duc să întreb, cine știe. Nu-ți închipui bucuria mea. „Șansele lui sînt *fifty-fifty*", mi-a spus in-

firmiera. Dar pentru mine însemna c-ai înviat. Chiar dacă nu înțelegeai cele ce-ți strigam. Delirai întruna. Aveai tot timpul pe cap o pungă cu gheață. Și ce bolnav sucit, măi băiete? De Crăciun, cînd am venit... Îl cunoști pe un anume Garelas? Am venit împreună să te vedem de Crăciun și am nimerit tocmai cînd infirmiera se străduia să te îndoape cu carne de curcan, îți mai amintești?

— Garelas, de la Brigada II?

— Da, l-au trimis cu un mesaj. Și așa cum îți spuneam, ai împins deodată farfuria și toată gelatina și bucățile de carne au nimerit pe obrazul infirmierei. Săraca de ea, numai că nu plîngea. Nu-ți amintești nimic?

— Unde se află acum Garelas?

— Cine știe, la Alexandria, la Cairo, la Ierusalim. În orice caz s-a aranjat cu Comenduirea să fii trimis la Sanatoriul grecesc de convalescență din Alexandria. Un norocos, zău așa!

Un norocos! Din ziua în care pusesem piciorul în Orientul Mijlociu, îmi tot făceam planuri mari, luam mereu hotărîri eroice, dar o soartă potrivnică mi le răsturna pe toate. Dar era oare soarta de vină? De ce nu spuneam că era de vină mai curînd caracterul meu? Încăpățînarea mea de a dori mereu altceva și nu ceea ce îmi punea în față necesitățile luptei. Un răzvrătit sau un nevolnic? Mai curînd șovăieli de intelectual mic-burghez, ar spune Mărunțelu.

— Ce legătură are cu tine o femeie, Nancy?

— Nancy? Dar de ce întrebi?

— O strigai mereu: Dar, stai puțin, mai e încă una...

— Nu-mi amintesc de nici o Nancy.

— Garelas spunea că pe cealaltă o cheamă Ella, Emma, sau cam așa ceva...

— Ei și?

— Nimic. Spunea c-ai cunoscut-o la Ierusalim.

— Poate. Dar ce importanță au toate astea? Ai face mai bine să-mi spui cînd o să ies de-aici...

— Iar te pripești, Simonidis. Mai bine mulțumește soartei c-ai scăpat. Și privește, privește infirmiera care-ți zîmbește, spune-i și tu un cuvînt bun, tu, care

vorbești franțuzește, fiindcă s-a 'dat peste cap pentru tine... timp de două săptămîni...

Infirmiera era o poloneză înaltă și urîtă, cu dinți mari și galbeni, de cal. Pe ea o vedeam în coșmarurile mele, îmbrăcată mireasă, urcînd o scară îngustă de lemn și ridicînd sus de tot lampa din Guernica. Eu o așteptam în capul scării, îmbrăcat în costumul de ginere al tatălui meu, numai că nu aveam plastron și pieptul mi-era descoperit. Cînd își apleca chipul deasupra mea și-i vedeam dinții, în creier îmi răsuna un nechezat de cal sfîrtecat. Respingeam cu ambele mîini lampa aprinsă pe care se străduia să mi-o lipească de piept. Ea își scotea atunci pantofii albi și ciorapii și cu talpa goală îmi apăsa stomacul pînă cînd vomitam. După puțin aducea un lighean cu apă și mă spăla. Îmi turna apă și pe cap, și lampa se stingea. „Plîngărețule, îți plac mîngîierile", îmi spunea ea.

— Domnule sergent, spuse infirmiera în franceză, apropiindu-se cu zîmbetul ei antipatic. Să nu-l obosim prea mult pe bolnavul nostru, din prima zi.

— Îmi zice să plec, nu-i așa ?

— O clipă, Mihalis. Vorbeai serios cînd ai spus că ne pregătim de debarcare ?

— Așa se zvonește. Rușii, frățioare, le-au tras nemților o bătaie...

— Domnule sergent, spuse din nou cu severitate infirmiera.

— Atunci, pe mîine. Aa, cît pe-aci să uit ! Ai o scrisoare. Ți-a venit prin poșta specială, ai înțeles ?

Îmi strecură în palmă o hîrtie împăturită, mă mîngîie pe umăr și plecă salutîndu-i militărește pe ceilalți bolnavi din salon.

Cînd sora s-a depărtat, am desfăcut încet-încet hîrtia. Erau două scrisori. Fanis îmi scria din Cairo să iau în serios cele ce mi se aduceau la cunoștință din Ierusalim. Serviciile engleze îmi deschiseseră un dosar și mă căutau cu turbare. Dar nu aflaseră încă adevăratul meu nume. De aceea, dacă Brigada avea să revină la vechea ei bază, trebuia să găsesc o modalitate și să rămîn în spate, la Alexandria sau la Cairo. Cealaltă scrisoare era de la Nina, doctorița. Îmi scria în mod foarte voalat că un suflet,

care îmi dăruise o dată o jumătate de sticlă cu arak (am înțeles : Răpeasca) mă încunoștința că iarna devenea foarte primejdioasă pentru mine (iarna ? ah, da, Winter) și să mă feresc. Adăuga și ceva mai neclar, ce n-am putut desluși : „Sarcina evoluează normal. Milady a revenit. Prietenul ei a murit. Te caută, dar nimeni nu știe unde te afli." Milady, adică Nancy. Desigur că Ron a căzut în luptă. Nimeni nu știe, adică Emmy nu știe. Dar cine era însărcinată ? Trebuia oare să asociez acest fapt cu amenințările lui Winter ? Cu dosarul care se umflă întruna ? Nu. Dar de ce a început scrisoarea cu fraza : „Deși nu mi-ai răspuns... ?" Oare s-a pierdut vreo scrisoare de-a ei ? De unde o cunoștea pe Emmy ? Și de ce eram căutat de Nancy ? Probleme.

Brigada a sărbătorit Anul Nou în localitatea Amria, la treizeci de kilometri spre apus de Alexandria. În aceeași zi, la Tobruk, poloneza mi-a scos pansamentul de la cap. I-am cerut o oglindă. Mi-a spus : „Așteptați să vă bărbieresc mai întîi". Mi-a tuns mai întîi barba cu mașina și apoi a făcut clăbuc mult, cu apă fierbinte, și mi-a dat pe față. Nu m-a lăsat să mă ridic din pat, ci m-a pus să stau în capul oaselor, sprijinindu-mi spatele cu perne. „Mîine vom face primii pași în grădină", a adăugat ea. Medicul o avertizase că la început amețelile mă vor face să-mi pierd echilibrul și că era nevoie de multă grijă. S-a așezat pe marginea patului, și-a rezemat ușor mîna stîngă de fruntea mea, și cu dreapta, în care ținea lama, a început să mă radă. Îi tremurau buzele. Dar nici un bărbier nu m-a bărbierit vreodată cu o mînă mai sigură și mai ușoară. Ceilalți bolnavi din salon aruncau tot felul de vorbe. Desigur că glumeau pe socoteala ei, pentru c-o vedeam cum pufnește furioasă, evitînd să-i privească. Nici eu nu-i priveam. Nu eram în relații bune cu ei.

Infirmiera terminase și mă simțeam mult mai bine fără perii aceia care-mi acoperiseră fața. Dar cînd a adus oglinda și m-am privit, am simțit că ceva se prăbușește în mine. Cicatricea începea de la sprînceana stîngă, cresta fruntea și înainta spre craniul ras. Era o rană adevărată,

atît de roșie, înspăimîntător de roșie. „O să rămîn așa toată viața ?“ am întrebat-o restituindu-i oglinda. „Cine v-a spus asta ?“ mi-a răspuns aplecîndu-se deasupra mea. „Părul o să crească, pe frunte o să se distingă numai cusătura, ca un rid adînc, vertical, și soarele deșertului o să vă bronzeze în așa fel încît n-o să se mai vadă nimic. Puteți să purtați un basc pînă o să crească părul. Ce ziceți ?“ „Un basc ? Și la Paris purtam un basc, iarna...“ Mi-am amintit de primul basc cumpărat și m-a năpădit o melancolie plină de neguri și de lumini tulburi. Ploua, era în decembrie și ne oprisem în fața luxosului magazin de pălării din Boulevard Saint-Germain, eu și o prietenă, care n-a stat cu mine mai mult de cincisprezece zile, adică cît duraseră sărbătorile. Ea îmi alesese bascul, cu căptușeală galbenă. „Ca să ai soarele țării tale lipit de cap.“ Ce nebună !...

Infirmiera îmi puse pe genunchi un pachețel învelit în hîrtie multicoloră și legat cu o panglicuță roșie. „Anul 1943 să vă aducă multă fericire. Și cu toții să sărbătorim anul viitor în patriile noastre.“ M-am simțit cuprins de rușine. Nu-i urasem nimic de dimineață, cît despre cadou... „Desfaceți-l, și spuneți-mi dacă vă place.“ Cum era de așteptat, înăuntru se afla un basc. Nou-nouț. Adus de la un magazin de galanterie din Alexandria și nu de la magazinul militar. Îl comandase cu zece zile înainte prin infirmiera-șefă, care plecase în concediu. Zilele treceau, îi tremura sufletul că vine Anul Nou și darul ei... Dar aseară, în sfîrșit ! În port sosise un convoi ; debarcaseră, printre alții, și vreo zece polonezi : ofițeri, femei în uniformă, dactilografi de la intendență și alții. Aduseseră cu ei și bascul. Infirmierele îi invitaseră pe oaspeți la ospățul Anului Nou. Aveau să întindă o masă mare chiar aici, în grădină. În clipa de față erau cu toții la biserică....

— Cu zece zile în urmă ? Erați sigură c-o să scap cu viață ?

— Doream atît de mult să vă fac un mic dar, încît îmi spuneam că Dumnezeu o să vrea să vă vindece, ca să-mi dea mie această bucurie.

Ce să-i spun ? Am simțit cum mi se pune un nod în gît. I-am luat mîna și i-am sărutat-o. A tras-o repede și a plecat.

Aproape de ora prînzului, ofițerii și femeile din trupele auxiliare au intrat în salon fiind întîmpinați de infirmiere. Sărutări de mîini, bătăi din pinteni, plecăciuni, rîsete, glume, complimente. Mi-au oferit și mie flori, un fel de margarete galbene. Dar cînd au văzut că nu vorbesc polona, mi-au surîs politicos și m-au lăsat în plata domnului. Afară, la masa întinsă, se auzea deja clinchet de pahare, strigăte și rîsete. Salonul se golea treptat-treptat. Fură transportați și invalizii în cărucioare. Poloneza mea pierise. Pesemne că le spusese să nu mă ridice din pat, pentru că nimeni nu se apropie de mine. M-a năpădit un sentiment de singurătate, singurătatea înstrăinatului. Oare unde se aflau acum Mihalis, Garelas, Fanis ? Cum sărbătoreau ei Anul Nou ? Ce-și doreau să le aducă anul cel nou ? Dar mama, acolo, departe, la Kifissia, și Alkis ? Desigur că Nancy petrecea această zi cufundată în amintiri, dar Emmy ?

M-aș fi sculat și eu din pat ca să ies în grădină. Dar m-a împiedicat mîndria. Trecuse de ora trei cînd și-au amintit și de mine și mi-au trimis printr-o infirmieră zglobie tava cu mîncare. Era nerăbdătoare să mănînc mai repede, ca să se ducă la ceilalți. M-a informat că medicii plecaseră cu un camion să petreacă altundeva, și că spitalul fusese lăsat în grija infirmierelor. „Nu vrei puțină votcă, votcă poloneză, un păhărel doar, n-o să-ți facă rău," îmi spuse. Dar aveam amețeli și fără să beau. Am rugat-o să-mi ia pernele, m-am întors cu fața la perete, mi-am acoperit capul ca să nu aud nimic și-am adormit. Cu bascul pe cap.

Cine n-a văzut polonezi sărbătorind Anul Nou nu știe ce înseamnă petrecere... Tîrziu, spre dimineață, unei infirmiere cam trecute i se năzări, cine știe de ce, să deschidă toate ferestrele. În salon năvăli un frig usturător și miros de mare, dar nimeni nu se plînse. Luna care se pregătea să apună părea galbenă și deformată pe bolta cerească, ca o monedă de aur pe marmura nea-

gră a unui zaraf. Poloneza mea se apropie și se așează pe marginea patului.

— *Hello,* nu vi s-a făcut lehamite de basc ? m-a întrebat.

— *Hello,* i-am răspuns.

Îmi mîngîie buzele și obrajii, și începu să-mi vorbească :

— Sînteți o persoană foarte fină. Știu că sînt urîtă. Vedeam cum mă izgoniți în delirul dumneavoastră. Cînd erați sub efectul anesteziculuí, v-am auzit vorbind nemțește unei femei și recitîndu-i versuri. O să vă trimit acum o fetișcană frumoasă, dintre acelea care au venit aseară.

— Soră, i-am strigat. Pentru numele Domnului, nu faceți așa ceva ! Nu plecați. Nu știu încă nici cum vă cheamă.

— Nu-i necesar. Nu aveți nevoie.

— Ați putea oare să mă scoateți puțin în grădină ? Știu c-o să-mi facă bine.

A plecat repede și mi-a adus un palton și papuci. Cu mii de precauții m-a ridicat, m-a îmbrăcat și, strîngîndu-mă în brațe, m-a scos încet în aerul curat și în tăcere. Inima îmi bătea neregulat și cu putere. Capul mi se-nvîrtea. Am străbătut grădina și am ieșit în șosea. În mod instinctiv, am întors capul spre port, înspre mare. Îndată ce-am văzut-o sclipind sub razele piezișe ale lunii ce asfințea, m-a cuprins un val de amărăciune care m-a înecat. Se pare că am leșinat acolo, în brațele infirmierei.

După cîteva zile spitalul polonez de la Tobruk s-a desființat. Ordinul prevedea ca răniții aflați în spital să fie transportați cu hidroplanul la Alexandria. Cu toată furia pregătirilor, infirmiera a avut totuși grijă și de mine. Ea singură s-a dus la Intendența engleză și mi-a adus haine noi : manta, pantofi, raniță. Tot ea mi-a umplut ranița cu țigări, ciocolată, biscuiți și obiecte de uz personal.

Se întuneca cînd am ajuns la Alexandria, fără escortă și surprize. La aeroport ne așteptau ambulanțele

ca să ne repartizeze la diferite spitale. Poloneza nu m-a lăsat nici o clipă singur. M-a însoțit la Spitalul grecesc, a urcat sus ca să vadă unde mă instalează, a predat documentele mele responsabilului, m-a pus să mă dezbrac, a controlat cum îmi vine pijamaua nouă, a făcut socotelile și mi-a predat restul soldelor în restanță pe care le încasasem la Cairo. S-a asigurat că am lîngă pat o carafă cu apă și pahar, a cerut să mi se aducă un vas pentru flori și, cînd n-a mai avut nimic de făcut, și-a lipit fruntea de geam și a privit cum se lasă întunericul. „Aștept să mi se pregătească adeverința de primire și apoi voi pleca", mi-a spus. Camera avea două paturi. Celălalt pat era ocupat de un bărbat bine legat, bronzat, și cu un început de chelie. Privea fix tavanul, cu ochi ca de sticlă, și nu se mișca. „Întîrzie", zise infirmiera și ieși din cameră. Cînd se întoarse, se duse din nou la fereastră. „Totul e în ordine, acum plec", zise ea privind mereu afară. „Aș fi vrut să vă las într-o tovărășie mai plăcută, dar mi s-a spus că e complicat să vi se schimbe astă seară camera. Aveți grijă de vecinul dumneavoastră. Se spune c-a avut o intoxicație, dar de fapt a încercat să se sinucidă." S-a întors brusc, mi-a luat capul în mîini, m-a privit cu ochi care-mi părură supărați, sărută cicatricea și ieși repede, trăgînd ușa în urma ei.

— Niște stricate, spuse vecinul meu. Își bagă nasul peste tot.

— Te-au supărat vreodată polonezele, tovarășe ?

— Ce mi-s polonezele, ce mi-s grecoaicele, toate niște diavolițe, de vreme ce sînt femei. Am trăit mulți ani la Marsilia și înțeleg franceza...

M-am dus lîngă el și i-am întins mîna :

— Simonidis, sublocotenent de infanterie.

— Foteros, marinar, încîntat de cunoștință.

— L-ai cunoscut pe-un poet, Manaras ?

— Nu.

Ciudat ! Să fii marinar, să stai la Marsilia și să nu-l cunoști pe Manaras, învățătorul !

— Cum se numea responsabilul Sindicatului marinarilor ? l-am mai întrebat.

— Nu-mi amintesc. Dacă vreți vreo carte de citit, să știți că am aici, în sertar.

Cu alte cuvinte : lasă-mă în pace. Nu voia să vorbească. Am ieșit din cameră. M-am dus în recunoaștere. Trebuia să găsesc pe careva dintre ai noștri care să mă pună în legătură cu Brigada.

Cînd am revenit în cameră, știam o groază de lucruri. Știam, de pildă, cînd va pleca Brigada spre Lacurile Amare [1], știam unde se afla Rommel, știam unde se aflau Tsouderos și Kanellopoulos, care era ultimul comunicat sovietic și de ce se oprise înaintarea Aliaților la Bizerta, în Tunisia. Mai aflasem că Foteros era de mulți ani tovarăș de-al nostru, că luptase în Spania și că încercase într-adevăr să se sinucidă cu somnifere. Un văr de-al lui cam tont, care era tot vaporean ca și el și care sosise cu un convoi ce înconjura Capul Bunei-Speranțe, avusese strălucita idee să-i scrie din Suez că-i descoperise nevasta într-un bordel din Casablanca. A fost peste puterile sale ; el, un militant, să aibă nevastă cu condicuță ! În disperarea lui, Foteros înghițise un tub de pastile cu luminal...

În cameră era întuneric. Am aprins lumina și l-am găsit nemișcat, privind tavanul.

— Se pare că treburile merg bine pe front, am zis așa, ca să spun ceva.

— Da, treburile merg bine pe front și tovarășii își fac datoria, dar omul are c... în el și nu se schimbă.

— Nu-ți pierde nădejdea, tovarășe.

— Dac-aș ști numai de ce mi-a făcut-o. Nu părea dintr-alea, aș fi băgat mîna-n foc... Părea o femeie de treabă, de-a mea, de-a noastră, cum se spune ? Ceva s-a stricat în ea. Unele apucă calea pierzaniei pentru că trăiesc în întuneric. Dar nu era cazul ei. Să zici că n-a avut lîngă ea pe cineva care să-i dea la nevoie un sfat ? Ca întotdeauna, m-am întors din călătorie cu un mic dar și am găsit casa goală... A plecat, mi-au spus vecinii. Și-a luat catrafusele și-a plecat. Am rămas cîtva

[1] Lacuri în Peninsula Sinai.

timp la Marsilia și am scotocit umblînd pe jos tot orașul, în căutarea ei. Dar degeaba. M-am dus apoi la Pireu, în vremea teroarei. Maniadakis [1] își asmuțise copoii să pună laba pe mine ; dar tot degeaba. M-am dus și în insula ei natală, Ios ; dar n-o văzuse nimeni pe-acolo. Am cutreierat atunci, la rînd, toate porturile Mediteranei și oriunde găseam un om de-al nostru îi dădeam fotografia ei și adresa unde să-mi scrie. Au trecut patru ani. Dar patru ani cu o asemenea viață desigur că au schimbat-o. Mă mir cum de-a recunoscut-o vărul meu. I-a spus cine e, a stat de vorbă cu ea ? Nu mi-a scris.

— Vrei să-ți spun ceva ? Ai luat luminalul pentru că o iubești...

— Știu. Mi-am dat seama după aceea. De două zile nu fac altceva decît să mă gîndesc la asta, și de aceea nu pot închide ochii toată noaptea. Legătura dintre noi nu s-a destrămat. O iubesc și mă iubește. Cînd le rostești, lucrurile astea ți se par ridicole, niște prostii sentimentale. Dar știu că e așa, simt asta cu toată ființa mea lăuntrică. De aceea îți spun că omul nu se schimbă... Oricît s-ar da peste cap tovarășii învățînd !

— Dar și tovarășii nu sînt decît niște bieți oameni, Foteros !

— Dar mai înainte de toate sînt luptători. Datoria lor e să dezvăluie putregaiul omenesc și să-l combată.

Am început să mă întreb dacă nu cumva vina era de partea lui.

— Nu cumva ai jignit-o vreodată ? Nu cumva era geloasă pe tine ?

— Geloasă ? E de la sine înțeles... Sînt marinar. Nu mă duceam să-i povestesc de-a fir-a-păr, dar cînd mă întreba, îi spuneam adevărul. Nu, nu-i asta cauza. Știu eu ce-a determinat-o să plece... Îi era rușine să se uite în ochii mei, cînd și-a dat seama ce putregai zace în ea...

— Așadar greșise și ea pe undeva. Ce stai atunci și te frămîntă ?

---

[1] Constantinos Maniadakis (1893—1972), ministru al Securității sub dictatura lui Metaxas.

— A încercat să greşească, dar a fost împiedicată. Nu s-a întîmplat nimic. Nici eu n-aş fi aflat vreodată. Asta e ce mă roade. De ce să plece ?

— Dacă n-a greşit cu nimic, atunci ce tot vorbeşti de putregai ? Adică a greşit cu gîndul ? Dar tu... Tu o înşelai cu trupul şi cu gîndul, şi totuşi consideri că n-ai nici o vină...

— Nu-i acelaşi lucru. Marinarului îi este permis. Ea îşi dădea seama de lucrul ăsta şi nu punea la inimă.

— Poate că nu punea la inimă, dar desigur ţi s-a întîmplat să lipseşti de-acasă şi două şi trei luni. La urma urmelor era şi ea un om...

— Asta îţi spun şi eu dintru-nceput. Omul e...

Am simţit că ameţesc. Nu înţelegeam ce spune sau omul o luase razna ? Am pretextat oboseala călătoriei ca să pun capăt discuţiei.

A doua zi, Foteros mi-a cerut o ţigară. Era semn bun, deoarece pînă atunci nu voise să pună nimic în gură. Dis-de-dimineaţă începuse să cearnă o ploaie mărunţă şi întreaga fire era curată şi strălucea blînd în lumina cenuşie a zilei. Oamenii trăgeau la căldura sobei şi a căminului familial. Stăteam amîndoi cu fruntea lipită de geam. Camera noastră dădea spre cimitirul arăbesc. „Ia priveşte, îmi spuse Foteros, răspîntii, alei străjuite de pomi. Căsuţe adevărate cu uşi, ferestre, terasă şi curte. Şi căsuţa noastră din Marsilia avea o terasă şi o grădiniţă în care cultivam verdeţuri."

Cînd începuse Războiul civil din Spania, se îmbarcase pe un „dric" care transporta muniţii fabricate de Bodosakis [1] la Barcelona, Málaga, Santander şi în toate porturile unde erau trimişi. Nu apăruseră încă „submarinele de origine necunoscută" care să-i scufunde. Ca să fie mai liniştit, o luase pe nevastă-sa din Pireu şi o adusese la Marsilia. Un băcan grec din Coutellerie îi închiriase căsuţa mobilată pe care o avea la ţară, la Martigues, jumătate de oră de mers cu tramva-

[1] Constantin Bodosakis, industriaş grec, proprietar al unei fabrici de muniţii.

iul, în afara orașului. O cameră era rezervată tovarășilor în trecere, pe care organizația îi trimitea la Brigada internațională. Femeia le gătea și le spăla rufele, musafirul își plătea și el partea și astfel o scoteau la capăt cu cheltuielile. Ori de cîte ori vaporul lui acosta la Marsilia, Foteros se grăbea să ia tramvaiul ca să ajungă cît mai repede acasă. Alături era un canal cu apă tulbure, pe mal creșteau niște arbuști de mirt, și amîndoi se credeau în sînul lui Avraam. La început, femeia nu se prea descurca, nu știa limba, dar încetul cu încetul a prins curaj, a făcut cunoștință cu vecinele, cu stăpînul bistroului de la stația de tramvai și o ducea de minune. Cînd trecea mai multă vreme fără să aibă vești de la Foteros, lua tramvaiul și se ducea la responsabilul Sindicatului marinarilor și acolo își mai revenea puțin. La sfîrșitul anului 1937, Foteros găsi instalat la el acasă un cadru de conducere. Se terminase acel du-te-vino al oaspeților în trecere. Cadrul de conducere plecase ilegal din Grecia și poliția lui Daladier, care la Marsilia se afla în mîinile gangsterilor și traficanților de carne vie, fusese avertizată de Paxinos, șeful Poliției ateniene, și-l căuta peste tot. Dar omul nostru era învățat cu de-alde de-astea. Își organiză viața și legăturile, și atunci cînd nevoile muncii o impuneau, își asuma, cum se spune, toate riscurile ; circula însă numai noaptea. Ziua, toate treburile i le făcea nevasta lui Foteros. „Cum o duceți", o întrebase Foteros, la sosire. „Minunat, îi răspunsese ea. Nici nu poți să-ți închipui cît de serios și de atotștiutor este. Îmi scoate sufletul cu comisioanele, dar nu zic nimic pentru că e în interesul cauzei." „Așa te vreau, îi zîsese el. Dar vecinele, ce zic ?" Ea se simți stînjenită c-o întrebare, dar îi răspunsese că n-au decît să îndruge verzi și uscate, ce ne pasă nouă de vreme ce nu e adevărat ? „Just. Militanții detestă mahalagismele", îi spusese el. A doua zi seara, cadrul de conducere îi ceru lui Foteros să-l însoțească la treburile lui și pe drum îi pusese întrebările de rigoare : în ce condiții și-a cunoscut nevasta, cît de mare încredere avea în ea și așa mai departe. Intră și în intimitățile lor și Foteros îi mărturisi că, cu toate că-i venea greu, povestea totul

femeii. Cadrul de conducere îl întrebase atunci dacă o considera capabilă să-l înșele cu un alt bărbat. „Nu", răspunsese Foteros. „Nu fi atît de categoric", îi răspunsese celălalt. „Ia, ascultă, tovarășe, îi ripostase Foteros, eu nu mă tem și nici nu vreau să mă gîndesc la așa ceva. O să-mi obiectezi că și ea e un om cu toate slăbiciunile inerente și că, prin urmare, poate și ea să greșească. Poate. Dar nu vreau să mă gîndesc la așa ceva, pentru că atunci o să încetez să mai trăiesc. Dacă mă va încornora vreodată, va fi ca și cum mi-ar cădea o cărămidă în cap. Poți merge pe stradă și să te ferești de cărămidă ? Ar trebui să nu mai ieși deloc din casă, de teamă."

Era luna mai cînd vasul lui Foteros făcu iarăși escală la Marsilia. Madridul mai rezista încă, dar pe celelalte fronturi treburile nu mergeau bine. Complotul Chamberlain-Daladier-Mussolini și Hitler era pe punctul de a înăbuși Republica spaniolă. În căsuță domnea tristețea și enervarea, dar Foteros găsi firească această atmosferă. Noaptea în pat o întrebă pe nevastă-sa cum se mai împacă cu musafirul. „Bine, foarte bine, îi răspunsese femeia, numai că ar fi de dorit să înceteze puțin cu pisălogeala." „Ce pisălogeală ?" întrebă Foteros. „Uite așa, cu cititul și cu predica. Știu și eu, mai vorbește omul și de altceva, dar el toată ziulica o ține așa, întruna : lupta, credința și mai știu eu ce. Bine ar fi să mai meargă să stea și pe la alții." Lui Foteros îi sărise atunci mustarul și-i trase una drept în nas. Pînă atunci nu ridicase mîna la ea. Femeia însă nu i-o luă în nume de rău. Și fie că înțelesese, fie că voia să se bucure de el după atîtea luni de despărțire, toată săptămîna fu veselă ca un cintezoi și îl copleși cu atențiile și mîngîierile ei. Foteros plecă liniștit, convins că totul merge strună. Apoi, despărțirea fu și mai lungă și Foteros nu se întoarse decît în ianuarie. Dar din toamnă nu mai primise scrisori de la ea, lucru care nu însemna nimic neobișnuit. Cine știe în ce port îl aștepta grămada de scrisori ? Să-i trimită o telegramă ? Nu era prudent. Se gîndea la musafirul lui și apoi nu era bine să atragă atenția autorităților asupra căsuței. Nu trecu pe la Sindicat ci se-n-

dreptă direct spre casă. Ningea, bătea mistralul de crăpau pietrele, și pe canal curgeau sloiuri de gheață. Tovarășul era singur acasă și-și gătea fasole cu carne de porc. Îi spuse că nevasta lui a plecat, și-a luat catrafusele și-a plecat într-o noapte cînd nu era acasă, în urmă cu două luni și mai bine.

Foteros nu-și credea urechilor, pînă cînd celălalt s-a așezat și cu răbdare i-a povestit totul de-a fir-a-păr : Pe măsură ce situația se înrăutățea și numărul tovarășilor de încredere scădea, el se văzuse obligat să-i încredințeze munci tot mai periculoase. De aici și necesitatea de a cunoaște pînă la ultimul amănunt ce fel de om era și în ce măsură putea să-i încredințeze un secret. O punea astfel la încercare. În chip de glumă, la început, ca să n-o intimideze, și apoi deschis, tovărășește, a întrebat-o ce părere are despre infidelitățile lui Foteros. I-a răspuns că e la curent cu ele și că-l iartă. Și nu s-a gîndit vreodată să-i plătească cu aceeași monedă ? Niciodată, cu nimeni, niciodată. Dar tovarășul nu era dintre aceia care se mulțumesc cu răspunsuri pripite. Știa să pătrundă sufletul omului, să-i dezvăluie cele mai tainice sentimente. După cîteva zile o întrebă din nou. Primi același răspuns. „Bine, bine, nu zic că te-ai și hotărît s-o faci, te întreb numai dacă ți-a trecut vreodată prin gînd să te duci cu un alt bărbat." „Niciodată." „Atunci de ce stai în fața mea pe canapea cu capotul descheiat și-mi arăți pulpele ?" Femeia roșise, îi spuse că nu știe ce zice și că dacă vreodată s-a întîmplat așa ceva, desigur era din nebăgare de seamă, pentru că ea îl socotea un frate. Dar tovarășul avea ceva experiență cu femeile. Îi zise să spună altora bazaconiile astea, căci femeia nu uită niciodată pe cine are în fața ei, chiar și în clipele cele mai nepotrivite. Atunci ea s-a arătat tare supărată și i-a spus că dacă n-ar fi cunoscut principiile lui și cît de riguros este în relațiile sale, ar fi zis că e un stricat, de vreme ce îi trec prin cap asemenea gînduri. „Dealtfel, cînd femeia vrea, n-are nevoie s-o spună, pentru că bărbatul o simte, îi mărturisese ea. Pune-ți mîna la inimă și spune-mi dacă ți-am

dat vreodată prilejul să simți așa ceva.“ N-a așteptat însă răspunsul și s-a dus în odaia ei și s-a încuiat.

Timp de două săptămîni a fost îmbufnată. Apoi tovarășul a luat-o cu binișorul și i-a pus din nou problema. „Există bărbați care nu-și dau seama. Vor ca femeia să le-o spună pe șleau.“ „Nu, zise ea, își dau seama din o mie și una de lucruri.“ „Poate că-și dau seama, spuse el, dar nu se hotărăsc, pentru că ar putea să fie un șiretlic muieresc și se tem că vor păți un afront nemaivăzut dacă îndrăznesc.“ „Cu alte cuvinte, îi spuse ea, ca să te culci cu o femeie aștepți ca mai întîi ea să-și dea poalele peste cap și să te invite, nu-i așa ?“ „Da, așa e“, zise el. Și atunci, tîrfa și-a dat poalele peste cap, așa cum ședea pe canapea, și i-a spus : „Vino o dată, cretinule, mi-ai scos sufletul cu așteptarea“. „Nu, cucoană, i-a zis el, te-ai înșelat. Noi nu sîntem dintre aceia, cum crezi mata. Noi înfierăm putregaiul omenesc ca să putem să luptăm cu conștiința curată. Noi nu-l încornorăm pe tovarășul care ne-a încredințat onoarea sa, noi îi protejăm familia și respectăm adăpostul pe care ni l-a oferit. Ascunde-ți goliciunea și piei din fața mea, că de nu...“

— Cîtă ipocrizie, am murmurat eu printre dinți.

— Cum ai spus ? Tovarășul avea dreptate ! Era de datoria lui s-o pună la încercare. N-a făcut-o din plăcere, ci în interesul cauzei, și bine a făcut. Ea e de vină. Pentru că am lipsit cu două luni mai mult și-a dat poalele peste cap. Și dovada că tovarășul a procedat just demascînd-o o constituie faptul că și-a luat tălpășița. Dacă era de-a noastră, adică un om devotat, cum se spune, pînă-n măduva oaselor, o pățanie ca asta ar fi adus-o pe calea dreaptă. Ar fi făcut-o și mai credincioasă, și mai devotată, pentru că toată viața ar fi muncit ca să-și răscumpere greșeala. Și tovarășul tocmai acest lucru a urmărit. Mi-a spus-o el. Dar duhul cel rău din ea a îngenuncheat-o și iată unde a ajuns : la Casablanca. Treapta cea mai de jos a decăderii. Am văzut și știu ce spun...

— Cum se numea cadrul de conducere ? l-am întrebat.

N-a vrut să-mi spună.

V

APARTAMENTUL SOȚILOR MERTAKIS DE PE Kasr-el-Nil se afla la etajul trei și Robbie se întrebă cîtă filodormă trebuie să fi dat ca să obțină o asemenea locuință. În zilele acelea era mai ușor să cumperi planurile lui Churchill privind deschiderea celui de-al doilea front, decît să închiriezi un apartament pe o arteră centrală din Cairo. Unde găseau ei atîția bani ?

Îi deschise un impozant fecior sudanez, în veston alb și papion, și-l ajută să-și scoată paltonul. Apăru și Peter cu un pahar mare de whisky în mînă. Desigur că pîndise soneria. Îl luă de braț și-l conduse în salonul care te impresiona prin lipsa de mobilier. Un parchet superb din lemn de nuc, perdele de tul cu ciucuri aurii la ferestre, o servantă cu whisky, sifon, cuburi de gheață, morcov și țelină crudă, un cămin decorativ în care nu se făcea focul, și o poliță de marmură, cu un vas prelung de cristal de Boemia cu trandafiri albi, și, în jur, scrumiere de ceramică roșie. Deasupra căminului, un covor de Buhara decolorat, cafeniu, cu ape aurii. Peretele opus forma o nișă în formă de scoică. Cîteva trepte duceau spre un fel de postament cu o canapea Ludovic al XV-lea pe care stătea tolănită Dora Mertakis. Își scosese pantofiorii escarpin care ședeau acum, provocatori, unul lîngă altul, în fața picioarelor aurite ale canapelei, în timp ce faldurile fustei negre îi acopereau picioarele în așa fel încît să lase să se vadă numai unghiile lăcuite, pe sub ciorapii fumurii. Sprijinită în cot pe perne, Dora Mertakis își întindea brațul drept, gol și bronzat, spre a i se săruta mîna. Doi trandafiri, asemănători celor din vas, îi marcau talia.

În lipsa scaunelor, toți cei ce voiau să-i vorbească trebuia sau să stea cu un picior pe postament sau să se așeze jos, la picioarele ei. Era, într-adevăr, un salon pentru o singură femeie. În acel moment, la picioarele ei se afla un general în civil, de vreo cincizeci de ani,

care participase la lovitura de stat din 1935 [1]. Era un bărbat înalt, zvelt și atrăgător, care abia sosise din Atena, dar zvonurile despre simpatia pe care o manifesta pentru stînga i-o luaseră înainte cu patru sau cinci luni. În spatele generalului, numai zîmbete și priviri admirative pentru stăpîna casei, stătea în picioare un fost deputat al Cicladelor [2]. Mertakis, tipul clasic al politicianului grec, cu chelie, privire pătrunzătoare și buze foarte mobile, discuta încet cu un alt deputat, tot din Ciclade. Un secretar al Ambasadei grecești, care avea aspirații literare, și un căpitan în rezervă, personalitate locală atașată Comenduirii pieței pentru urmărirea dezertorilor (se spunea că primește mită), își continuau cu glas tare discuția, ceea ce nu-l împiedica deloc să-și umple mereu paharele cu whisky. Un arheolog francez, cu coama albă à la Paul Boncour, cunoscut pentru simpatia sa față de Grecia și de De Gaulle, căsca plictisit înaintea covorului de Buhara, trăgînd totodată cu urechea la cele se spunea generalul.

Imobilul avea încălzire centrală și în apartament era atît de cald, încît fuseseră nevoiți să deschidă ușa de la balcon. Odată cu aerul rece pătrundea și vuietul neîntrerupt al capitalei : claxonatul mașinilor care se înghesuiau pe strada Emadeldin, tam-tamul ritmat al tobei și tînguirea ironică a saxofonului dintr-un cabaret vecin, rîsetele și înjurăturile birjarilor, logoreea B.B.C.-ului, netransmisă prin aparatele de radio ale tutungeriilor și lustrageriilor din Scuarul Suarès.

Dora apăsă cu familiaritate dosul palmei pe buzele lui Robbie, îl recomandă călduros generalului și apoi îl rugă pe Peter să continue el prezentările celorlalți oaspeți. Manevrînd cu dexteritate, reușiră să-l evite pe francez, care era coleg cu Robbie la Universitatea din Guizeh, și pe secretarul ambasadei, care, ori de cîte ori se întîlnea cu un intelectual englez, considera de datoria lui să abordeze problema Ezra Pound. Salutară

---

[1] În 1924 Grecia este proclamată republică, dar în urma loviturii de stat militare din 1935, a generalului Kondylis, este restaurată monarhia.

[2] Insule în Marea Egee.

de departe pe Mertakis și pe interlocutorul său, apoi se îndreptară spre peretele cu cel mai frumos tablou din salon. O odaliscă în tempera.

— Matisse-ul Dorei, spuse Peter. Nu se desparte niciodată de el. Îți închipui cîtă bătaie de cap i-a dat ofițerului nostru de legătură din Atena. Mi se pare că este un dar al generalului, de pe vremea cînd era atașat militar la Paris. Firește, era amantul ei... Acum, nu mai știu, mai curînd nu. Într-adevăr, în urmă cu zece ani era o femeie deosebit de atrăgătoare. O fiară mereu în goană după dragoste. Acum s-a maturizat, e mai savantă, dar a pierdut acea prospețime a dăruirii totale.

— Odalisca care a evoluat într-o nouă Madame Récamier. Mă refer, desigur, la intrigile ei politice. În rest, tu ai fost mai norocos decît Benjamin Constant. Pariez că trandafirii sînt de la general.

— Întocmai. Eu am adus whiskyul.

— Mă întreb cum ar fi pictat-o astăzi Matisse, dacă ar fi cunoscut-o ?

— Nu știu. Cred că singurul pictor care ar fi putut s-o redea pe adevărata Dora este... dar ai să rîzi...

— Derain ?

— Nu, Gustave Moreau. Sub înfățișarea Sfinxului, a Salomeei sau a Teodorei. O frumusețe diabolică, unică, întunecată, ambițioasă, aprigă. Un monstru al perversității și patimei în crepusculul violet al fastului și opulenței asiatice ; o floare de lotus afrodiziacă...

— Bietul meu Peter...

— N-am nevoie de compătimirea ta. Știu, de ani de zile fac cu ea un joc primejdios. Vom vedea ce-o să iasă pînă la urmă. De pildă, garsoniera din Garden City. Se presupune că soțul ei nu știe nimic. Dar ascultă. Sînt convins că nu mi-a cerut-o pentru facilitarea întîlnirilor noastre, ci ca să urmărească contactele mele. Și-a băgat în cap să-l facă pe Mertakis cel puțin vicepreședinte la prima remaniere guvernamentală. Și e capabilă. Uite, l-a adus aici pe general. Făcea și el parte din aceeași rețea pe care ne-au destrămat-o. În principiu, ar fi trebuit să lupte acum în Mișcarea de rezistență. N-am

manifestat nici un fel de uimire cînd l-am întîlnit, dar desigur că-mi urmărește toate mișcările ; știe că nu mi-a plăcut venirea lui aici. El însuși este un amestec de rafinament francez și bravură grecească. Deloc ambițios și mai presus de orice patriot. L-aș vedea foarte bine în postură de șef de Stat Major, de general de brigadă. El acceptă orice, numai să lupte. Londra are de gînd să-i propună postul de atașat militar la Ambasada greacă din Moscova. Exploatează simpatia lui pentru stînga. Dacă acceptă, e pierdut. Va fi izolat. Se înșală dacă speră că-l va putea influența astfel pe Stalin să sprijine E.L.A.S.-ul [1]...

— Dar atunci de ce...

— Peter, Robbie, veniți să auziți, îi întrerupse Dora.

— Mai tîrziu, șopti Peter.

Se apropiară și ceilalți. Generalul povestea pe un ton neutru despre întîlnirea lui Aris [2] cu Eddy [3], după dinamitarea podului de pe Gorgopotamos [4]. Conducătorul Misiunii britanice îi oferise un săculeț cu lire sterline — aur pentru succesul acțiunii de sabotaj săvîrșite în noaptea precedentă. Aris refuzase aurul, cerînd în schimb arme și bocanci. Pînă la urmă acceptase săculețul, făcînd remarca : „Și să nu veniți mîine, poimîine, să ne cereți banii înapoi prin blocade, presiuni și controlul economiei noastre, așa cum ați procedat cu niște împrumuturi mai vechi. Deși pînă acum vi le-am achitat de zeci de ori, tot mai sîntem datori cu întreaga sumă, potrivit socotelilor voastre."

— Ce om dur acest Aris, comentă Dora.

---

[1] *E.L.A.S, Ellinikos Laikos Apelefterotikos Stratos,* Armata Națională Greacă de Eliberare.

[2] Aris Veluhiotis, pseudonimul lui Thanassis Klaras (1905—1946), întemeietor al E.L.A.S. În 1945, a refuzat să respecte acordul de la Varkiza, privind dizolvarea forțelor de rezistență. A fost exclus din Partidul comunist din Grecia în iunie 1946, și în acel și an a fost ucis de trupele guvernamentale grecești, care-l hăituiau.

[3] Șeful Misiunii britanice în Mișcarea de rezistență din Grecia.

[4] Rîu în Grecia.

— Lăudăroșenie pur grecească, spuse Mertakis. Nu trebuia să primească lirele sau, de vreme ce le-a luat, să tacă din gură.

— Vă rog, protestă francezul, care, dîndu-și parcă numai atunci seama de prezența englezilor, mormăi ceva de neînțeles, apoi tăcu.

— Între noi fie zis, spuse Robbie, Aris avea dreptate.

— În orice caz, spuse Peter prudent, povestea își are importanța sa, dacă e adevărată.

— Cum să nu fie adevărată ? Am auzit-o chiar din gura lui... Zervas, care era de față, adăugă generalul, știind că nu-l crede nimeni.

— Nu-i acceptăm autenticitatea decît dacă vine din gura lui Siantos [1], spuse cu umor Dora, și toți izbucniră în rîs.

Feciorul sudanez aduse și o a doua servantă încărcată cu aperitive : fistic, brînză, măsline, murături și pîine. În mijloc trona o carafă de cristal.

— Uzo, exclamă generalul. Unde ați găsit ?

Dora zîmbi satisfăcută. Surpriza pe care i-o pregătea reușise.

— Din Cipru, îi zise ea. Cine mai servește ?

Se aduseră păhărele cu picior, dar numai Dora, generalul și deputatul din insulele Ciclade băură uzo. Ceilalți își umplură din nou paharele cu whisky. Robbie nu bău nimic. După puțin, Peter ceru permisiunea să închidă ușa balconului. Îi era frig.

— Cu o singură condiție, zise Dora, Mertakis să nu mai fumeze alt trabuc.

Generalul se ridicase s-o servească. Profitînd de aceasta, căpitanul se desprinse de grupul său și urcă treptele nișei. Cu un gest afectat își dădu părul pe spate, își subție vocea și începu să recite, graseind : „Am luptat la Mogavaaa..." Îl imita pe Kanellopoulos.

Se pare că gluma era cunoscută pentru că nu avu succes. Numai francezul spuse : „La fel ca el, la fel". Dar căpitanul continuă : „Popoh al Greciei : ceasul libehtății

[1] Ghiorghios Siantos, secretar al Partidului comunist din Grecia, în perioada respectivă.

se aphopie. Izbăvit de ohce nelinişte, continuă-ţi lupta ta admihabilă, cahe ahe un scop sachu şi phin măhetul tău exemplu, asupha căhuia sînt aţintiţi ochii Istohiei, învaţă-ne şi pe noi phincipiile cahe thebuie să ne călăuzească paşii."

— E din cuvîntarea pe care a rostit-o ieri la B.B.C. Un demagog ordinar, zise disprețuitor Dora, întinzîndu-şi degetele îngălbenite spre general, ca să-i ofere o ţigară.

— De ce s-a dus din nou la Londra ? întrebă deputatul de Ciclade. „Ca să se înţeleagă cu regele şi să-l mănînce pe Tsouderos [1]. Sakellariu [2] l-a trimis, ţineţi minte vorbele mele."

— Puterea lor creşte pe zi ce trece. Tot ce spune despre depunerea mandatului după eliberare şi restul sînt vorbe goale. Cînd ai în mînă armata şi flota, faci tot ce vrei. Dealtfel, el spune că de fiecare dată completarea guvernului se face potrivit nevoilor. Cînd a venit el, era nevoie să fie completat, dar acum, cînd am venit noi, nu mai e nevoie ?

Cuvintele acestea fuseseră rostite pe nerăsuflate de Mertakis, care devenise roşu la faţă şi-şi scotocea nervos buzunarul interior al hainei.

— Problema nu e aceasta, îl corectă Dora. Scandalos este că el nu reprezintă pe nimeni altul decît pe sine însuşi, şi că partidul cel mai mare şi cel mai democratic a rămas în afara guvernului.

— Mă ierţi, Dora dragă, zise generalul zîmbindu-i dulce spre a o îmbuna. „Cînd Glinos [3] a luat legătură cu Beau George [4]..." Dar o privire furioasă a Dorei îl făcu

---

[1] Emmanuil Tsouderos, prim-ministru al guvernului grec în exil, din aprilie 1941 pînă în aprilie 1944.

[2] Alexandros Sakellariu, amiral, vicepreşedinte al guvernului şi Comandant al Flotei după moartea lui Metaxas pînă în 1942, cînd a fost înlocuit de Kanellopoulos.

[3] Dimitris Glinos, filozof şi pedagog strălucit, membru al Biroului politic al Partidului comunist din Grecia.

[4] „Beau George" se referă la Ghiorghios Kafandaris, lider al Partidului liberal sau la Gheorghios Papandreu. Ambii au respins propunerea lui Glinos de a participa la înfiinţarea E.A.M., Frontul Naţional de Eliberare *(Ethniko Apeleftherotiko Metopo)*.

să remarce imediat : Dar de ce să mai răscolim trecutul ? Reprobabil e faptul că în discursul său de ieri a cultivat iluzia că războiul se apropie de sfîrșit și că Aliații s-au adunat la Londra ca să hotărască soarta Europei postbelice. Vă dați seama ce înseamnă lucrul acesta ? În momentul în care armatele lui Hitler ocupă un teritoriu vast care se întinde din Brest și pînă la Rostov ? Numai un agent al Coloanei a V-a ar îndrăzni să spună așa ceva.

— O clipă, numai o clipă, zise secretarul de ambasadă, încercînd să-l întrerupă.

— După părerea dumneavoastră, care este motivul rechemării Brigăzii I în spatele frontului ? îl întrebă generalul pe Peter, fără să ia în seamă intervenția diplomatului. Brigada a luptat și a făcut acte de eroism la El' Alamein. Așadar, care e motivul ?

— Nu-i nici un secret că face exerciții de debarcare la Lacurile Amare, răspunse Peter flegmatic.

— Da, am auzit asta. Dar acum sîntem între noi, domnule maior...

— Ei, atunci să spunem că potrivit concepției lui Churchill, hipogastrul lui Hitler, adică punctul său vulnerabil, se află mai la vest de Grecia.

— Cînd Rommel mai deține încă Tripoli și Bizerta ? Cînd Brigada noastră, a II-a, își roade unghiile de nerăbdare în Palestina ?

— Numai o clipă. Flota noastră... încercă să spună secretarul ambasadei.

— Domnule general, modul pătimaș în care ați vorbit dovedește că dumneavoastră cunoașteți mai bine decît noi motivul. Să-l auzim, zise Peter la fel de flegmatic.

— La El' Alamein, armata noastră n-a primit botezul focului, ci și-a luat revanșa. I-a învins pe nemți. Și victoria aceasta este opera ofițerilor și ostașilor antifasciști. Nu puteți nega acest lucru. Forțele noastre armate din Orientul Mijlociu zi de zi înțeleg tot mai adînc adevăratul sens al acestui război. Acesta e motivul pentru care au fost duși în spatele frontului. Ca să putrezească în mlaștinile din Kibrit. Ca să li se frîneze elanul și să li se pună hamurile. Cuvîntarea de ieri nu

este lipsită de legătură cu rechemarea Brigăzii. Ambele acțiuni urmăresc același țel.

— Admir pasiunea nobilă de care sînteți animat, domnule general. Ați vorbit însă de hamuri. Uitați Carta Atlanticului. Pot să vă asigur că nu există cetățean englez, chiar și dintre cei mai reacționari, care să...

— Fără vorbe mari, domnule maior. I-am văzut debarcînd în portul Mersin și i-am văzut circulînd în uniformă mai alaltăieri aici, la Cairo, da, da, chiar aici, pe niște colaboraționiști notorii. De ce i-au adus ? Ca să-i încadreze pe învingătorii din munții Albaniei și El'Alamein ?

— Mai ales cînd există atîția ofițeri venizeliști nefolosiți, adăugă Dora.

— Să examinăm lucrurile la rece, zise Robbie. Nu este oare preferabil să-i avem aici, sub ochii noștri, în loc ca aceștia să fie folosiți de nemți pentru crearea vreunei legiuni antibolșevice ?

— Doctore Richards, răspunse generalul politicos, compatrioții dumneavoastră au permis deja să se creeze această legiune chiar aici, sub nasul nostru. Căci ce altceva este Brigada Sacră ?

— Dar tu, dragă Didi, te-ai înroșit tare mult, îl întrerupse Dora cu subînțeles.

— Ești încă proaspăt, se grăbi să adauge Mertakis. Te-a fanatizat climatul ocupației. Mai așteaptă puțin. Aici, la Cairo, ai posibilitatea să vezi lucrurile printr-o prismă mai largă. Vei vedea că situația este complexă, complicată, și nu permite considerații dogmatice.

— Iertați-mă, spuse francezul. Cred că domnul general...

Dar Dora făcu un semn sudanezului și acesta deschise o ușă capitonată în piele de culoarea masticului, ca și pereții. Sufrageria apăru puternic luminată, cu mobila prețioasă, cu vesela de porțelan și argintăria ei.

— Vai, exclamă Robbie, și altă mîncare ?

— Toată lumea la masă, porunci Dora, lunecînd de pe canapea și punîndu-și pantofii.

Era ora unsprezece trecute cînd plecară.

— Și acum o plimbare bună ca să ne ajute la digestie, propuse Robbie, a cărui cină consta de obicei din ceai și biscuiți.

Dar Peter ezita. Frigul, umezeala străzilor, oboseala... Este adevărat, datorită whiskyului, discuției și mesei îmbelșugate, scăpase de criza de malarie, dar lucrul acesta nu era un motiv ca s-o provoace. Pînă la urmă acceptă să nu ia un taxi. Își strînse bine paltonul în jurul trupului, își înfofoli gîtul și pieptul cu fularul de lînă și-și trase pînă peste sprîncene pălăria pe care o păstra de pe vremea cînd era student la Oxford. Dar acum se ivi o altă problemă : Pe ce cale s-o apuce ? Pe Kasr-el-Nil, la dreapta, să urce pînă la cazărmile englezești și de-acolo să se îndrepte spre Garden City ? Sau pe Emadeldin, la stînga, către Piața Palatului și de-acolo, urcînd prin Boustani, să ajungă din nou la cazărmile englezești ? Peter optă pentru Emadeldin, pentru că cisternele municipale nu avuseseră încă timpul necesar s-o stropească. Robbie ar fi preferat Kasr-el-Nil cu reflexele albăstrii ale becurilor sale camuflate, ce se oglindeau în asfaltul umed. Îl străfulgeră o amintire care tîra după ea o urmă de tristețe și duioșie. Cînd venise pentru prima dată la Cairo avusese o cățeluș pekineză pe care seara obișnuia s-o scoată la plimbare, ținînd-o de cureluș. Cățeluș îl tot trăgea, pentru că se grăbea să ajungă mai repede la Palatul Băncii Naționale ca să miroase pe rînd gratiile ferestrelor de la subsol.

— Nu-l văd rezistînd mult timp pe luptătorul de la Mo-hava, zise Peter. Fasciștii îl urăsc pentru că ne-a presat să dăm Brigăzii un sector de luptă. Ei aveau nevoie de armată numai ca să facă ordine în Grecia, după terminarea războiului. Venizeliștii îl invidiază pentru că le-a luat-o înainte și-și creează o putere proprie, lăsîndu-i pe ei pe dinafară. Iar stînga denunță pe fascistul camuflat, pe oportunistul înfeudat străinilor. Se va prăbuși la prima zguduire.

— Îmi place generalul, spuse Robbie.

— Îți place cum, ca bărbat ?

— O, da, foarte mult.

— Vai, Robbie ! strigă Peter, privind în urma lui.

— L-aș vedea foarte bine și în postura de prim-ministru. Îmi place, și el și-a dat seama de lucrul acesta. Cu mine s-a purtat altfel. Și, desigur, și cu Dora. În timp ce cu tine a fost puțin arogant. Ceea ce dovedește că o mai iubește încă.

— Dar ea nu-l mai iubește. Am văzut toate drăgălășeniile pe care le-a făcut față de el ; totul mi-a părut calculat. O să-l stoarcă ca pe-o lămîie, și-apoi o să-l arunce.

— Poate însă că și el se folosește de ea. Face impresia unui bărbat care știe ce vrea.

— În fond, el e un romantic. Dacă n-ar fi știut că-l poate manevra cum vrea ea, nu l-ar fi adus din Grecia. Nu e exclus ca acum, cînd a văzut-o într-un mediu nou, pasiunea lui pentru ea să se fi reaprins. Cum am pățit și eu, dealtfel.

— Îndrăgostit sau nu, în orice caz e singurul dintre toți invitații Dorei care vede clar lucrurile. În legătură cu Brigada, cu Brigada Sacră, cu politica *Foreign Office*-ului.

— Nu sînt aprecierile lui proprii. Le-a citit în *Mahitis*, spuse Peter, privind iarăși în urmă.

— Și de unde știi că nu-i chiar el cel ce scrie aceste lucruri în *Mahitis* ?

— Nu întoarce capul ! Știi că sîntem urmăriți ? Continuă, continuă să vorbești ! Le scrie altcineva, pentru că *Mahitis* a fost difuzat cu o săptămînă înainte de sosirea generalului la Cairo.

— Și cine ne urmărește ?

— O umbră, parcă-i un copil.

Trecuseră de catedrala San Antonio și mergeau acum în întuneric. Un bec de gaz aerian lumina la intervale rare strada. Peter se întoarse brusc și alergă.

— L-am prins, zise el. E aproape gol, haimanaua ! Ai o brichetă ?

— Îl caut pe Robbie, zise netulburat Nabulion.

— Dă-i drumul, Peter. E un prieten. Cum de ți s-a părut că ne urmărește ?

Peter era furios din cale-afară :

— Trebuie să ai o îndrăzneală nemaipomenită ca să tragi după tine pe stradă niște prieteni atît de duioși, ca o mireasă trena după ea...

— Sau ca o cometă. Nimic, Peter, am zis : sau ca o cometă. Dar greșești. Ești nedrept și cu mine, și cu el. La drept vorbind, nici nu știam că ne urmărește. Sărăcuțul, s-a luat după noi din simpla nevoie de a avea un om alături. Se plictisește. Și în alte dăți s-a ținut după mine. Ca să nu meargă așa, la întîmplare. Întreabă-l dacă vrei.

— Întreabă-l tu. Ce dorește ?

Copilul răspunse că în seara aceea tatăl lui era acasă cu maică-sa, și că avea toată noaptea la dispoziție, să se plimbe. Robbie îi propuse să se ducă acasă la el, avea să-i deschidă Soliman. Însă băiatul refuză categoric. Prietenii lui îi interziseseră lucrul acesta. Robbie simți cum se înroșește în întuneric și sări în traducere peste această frază. Îi spuse băiatului că celălalt domn nu dorește să se țină după ei și că trebuie să traverseze pe celălalt trotuar. Copilul îi răspunse că dacă ar avea un piastru, ar ști el unde să-și petreacă timpul pînă dimineață. „Cum", îl întrebă Robbie. „*Boozah*" [1], îi răspunse copilul. Robbie scoase un piastru din buzunar și i-l dădu. Mîna lui tremura.

— Bine c-am scăpat de el, spuse Peter după plecarea băiatului. Să nu crezi că sufăr de mania persecuției. Haimanalele astea sînt tot ce trebuie pentru filaj. Au culoarea pămîntului. Îi vezi mereu în fața ta, dar de fapt nu-i vezi nicicum. Trebuie să te tragă de mînecă, să-ți ceară de pomană sau să-ți murdărească geamul taxiului cu mîinile lor jegoase, ca să le remarci prezența. Dar niciodată nu-ți trece prin cap că te filează.

— De ce să te fileze, Peter ?

— Ascultă. Povestea cu Aris și cu aurul e adevărată. Eddy ne-a informat imediat. Dacă te gîndești puțin, îți dai seama că echivalează cu un program politic, atît

[1] Băutură (vezi pp. următoare).

pentru prezent cît și pentru viitor. Ți-ar place să pierdem Grecia din mînă ?

— Mi-ar place să colind noaptea străduțele înguste din Plaka într-o tovărășie plăcută, și să nu mai văd mutrele dezaprobatoare ale colegilor din Consiliul britanic.

— Eternul Robbie !

— Vrei acum să cred că Nabulion este agentul lui Veluhiotis ?

— Nu spun asta ! Zic numai că dacă știau să-și facă mai bine treaba, ar fi trebuit ca odată cu generalul să trimită și un conducător cu cap. Dețin un atu zdrobitor : cerința pentru unitate și coordonare a războiului în Grecia și în Orientul Mijlociu. Masele sînt cu ei. Le lipsesc oamenii politici care să se bucure cît de cît de încrederea Aliaților. Generalul ar putea deveni acest simbol. Desigur că și Churchill — dacă s-ar vedea strîns cu ușa — l-ar prefera pe el și nu pe Siantos; Glinos sau Svolos [1]. Teoretic, generalul n-a încetat să fie membru al Partidului liberal și în plus este posesorul Ordinului britanic pentru merite, din primul război mondial. Acum văd clar jocul Dorei. L-a adus aici ca să ne șantajeze și să preferăm în locul lui pe Mertakis, ca un rău mai mic. Se joacă însă cu focul.

— Nu știam că este amanta ta din 1936, spuse rîzînd Robbie.

— Așa e. Mai precis din 1937, cu unele întreruperi. Dar cum de-ai aflat ?

— Am dedus. Se spune că raportul dragoste — ură se manifestă în al șaptelea an. Ești într-adevăr un om complicat. Trebuie să te bucuri dacă se realizează ambițiile metresei tale. Nu uita că și *Foreign Office*-ul va fi mai mulțumit.

— Văd că ai început acum să faci politică înaltă. Dar să nu uit să te întreb ceva. Crezi că acuzațiile lui Winter împotriva lui Kaloiannos sînt întemeiate ?

---

[1] Alexandros Svolos (1892—1956), profesor de drept. A luat parte la Mișcarea de rezistență, devenind președintele P.E.E.A., Comitetul Politic de Eliberare Națională *(Politiki Epitropi Ethnikis Apeleftherosis).*

— Winter e un maniac. Nu știu ce vă spune în rapoartele lui, dar Nancy îmi scrie că fixația subită a tuturor suspiciunilor sale asupra lui Kaloiannos este consecința geloziei. Se pare că la Ierusalim amîndoi se îndrăgostiseră de aceeași femeie. Dealtfel, Kaloiannos a dispărut de multă vreme. Nancy crede că nu se mai află în Palestina.

— Dacă te-ai duce tu acolo, l-ai găsi ?

— Te rog, nu ! Departe de mine așa ceva ! Nu intru eu într-un asemenea labirint !

Se apropiau de Piața Abdin cînd Robbie propuse să traverseze pe trotuarul celălalt. Dar cisterna trecuse între timp și prin Emadeldin, și Peter nu voi să-și ude pantofii. Se opri puțin mai departe și începu să adulmece aerul. De undeva, de aproape, se auzeau glasuri, parcă o mare mulțime de oameni discutau înfierbîntați.

— Miroase a cocă acrită și a tutun de narghilea. Ce-i aici ?

— Încearcă să mai distingi și alte mirosuri.

— Catran și, desigur, sudoare.

— Bravo ! Ai avut întotdeauna un nas foarte fin. Ne aflăm în fața unei bragagerii populare. Ai auzit de *boozah ?*

— Băutura aceea pentru oamenii mai puțin înstăriți, care se prepară prin fermentarea orzului ?

— Sau din grîu, mei și apă, sau orz, făină și apă. Modul de preparare nu s-a schimbat din vremea lui Herodot.

Ușa bragageriei era închisă. Un birjar ciocăni la o ferestruică vecină, trăgînd caii de hățuri. I se dădu o strachină mare, galbenă, făcută din coaja unui dovleac, plină cu un lichid gros. Birjarul se așeză jos, cu picioarele încrucișate sub el, ținînd strachina cu ambele mîini, fără să lase însă în voia lor hățurile. Dădu pe gît băutura cu înghițituri mari și fără zgomot. Apoi rîgîi, privind cerul, se ridică, dezlegă caii și le dădu restul rămas pe fundul străchinii. Peter se aplecă să privească prin ferestruică și văzu o încăpere îngustă și lungă, luminată de lămpi cu gaz atîrnînd de tavan, și o masă

ce i se păru uriașă. De o parte și de cealaltă ședeau o sută și mai bine de oameni, arabi și negri, cu strâchini ținute în mîini sau puse pe masă, discutînd și gesticulînd amenințător.

Tot acolo, la vreun colț al mesei celei mari se afla desigur și Nabulion.

— Hai să intrăm, propuse Robbie.

Dar Peter respinse ideea cu o exclamație de groază.

— Glumesc, zise Robbie. Ți-am povestit vreodată aventura pe care a avut-o Kurt aici, înăuntru? La fel ca și tine, și el s-a aplecat într-o seară și a privit prin această ferestruică. I s-a părut atunci că privește în hambarul unei galere, dintre acele care transportau negri din Coasta Sclavilor pe plantațiile din Carolina. Îi veneau în minte imagini din cărțile copilăriei: lanțurile, biciul, cîntecele de jale și nostalgice ale negrilor. A crezut că galabia îl va feri de orice rău și, cînd ușa s-a deschis pentru altul, a intrat și el. A plătit pentru băutură, și-a luat strachina și s-a așezat în fundul sălii, acolo unde a găsit un loc gol. Nu obișnuia să bea *boozah*. Vecinul lui i-a tras un cot în coaste și i-a spus ceva. Cel din față l-a întrebat ce caută acolo: „Ai venit să spionezi lumea săracă?" „Inglizi, Inglizi", au început să strige și ceilalți. Kurt le-a explicat în limba arabă că este neamț, ei însă nu făceau nici o deosebire. Venise, ziceau, să tragă cu urechea la cele ce spun ei, cînd îi îneacă amarul. Cineva i-a tras galabia și i-a sfîșiat-o. Era în timpul verii și nu purta nimic pe dedesubt. Un altul i-a dat una peste ceafă. L-au despuiat și l-au întins pe scîndura mesei. Și-au golit strâchinile peste el și l-au tăvălit gol prin poșirca aia. O atmosferă excitantă, un aer de revoltă. Răscoala sclavilor și vasul fără cîrmaci plutea în voia valurilor, în largul lui Tristan da Cunha. Îi cuprinsese amocul. Kurt a crezut că i-a sosit ceasul și s-a străduit să rețină imagini ale acestei lumi, gusturi și mirosuri pe care să le ia cu el în lumea cealaltă, spre care pășea.

— Oribil și dezgustător, rosti Peter.

Care va să zică așa? Atîta înțelegi din povestea asta, spuse Robbie în sinea lui. Asta te condamnă să te

duci singur acasă. Copilul desigur că stătea ghemuit în colțul lui, așteptîndu-l. Era timpul ca Peter să se ducă dracului, să ia un taxi, în timp ce el se va grăbi să meargă acasă.

Din fericire, Peter văzu taxiurile staționînd în capătul străzii Boustani și recunoscu singur că e tare obosit și că dorește să se ducă acasă. Robbie nu avea drum lung, dar acceptă să meargă cu același taxi. Urcă repede.

VI

TRECUSE BINE DE MIEZUL NOPȚII CÎND TIMPUL începu să se schimbe. Cununa lăptoasă, care încercuia luna de cu seară, devenise și mai densă, semănînd acum cu un voal întins, în spatele căruia trona o palidă cadînă ce se apleca deasupra largului fluviu străjuit de palmieri și arbori de santal. În depărtare, vîrfurile Piramidelor se conturau prin ceață ca niște dulciuri conice din făină de roșcove.

„Sarky" cobora din Deșertul Arabiei, măturînd în trecere terasele, răvășind rufele întinse pe frînghii, zguduind cotețele, smulgînd firmele prăvăliilor și dărîmînd ghivecele cu flori. Vîntul trecea șuierînd de-a lungul străzii Boustani, izbind cu putere de pereți, ca pe niște piese de domino, toate obloanele ce nu fuseseră bine închise. Puțin mai departe, în scuarul Babeluk, vuietul său umplea arcadele pieței franceze de legume, pește, păsări și carne. A doua zi dimineață totul avea să aibă un miros de țărînă, iar palisandrii scuarului aveau să fie ofiliți și îngălbeniți.

Cocoșii din cotețe și cei legați cu piciorul de balustrada balcoanelor își scuturau bruma de pe aripi și cîrîiau neliniștiți. Apoi, cu glas răgușit începură să-și strige cucurigu, din cartier în cartier.

Ariagni presimțea schimbarea timpului în oasele ei. Vîntul izbea acum frontal ușile de la balcoanele celor două dormitoare dinspre răsărit. Dar nu se grăbea să se ridice din pat. Simțea o deosebită satisfacție că nu dăduse greș cu prognoza timpului și că astfel durerea din încheieturi avea o explicație. Dar totodată o rodea o grijă. Închisese oare din timp obloanele odăii în care dormea străinul, adică a odăii băieților care lipseau acum de-acasă ? Nikos dormea pe canapeaua din antreu. Înainte dormise în odaia gemenelor, dar cu cîteva luni în urmă fetele se plînseseră că noaptea se preface că doarme, dar se uită la ele cînd se dezbracă. Ariagni nu spusese nimic băiatului. Îi mutase însă canapeaua în antreu și seara, după ce-și terminase lecțiile, îi spusese : „De vrei, poți dormi pe canapea, dar dacă preferi un pat din cele dinăuntru, poți dormi acolo, tot sînt goale". Băiatul alesese canapeaua din antreu și Ariagni era acum mai liniștită, pentru că din acel loc putea supraveghea ușa surorilor. Niciodată nu știi ce ți se poate întîmpla, cînd ai un străin în casă !

Apartamentul era plin cu paturi, ca un azil de noapte. Fiecare din ele își avea povestea, dar nu era acum timp de așa ceva, avea alte griji. Uneori noaptea, atunci cînd casa ei era încă plină, plină ca și găoacea oului cu două gălbenușuri, se trezea din somn și asculta respirația celor ce dormeau : în camera din față erau fetele, în cea vecină băieții și, alături de ea, Dionysis, dacă nu-și pierdea noaptea la cărți. Un adevărat concert. Străinul — care sosise abia ieri — se informase cu discreție asupra obiceiurilor casei. Spusese că trebuie să doarmă mult — așa îi prescriseseră medicii — și de aceea avea să se scoale la opt și jumătate, cînd fetele se vor afla de mult la birou și Dionysis, în orice caz, la primul somn. În privința mîncării și a spălatului, îl pusese pe Mihalis să-i mai spună încă o dată : cum trăiau ceilalți, tot așa avea să trăiască și el. Urma să plătească partea ce-i revenea din chirie și din cheltuielile casei. Ca și cum ar fi fost copilul ei...

Copilul ei ! Îi ajungeau cei pe care-i avea ! Nu că musafirul nu i-ar fi fost pe plac. Dimpotrivă, avea ceva

serios și auster în glas și pe chip, avea purtări alese, era respectuos. Dar cicatricea de pe frunte o cam descumpănea. Ducă-se pe pustii ! Aducea războiul cu toate grozăviile sale între pereții casei ei, pe care și-așa i-o golise.

Își puse un șal peste cămașa de noapte și ieși în antreu. Se luminase puțin, dar ce lumină ! O ceață cenușie și galbenă. Cît despre praf, să-l iei cu lopata, nu alta ! Era luni, ziua în care venea mama lui Nabulion s-o ajute la spălatul rufelor. S-o anunțe să nu vină degeaba. Dar dacă mai tîrziu se luminează ?

Ferestruica dinspre nord a antreului dădea spre strada Boustani, cea de vizavi spre cartierul de sus, și cea din mijloc, care era și cea mai mare, spre moschee. Prin această fereastră puteai vedea în depărtare o parte din muntele Mokattam. Dar nu astăzi. Ariagni folosea balconașul nordic drept coteț și pod. Depozita acolo toate vechiturile. Punea și damigeana cu vin acrit ca să fermenteze la soare și să se oțetească. Totul se făcea cu socoteală. Gemenele detestau neorînduiala care domnea pe balconul camerei lor și de aceea preferau să nu deschidă ușa. Dacă voiau să respire aer curat, ieșeau pe balconul mamei, unde se aflau ghivece cu flori și scăunașe. În felul acesta putea să le supravegheze mai bine și mai ales să le împiedice să vadă purtările descreieratei de Allegra, care locuia peste drum, alături de moschee. Dar acum, cînd mergeau singure la munca lor, cine le mai supraveghea ? Ei, bine, făcea atît cît putea, și căuta să nu-și mai bată capul cu ceea ce era peste puterile ei.

Pași grăbiți răsunară pe pietrele trotuarului. Muezinul se îndrepta spre moschee, să-și cheme credincioșii la rugăciunea de dimineață. Cărbunarul ieși tîrîș de sub căruță, se întinse de-i pîrîiră oasele și căscă. Și în lumina tulbure a dimineții apăru și fanargiul. Cobora strada în zigzag, de la felinar la felinar. Picioarele sale goale izbeau cu putere pămîntul ; se oprea, ridica prăjina, gîdila cu cîrligul mărunțaiele felinarului și-l stingea. Apoi pornea iarăși, lăsînd în urma lui un pustiu cenușiu. Dădu din mers bună dimineața cărbunarului și se opri pentru puțin la capătul străzii Boustani.

Chiorul moscheei dîrdîia de frig — chior, ciung și... fără căpătîi. Apa pe care o căra ca să umple ulcelele înșiruite ale credincioșilor se revărsa din doniță și-i uda galabia. Văzu băiatul într-o adîncitură a peretelui care forma un fel de laviță, luă apă în pumn și-l stropi bine. Băiatul sări în sus mormăind furios. „Șterge-o, măi Nabulion", îi șuieră chiorul cînd trecu din nou pe lîngă el, prefăcîndu-se că vrea să-l stropească cu apa rămasă pe fundul doniței. Băiatul o luă la fugă, scoțînd strigăte ascuțite și întinzînd brațele ca niște aripi.

Stamatis ieși din imobilul locuit de englez cu capul plecat. Făcu cîțiva pași și se opri să-și aprindă o țigară, ferind flacăra între palme. Ariagni simți un gol la inimă și gura i se umplu cu salivă amară. Izgoni și necazul ăsta. Era acum bărbat în toată firea și dacă sfaturile ei nu dăduseră nici un rod după atîta amar de vreme, însemna că orișice i-ar spune era în van. Îl văzu pe Nabulion oprindu-se și apoi pornind din nou, și pe Saltam ieșind din ulicioară, împreună cu Filfil; parcă-l pîndeau pe băiat. Cine știe ce puneau la cale împotriva lui? Apoi îl văzu pe Dionysis venind din Boustani. Iar a pierdut la cărți, își zise. După atîția ani învățase să ghicească după mers dacă a pierdut sau nu. Asta însemna că iarăși o să bombăne tot timpul și-o să-și blesteme soarta. Mai bine să-i pregătească ceaiul de tei ca să se culce mai repede, și s-o lase în pace.

Dionysis o găsi robotind în bucătărie și veni la ea. Avea un aer posomorît și voia parcă să-i spună ceva. Ariagni îi arătă copilul care dormea în antreu, și-i făcu semn cu mîna: „du-te în dormitor, și cînd va fi gata ceaiul, ți-l voi aduce". Cînd îi duse ceaiul de tei, îl găsi în maiou și ismene lungi, legate la gleznă cu șireturi. Tăcută, își scoase cămașa de noapte, își puse capotul și așteptă ca el să înceapă să vorbească. Dionysis însă pufnea furios. Aprinse o țigară și luă ceaiul din mîna ei. Ariagni ieși închizînd ușa în urma ei. Trebuia să pregătească ceaiul copilului și să-l trimită mai întîi pe el la școală, apoi să pregătească laptele fetelor și la urmă cafeaua pentru ea.

La ora nouă în casă nu se mai aflau decît ea și cei doi bărbați : străinul și Dionysis. Prin Nikos trimisese vorbă nevestei lui Yunes să nu mai vină : „Și dacă îl întîlnești pe Saltam, spune-i să dea o fugă pînă aici, după ce pleacă fetele. Am să-i dau ceva.“ Străinul ieși în pijama, căutînd un cui ca să-și atîrne oglinjoara și să se radă. Îi pregăti ceaiul. Schimbară cîteva cuvinte despre timp și după puțin apăru în fața ei în haine civile. Cît pe-aci să nu-l recunoască. Vorbeau încet, ca să nu-l trezească pe Dionysis. De fapt, îi explică el, concediul de convalescență de șase luni echivala cu o lăsare la vatră. Nimeni n-ar fi făcut scandal dacă l-ar fi recunoscut în haine civile, decît poate vreo canalie fascistă, care voia să-i facă mizerii.

Șezînd pe podeaua antreului și sprijinindu-se cu spatele de ușa de la intrare, Saltam trăgea cu urechea la vorbele străinului. Ariagni îi puse între mîini o strachioară cu cartofi încălziți.

— Vrei să-ți recit ultimul verset din *Coran* pe care l-am învățat ? întrebă chiorul.

— Nu, pentru că-l vei trezi pe bărbatul meu. Vreau să-mi mărturisești ce puneți la cale împotriva lui Nabulion.

Saltam mînca cu degetele, plescăind din buze. Ceru pîine.

— Stamatis a fost la englez acasă, zise el.

— Eu te-am întrebat altceva, nu face pe prostul.

— Și Nabulion îl vizitează.

— Lăsați-l în pace, spuse Ariagni.

— Musafirul dumneavoastră are de gînd să stea mult ?

— Îi dai tu de mîncare ? Vezi-ți de treabă și nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala. Omul a fost rănit în război și va sta pînă cînd se va face bine. Ești mulțumit ?

Își aduse ceașca plină cu cafea din bucătărie, se așeză pe canapea și se pregătea să soarbă din ea, ascultînd pălăvrăgeala băiatului. Era cea mai plăcută clipă a zilei. Saltam lingea cu degetul sosul din strachioară.

— Ascultă povestea asta, *Om-Mehali*. Poate că tu îi găsești un alt tîlc. A fost odată un șoarece și era tare înfometat. În timp ce căuta ceva de mîncare, apare în

fața lui motanul. Șoarecele se ascunde în spatele unei bîrne. Motanul îi spune : stai, șoricelule. Hai să mergem împreună să pîndim găinile. Șoarecele îi răspunde : tatăl meu mi-a spus să n-am încredere în dușmanul meu și să n-am de-a face cu el. Prietene, îi spune motanul, eu sînt hagiu, port la gît mătănii și m-am jurat pe sfînta cruce să nu pricinuiesc vreodată rău unui șoarece. Toată ziua mi-o petrec în post și rugăciuni. Șoarecele s-a dus la maică-sa și i-a povestit totul de-a fir-a-păr. Fiule, i-a spus maică-sa, nu te duce cu dușmanul tău ; părintele tău nu-ți îngăduie. Dar, măicuță, e vorba de un hagiu, are la gît niște mătănii mari de tot, ca să-și numere rugăciunile. Bine, atunci te poți duce. Șoarecele se duse de-ndată la motan și-i zise : prea bine, voi veni cu tine. După trei zile, motanului i se făcu foame și cît ai bate din palme înfulecă șoarecele. Învățătura poveștii este să nu te încrezi niciodată în dușmanul tău. Să n-ai nici un fel de afaceri cu el.

— Așa că să faci bine și să speli putina, zise Ariagni îmbujorată, luîndu-i străchioara din mîini.

Ariagni gătì în cinstea musafirului vițel cu sos de lămîie și măsline verzi. Masa fusese pusă în fundul antreului, sub cele trei ferestre. O mușama înflorată de culoare galbenă servea ca față de masă. Nările lui Dionysis fremătau de plăcere cînd adulmecară mirosul amărui al sosului. Își dădu însă imediat seama că mîncarea îmbelșugată într-o zi de luni se datora numai prezenței străinului, și se posomorî. Fetele rezolvau cu masa de prînz mîncînd cîte un sandviș cumpărat de la bufetul din apropierea biroului. Astfel, nu mai erau nevoite să facă încă o dată drumul pînă acasă, și apoi iarăși la birou, obosindu-se. Înghesuit lîngă maică-sa. Nikos mînca în grabă, ca să ajungă la timp la școală. Străinul spuse cîteva cuvinte despre timp, dar Dionysis îi răspunse cu un mîrîit, și-și băgă și mai mult nasul în farfurie. Afară, cerul se întunecase : furtuna se apropia. Ariagni se ridică de la masă ca să pregătească paltonul lui Nikos. Era o vechitură din piele de oaie, numai pete de cerneală, de pe vremea cînd Mihalis mergea la școala primară. Tocmai atunci pică și Stamatis. Uniforma lui de un albastru

deschis era numai pete galbene din cauza prafului și a picăturilor de ploaie care se așezaseră pe ea.

— Mi-ați păstrat și mie mîncare, sau ați mîncat tot ?

Dionysis îl primi cu brațele deschise, deși ținea în mînă furculița și cuțitul.

— Stai jos, măi Stamatis, mamă-ta e pusă azi pe cheltuială.

Ariagni își luă farfuria cu mîncare și se duse în bucătărie. Reveni cu două farfurii, dar acum bucata cea mare de carne se afla în cea a lui Stamatis. Nikos împinse farfuria din față. Se săturase, și apoi se grăbea să ajungă înainte de intrarea copiilor în clasă. Dar Ariagni, supărată, i-o puse din nou în față.

— Mănîncă-ți carnea, fără pîine, și-apoi pleacă.

— Așadar ai fost rănit la El'Alamein, zise Dionysis, pe care prezența lui Stamatis îl făcuse mai vorbăreț.

— Nu chiar așa, zise străinul. Am avut un accident stupid în Cyrenaica. M-am dus și m-am băgat sub ploaia de bombe azvîrlite dintr-un avion german de transport. Nici nu eram în serviciul activ.

— Cu alte cuvinte, nu-i rost de decorație.

— Decorație ? Nici nu m-am gîndit la așa ceva. Dumneavoastră ce-ați căpătat pentru glonțul primit ?

— Aa, ți-a spus Mihalis ?

— Da, și se mîndrește cu asta.

Ariagni dădu din umeri, dar nu zise nimic.

— Se pare că mama are altă părere în această privință, remarcă Stamatis provocator.

— Maică-ta are păreri ciudate în multe privințe.

Ariagni nu răspunse. Se ridică de la masă, îl luă pe Nikos de mînă și-l duse lîngă ușă. Acolo îngenunche, ajutîndu-l să-și pună paltonul.

— Norocul meu că nu m-am aflat alături de spărgătorii de grevă, atunci cînd am fost rănit, zise Dionysis batjocoritor. Am fi fost acum în divorț.

— Dar care a fost conflictul ce a declanșat greva ? întrebă străinul.

— Greva am organizat-o eu. Cam la un an după sfîrșitul primului război mondial. Lucram pe atunci la un elvețian care avea în oraș o cofetărie cu bar și încă două

patiserii. În timpul războiului cîştigase bani cu grămada. Cînd armatele au început să plece, s-a gîndit că a sosit vremea economiilor. Treptat, fără să ne dăm seama, a plasat pe lîngă fiecare dintre noi cîte un indigen, în chip de ajutor. Nişte animale, înţelegi dumneata, primesc oricît le dai şi, pe deasupra, îţi spun şi mulţumesc. Şi, să nu mă lungesc prea mult, i-am pus problema răspicat. „Musiu Jacquet, i-am zis eu, aici nu-i glumă, e vorba de pîinea copilaşilor noştri. Dacă pînă sîmbătă nu-i dai afară pe-ăştia, să ştii că duminică declarăm grevă." Duminica, iată-ne pe toţi, chelneri, picolo, barmani, oberchelneri, greci şi italieni, adunaţi în faţa localului mare. Ticălosul anunţase poliţia, şi încercuiseră localul. Înăuntru, cu el, rămăsese numai un grec, pe nume Thomás, un ticălos după cum arată şi numele omului lui de încredere. Acesta ieşi în uşă şi-mi strigă : „Dionysis, bagă-ţi minţile-n cap ! Aici o să curgă sînge." Ne-am dus atunci la sindicat să vedem ce-i de făcut. Au trecut aşa trei zile. Elveţianul colinda între timp pe la toate cafenelele şi angaja negri. Şi-acum ? am zis noi. Ne-am adunat iar în faţa localului mare şi am început să strigăm : „Trădătorule, vîndutule !" Un italian adusese cu el un pumnal calabrez : „*Avanti fratelli cristiani !*" urla el repezindu-se asupra jandarmilor. Ieşi din nou Thomás, cu pistolul elveţianului în mînă. Ai noştri încremeniră. Îl cunoşteam bine pe Thomás. Îi botezasem un copil şi în prima zi a grevei mi-l trimisese patronul să mă mituiască. M-am gîndit : n-o să-l lase inima să tragă în mine. Şi-am înaintat. Singur. Atunci mi-a trimis un glonte în pulpă, şi-am căzut.

— N-aţi încercat să-i atrageţi şi pe sudanezi în grevă ? întrebă străinul.

— Pentru ce ? Ca să le deschidem ochii ? Ce noimă ar fi avut atunci greva noastră ?

— Se vede că nu eşti din ţara asta, zise Stamatis. Aici nu e Grecia. E nevoie de bici cînd ai de-a face cu băştinaşii, ca să le fie teamă de tine, altminteri eşti pierdut.

— Ia staţi puţin, le spuse străinul. E adevărat, sînt proaspăt venit, dar totuşi cunosc istoria mişcării muncitoreşti din ţara voastră. Dacă-mi amintesc bine, muncitorii

manufacturilor de tabac Vafiadis și Melahrinos, arabi și europeni, au declarat gravă în 1899, și-au obținut cîștig de cauză. Apoi, în 1911, muncitorii aceleiași ramuri din Alexandria au învins pentru c-au refuzat să se despartă în băștinași și europeni.

— În 1911 nici nu mă născusem, spuse Stamatis, ca glumă.

— Ce te uiți așa urît la el, cucoană ? zise Dionysis către nevastă-sa. Băiatul are dreptate. Și dealtfel, una e să fii muncitor la tutun și alta chelner. Muncitorii de regie sînt, cum să spun, brațe de muncă. Patronul nu te întreabă dacă ești înalt ori scund, prezentabil ori pocit, dacă știi limbi străine, dacă ai maniere frumoase. El numără țigările cu mia și te plătește. În timp ce chelnerul e altceva. El plătește persoana, mă înțelegi ?

— Și cum s-a terminat greva ? întrebă străinul.

— Printr-un compromis. Un anume Mister Brown, de la Poliția secretă, veni la mine, la spital. Ca să-l scape pe Thomás, înțelegi, să nu-l reclam. Patronul suporta cheltuielile spitalizării și salariile pentru zilele nelucrate. Așadar, am stat și am chibzuit cu acest Mister Brown și-am găsit o soluție. Sudanezii nu aveau să fie concediați, ci urmau să asculte de ordinele chelnerilor. Noi eram cei care-i angajam. Urma să-i plătim și să-i dăm afară noi, dacă nu ne conveneau. Firește că tot noi încasam și bacșișurile lor. Patronul nu mai avea de-a face cu ei. Erau în subordinea noastră.

— Deștept om, acest Brown, zise străinul.

— Îți bați joc de el ? Desigur că era deștept. Dovadă : soluția lui mai durează și astăzi. Nu ne amestecăm în treburile cafenelelor, care au patroni arabi. E și firesc. Dar nici un european nu le trece pragul, cu excepția unor declasați.

— Și nu-i primiți pe sudanezi nici în sindicatele voastre ?

— Sigur că nu. Dar acum s-au deșteptat și ei și și-au făcut sindicat propriu. Dar unii cu idei noi, ca și fiu-meu Mihalis, spun că cele două sindicate ar trebui să fuzioneze. Atîta timp însă cît Dionysis Saridis trăiește, lucrul ăsta n-o să se întîmple.

— Idei irealizabile, spuse Stamatis aprinzîndu-și o țigară.

Fără să scoată o vorbă, Ariagni trase farfuria din fața lui, îl împinse cu cotul ca să-i facă loc, o aduse la marginea mesei și începu să adune frimiturile.

— Dumneata, cucoană, ce mai zici ? întrebă Dionysis batjocoritor.

Ariagni îl fixă cu ochii ei negri și nu scoase o vorbă.

Ochi care te privesc și nu clipesc. Ochi care dojenesc. Ploaia s-a întețit și firea s-a întunecat. Copilul cu șuba. Măcar de i-ar da prin cap să se adăpostească în vreun gang ca să nu se ude. Vai, Stamatis, fiul meu, vai Kalliopi și Urania, și tu, părintele lor, care i-ai învățat să gîndească așa. De ce „niște animale" ? De ce e nevoie de bici ? Unde e durere și sudoare, acolo unde sînt lacrimi, acolo este și omul. Oare nu-i așa ? Atunci de ce săpați o prăpastie între voi și ei ? Unde o să vă ducă acest fel de a gîndi ? Tremur. Mai bine să mor. Să nu-mi vadă ochii. Va veni o zi. Văd oameni înghesuindu-se pe cheiuri. Grămezi : geamantanele, sacii și saltelele în jurul lor. Și în urma lor, mormintele părinților, ale strămoșilor, ale pruncilor lăsate în mila Domnului. Fără candelă, fără un strop de apă pentru odihna osemintelor lor. Și credeți că puteți lua cu voi toată truda, bucuria și necazurile adunate timp de cincizeci, optzeci sau o sută de ani, pentru că ați reușit să băgați în mare grabă în niște lăzi de Doamne-ajută mobilă și haine și crătiți și cîteva lucrușoare de aducere-aminte. Și credeți că, de vreme ce ați putut să cărați lucrurile, ați salvat totodată și bucuriile și dragostele și speranțele și bețiile ? N-ați salvat nimic, numai lucruri neinsuflețite care au fost cîndva martorii a ceea ce ați fost voi. Le veți instala sub un alt cer și veți vedea că vor rămîne mute, nu vă vor spune ceea ce ați așteptat de la ele. Pentru că o să le încălzească alte răsuflări, alte priviri, alte glasuri. Nu vă pierdeți cu firea, și ascultați cele ce vă spun ! O viață pe care ai trăit-o, s-a terminat cu ea, n-o vei regăsi în altă parte. Pentru că ai trăit-o înconjurat de mirosuri, de lumini, de soare și de ploi, înconjurat de oameni. Și toate acestea le vei lăsa în urma ta și le vei căuta. Veți

cutreiera ca niște morți fără morminte care caută o groapă să se odihnească în ea. Și animalele și biciul vor rămîne în urma voastră, la o depărtare de mii de kilometri și voi nici că vă veți aminti de ele. Veți spune : să mi se usuce limba dacă am zis vreodată asemenea vorbă. Dar ați rostit-o. Este scrisă în aer, pe zidurile caselor, în fițuicile pe care le-ați publicat. Și oamenii aceștia, oricît de compătimitori ar fi ei, cum vor putea s-o uite ? Își vor aminti și vă vor aduce aminte de vorba asta și voi vă veți căi amarnic. De aceea, vă spun nu, nu, înainte de a fi prea tîrziu.

Va veni într-o zi cînd îmi veți spune : „Mamă, ce facem cu ligheanul ăsta, îl lăsăm, nu-l luăm cu noi ?“ Să vă povestesc despre ligheanul ăsta. Îi sărise smaltul alb și pe fund se vedea o zgîrietură neagră care creștea odată cu trecerea anilor, de aceea trebuia să fii cu băgare de seamă cînd spălai. Îl cumpărasem așa, cu defect, cu jumătate de preț. În ligheanul ăsta v-am spălat scutecele, ale tuturor, de la Mihalis pînă la Nikos, nici mai mult nici mai puțin de treizeci de ani. Cum credeți că se poate înjgheba o gospodărie cînd trăiești de pe o zi pe alta ? Ceea ce cumperi pentru casă cu mari sacrificii, rupîndu-ți bucățica de la gură, devine un lucru prețios, de care ești mîndru ; aperi lucrul, îl păzești, te cramponezi de el și-l cari de la căsuța din Balaxa, la casa labirintului, cu ferestre zăbrelite, și de acolo aici, și de aici Dumnezeu știe unde, cu mintea pe care o aveți. Auzi dumneata, „animale !“ Se vede că nu vă mai amintiți de ligheanul pe jumătate plin cu sîngele Uraniei ! Vă amintiți ? Era într-o noapte caldă de octombrie. Fetița se plînsese că nu se simte bine încă de după masă, de cînd se întorsese de la școală. „Mamă, mi-e capul greu“, spusese mititica. Am pus-o de s-a culcat devreme. Poate că era nouă sau zece. Mecanicul de biciclete juca table de unul singur la lumina lămpii cu acetilenă, ca să se antreneze. „Mamă, vino să vezi“, strigase Urania. Ce să vezi, îi curgea sînge din nas și totul, pernele, cearșaful, cămașa de noapte erau lac de sînge. Nu-i nimic, am zis, o să-i treacă durerea de cap. Dar sîngele curgea gîrlă. Am dus fetița în antreu, am adus ligheanul și am început s-o doftoricim cu

comprese cu oțet. „Apleacă-ți capul deasupră-i, fetița mea, nu, mai bine ține capul pe spate.“ Cîte fești și batiste a umplut de sînge, nu vă mai spun ! „Măi Mihalis, îi spun atunci băiatului mai mare, taică-tău nu și-a terminat încă tura, dă o fugă pînă la un telefon și spune-i să cheme imediat doctorul.“ „Noaptea, medicul acasă ?“ Stamatis a început să plîngă cînd a auzit, și după el și Kalliopi. Urania era albă ca varul, aplecată deasupra ligheanului. Nu mai voia să stea cu capul pe spate, pentru că sîngele îi cobora pe gît, în stomac, și-i făcea greață. Și Mihalis nu mai venea. Nu mai e scăpare, am zis în sinea mea, mi-am pierdut copilul. „Țineți-i fruntea, le-am zis copiilor, eu mă duc să mă rog la icoane.“ M-am trîntit pe jos și-mi izbeam capul de podea. „Sfîntă Fecioară, ziceam, nu pe fetița mea, că-i nevinovată și-i place atît de mult să-nvețe. E îndemînatică și la cusut, își iubește frații și e slăbiciunea tatălui ei.“ „Mamă, i-au înghețat mîinile“, îmi strigă copiii. Și Mihalis tot nu mai venea. Și-a dat Dumnezeu de-a venit și-am crezut atunci că a venit Messia. Dar ce-mi aud urechile : Tata nu s-a dus astă-seară la lucru“. Vai, nenorocire ! Blestemat fie acela care a inventat cărțile de joc. Întorc capul, văd ligheanul pe jumătate plin cu sînge și-mi vine nebunie. Nu, nu se poate ca sîngele ăsta să fie al fetiței mele, ar fi murit pînă acum. Trebuie să fie vinul oțețit din damigeana de pe balcon. „Ariagni, copilul moare !“ Am deschis ferestrele : „Fraților, creștinilor, am strigat, îmi moare copilul în brațe, ajutați-mă !“ Cineva de pe stradă mi-a spus ceva. Mă aplec pe fereastră, era Yunes, cu pianistul acela neamț puțin cam deșucheat. Căscau gura la mecanicul de biciclete, care juca table. „Ce se petrece ? „Măi Yunes, ajută-mă, îmi moare copilul.“ Pînă să termin vorba, el și venise sus. Picioarele lui goale făceau plici-plici pe treptele de piatră. Într-o clipită a luat-o în brațe și a fugit cu ea. În urma lui, Mihalis, cu paltonașul fetei, ca s-o acopere, și după el și eu în papuci de casă și cămașă de noapte. Unde o ducea ? Alergam ca scoși din minți și nu puteam să ținem pasul cu el. Și, în urma noastră tot cartierul se întreba : „Dar ce s-a întîmplat ? A fost omorît cineva ?“ Cine

avea atunci timp de dat explicații ? Cînd am ajuns la Boustani, l-am pierdut din ochi. „A luat-o spre stînga, pe Dawawin", ne spune un trecător. Mi-am dat seama că o ducea la farmacia de noapte, peste drum de serai. Cînd am ajuns acolo, fetița era deja întinsă pe canapeaua acoperită cu mușama. „Nu vă pierdeți cu firea, doamnă, acușica vine și medicul. Spre norocul vostru. locuiește chiar deasupra noastră. S-a dus să-l cheme. Dar unde l-ați găsit pe sălbaticul ăsta ? Uitați-vă cum mi-a distrus ușa ! Ce nevoie avea să dea cu picioarele în ea, de vreme ce l-am văzut și i-am spus că vin ? Cine o să plătească acum geamurile ?"

Cu doctorul, altă poveste. Yunes îl ridicase din pat, în pijama, și-l ținea de ceafă ca nu cumva să-i fugă din mînă. O cam făcuse de oaie, pentru că doctorul era un om tare bun. Mic de statură și cu barbișon, vorbea perfect grecește, deși era sirian sau ceva în genul ăsta. „Măi Yunes, i-am spus eu, i-ați mîinile de pe doctor, nu ți-e rușine ?" „*Om-Mehali*, mi-a răspuns el, lasă-mă să-mi termin treaba și pe urmă mă bați, dacă socotești că așa se cuvine."

Așa am salvat-o pe fetiță. Ne-am întors acasă cu trăsura pe care a adus-o Yunes, am culcat-o în pat, și atunci am văzut pe masă ligeanul : Doamne, mi-am zis, ăsta e sîngele copilului meu, cum să-l arunc la lături ? Am făcut-o și pe-asta și, cînd în zorii zilei tată-său a venit acasă, peste tot domnea ordinea, iar copiii dormeau de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. „Animalul, cerșetorul, așa cum îi spui tu uneori, ți-a salvat aseară copilul." „Cine, ce ?" Și cînd i-am povestit totul în amănunt, ce credeți că-mi spune ? „Ai lăsat tu harapul ăsta puturos s-o ia în brațe pe fetița noastră ?"

Puteți lua și ligheanul și icoanele. Chiar și masa cu mușamaua cea galbenă. Și pe Urania o puteți trimite altundeva. Dar noaptea aceea de vară tîrzie, lampa cu acetilenă, străzile și larma cartierului, geamurile sparte ale farmaciei și bocalurile ei mari, luminate, cu lichid roșu și verde, gîfîitul lui Yunes, zîmbetul medicului, toate, toate astea vor rămîne în urmă, nu pot fi zăvorîte în vagoane. Și, fără ele, ce veți lua cu voi ? Nimic !

VII

DIN PRIMELE ZILE ÎNCĂ S-A VĂZUT CĂ FEBRUARIE va fi o lună plină de evenimente importante. Sărbătorirea victoriei de la Stalingrad a fost urmată de o acalmie plină de așteptări. Oare balanța războiului se înclină într-adevăr spre partea noastră? *Mahitis* cerea de-acum Aliaților să deschidă cel de-al doilea front. „E evident, îmi spunea Fanis, că pe ei îi preocupă mai mult ce se va întîmpla după război și nu cum să ajungem mai repede la victorie." În acest timp, de la Lacurile Amare soseau fără încetare mesaje. Acum, cînd Brigada putea să mai răsufle și soldații aveau răgaz să facă schimb de experiență și să-și confrunte informațiile, reieșea că „ciudatul" comportament al unor ofițeri nu era deloc întîmplător și nici sporadic. Am hotărît să cerem Ministrului armatei să deschidă o anchetă. Ori de cîte ori mă întîlneam cu Fanis, mă încărca cu hîrtii și hîrtiute pe care le scotea din aseunzișurile cele mai neverosimile ale uniformei sale — rapoarte, copii de declarații, note, denunțuri. „Vezi ce poți face și cu asta", și-mi mai dădea o hîrtiuță. Apartenența la Coloana a V-a a unor ofițeri era dovedită prin date concrete. Instigaseră și mituiseră soldații să dezerteze înainte și chiar în timpul bătăliei de la El'Alamein. Un ofițer, fascist notoriu, se dusese la mormintele celor căzuți și, dîndu-le cu tifla, rostise: „Ați vrut război, proftim, îndopați-vă acum cu nisip." Cum era cu putință așa ceva? „Mai bine să nu se afle. O să dăuneze moralului armatei", i-am spus lui Fanis. „Iar te omoară sentimentalismul, frățioare. Încă nu te-ai învățat cu ei. Știi ce fac acum? Circulă o petiție, în care cer îndepărtarea din unități a ofițerilor democrați, cu scopul de a desființa Brigada. Au strîns pînă acum vreo sută de semnături, în special din partea ofițerilor de carieră. Dacă am fi avut un guvern popular, i-ar fi trimis pe banca acuzaților. Dar Tsouderos se bate la Londra pentru interesele armatorilor și aici, la Cairo, Kanellopoulos se tîrguiește cu ei cu toate că este înjurat, pentru că știe că, dacă e părăsit, va rămîne complet izolat."

A doua zi de dimineață, 17 februarie, mama lui Mihalis îmi aduse dulceața și cafeaua și-mi zise : „Faci cinste dacă-ți dau o veste bună ?

— Vă invit la cofetăria Groppi, duminică, pe dumneavoastră și pe fete, apoi mergem cu toții la cinematograf.

De mai multă vreme mă tot gîndeam că trebuie să fac și eu un gest prin care să-i mulțumesc pentru grija ce o arăta față de mine. În ce privește gemenele, nu riscam să fiu bănuit de gînduri necurate. Își dădea și ea seama că relațiile dintre mine și ele erau pur convenționale și că nu ne potriveam deloc.

— Hainele mele de iarnă sînt încă la croitoreasă, îmi zise ea, iar prăjiturile le poți aduce și acasă. Așadar, rușii au intrat la Harkov !

Am sărit în sus : „Ai ziarul ?“

— Mi-a spus Allegra, a auzit la radio.

Allegra era vecina de peste drum. O evreică frumoasă și zglobie, dar a cărei purtare cam lăsa de dorit.

M-am îmbrăcat în grabă și-am coborît în stradă. Într-adevăr, Harcovul fusese eliberat. Opt coloane pe prima pagină. „Am suferit cea mai mare înfrîngere din războiul actual“, declarase un militar german corespondentului unui ziar suedez, cu cîteva ceasuri înainte de publicarea comunicatului sovietic. Am început să colind străzile în căutarea lui Fanis, dar nu l-am găsit prin locurile pe care obișnuia să le frecventeze. Am mai zăbovit pe ici, pe colo, bucurîndu-mă de razele calde ale soarelui. La ora două am cumpărat prăjiturile și o sticlă de vin și tocmai mă îndreptam spre casă cînd, în fața moscheei, pe cine văd ? Pe Richards ! Stătea de vorbă foarte serios cu o haimana zdrențăroasă din cartier, pe care-o striga Nabulion. Oare m-a văzut ? Dacă aș fi judecat după atitudinea lui, ar fi trebuit să cred că nu. „Oare basca și cicatricea mă făceau de nerecunoscut ? Puțin verosimil. Mai curînd nu m-a observat, pentru că nu se putea aștepta să mă vadă prin locurile astea. În orice caz, pentru siguranță, mi-am continuat drumul pînă la cartierul de sus, am cotit spre dreapta, am coborît pe Dawawin, am intrat în Boustani și am revenit încet pe strada noastră,

scrutînd-o pînă la capătul ei. Dispăruse. Oare trecuse din întîmplare sau locuia în cartier ?

Sus am dat de Stamatis, așezat și el la masă.

— Măi, măi, și vin și prăjituri ! Te bucuri atît de mult că pleacă brigada ?

— Unde se duce ?

— Hei, avem și noi sursele noastre de informații, zise el, făcînd strengărește cu ochiul către taică-său. Pleacă în Liban.

— De ce, s-au terminat manevrele ?

— S-au terminat, nu s-au terminat, trebuie s-o ia din loc. E prea aproape de Cairo, și aerul acestui oraș nu-i prieste.

Ariagni destupă sticla, îi servi cu vin pe toți, chiar și pe Nikos, își ridică paharul și bău fără să rostească o vorbă. Cînd lăsă însă pe masă paharul gol, îmi aruncă pe furiș o privire plină de înțeles. Am mai încercat să aud și alte noutăți de la Stamatis, dar fie că nu știa, fie că fusese dăscălit să-și țină gura, așadar n-am mai aflat nimic. Mîncarea aluneca greu pe gît. Voiam să plec, să cutreier din nou străzile în căutarea lui Fanis. Simțeam c-o să plesnesc pînă la ora șapte, cînd aveam întîlnire. Ariagni parcă înțelegea ce se petrece în mine. Îmi puse farfuria cu prăjitură în față, într-un fel care însemna „stai locului, nu te grăbi". Am privit-o și m-a privit. Era clar că voia să-mi spună ceva. Cînd a întrebat cine vrea cafea, am spus că prefer să mă culc puțin, așa că m-am ridicat de la masă. Am intrat în odaia cu cele trei paturi. Veni și ea după puțin, cu o scrumieră și un pahar cu apă.

— Știe de la un profesor englez, vecin cu noi, îmi spuse ea încet.

— Richards ?

Își prinse obrajii între palme.

— Îl cunoști și tu ?

— Sîntem cunoștințe vechi. Dar el știe că locuiesc aici ?

Se gîndi puțin :

— Cred că da. Nu-mi place deloc acest du-te-vino continuu al fiului nostru. A fost de trei ori săptămîna

asta la el. Desigur că-l îndulcește cu ceva bani de buzunar, ca să-l tragă de limbă. Și-acum ?

— Nimic. Trebuie să ne gîndim.

— Cum crezi. Dormi...

Dar somnul nu se lipea de mine. Cu greutate am stat în pat pînă pe la patru. M-am sculat, m-am bărbierit, am ales o cravată mai de soi, am băut cafea și, în timp ce mă pregăteam să plec, am întrebat-o unde stă Richards.

— Puțin mai departe, pe strada noastră, în imobilul acela mare, la etajul trei.

Urcam scările de marmură și admiram curățenia lor. Altă atmosferă, alte obiceiuri, de parcă n-am fi fost în același cartier. Clanțele de bronz străluceau de cît fuseseră frecate, și în fața ușilor fiecărui apartament se aflau ștergătoare de picioare împletite din fibre de palmier. Ghivece mari cu begonia, așezate pe farfurii de ceramică, ca să nu se prelingă apa, ornau palierele. Geamurile jivrate ale luminatorului erau colorate în roșu, verde, portocaliu și albastru. Casa scării era scăldată într-o lumină tainică ce-mi amintea de vitraliile catedralei Sainte-Chapelle. Dar geamurile jivrate mai aveau și altă menire : te împiedicau să vezi de-acolo, de sus, urîțenia labirintului. Am sunat. Mi-a deschis el însuși. Nu s-a arătat deloc surprins de vizita mea. Am trecut în salon. Sub haina de casă purta același pulover galben pe care-l văzusem și la Ierusalim. În ciuda reflexelor rubinii ale cristalelor și catifelelor, obrajii săi mi-au părut palizi.

— Nu cumva dormeați și eu v-am trezit ?

— Nicidecum. La drept vorbind, vă așteptam. Nu v-am oprit pe stradă pentru că nu știam dacă doriți acest lucru. Dar am procedat în așa fel încît să mă observați. Și ați reacționat așa cum am prevăzut : direct în miezul lucrurilor ! Mă bucur ! Dar mai întîi să vă felicit. Știu, știu. Derbedeul ăla de Stamatis mi-a povestit tot. Dar chiar și-așa, e o rană căpătată în război, și foarte bine plasată. Cunosc pe cineva care v-ar găsi acum un farmec irezistibil.

— Da ? am zis pe un ton neutru.

— Nancy.

— Exagerați, doctor Richards. Adevărat că Ron...

— Din păcate, da. Nici o îndoială.

Tulburarea îmi dispăruse. Poate că nici nu știa de existența lui Emmy. Dar în salonul cu draperiile trase căldura era insuportabilă ; mi-am scos bascul.

— Unde se află acum Lady Nancy ?

— Vai de dumneavoastră dacă v-ar auzi ! Întotdeauna a avut oroare de titluri. Contrariul surorii lui Ron, Lady Gwendolen, știți, soția ambasadorului nostru aici, la Cairo. Dar ce bine vă stă cu părul tuns scurt ! Nancy ? Stă la pensiunea Annei Feldmann. În camera mea. Adică în camera în care am locuit și eu. Nu găsiți ciudate aceste coincidențe ? Totul se leagă, obișnuiați să spuneți. Îmi amintiți de cineva, așa, cu părul tuns scurt... Ați citit *Pentru cine bat clopotele ?*

— Nu. Hemingway nu mi-a plăcut niciodată.

— Sînteți nedrept. Mai ales în privința acestei cărți. Există acolo o tînără fată pe care falangiștii au tuns-o și au violat-o, stați puțin, se numește Maria, numai așa, Maria. De-a lungul întregului roman circulă cu frizura ei băiețească. Dar ce ? V-ați apucat de fumat ?

Îmi aduse o scrumieră de bronz, cizelată, cu motive grecești.

— Îndată ce vine Soliman o să-i spun să ne pregătească ceaiul. Vă mai amintiți de *Five o'clock*-urile doamnei Feldmann ? Ce mîndră era de serviciul acela de porțelan ! Iertați-mă, pălăvrăgesc ca să-mi fac datoria de gazdă. Vă văd atît de încruntat... La drept vorbind, cu totul din întîmplare m-am aflat la o răscruce de drumuri, care influențează în mare măsură viața dumneavoastră personală. Fără să vreau, credeți-mă. Pe de o parte, Nancy și Stamatis, pe de altă parte, un coleg de-al meu... să spunem de la ambasadă, care se ocupă de problemele voastre. Ați dori să vă reîntoarceți în Palestina ?

— Adică în Liban, cu Brigada.

— Nu, mă referem la Ierusalim. La casa Kohler, în mijlocul pinilor și eucaliptilor.

Unde mă trimitea ? Pentru prima dată de cînd îl cunoșteam m-a străfulgerat gîndul că ar putea face un joc dublu cu mine. N-am zis nimic.

— Care va să zică Simonidis și nu Kaloiannos. Sau poate că există și un al treilea ? Aa, dar știrea cea mai îmbucurătoare n-ați aflat-o încă.

— Despre Harkov ?

— Harkovul n-are nici o legătură cu asta. Ați aflat că Winter s-a sinucis ?

— Winter ? Un soi de spion, mi se pare. De ce s-a sinucis ?

— Se spune că avea sifilis, și boala i-a afectat sistemul nervos. Dar mi se pare o explicație cam simplistă. Mai curînd îl rodea ceva...

— Cine v-a informat despre asta, Lady Nancy ?

— Nu. Mi-a spus azi prietenul meu de la... ambasadă. Mi-a mai spus că dosarul privind asasinarea unui individ cu numele Adam a fost clasat definitiv. Așadar, calea spre Ierusalim e deschisă.

— Tot el v-a vorbit și despre dislocarea Brigăzii ?

— Da. Pleacă pentru exerciții de luptă într-o zonă muntoasă. Adevărul însă e că vor s-o îndepărteze de Cairo, ca să nu mai facă presiuni asupra cercurilor voastre guvernamentale. Dar și despre Harkov mi-a spus că va fi recucerit de nemți...

— Știe că eu, Simonidis, mă aflu la Cairo ?

Se posomorî brusc. Un rid îi brăzdă orizontal fruntea.

— Domnule Simonidis, vă rog. Dar ce vă închipuiți ?

— Doctore Richards, vă cer scuze. Dar vă dați seama, nu e vorba de securitatea mea personală. Cunosc principiile voastre și, dacă v-am jignit, vă rog încă o dată să mă scuzați.

— Prea bine, să uităm de asta, spuse el repede. Și de vreme ce a venit vorba, o să fiu sincer cu dumneavoastră. Prietenul meu se interesează foarte mult să afle cine redactează ziarul *Mahitis*. Eu știu cine e. Nu uitați, sînt filolog și arheolog. Am o memorie destul de exersată, ca să-mi amintesc unele expresii, stilul și ritmul vorbirii dumneavoastră. Firește, nu i-am zis nimic. Mă amuză cînd îl văd făcînd tot felul de ipoteze. Odată mi-a propus să mă duc din nou în Palestina, ca să vă caut. Firește, l-am refuzat. Ce-o fi vrînd cu dumneavoastră ? Să vă trimită la închisoare ? Nu cred. Îmi închipui că se simte nevoia unui contact cu... să nu spunem cu ele-

mentele moderate, ci cu cele mai rezonabile, ale stîngii. Ei știu că spiritul de combativitate care domnește în rîndurile armatei se datorește propagandei desfășurate de stînga. Și, desigur, poate că pun la cale planurile cele mai diabolice pentru după război. Dar acum singurul lucru care-i interesează este să obțină victoria. El însuși este un om cu două suflete. Cînd era mai tînăr, s-a amestecat în mișcarea pentru apărarea Manciuriei, Abisiniei, Spaniei. Acum însă crede că nu are dreptul să se împotrivească politicii patriei sale. Este un funcționar în slujba țării sale și execută ordinele primite. Eu îi spun că și-a vîndut jumătate din suflet celeilalte jumătăți, și că în orice caz este un om condamnat. Nu e exclus, dacă v-aș pune față-n față, să vă spună lucruri interesante. Dar, în ultimă instanță, tot interesele imperiului le va pune pe primul plan. Dar chiar dacă mi-ați cere, tot nu v-aș face legătura. Mai bine țineți-vă departe de mlaștina politicii, prietene. De multă vreme vreau să vă spun lucrul acesta. Nici nu vă puteți închipui ce uneltiri, ce acțiuni machiavelice și trădări se pun la cale!

— Nu-i nevoie să mi le închipui, le cunosc. Toate pornesc de la *Foreign Office*.

— Ca să nu mai vorbim de Hitler și de Mussolini. Mi-e teamă că vi se pregătește o groaznică baie de sînge.

— E posibil. Dar și noi luptăm pentru unitate. Vom preveni răul.

— Acum vorbiți ca ziarul *Mahitis*. Dumneavoastră, gînditorul profund, omul înzestrat cu atîta sensibilitate... Nu v-ați dat seama că oamenii nu vor înceta să se măcelărească între ei? Dar îngrozitor e c-o fac totdeauna sub steagul unei credințe. Luați, de pildă, persecuțiile creștinilor și apoi ale păgînilor, cruciadele, Inchiziția, cucerirea Americii, Luther, Robespierre, Napoleon, Thiers, Clemenceau, Kaiser, Hitler și Mussolini, și... sar peste cîteva alte exemple, ca să nu credeți că vă provoc.

— E bine să discutăm fără patimă și cu logică. Nu susțin că relele pe care le-ați enumerat au fost absolut necesare. Găsesc însă minunat că, în ciuda lor, omenirea continuă să progreseze.

— Progresează pentru cine? Care război a mai făcut atîtea victime ca acesta? Dar următorul cîte va face?

Sau nu cumva credeți și dumneavoastră că acesta va fi ultimul ? Într-adevăr, soarta omului este tragică. În fond, cel ce nu vrea să renunțe la omenie are de ales între două căi. Sau să se predea singur în mîna călăilor, în chip de țap ispășitor — și-am avut un prieten neamț... Știți ce-a făcut cînd s-a declarat războiul ? S-a dus singur într-un lagăr de internare pentru naziști și aceștia l-au jupuit de viu.

— Și cealaltă cale ?

— E aceea pe care am ales-o. A fost formulată în chip foarte lapidar de un poet al vostru : „Cît poți mai multe mirodenii voluptuoase."

— Kavafis.

— Chiar el. Cît de rău îmi pare că n-am cunoscut poezia sa mai devreme. Eliot și Kavafis sînt adevărații poeți ai secolului XX. În această privință, recunosc că există progres. Pentru că secolul XIX ni l-a dat numai pe Baudelaire.

Contradicție. În ultimii ani, Eliot vorbea mai curînd în chip puritan despre Baudelaire și Păcat. Sau nu cumva acest amestec de erotism îndrăzneț și de disciplină spirituală exprimau mai clar lumea interioară a lui Richards ? O ușă se închise în interiorul apartamentului.

— Iertați-mă o clipă. Mă duc să spun să pregătească ceaiul.

Ne despărțea un abis. Se schimbase atît de mult în decurs de un an sau eu nu-l cunoscusem bine ? Dar dacă eu eram acela care se schimbase între timp ? Mi-am amintit de Garelas, de vorbele sale, de logica lui simplă și de nezdruncinat : „Bagă-ți bine în cap. O să-i venim noi de hac hitlerismului... Eu nu m-am dus în Germania ca să-i dărîm casa, să-i omor femeia și să-i las copilul să moară de foame. Dar ticălosul ăsta a făcut-o." Două adevăruri, două lumi. Nu încăpea nici o ezitare. Mă aflam de partea cea bună.

M-am ridicat să văd mai bine salonul. Mi-l închipuisem pe Richards trăind într-un interior diferit de acesta. Mobila era greoaie și veche. Predomina marmura neagră, lemnul aurit, plușul roșu. Pretutindeni sfincși

și himere sculptate. Într-o vitrină puteai vedea pene de păun, evantaiuri spaniole, lămpi japoneze, miniaturi englezești, o pereche de pantofi de bal, din mătase, diferite bibelouri și un serviciu de pahare de cristal de Murano. Se întunecase. Am apăsat la întîmplare pe un buton și s-a aprins un bec care a luminat puternic singurul tablou din salon. Era portretul unei tinere femei, în ulei, pe sfertul mărimii naturale. Stătea în picioare, într-o rochie somptuoasă, cu mîna stîngă sprijinită ferm de talia fină, și capul ușor înclinat într-o mișcare grațioasă și provocatoare. Pleoapele grele exprimau oboseală și meditație, iar fruntea pură devotament. Năsucul obraznic și buzele cărnoase trădau maliției zitate reținută. O lumină vaporoasă părea că emană din decolteul bogat și învăluia frumosul dar deloc enigmaticul ei chip.

— Era foarte frumoasă, l-am auzit pe Richards spunînd în spatele meu. Toți contemporanii ei confirmă lucrul acesta. Cu excepția fraților Goncourt, limbile acelea rele, care au găsit că era vulgară și necioplită...

— Dar cine e ?

— N-ați recunoscut-o. Mă dezamăgiți profund: Amintiți-vă : *„À la très bonne, à la très belle, à la très chère"*. [1]

— Apollonie Sabatier. Ah, Doamne, dacă nu mi-ați fi spus... Mi-am închipuit-o întotdeauna cu sînul dezvelit, ca și bustul de la Luvru...

— Da, Clesinger a sculptat-o în chip de Diană sau de Antiope. Dar priviți bărbia, nasul, fruntea. Sînt la fel. Meissonier a pictat-o așa cum a văzut-o și Baudelaire în poemele sale : *„À celle qui est trop gaie"*. [2]

— Și cum a ajuns o asemenea comoară în posesia dumneavoastră ?

— O să vă explic. Maniera de lucru indică mîna unui maestru, dar tabloul nu poartă semnătură. Portretul în mărime naturală se află în Franța. Fusese comandat de „protectorul" ei, de acel fiu de bancher... Acesta trebuie să fie o copie făcută de pictor pentru uzul personal și pentru plăcerea sa. Știți, se obișnuiește. Mai tîrziu,

[1] Celei mai bune, celei mai frumoase, celei mai scumpe (fr.).
[2] Celei atît de veselă (fr.)

cînd Mosselman a părăsit-o, l-o fi rugat pe Meissonier să-i dăruiască cel puțin copia. Sînt convins că „idolul adorat" al lui Baudelaire a murit între pereții și mobila acestui apartament.

— De necrezut ! Chiar aici, la Cairo, în acest cartier sărăcăcios locuit numai de arabi ?

— Nici mie nu-mi venea să cred. Dar acum sînt convins. Dar să bem ceva. Dumneavoastră ați aprins lumina ?

Soliman era un sudanez uscățiv, încovoiat de ani, tăcut și plin de demnitate. M-a cîntărit dintr-o privire și mi-a zîmbit. Cine știe ce oameni dubioși vedea intrînd și ieșind din apartamentul acesta ?

— Să vă relatez povestea acestui apartament. Nu știu dacă ați observat, la intrare, pe cutia mea de scrisori, o frumoasă placă de bronz gravată cu litere caligrafice. Scrie pe ea Richard, fără *s* la sfîrșit. Richard, inginer de Căi ferate. Ultimul prieten și protector al Apolloniei Sabatier se numea Edmond Richard și era — închipuiți-vă — inginer la Căile ferate Orientale ale Franței. Cînd am fost angajat la Universitate, în 1935, și căutam o cameră de închiriat, un coleg mi-a propus apartamentul acesta mobilat. De trei ani nu mai locuise nimeni în el, pentru că proprietarul lui, un anume Richard, inspector la Căile ferate egiptene, murise fără să aibă moștenitori. Firește, nu este vorba de prietenul Apolloniei Sabatier, ci de fiul sau nepotul lui. Voi lămuri lucrul acesta îndată ce mă voi întoarce în Franța. Mi-au plăcut atît apartamentul cît și cartierul, și fără prea multă tîrguială, am căzut de acord cu consulul francez să-l închiriez. Acesta era încîntat, nu mai trebuia să-și bată capul pentru chirie. Pe atunci mai trăia încă vechiul portar. El, primul, mi-a vorbit de doamna Richard, care, pe-atunci foarte bătrînă, locuise în acest apartament, cu douăzeci și cinci sau chiar treizeci de ani în urmă : „O inimă de aur, dar maniacă la curățenie". Ea făcuse regulamentul pentru întreținerea scării, care mai e și acum în vigoare. Locuiam astfel în apartamentul unei oarecare doamne Richard — al cărei nume semăna cu al meu — fără să-mi imaginez legătura ce exista între ea și Baudelaire. Dar într-o zi mi-a căzut în mînă cartea în-

chinată ei de André Billy. Am descoperit acolo numele ultimului ei prieten. Imposibil, îmi ziceam. Am scris și mi-au trimis fotografia tabloului pictat de Meissonier. Nici o îndoială, era chiar ea. Vă închipuiți ce s-a petrecut în mine. Dormeam de-atîta timp chiar în patul ei, în patul în care poetul dormise prima și ultima oară, în noaptea de 29 august a anului 1857. Ce s-a întîmplat oare atunci ? De ce a doua zi i-a trimis scrisoarea aceea îngrozitoare ? O iubea în tăcere poate din 1842, cînd frecventa salonul ei, aflat undeva prin apropierea actualei Place Pigalle. Atîta adorație, atîția ani, să-i scrie scrisorile cele mai frumoase pe care le-a primit vreodată o femeie și cînd, în sfîrșit, ea i-a oferit dragostea, ce s-a întîmplat oare ? De ce să-i scrie : *„Et de toute façon, de toute façon, il y a quelques jours tu étais une déesse, si réconfortante, si belle, si inviolable. Et voilà maintenant que tu es une femme."* [1] Încetase să mai creadă în dragoste ! Vrăjitoarea aceea de Jeanne Duval îl storsese ca pe-o lămîie. Dar cîți dintre noi se gîndesc acum la tragedia Apolloniei Sabatier ? A rămas pînă la sfîrșit prietena lui devotată. Dar eșecul acelei nopți a chinuit-o, desigur, fără încetare. Aici, între pereții acestor odăi, în nopțile de insomnie se scula din pat și căuta buzele, mîinile unui mort. Nu mă mulțumea nici una din explicațiile date de istorici. În nopțile cînd somnul nu se lipea de mine, mă străduiam în patul ei adînc să reconstitui faptele. Simțeam cum umerii mei se modelau după rotunjimile divine ale Apolloniei.

Une fois, une seule, aimable et douce femme
À mon bras votre bras poli
S'appuya... [2]

Mă întorcea înapoi, în anul 1853, cînd ne-am plimbat împreună noaptea în Place de la Concorde și cînd nu

---

[1] Și în orice caz, în orice caz, cu cîteva zile în urmă erai o zeiță, atît de reconfortantă, atît de frumoasă, atît de inviolabilă. Și iată-te acum, ești o femeie (fr.).

[2] O singură dată, una singură, femeie dulce și încîntătoare / Brațul tău rotund de brațul meu / S-a sprijinit... (din poemul *Confessions ;* Spleen et Idéal) (fr.).

îndrăznea încă să-mi mărturisească dragostea lui. Prefera în locul meu pe îngerul său păzitor, pe Muza, pe Madona lui. Ce zbucium...

Richards plîngea fără lacrimi. Era o scenă extrem de neplăcută. Trebuia să spun ceva, să fac ceva, pentru a ieși fără să-l rănesc din atmosfera echivocă a ciudatei sale patimi. Am recurs la stratagema lașilor : mi-am privit ceasul.

— Sînteți așteptat, m-a întrebat el simplu.

— Da, la ora șapte.

— Dacă aveți întîlnire undeva departe, să nu vă mai rețin.

— Mai stau cîteva minute. Voiam numai să-mi spuneți ce mă sfătuiți să fac. Să mă mut în altă locuință ?

— Cred că afacerea s-a încheiat de vreme ce Winter a murit. Desigur, dosarul dumneavoastră mai există, dar cine va face vreodată asocierea dintre Kaloiannos din Ierusalim și Simonidis de la Cairo ? Nancy ? Nancy îl cunoaște numai pe Kaloiannos. Prietenul meu de la... ambasadă ? Mi se pare cam dificil. Faptul că locuim în același cartier ar putea fi util. V-aș servi, să spunem așa, drept paratrăsnet. Gîndiți-vă la asta. Și dacă vreți să fiți scăpat de orice grijă, v-aș propune să locuiți chiar la mine. Camere sînt destule. Gîndiți-vă la asta.

— Vă mulțumesc, doctor Richards. dar nu cred că va fi vreodată nevoie.

Jos, la intrare, am cercetat pe rînd toate cutiile de scrisori. Nu exista nici o placă de bronz cu numele Richards. Ce mai era și asta ? Născocise povestea ca să mă seducă ? Dar dăduse impresia că el însuși credea atît de mult în ea. Era oare un mitoman care se autosugestiona ? Richards, eruditul cu o gîndire analitică pătrunzătoare ? Nu cumva, sub presiunea patimei sale, sufletul său mi-a înscenat o pantomimă de seducție spirituală ? Dar atunci ce încredere mai puteam avea în el ?

L-am găsit pe Fanis dîrdîind de frig sub pomii cheiului, în fața hotelului Semiramis. Era o noapte uscată, fără nori, și frigul te pătrundea pînă-n oase. Jos. barcagii cu felinarele mici, ce învăluiau sofalele și pernele

felucelor lor într-o lumină tainică, discutau cu glas scăzut în așteptarea vreunei perechi de îndrăgostiți. Fanis era în civil, fără palton, pentru că în afară de manta nu mai avea altă haină. Oricît i-aș fi spus, tot nu se hotăra să cumpere o gabardină englezească, dintre acelea pe care le admiram în vitrinele magazinelor de pe Emadeldin și Fuad. Spunea că fără palton trece mai puțin observat. Faptul că în seara aceasta nu purta uniforma, însemna că venise de la vreo întîlnire importantă, sau că urma să se ducă. Am vrut să-l informez imediat despre dislocarea Brigăzii și despre Richards, dar nu m-a lăsat.

— Îl cunoști pe tovarășul Rigaud ?

— Rigaud care a fost în războiul din Spania ?

— Da, membru în Biroul politic al Partidului comunist francez.

— Nu ne cunoaștem personal, dar știu cine e. O perioadă de timp am lucrat într-un sector condus de el.

— Se află la Cairo. A venit de la Moscova, prin Teheran, și pleacă la Alger. Așteaptă avionul. Se pare că francezii vor forma pînă la urmă guvernul provizoriu. Ziarele scriu că și De Gaulle va merge acolo.

— Cu alte cuvinte, tovarășilor francezi le merge bine.

— Nu te pripi. Ce gîndesc americanii ? Cum va reacționa Giraud ? Poate că vom afla aceste lucruri peste puțin. Prietenii de la Institut ne-au aranjat o întîlnire la orele nouă.

Institutul era o clădire veche cu depozite, prăvălii, birouri, apartamente și garsoniere, din centrul orașului. Clădirea dădea într-o piațetă care, în urmă cu cîțiva ani, mai purta numele proprietarului ei, un bancher, levantin, renumit pentru zgîrcenia lui. Acum trecuse în mîinile celor doi nepoți, doi frați între care izbucnise de timpuriu conflicte „ideologice".

Discutasem și altădată despre Institut și el însuși îmi spusese că toată treaba nu prea miroase a bine. Lucrul cel mai puțin grav pe care l-ai fi putut spune era că oamenii de-acolo lucrau cu o superficialitate periculoasă.

— Ai dreptate, îmi spuse el. Cu o asemenea personalitate, desigur că Institutul mișună în clipa asta de agenți informatori. Crezi c-o să-ți ceară cineva bilet de

intrare ? De vreme ce ne-a fixat întîlnirea acolo, ce puteam face ? Cred că merită să riscăm.

— Vrei să te însoțesc ?

— Desigur. Pentru că știi franceza.

Fanis citea franțuzește și chiar înțelegea perfect limba. Dar nu vorbea. Știam de acest lucru din noiembrie, înainte de a fi rănit. Într-o dimineață ne dusesem cu autobuzul într-un cartier mărginaș al orașului, și la capul liniei nu găsisem ziare grecești. Cu o zi înainte, Churchill vorbise despre situația generală și eram curioși să aflăm ce a spus. Fanis îmi smulsese ziarul *Le Progrès* din mînă și citea în katharevusa, cu glas tare și repede, iar fraza lui avea o construcție ciudată, dar înțelegea chiar și cuvintele cele mai grele. „De ce strigi", i-am zis. „Dacă nu aud cu urechea mea, nu sînt sigur că traduc corect." Termină articolul, împături ziarul și-mi risipi nedumerirea. Învățase franceza la închisoarea din Pylos, reținînd pe de rost un dicționar ale cărui pagini circulau din celulă în celulă, ascunse în hîrtia igienică. Dar printre deținuții lui Metaxas nu se afla atunci nici un cunoscător al limbii franceze care să facă cu ei exerciții de pronunție și conversație.

— Știi, i-am spus eu, Rigaud este un om foarte pedant. Dacă a fixat întîlnirea cu o singură persoană, nu va accepta niciodată două.

— Fii fără grijă, am aranjat totul. Am spus două persoane, un ofițer și un soldat. Ofițerul va fi totodată și interpret.

Am încercat din nou să-i povestesc despre Brigadă, dar el m-a întrerupt. Nu se gîndea decît la întîlnire, căreia îi acorda o mare importanță. Îmi zise ceva ce auzisem șoptindu-se și în Franța : Rigaud făcea parte din puținii tovarăși străini care aveau acces la Stalin, fără formalități.

— Îți dai seama ! Nu e numai o personalitate de frunte a mișcării internaționale, dar și un mare strateg al insurecției armate. Dar fii atent ! Fără amestec ! O să-l rugăm să ne facă o informare asupra situației politice și militare. Zece minute, un sfert de ceas, cît o să ne acorde. Va fi suficient pentru noi. Ne va lumina ca un far. După aceea, cînd vom fi singuri, vom compara

ceea ce ne-a spus cu datele noastre, vom trage concluzii și vom trasa o linie de acțiune. Firește, dacă ne va cere să-i facem un raport despre situația din sectorul nostru, îi vom spune unele lucruri, dar numai esențialul. Mai bine să mă lași pe mine să vorbesc. M-am pregătit pentru asta. Dar trebuie să ne-o ceară. Fără amestec.

Ne-am petrecut timpul ce ne mai rămînea pînă la întîlnire într-o cafenea din Piața Ismail. Fanis comandă un ceai ca să se încălzească, eu o cafea. Își holba prin geam ochii la fîntîna din mijlocul pieței și tăcea. Desigur că recapitula în minte punctele principale ale discuției.

— Ce prostie s-o lase să curgă în plină iarnă ! Numai c-o văd și dîrdîi.

Am socotit că a sosit momentul să-i povestesc despre Richards. M-a ascultat puțin și apoi mi-a spus să las totul pentru mai tîrziu. Își dădea seama că tot ce spuneam era important, dar nu se putea concentra. Am revenit la tema Rigaud.

Amîndoi intram în Institut pentru prima oară. Am traversat curtea plină de lăzi desfăcute și de paie, ale unui mare depozit de băuturi, care avea obloanele pe jumătate trase. Ne-a izbit un miros de rumeguș ud și coniac. Am început să urcăm scările ; ni s-au părut destul de bine luminate ; nu erau întunecoase așa cum ni se spusese. Cineva cobora grăbit. Era Berton, un arheolog elenist, cu idei radicale și progresiste, cu o frumoasă coamă albă, prieten cîndva cu Costis Palamas [1]. Era stacojiu la față și monologa furios : *Il est fou, fou !*“ [2] Se dădu la o parte, zise „pardon“ fără să ne privească, și continuă să coboare. Fratele cel mic ne întîmpină pe palierul primului etaj, zîmbitor, dar pătruns de importanța rolului său. Se cunoștea cu Fanis și-și strînseră mîinile cu căldură. Se întoarse spre mine, privi spre Fanis, și mă salută. Se aștepta ca unul dintre noi să-i spună numele meu, dar Fanis se făcu că nu înțelege. Zîmbind mereu, zise : „Ați venit exact la timp“, și ne îndrumă

[1] Costis Palamas (1859—1943), unul din cei mai mari poeți greci moderni.

[2] E nebun, nebun (fr.).

spre etajul doi, mergînd înaintea noastră. Apartamentul lui se afla sus. Scoase cheia, deschise ușa, ne introduse într-un hol frumos mobilat, bătu la o ușă, aşteptă răspunsul, deschise, spuse ceva, ne pofti înăuntru, închise ușa în urma noastră şi plecă.

În spatele unui impozant birou din lemn de nuc, acoperit cu cristal, şedea Rigaud. Masiv, greoi, iritabil. Părul său cărunt rămăsese aşa cum mi-l aminteam, dar obrajii i se fleşcăiseră, albul ochilor i se brăzdase cu vinişoare roşii şi mustaţa i se lungise şi i se rărise. Îşi ridică ochii spre noi şi atunci i-am privit imaginea ce se reflecta invers pe cristal. Semăna cu un leu de mare care-şi cufundă capul în adîncurile verzi. Alături de el, dar mai la o parte, cu bloc-notes şi creioane în faţa ei, şedea rezemîndu-se de cristal o fată plinuţă la trup, cu ochi albaştri şi obraji îmbujoraţi, dar îmbrăcată fără gust. Pesemne o adusese cu el, ca secretară. În timp ce ne apropiam, fata m-a cîntărit dintr-o privire, s-a aplecat la urechea lui Rigaud şi i-a şoptit ceva. Oare mă cunoştea?

Strîngerea de mînă şi surîsul lui aveau forţă şi căldură, exprimau un spirit tovărăşesc. Dar în cameră nu existau scaune. Noi doi trebuia să stăm în picioare. Rigaud luă în mînă unul din creioanele tinerei fete şi-l întinse spre mine.

— Mai întîi, dumneavoastră.

I-am spus cine sînt, unde am activat cînd mă aflam la Paris, am menţionat nume de colaboratori de-ai săi, date, evenimente şi locuri semnificative. I-am povestit de întîlnirea noastră, care nu s-a ţinut din cauza lui, într-o noapte de 14 iulie, în faţa statuii lui Vert-Galant. Fata mă privea. I-am văzut ochii învăluindu-se de o expresie visătoare. Cunoştea poate Sena, podurile ei... Şi-atunci am recunoscut-o. Era Ginette, responsabila bibliotecii la secţia Arondismentului V, în primii şi frumoşii ani ai Frontului popular. Îmi zîmbea. Dar cum de reuşise să se îngraşe atît de mult?

— Foarte curios, spuse Rigaud. Dar continuaţi.

Ginette coborî imediat privirea şi-şi strînse buzele. Se aplecă cu răceală deasupra bloc-notes-ului şi începu să scrie. Am dat şi alte informaţii.

— Foarte curios, repetă Rigaud.

— Dacă permiteți, ce găsiți curios, tovarăşe ?

Ciocăni cristalul cu creionul, mă privi cu ochii lui injectați, şi-mi spuse fără grabă :

— Împuternicirile voastre. Sînt aproape invulnerabile. Şi acest lucru e foarte curios. Cum se face că tocmai dumneavoastră vă aflați acum aici, la Cairo, în clipa în care eu am nevoie de cineva ca dumneavoastră care să-mi garanteze pentru acest tovarăş ? Foarte curios ? Ați fost rănit ? Unde ?

Arătă cicatricea cu creionul. Cînd am intrat mi-am scos bascul.

I-am răspuns :

— În Cyrenaica. Mai am o rană, în coaste, amintire de pe frontul din Albania.

— Şi tovarăşul a luptat în Grecia ?

— N-a luptat. Era în închisoare. Face parte din grupul deținuților politici pe care fasciştii lui Metaxas se pregăteau să-i predea lui Hitler. Un vechi activist...

— Am spus că împuternicirile voastre sînt aproape invulnerabile... Şi mă explic... În primul rînd, de ce sînteți în civil ? Dacă v-aş fi prins aşa în Spania, v-aş fi împuşcat pe loc. În al doilea rînd, şi ceea ce e şi mai grav, de vreme ce amîndoi erați în Grecia cînd a căzut frontul, de ce-ați venit aici ? Linia partidului vostru era clară şi categorică în această privință : nu pleacă nimeni... şi aşa mai departe. Nu v-a plăcut... sau ce s-a întîmplat ?

I-am descris haosul ce se crease după căderea frontului şi cum ne-am pomenit în Orientul Mijlociu fără să fi cunoscut această indicație. Situația lui Fanis era deosebită. Mai mult mort decît viu, din cauza foamei şi a ofticii, tovarăşii lui îl transportaseră pe ascuns în insula Samos şi de aici în Turcia, pentru că fusese denunțat şi era căutat de italieni.

— Dar uite că n-a murit, zise Rigaud.

Mi-am amintit atunci de-o discuție avută cu Fanis. Îi spusesem odată că nu făcea bine că se ducea singur să se întîlnească cu persoane necunoscute. Existau la Cairo numeroşi colaboraționişti, care-l cunoşteau şi pentru care nu era cine ştie ce să-i facă de petrecanie. „Ascultă-mă bine, îmi spuse el. Acolo, la Pylos, cînd ne-au părăsit, lăsîndu-ne fără apă şi pîine, şi noi îi aşteptam

pe nemți ca să ne dea lovitura de grație, mi-am zis : pînă aici ne-a fost. Și mi-am luat rămas-bun de la viață. Cîte zile voi mai avea, toate sînt un dar. Viața mea aparține celor care m-au salvat. Poporului, partidului..."

— Nu, din fericire n-a murit. Ar fi fost o mare pierdere...

— Cum îl cheamă pe tovarășul ?

Tăceam. În locul meu a răspuns Fanis.

Rigaud se aplecă și-o întrebă ceva pe Ginette. Ea deschise un carnețel, citi ceva și notă.

— De ce, unde este... zise Rigaud, stîlcind numele lui Mărunțelu.

— În Palestina.

— Pe el l-am căutat.

Fanis mă trăgea de braț : „Hai să plecăm, hai să plecăm". Ginette îmi făcea semn cu ochii : „Nu insista".

— Dar tovarășul e secretarul organizației, i-am zis eu.

— Care organizație ? Organizație în cadrul armatei ? Dacă vă aveam în Spania, v-aș fi împușcat...

— Întreabă-l, îmi zise Fanis, dacă-l va primi pe tovarășul pe care l-a căutat, în cazul în care-l vom chema ?

Răspunsul fu afirmativ. Dar să vină în decurs de patruzeci și opt de ore, pentru că urma să plece.

O caldă strîngere de mînă, surîsuri. Ginette privea cu încăpățînare bloc-notes-ul ei. Am mers de-a-ndaratelea pînă la ușă. Am ieșit. În coridor, l-am auzit pe Fanis scoțînd un șunet, ca un vaiet. L-am privit la lumină. Era calm — ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Mi-am amintit de Berton : *„Fou, fou !"* Ieșise oare și el din biroul lui Rigaud ?

Pesemne fratele cel mic pîndea plecarea noastră, pentru că ne-am pomenit față în față cu el, pe palierul primului etaj. Fanis îi mulțumi, dar nu-i făcu favoarea să rămînă așa cum îl rugase. Spuse că mai aveam o întîlnire, și mă trase în jos.

— Era de prevăzut că tovarășul Rigaud ne va primi în felul ăsta, spuse după cîteva clipe. Lesne de înțeles. Trebuie să fie cu ochii în patru. De unde să mă cunoască pe mine ? Vezi că pe celălalt îl are trecut în carnețelul lui, de pe vremea războiului din Spania.

— Dar pe mine nu mă cunoaște ? Crezi că n-a înțeles ce i-a spus fata ? Ea m-a recunoscut imediat.

— Nu-i același lucru, nu insista.

— Și ce fel de conspirativitate mai e și asta, să se instaleze în cuibul ăla de spioni, și-apoi să facă pe grozavul cu noi ?

— Manos, oprește-te. Nu știi ce spui. Hai să vedem mai bine cum îl vom aduce pe prietenul nostru din Palestina.

Prima posibilitate : fratele cel mic ar fi putut să ne găsească un pilot aliat, care zbura în seara aceea spre Lydda și să-i transmitem prin el cîteva rînduri... Fanis făcu propunerea și tot el o retrase înainte de a-și fi terminat fraza. A doua posibilitate : să trimitem un om de-al nostru cu mașina, să-l aducă. Riscant. O mică întîrziere pe drum și l-am fi pierdut pe Rigaud. Să folosim serviciul de transmisii al Ministerului armatei. „Pune-i cruce", zise Fanis. „Oamenii noștri au fost mutați pe la alte servicii. Am exagerat și noi, n-am dat atenție." A patra posibilitate — propunerea mea — să-i telegrafiem Ninei.

Cine e Nina ? I-am explicat pe-ndelete. Ah, da ? Și dacă nu i-o place ? Dar ce putem face ? Cînd va veni îi vom explica. Așadar : se acceptă. Dar ce vom transmite, ca să-l facem să înțeleagă ?

Grăbindu-ne spre poștă, am redactat conținutul telegramei :

Foarte urgent. Spitalul Hadassa. Doctoriței Nina Mieli. Ierusalim.

Trimiteți imediat medicul dumneavoastră curant împotriva nevrozelor stop Homer Kifissias.

— Norocul nostru că mîine nu-i sîmbătă sau 1 aprilie, zise Fanis.

— Fii pe pace, o să i-o dea. Știu, se va supăra, dar în supărarea ei își va da seama, cred, că trebuie să acționeze foarte repede. Numai să interpreteze just cuvintele „curant" și „Homer". Ele sînt cheia. Și dacă o să aibă de furcă cu cenzura, poate pretexta oricînd că nu cunoaște pe nimeni cu numele de Kifissias, sau că e vorba de-o farsă.

VIII

CÎND AM IEȘIT DIN CLĂDIREA POȘTEI, OROLOGIUL luminat al magazinului cu mașini de cusut Singer arăta orele zece.

— La miezul nopții, telegrama va fi în mîinile Ninei, am spus. Și dacă prietenul nostru doarme în noaptea asta la Ierusalim, va putea lua trenul care pleacă la amiază... Ce zi e mîine, joi ? Vineri ajunge la Cairo. Adică cu zece ceasuri înainte de expirarea ultimatumului lui Rigaud.

— Cît de bine cunoști mersul trenurilor, se minună Fanis.

— Patru luni am stat la o pensiune, lîngă gară...

Mi-am amintit brusc de Richards. L-am tras pe Fanis spre Piața Operei și aplecîndu-mă, pentru că era mai scund decît mine, i-am povestit totul. Știa de dislocarea Brigăzii. Petrecuse întreaga dimineață discutînd cu toți curierii sosiți de la Lacurile Amare. Linia pe care o elaboraseră era cea cunoscută : disciplină, perfecționarea capacității de luptă și a spiritului combativ, vigilență. Condiția de bază : trupa să-și păstreze cu orice preț caracterul de armată de eliberare. Prin urmare, vom executa toate ordinele, atîta timp cît ele nu vin în contradicție fățișă cu principiile general recunoscute ale războiului. Dacă însă etc., etc., atunci vom formula cu fermitate și fără bravadă obiecțiile noastre, urmînd procedura prevăzută de regulamentul militar. Atenție la provocări ! Pe scurt, lucruri cunoscute. Desigur, manevrele pe teren muntos erau o născocire diabolică. Așa se întîmplă întotdeauna cînd deșteptăciunea grecească se îmbină cu perfidia britanică... Dar nu ne putem împotrivi. Comandamentul aliat ne-ar învinui că nu vrem să ne eliberăm patria, o țară „eminamente muntoasă", și aleargă atunci să-ți cauți dreptatea ! Mai apoi am examinat cazul Richards. Fanis a fost de acord că metealna lui putea să-l facă periculos. Era expus la tot felul de presiuni. Dar, pentru moment, nu trebuia să mă mut, de dragul prietenului său, omul „cu două suflete".

— Mi se pare că e vorba de un anume maior Peter, amantul Dorei Mertakis, adăugă Fanis. Informațiile generalului coincid cu ale tale. Nu se știe niciodată. S-ar putea să fie nevoie să luăm legătură cu el. Așteaptă. Vom vedea cum evoluează situația și vom proceda în consecință.

Fără să-mi dau seama, Fanis mă tot împingea spre dreapta, spre latura sudică a Operei. În lumina slabă a camuflajului, pervazurile văruite ale ferestrelor clădirii aminteau decorul unui spectacol de matineu popular. Ne-am oprit în fața unei cofetării siriene. „Vino să te învăț cum se trăiește bine", îmi spuse Fanis. „O să comandăm salep[1], o băutură în care presari alunele cu pumnul. Așa ne vom încălzi și-o să-mi umplu și eu puțin stomacul gol." Era o clipă de liniște, înainte de ieșirea publicului din cinematografe. În cofetărie, lume puțină, numai la măsuțele din față. Ne-am îndreptat spre fundul sălii. Chelnerul veni, șterse automat marmura curată a măsuței și luă comanda.

— Fac eu cinste, zise Fanis, ca să te îndulcesc după decepția de astă seară.

— Cum ți-a plăcut figura cu împuternicirile voastre? Parcă ar fi fost cel puțin un monarh absolutist!

— Îți cam place să exagerezi. Adică nu-i permiți să arunce și el cîte-o glumă?

— Crezi că a fost glumă cînd a spus că dacă ne prindea în Spania ne împușca pe loc? Crezi că el nu știe că aici mișcarea este ilegală, că guvernează Churchill, Faruk, Kanellopoulos? Cum erau îmbrăcați partizanii pe care-i trimitea în spatele liniei lui Franco?

Chelnerul aduse salepul și se opri să asculte discuția noastră. Era și el grec.

— Fii calm, îmi zise Fanis. De vreme ce-a luat hotărîrea să nu ne vorbească deschis, s-a văzut silit să se poarte ca și cum orice cuvînt de-al lui ar fi ajuns de-a

[1] Băutură făcută din tuberculii uscați ai unor specii de orhidee, cu miere și cu apă.

dreptul la urechile Aliaților. Cum ți-ar plăcea dacă domnul Casey ar veni mîine să spună...

Chelnerul plecă de lîngă noi. Pesemne că discuția nu-l interesa.

— Știu, știu, l-am întrerupt. Dar ar fi putut să ne expedieze într-un mod mai amabil. Ce-ar fi pierdut dacă ne-ar fi făcut o expunere generală asupra situației, așa, ca un interviu, să spunem, acordat ziariștilor ? Dar, tocmai pentru că și-a dat seama cine sîntem, a socotit că-și poate permite să fie grosolan. Știe că, în orice caz, o să-i găsim o justificare, și nu-și mai dă osteneala să-și controleze caracterul arțăgos. Ce să-ți mai spun ? Se confirmă o constatare de-a mea mai veche. Cu cît sînt mai sus cadrele, cu-atît devin mai abuzive. Cînd le ceri explicații, îți servesc argumentul : „Nu insista, tovarășe, există unele lucruri pe care nu le cunoști și nici nu e cazul să ți le spunem acum". Același refren la cea mai neînsemnată problemă. Ia exemplul amicului pe care-l așteptăm să vină de la Ierusalim. Leit Rigaud. Ai zice că se adulmecă de la distanță și se regăsesc. Masonerie. Au o masonerie a lor proprie. De-aceea l-a căutat.

— Oprește-te, Manos ! Încetează cu veninul tău micburghez !

Era galben ca lămîia. Linguriția îi tremura în mînă.

— Tovarășe, îmi spuse el vorbind încet și cu reținere, noi sîntem proletari. Nu spunem niciodată de ce el și nu eu... Pentru că el, eu, și toți ceilalți sîntem un suflet și-un trup.

— Tu, Fanis, sau Garelas, da. Dar nu toți.

— Toți, îți spun. Dacă vei continua să analizezi lucrurile numai în felul acesta meschin atunci nu vei găsi decît divergențe și contradicții. Ridică-te puțin deasupra lucrurilor, tovarășe ! Lărgește-ți cîmpul vizual ! Nu te pierde în labirintul egocentrismului !

— Te rog să-mi spui care din observațiile mele despre Rigaud exprimă egocentrism.

— Niciuna și toate. Egocentrismul tău se află în importanța pe care le-o acorzi, în timpul pe care-l pierzi cu ele. Manos, trebuie să înțelegi problema în toată amploarea ei, ca să poți acționa pozitiv. Părerile lui Rigaud

ne sînt absolut necesare. Cerul ni l-a trimis. Uneltirile politicienilor greci sînt făcute din inițiativă proprie sau la instigarea englezilor ? Înainte de zdrobirea hitlerismului și în momentul cel mai decisiv al războiului, subminează forțele armate cu oameni de teapa lui Tsolakoglu [1]. Ca să ne vină de hac după victorie sau ca să schimbe de pe acum cursul războiului ? Și noi ce trebuie să facem ? Care este problema prioritară ? Să epurăm armata de elementele fasciste ? Și dacă lucrul acesta îi sperie pe Aliați ? Dacă vor da înapoi ? Oare vor mai deschide vreodată cel de-al doilea front ? Atîtea întrebări și tot atîtea dileme... Cu fiecare clipă ce trece, tovarășe, mii de trupuri cad secerate în stepele Rusiei, în Anglia, în Europa întreagă și în Grecia. Și întotdeauna pier cei mai buni, nu uita niciodată asta. Cei mai buni. Și-atunci ce importanță mai are cine va vorbi cu Rigaud, Fanis, tu sau altul ? Important e să ne dea un sfat. Înțelegi ?

Îl apucă un acces de tuse. Pieptul îi șuiera și fiecare șuierat însemna pentru mine un cuțit pe care mi-l băga cineva între coaste. Scoase batista și scuipă în ea. În clipa aceea, o pereche intră în cofetărie. Era Stamatis cu Allegra. Stamatis privi toate măsuțele din jur, dar nu ne văzu. Allegra își scoase haina și o atîrnă de cuier. Blana era roasă la guler și la mîneci. Își scutură părul și se așeză. Părea înfierbîntată, de parcă ar fi alergat.

— Ce ghinion ! am zis. Fratele lui Mihalis Saridis. O lepădătură. E cu o vecină evreică, femeie măritată.

— Fii pe pace ! Aici, unde stăm, e întuneric, nu ne vede.

Cei doi chemară chelnerul, întrebară ceva și acesta arătă spre noi. Allegra se ridică și veni coborînd capul și împleticindu-se ușor pe tocurile ei înalte. Mergea la toaletă. Înainte de a intra, ne aruncă o privire. Ochii verzi scînteiară. Mă recunoscuse. Am întins mîna și-am luat pachetul cu țigări de pe marmura mesei.

— Îndepărtarea Brigăzii va avea încă o consecință negativă, zise Fanis. Ne va crea mari greutăți în coordo-

[1] Gheorghios Tsolakoglu (1886—1948) a semnat actul de capitulare cînd trupele germane au invadat Grecia (aprilie 1941) Președinte al primului guvern grec colaboraționist.

narea muncii. În curînd sectoarele noastre vor fi dispersate în așa hal, încît cele două extremități ale lor se vor afla la o distanță de aproximativ două mii de kilometri. Închipuiește-ți să muncești în asemenea condiții, prin poșta militară. Și aripi dacă am avea...

Allegra reveni lîngă Stamatis și-i spuse ceva despre noi. Acesta își întinse gîtul și întoarse capul ca să ne vadă mai bine, apoi se ridică. Se opri la cîțiva metri de măsuța noastră.

— Manos, aș dori să-ți spun două vorbe...

I-am făcut semn să se apropie și să ia loc. Fanis strîngea cu linguriță scorțișoara și ceea ce mai rămăsese pe fundul ceștii mele.

— Ai putea să-mi împrumuți o liră? Să-ți explic! Soțul dumneaei a plecat cu treabă, la Cairo. Dar maicămea a prins de veste și a pus haimanalele să mă pîndească la poarta ei. Cum m-au văzut, au început să mă ia în bășcălie. Ne-am gîndit să mergem la hotel, dar acolo trebuie să plătești o liră pe noapte, și dumneaei n-are decît douăzeci de piaștri în geantă.

Am scos o liră și i-am dat-o ca să ne descotorosim mai repede de el.

— Mulțam. Să-mi amintești să ți-o restitui, da? Și nici un cuvînt bătrînei.

Fanis împinse ceașca la capătul măsuței.

— Te-a costat cam scump invitația mea, prietene.

Stamatis o ajută pe Allegra să-și îmbrace haina. Plecînd, femeia întoarse capul și ne privi. O strălucire de smarald. Un surîs. Nu se putea altfel, desigur că-și farda genele ca să aibă o privire atît de verde.

Puțin după aceea ne-am ridicat și noi. Am pornit în pas grăbit pe Kasr-el-Nil. Fanis începu din nou să dîrdîie de frig. Îmi mărturisi că-l frămînta o mare grijă. Se temea să nu izbucnească vreo răscoală sau o manifestare anarhică în rîndurile soldaților. Mînia mocnea în ei de luni de zile. Zi de zi, munca politică cîștiga desigur teren împotriva forței oarbe a instinctelor, dar și ofițerii fasciști întreceau măsura. Se comportau provocator, brutal. Era suficient un pas greșit — cineva să tragă un glonte sau să scoată un cuțit — pentru ca toți acești

oameni, care cu capul plecat și cu gamela în mînă așteptau rația zilnică, să se transforme într-un puhoi de lavă, care distruge totul în calea sa.

A doua zi de dimineață am așteptat să înceteze zgomotele casei ; Dionysis dormea adînc, Nikos plecase la școală și gemenele la birou. Am ieșit din cameră cu uneltele-mele de bărbierit, le-am pus pe masa din antreu și am atîrnat oglinda de mînerul ferestrei celei mari, contra luminii, ca să-mi pot vedea mai bine chipul. Deși era frig, în casa de peste drum ușa de la balconul Allegrei era larg deschisă. Sub tenda pe jumătate trasă, îi vedeam picioarele frumoase, goale pînă deasupra genunchilor, în pantofiori de vară decoltați, învîrtindu-se prin cameră. Cînta un tango, pe care-l dansam cînd eram student. Avea o voce caldă, de contralto, cu modulații melodramatice ieftine.

Allegra — numele i se potrivea de minune, remarcase Ariagni cînd îmi istorisise povestea ei — a fost o fetișcană plină de viață cînd a venit în acest cartier : piele catifelată, ochi verzi, languroși, cu străluciri aurii. Bărbatul ei — funcționar tomnatic de la Banca Națională, originar din Corfu — o scosese din Haret-el-Yahud, ghetoul nedeclarat cairot, plătind maică-si o frumoasă sumă de bani. Se căsătorise cu ea, îi mobilase o casă și o dată pe săptămînă o plimba cu trăsura în parc, după care o ducea la cinema. Din primele zile ale căsătoriei pusese ochii pe ea un tînăr italian, electrician de profesie, care locuia în apropiere și făcea parte din „cămășile negre". Cuminte și rușinoasă, Allegra se luptase timp de aproape un an cu diavolul ce-o ispitea. Dar într-o zi a ieșit din casă și-a recunoscut în fața cartierului întreg înfrîngerea ei. De-atunci însă își regăsise și veselia. Luni de zile crezuse că mamă-sa îi făcea vrăji ca s-o atragă din nou în ghetoul mohorît și s-o exploateze. Gospodinele din cartier îi admirau vioiciunea și veselia, dar tremurau cînd se gîndeau la îndrăzneala ei. „Și dacă încornoratul dă peste ei ?" se întrebau. Aproape toate uitaseră numele nefericitului soț. În fiecare zi, dis-de-dimineață, acesta cobora cu costumul bine călcat, lăbărțat și lat în fund, ținînd într-o mînă pălăria de panama, ca să se usuce părul rar

și cănit, și în cealaltă gulerul tare și cravata. Se îndrepta spre Boustani și din cînd în cînd se oprea ca să privească înapoi, mișcînd mîna în care ținea pălăria. „Pleacă încornoratul", sporovăiau vecinele, privind la balconul și ferestrele Allegrei care rămîneau închise. Îndată ce el o pornea mai departe, își duceau degetele arătătoare la frunte, în chip de coarne, și zîmbeau ironic. După puțin apărea și ibovnicul. Atunci ferestrele și ușa balconului se deschideau larg, ca apartamentul să se aerisească. „Ce să fac, scumpă doamnă Ariagni, trebuie să aerisesc pentru Bruno al meu". Încornoratul plătea cu cea mai strictă interdicție sensibilitatea exagerată a lui Bruno. Pînă cînd și-a biruit zgîrcenia și i-a cumpărat Allegrei o tendă pentru balconul ei. O minunăție. Era din pînză de cort, de culoare portocalie, cu franjuri verzi, festonate, și fundulițe aurii, cu mînerul de nichel, iar armătura de metal argintat. Ca s-o apere, spunea el, de soarele de amiază al verii, și să poată ieși și ea, sărăcuța, pe balcon, ca toate vecinele, să mai respire puțin. Dar în realitate tenda îi servea dimineților, cînd o trăgea pînă jos, astfel încît ciucurii atingeau balustrada balconului, și ea putea ține larg deschisă ușa. „În felul acesta, scumpă doamnă Ariagni, bărbații voștri nu se vor mai scandaliza..." Ce-i drept, Dionysis, Mihalis și Stamatis manifestau un viu interes pentru casa de lîngă moschee. Apoi, după ce Bruno a fost ridicat și internat într-un lagăr, Allegra fu cît pe-aci să turbeze. A început să agațe tinerii din cartier. Într-o duminică, încornoratul a vizitat pe rînd toate vecinele, ca să le povestească durerea lui. „Cînd te gîndești, mie, unui funcționar la Banca Națională, să mi se facă o asemenea rușine..." Era într-adevăr de plîns, așa cum arăta, cu panamaua pe genunchi și cu degetul mic în aer, cînd ridica paharul să bea, ținîndu-l sus de tot... „Nu te necăji", îi spuneau vecinele care aveau băieți muieratici. „O să-i cumințim noi pe băieții noștri. Dar vezi și tu ce poți face cu ea. Proverbul spune că bătaia-i ruptă din rai." Dar nu s-a auzit niciodată să fi ridicat mîna asupra ei. Vezi bine, o plătise cam scump, sărmanul, și-i era teamă să nu se spargă. La fel proceda și cu tenda. Îi ungea încheieturile, îi cosea fundițe noi, cînd cele vechi se înnegreau, și așa mai departe. Iar vecinele

ieşeau şi spuneau : „Veniţi să-l vedeţi pe încornorat cum meştereşte la tenda Allegrei..." Oricum ar fi fost însă, tenda aceasta dădea un aer exotic casei şi străzii. Era un colţ de Europă lipit de moschee şi-ţi amintea umbrele colorate, Faleronul în zilele sale de glorie, plaja, muzica militară şi briza sărată a mării...

Ariagni puse tăviţa cu cafele alături de uneltele mele de bărbierit şi se aşeză.

— Nerușinato, spuse ea. Ciripeşti acum ca o ciocîrlie. Te-a îndopat ieri golanul ăla de Stamatis, şi-acum totul ţi se pare frumos.

Rostise aceste cuvinte fără răutate, ca şi cum ar fi vorbit unei vietăţi din casă, pisicii, spre exemplu, căreia îi dăduse drumul afară de cu seară, ca să-şi găsească o pereche prin ulițele întortocheate ale labirintului, şi pe care acum o primea cu vorbe usturătoare, dar afectuoase. Nu ziceam nimic.

— De-aş şti numai unde a dus-o... Vara o ducea pe malul fluviului, lîngă reşedinţa guvernatorului. Acolo, malul e acoperit cu iarbă. Mă mir, zău, că nu i-au luat drept spioni, să le tragă un glonte, aşa, pe întuneric...

Am izbucnit în rîs :

— V-a informat Stamatis ?

— Crezi că-i permit să-mi vorbească despre asemenea lucruri ? Ştiu de la Nabulion...

Evreica se postase acum în spatele tendei, îşi scosese pantoful şi-şi mişca degetele de la picior, ca şi cum ar fi admirat unghiile lor lăcuite.

— Asta-i pentru tine, te saltuă, şopti Ariagni care privea şi ea, alături de mine.

— M-am grăbit să-mi şterg săpunul de pe faţă. Am sorbit cafeaua dintr-o înghiţitură, mi-am strîns uneltele de bărbierit şi le-am dus în odaie. Veni după mine.

— Vei s-o invit într-o după masă să ia cafeaua cu noi ?

Această propunere fu atît de neaşteptată, încît am amuţit.

— Aţi face într-adevăr acest lucru ?

— De ce nu ? Ești soldat, ai ieșit de curînd din spital și-mi face impresia că ești prea timid ca să te poți descurca singur. Fac și eu o faptă bună.

— Sînteți într-adevăr îngrijorată, doamnă Saridis ?

— Nu mă lua în seamă. Mi-a scăpat fără să vreau.

— V-a spus Mihalis ceva ? Medicii spun c-o să-mi treacă.

— Nu, băiatule, ce-ți închipui ? Vai, eu sînt de vină, mai bine îmi înghițeam limba decît să spun așa ceva. Să-ți mărturisesc însă păcatul meu, ca să nu te mai frămînți. Voiam să spun... înțelegi. Am fete nemăritate în casă și trebuie să am grijă. Să nu ne vină din senin vreo belea pe cap. Tu ești bărbat, cine ar putea vreodată să te învinuiască ? Nu, să nu mi-o iei în nume de rău. Ești copilul unor oameni cumsecade și ai o creștere aleasă. Mi-am dat seama din prima clipă. Voi dormi însă mai liniștită dacă te știu aranjat.

Discuta o problemă serioasă fără urmă de ipocrizie sau trivialitate în ton.

— Doamnă Saridis, spuneți-mi, ca și cum ați fi mama mea, ați dori să mă mut din casa dumneavoastră ?

— Să nu mai spui asta ! Din toată inima vreau să stai aici. Tocmai acum, cînd Mihalis e departe de casă, am nevoie lîngă mine de un om al nostru. Să-l aud vorbind, dînd dreptate gîndurilor mele, pe care nu le dezvălui, sărmana de mine, pentru că, dacă deschid gura, Dionysis și cei de-o teapă cu el mă sfîșie...

Se auziră bătăi la ușă.

— Cine să fie, spuse ea mirată. Poate chiorul. Mă duc să-i deschid.

Am auzit-o deschizînd ușa și vorbind cu cineva. După aceea veni și închise ușa camerei mele. Apoi o deschise din nou și-l aduse pe Fanis, care era și acum tot în haine civile. Ariagni ne lăsă singuri. Fanis se așeză pe patul lui Stamatis ca să-și revină puțin. Scările prea multe nu-i priau. După puțin, mă întrebă :

— Cunoști pe un anume Ghiorghis din Bazarul Vechi al Ierusalimului ?

— Îl cunosc. De ce ?

Scoase din buzunar o telegramă și-o aruncă pe pat.

Mărunțelu cerea prin cod, lui Fanis, să-i confirme invitația. Mi-am privit ceasul : era zece. Fanis ședea pe pat, cu mîinile spînzurate între genunchii depărtați, bătînd ritmic din palme.

— Nu te necăji de-acum, i-am spus. Nu uita că există taxiuri, chiar și avioane. I-ați telegrafiat lui Ghiorghis ?

— Încă de dimineață. Mă așteptam parcă la blestemata asta de telegramă. M-am dus și m-am culcat în casa noastră conspirativă. La șapte dimineața sună soneria. Au speriat-o și pe biata gazdă. Băiatul ei face serviciul militar la submarine. Cred că l-am pierdut pe Rigaud. Greșeala este a mea. În telegrama de ieri ar fi trebuit să pun și ceva de la mine.

— Taci, măi Fanis ! Găsești numai justificări. Nu-i decît răutate, răutate și nimic altceva.

— Să nu ne pierdem vremea, zise el și se ridică. Trebuie să mai facem o încercare să-l vedem pe Rigaud. În drum spre tine, am trecut pe la Institut. Mi s-a spus că toți sînt plecați într-o excursie. Vor veni după masă. Dar secretara lui a rămas în apartament. Dă o fugă pînacolo. Vorbește-i deschis, arată-i și telegrama, roag-o. Spune-i motivul pentru care avem nevoie de Rigaud, și să-și asume ea răspunderea de a-i cere o întîlnire pentru noi. Nu mai zăbovi. Te voi aștepta aici.

Mi-am pus cravata, i-am zis Ariagnei să-i aducă o cafea, și am plecat.

Ginette mă lăsă să sun multă vreme. Îmi deschise în sfîrșit ușa, se dădu cîțiva pași înapoi, apoi mă cuprinse în brațe. Mă strînse, mă sărută pe obraji, o dată, de două, de trei ori, după obiceiul parizian.

— Vai, tovarășe Manuel. Spune-mi, ai fost în mare primejdie ?

Ochii, degetele ei se plimbau afectuos pe obrazul meu.

— Băieții noștri. Băieții noștri curajoși care dau totul...

Mă pofti să iau loc în hol, dar se răzgîndi și mă duse în birou, ca să-i țin de urît în timp ce ea avea să lucreze. Trebuia să transcrie un carnet întreg de însemnări, să bată la mașină un raport, să redacteze cîteva răspun-

suri la scrisori și toate acestea pînă după-amiază. Nu era timp de pierdut. Am intrat direct în temă. De la primele cuvinte, chipul ei s-a posomorît. M-a lăsat să termin. Dar cuvintele mele alunecau ca niște alge pe o coloană scufundată.

— Nu se poate face nimic, Manuel. Mai bine să schimbăm subiectul.

Mi-am zis să n-o supăr insistînd. Pîndeam însă un moment, o clipă de emoție, pentru a readuce în discuție problema care mă preocupa. Ne-am amintit de toți cunoscuții noștri de la Paris, de aceia pe care-i menționasem cu o zi înainte lui Rigaud, și ochii i se umplură de nostalgie... Cunoștea soarta celor mai mulți dintre ei. Executat, *maquis* [1], lagăr, prizonier, ilegalitate, *maquis,* executat, trădător, ucis, trădător, dispărut, *maquis,* Fresnes, Radio-Londra, sabotor, *maquis,* executat, escadrila Normandia, rezistența intelectualilor, Chateaubriand, ilegalitate. Franța Valmyului și a Comunei, însîngerată dar neîngenuncheată. Am revenit la problema mea.

— Îmi pare rău, Manuel. Voi fi silită să-ți spun să pleci. Chiar și faptul că te-am lăsat să vorbești fără să te întrerup ar putea avea consecințe îngrozitoare.

— Îngrozitoare ?

— În sfîrșit, un fel de a spune. Zi-mi, s-a scris aici în ce împrejurări a murit Gabriel Péri [2] ?

Era la Moscova și mergea pe stradă cînd a aflat știrea. Ținea *Pravda* în mînă, a deschis-o și... S-a stăpînit pînă în holul hotelului. Dar cînd a intrat în ascensor, și-a dat drumul și a început să mugească ca o vită care simte apropierea morții. Și ascensorul urca mereu, și la fiecare etaj, toată lumea ieșea pe coridor să vadă ce s-a întîmplat. După München, Ginette fusese detașată la ziarul *L'Humanité.* Lucrase cu Péri zece luni. Într-o seară, nu știe nici ea cum, i-a spus fără să gîndească : „Dar sînteți de-a dreptul extraordinar, tovarășe ! Specialistul nostru cel mai bun în politică externă." Péri coborîse fruntea și tăcuse de parcă cineva i-ar fi spus cu-

[1] Mișcarea de rezistență din Franța.

[2] Gabriel Péri (1902—1941), ziarist, militant comunist executat de hitleriști.

vinte obscene. După aceea o privise cu ochii săi luminoși și blînzi, care parcă îți spuneau : să nu iei în nume de rău cele ce vei auzi : „Tovarășe, sînt și eu de părere că trebuie să ți se încredințeze rubrica sentimentală a revistei de tineret". A doua zi fusese arestat.

— Ginette, dacă aș încerca să-l văd pe Rigaud între patru ochi azi după-amiază ?

— Nenorocitule ! Vrei să distrugi și puținele șanse pe care le aveți pentru întîlnirea cu celălalt tovarăș ?

Era inutil să mai insist. M-am ridicat să plec, încercînd să n-o rețin. M-a îmbrățișat iarăși și m-a strîns cu putere de parcă ar fi vrut să-mi transmită toată căldura sînilor ei mari.

— Manuel, e caraghios ce-am să-ți spun acum. Ai simțit vreodată nevoia de a te ruga ? Eu mă rog în această clipă ca omul vostru din Palestina să sosească cît mai repede cu putință.

Cuvintele acestea exprimau totul.

Rigaud spusese că trebuie să plece vineri seara. Duminică dimineața se mai afla la Cairo. Dar Mărunțelu nu sosise. Fără să-mi spună nimic mie, Fanis făcuse și o a treia tentativă de a se întîlni cu Rigaud, soldată tot cu un eșec. Mă informase după aceea : „Eșec". Și n-a vrut să-mi dea amănunte. Își vărsa însă focul pe Mărunțelu : „Ce s-a întîmplat și cu creștinul ăsta ? Nu putea să trimită o telegramă, măcar două cuvinte... De parcă s-a deschis pămîntul și l-a înghițit !"

Marți la amiază — Rigaud era deja plecat — Mihalis și-a făcut apariția acasă. Era de nerecunoscut, din pricina prafului. Semăna cu o corăbioară presărată din belșug cu zahăr pudră de culoare galbenă. Nu distingeai nici frunte, nici sprîncene, nici gene. Ci numai o limbă roșie și dinții lui mari.

— Salutare, generale ! Cum o mai duci cu convalescența ?

Ariagni nu-și mai găsea liniștea. Fără să vrea, trînti ligheanul din cuiul de care atîrna, se împiedică de bidonul de gaz, pe care mai apoi îl umplu cu apă și-l așeză pe primus ; își scoase apoi capul pe fereastră și-l strigă

pe Nabulion, să-i aducă săpun de la băcănie... Nici că-i păsa de faptul că putea să-l trezească pe Dionysis. Mihalis o ținea de umeri.

— Să trăiești, măicuță ! Ești ca o floare ! Hei, Simonidis, ce-ți spuneam ?

Femeia își ștergea lacrimile cu mîneca și-i strigă :

— Jos labele ! Dă-mi pace, să-mi văd de treabă !

— Ce te-aduce acasă, Mihalis ? l-am întrebat.

A stat puțin pe gînduri, ca și cum n-ar fi înțeles întrebarea sau ar fi uitat motivul venirii la Cairo. Își scărpină căpățîna cu unghiile lui negre, și zise :

— Am venit în misiune. A, să nu uit ! Fanis îți transmite că te așteaptă la două la cafeneaua Palmyra din Heliopolis. Să nu te duci nemîncat.

— Nu ți-a spus dacă trebuie să-mi pun uniforma ?

— Mi-a spus să vii în civil. Sper să nu-ți aducă lepra aia pe care am cărat-o tot drumul, de la Nathania și pînă aici.

— Lepra, ai spus ?

— O lepră, un păduche, un om belaliu, ca să fiu mai pe-nțeles. O să-ți pierzi orice iluzie despre conducători.

— Unul care duhnește a mlaștină ?

— Dar știi c-ai nimerit-o, zise Mihalis, strîmbînd din nas, de parcă mirosul lui Mărunțelu mai stăruia încă în nările lui. Îl cunoști ?

— De ce ați întîrziat ?

— Cum am întîrziat ? De la Raffa nu m-am oprit decît la Kantara. Și de-acolo pînă la Cairo, fără escală. Crezi că pilotam un avion ? Mergeam cu Brigada spre Liban, dar la Nathania am fost oprit. Ai de transportat ceva în direcție inversă, mi s-a spus. Vrei să mergi la Cairo ? Auzi vorbă, dacă vreau ? Au trimis după el și l-au căutat la Beit Lid, la Tulkarem, la Hedera, mai știu eu unde ? Îndată ce l-au găsit, am și plecat.

— Lăsați treburile astea importante pentru mai tîrziu, ne întrerupse Ariagni. Hai la baie, că apa e fierbinte !

La două fără cinci urcam treptele Palmyrei. Cafeneaua se afla pe o stradă aristocratică, largă, într-un cartier de vile. Strada era împărțită în două de un părculeț

dreptunghiular pentru copiii din cartier și guvernantele lor, sădit cu eucalipți mari. Pomi de piper, cu coroana verde, creșteau de-a lungul trotuarelor. La acea oră nu puteai vedea decît limuzine staționate în fața caselor, și doar ici-colo cîte un portar cu mătănii și pipă.

Un soare iernatic scălda terasa Palmyrei, făcînd ca marmura măsuțelor să strălucească ca neaua. Doi localnici bine îmbrăcați și burtoși jucau table la o măsuță, cu narghilele alături. Mai departe, cu spatele la trepte, ședea, bîndu-și cafeaua, un european într-un palton bej din păr de cămilă și cu pălărie borsalino. Am ales o măsuță la marginea terasei, pentru a supraveghea forfota străzii.

După puțin am auzit glasul lui Mărunțelu chemînd chelnerul. Am întors capul și am privit într-acolo. Era europeanul cu haina fantezi. M-am ridicat, m-am apropiat de el, dar m-am oprit, puțin nedumerit : Oare e el ? Purta ochelari americănești, cu ramă de aur.

— Bine-ai venit, i-am zis. Cît pe-aci să nu te recunosc.

— De ce, parcă la Paris te îmbrăcai altfel ?

M-am așezat la masă și am comandat o cafea.

— L-ai văzut pe Fanis ? l-am întrebat.

— L-am văzut, și ne-am spus tot ce-aveam... Pe el îl aștept.

— De ce-ai întîrziat atît de mult ?

— Am venit imediat ce-am găsit un mijloc de transport.

— Scoțianul nostru, cel de la Transporturile feroviare, nu mai e la Ierusalim ?

— N-am întrebat. De unde naiba să știu că mă caută Rigaud, dacă știam, puteam să fac uz de mijloace de forță majoră...

— Dar în prima telegramă îți repetam de două ori cuvîntul „imediat".

— Prima telegramă nici n-am luat-o în seamă. Nu prezenta încredere. Numai o minte de intelectual ca a ta poate scorni un cod atît de nerușinat.

— S-a supărat doctorița ?

— De ce să se supere ? Dacă vrei să știi, murea de rîs. I-a citit-o portarul la telefon, și ea rîdea de nu mai putea. „Te cheamă pe tine, da, pe tine, la Cairo, ca să-ți faci de cap.“ Iată ce-a înțeles.

— V-ați dat seama că eu am fost acela care a telegrafiat ?

— De ce întrebi, ne crezi atît de proști ?

— Dar bine, n-aveai decît să vii și să ceri explicații aici.

— Cum ți-e mintea, așa și vorba. Adică să-mi părăsesc postul și să mă grăbesc s-ajung la Cairo pentru că m-a chemat un...

— Un ce ?

— Nimic.

— Bine, dar telegrama lui Fanis ?

— Explicațiile le-am dat celui în drept.

M-am hotărît să nu mai deschid gura. Mi-am scos țigările și i-am oferit una.

— He, he, văd că acum fumezi din propriile tale țigări...

N-am dat curs provocării lui. Odată, cu luni în urmă, fumasem două țigări de la el, la mănăstirea Sfîntului Sava, și acum îmi aducea aminte. Mă provoca sistematic, ca să-mi ies din fire și să mă copleșească cu superioritatea lui.

În sfîrșit, a sosit și Fanis.

— Înainte de comanzi chelnerului cafeaua, vreau să-ți spun următoarele : Cu puțin înainte, tovarășul mi-a spus că sînt un... și n-a completat fraza. Îi cer acum s-o completeze, de față cu tine.

— Nici nu v-ați văzut bine și v-ați și luat la harță, zise Fanis rîzînd.

— Erai sau nu prieten la cataramă cu un agent al *Intelligence Service*-ului, acolo, la pensiunea Annei Feldmann ?

Am trecut în revistă toate camerele de la parter și de la etaj ale casei Kohler, din cartierul german.

— Ce te prefaci că nu știi ? Mă refer la degeneratul ăla de Richards. După ce-ai plecat tu, s-au descoperit relațiile dintre voi doi.

M-am întors și l-am privit pe Fanis.

— Relațiile tovarășului cu Richards ne sînt cunoscute, și n-au nimic reprobabil, spuse el. Dar între voi doi există divergențe care trebuie lămurite. Evenimente serioase stau în fața noastră. Avem nevoie de consens, de unitate. Ar fi o crimă ca ele să ne surprindă așa, certîndu-ne pentru chestiuni personale.

— Personal, n-am nimic cu tovarășul, zise imediat Mărunțelu. Ne despart chestiuni de etică și ordine partinică. Sînt gata să-mi fac și autocritica, în cadrul cuvenit.

— Cuvenit ? am întrebat.

— Da, cuvenit. La ședința responsabililor de sector. Tu ce funcție ai ?

L-am privit din nou pe Fanis.

— Tovarășul. a spus el, e însărcinat cu o muncă specială. Sectorul ofițerilor e condus de altcineva.

Mă așteptam să continue. L-am privit iarăși. Tăcea, apăsîndu-și pe rînd degetele pe marmura mesei și privind cum se mișcă sus-jos culoarea roză de sub unghie. Cu alte cuvinte dădea înapoi, mă lăsa singur. Poate că așa era mai bine. Nu-i cu putință să organizezi la repezeală o ședință a cadrelor de răspundere, și, dacă am fi ținut-o, n-ar fi putut avea decît rezultate negative.

— Nu-i nevoie să facem atîta tărăboi, am zis. Vechile divergențe cu tovarășul le-am lichidat. Adică lupta, eficiența muncii tovarășului m-au ajutat să văd cît de subiectiv judecam lucrurile. Rezervele pe care le mai am se referă la chestiuni de comportament. Nu-i nevoie de o ședință a cadrelor de răspundere ca să le discute. E suficientă prezența tovarășului secretar al organizației. Într-un ceas sau două am putea să le lămurim pe toate.

— N-am timp, spuse Mărunțelu agitîndu-și nervos piciorul.

Fruntea lui Fanis se acoperi cu pete roșii.

— Tovarășul are dreptul să refuze, îmi spuse.

Tot zbuciumul, toată singurătatea și amorțeala care mă chinuiseră în mansarda aceea din Ierusalim se năpustiră iarăși asupra mea, învăluindu-mă. Cafeaua avea un gust de ploșniță. Am scos o monedă de cinci piaștri și am pus-o pe tavă.

— Pot să plec ? l-am întrebat pe Fanis.

— Plimbă-te puțin, ca să te calmezi. Dacă nu ne mai găsești aici, te voi aștepta la ora șapte, ca de obicei.

Mărunțelu scoase un Parker cu capac de aur și notă ceva pe pachetul de țigări.

— La revedere, le-am spus.

— La revedere, mi-au răspuns.

M-am îndreptat spre tramvai. Tot drumul n-am fost atent la nimic. Nici nu-mi amintesc cînd am ajuns, cînd am urcat pe Emadeldin, cînd am apucat-o pe Boustani. Mi-am revenit pe strada noastră. Pe neașteptate am văzut-o pe Allegra făcîndu-mi semn cu batista, la fereastra ei dinspre nord. M-am uitat mai bine. Ținea în mînă o cîrpă și se prefăcea, nerușinata, că șterge praful de pe obloanele deschise. Tenda portocalie era coborîtă. Am privit ceasul : patru. M-am îndreptat grăbit spre casă. Mihalis dormea în patul meu, adică al lui, cu picioarele desfăcute, sforăind fericit. M-am culcat în patul lui Kostis și-am aprins o țigară. Am fumat mult, țigară după țigară. Camera s-a umplut de fum. Am deschis puțin fereastra și aceasta a scrîșnit, trezindu-l pe Mihalis.

— Noroc, generale ! Cum a fost petrecerea ?

Nu i-am răspuns. Voiam să-l întreb ceva, dar limba mi-era năclăită.

— De ce spuneai c-o să-mi pierd orice iluzie despre conducători dacă-l voi cunoaște pe tovarășul pe care l-ai adus ?

— Foarte simplu, pentru că pe om îl cunoști la primejdie. Știi ce cred eu ? Omul acesta vorbește verzi și uscate ca să-și ascundă lașitatea.

— Vi s-a întîmplat ceva pe drum ?

— Nu, doar lucrurile obișnuite : *stop — your pass — all right — go !* [1] Dar ăsta tremura ca varga. Parcă persoana lui era unică în lume și oamenii ar fi pierdut în el mîntuitorul. Unde mai pui că m-a înnebunit tot timpul cu pălăvrăgeala ! „Datoria noastră este, spunea el, să apărăm cadrele. Nu-i just, spunea el, ca acest lucru să ne fie amintit de însăși cadrele acestea. „Tresărea ori

[1] Oprește — permisul ? — în ordine — poți pleca (engl.).

de cîte ori vedea un om, un pom sau o cămilă. Și dă-i cu critica, aici trebuia s-o iei pe scurtătură, acolo n-ai văzut bolovanul de pe șosea... Pînă la urmă, pe cînd ne apropiam de-un post de control, mi-a cerut să-l ascund în portbagaj. O prostie ! Dacă l-ar fi dibuit vreun puturos de englez, ne păștea Curtea Marțială !

— Să știi, i-am zis, uneori oboseala te face... Și mie mi s-a întîmplat, de pildă, să visez c-am murit. Moartea era la volanul unui autobuz.

— Una e să tremuri pentru pielea ta, alta să simți teama de moarte. Am simțit-o și eu. E groaznic. Urcam cu tramvaiul pe Mohamed Ali. Cunoști strada asta cu arcade de-o parte și de alta. Mă duceam la un băcan care avea vin de Kumandaria. Eram pe-atunci ucenic la un atelier mecanic și meșterii mei dăduseră peste o tîrfă de doi bani, și sîmbătă seara urma să ieșim cu toții în larg, cu barca... De acord, le-am spus eu. Voi veți suporta cheltuielile și eu voi aduce vinul. Și deodată, înăuntru, în tramvai, m-a cuprins teama. Parcă o cortină neagră se lăsase în jos. Totul se va sfîrși într-o zi : femeia, vinul, țigările, feluca, meșterii, ca și cum n-a existat nimic niciodată. Alături de tramvai, mergea o trăsură. Calul era alb, cu pete castanii. Și calul va crăpa. Și birjarul. Și beiul care stă tolănit în ea și-și freacă satisfăcut cracii. Vom crăpa cu toții. Cum de nu-și dau seama ? Cum de-i rabdă inima să meargă, să vorbească, să rîdă ? Dacă ar ști, dacă cineva le-ar spune ? Am sărit din tramvai și am început să alerg ca un nebun sub arcade, strigînd : „Vom muri. Faceți ceva.“ Negustorii aprindeau luminile din fața prăvăliilor lor. Picioarele mi s-au împiedicat de ceva și am căzut. Un bărbier mi-a vărsat apă pe obraz și mi-am revenit.

Voiam să-i spun că experiențele noastre nu aveau nici o asemănare. Eu visasem moartea ca pe ceva foarte simplu — urcam treapta unui autobuz și asta era tot. Dar o amețeală îmi închidea pleoapele și-mi umplea sufletul de deznădejde. La ce folos, spuneam în sinea mea, oamenii nu se înțeleg niciodată.

IX

ÎNTÎLNIREA NU FUSESE BINE PUSĂ ÎN SCENĂ. În prăvălia întunecoasă, toată numai trepte, culoare, firide și trape, jocul de-a prinselea amintea mai curînd o bătălie navală. Negustorul și ajutoarele sale le trăgeau cînd pe Gwen, cînd pe Dora în colțurile cele mai neverosimile. Despărțite de însoțitorii lor, cele două femei s-au pomenit la un moment dat față-n față, așteptînd fiecare ca cealaltă să-i facă loc să treacă, în timp ce Robbie și generalul se priveau stînjeniți. Masa încărcată cu coliere și emailuri le-a scos din încurcătură. Amîndouă puseră mîna deodată pe o cingătoare cu paftale din argint, fin cizelate. Robbie se grăbi să facă prezentările. La zîmbetul servil al Dorei, Gwen răspunse cu exclamația folosită la recepțiile corpului diplomatic: *cheese* [1]. „Trupurile lor miros insuportabil, aici, înăuntru", spuse ea lui Robbie. Dar cînd află că domnul era general, se interesă imediat de „nenorociții aceia de greci care au luptat atît de eroic". Generalul rosti cîteva cuvinte despre „Aliații noștri prețioși", dar în franceză. Robbie își mușcă buzele. Totuși, Gwen trecu obstacolul fără să-și piardă echilibrul, cu o expresie de deșteptăciune nervoasă și fără să strîngă prea tare din dinți. Era firesc ca generalul să-i placă. Începură imediat să se tîrguiască cu negustorul, pentru cingătoare. Auzind cine era Gwen, acesta voia acum să i-o dăruiască. După multe rugăminți, acceptă să rostească un preț. Exorbitant. Dora căuta ieșirea. Îl trăgea după ea pe Robbie, care ar fi dorit să rămînă lîngă general. Din stradă, prin geamul prăfuit al vitrinei, l-au văzut scoțîndu-și portofelul. Gwen protesta cu tărie. Dar Dora îl trase pe Robbie spre magazinul vecin. Cînd îi revăzură, Gwen se sprijinea de brațul generalului.

— Unde a găsit Lord Thomson poama asta?

— Cred că la Curte.

— Îmi pare rău că Didi are asemenea gusturi.

---

[1] Brînză, sens propriu (engl.).

— Nu face decît să asculte de instrucțiunile tale.

— Spre binele său. Diseară Gwen va arăta cingătoarea Excelenței sale. Generalul va pleca cu primul avion spre Moscova.

— Spre binele său.

— Așteptați evenimente ?

— Nu știu ce înțelegi prin asta, dar atmosfera este apăsătoare. Declarația ministrului Prevederilor sociale, că se vor fixa de pe acum pensii pentru victimele rezistenței, a fost inadmisibilă. Cu banii statului recrutează adepți în Grecia. În orice caz, e mai bine pentru general să fie departe.

— Greșești.

Discutau într-o prăvălioară de parfumuri, atît de mică, încît abia de încăpeau ei doi. Dora destupa flacoanele cu o dexteritate uimitoare. Îi puse deodată sub nas un flacon de chihlimbar cenușiu. Parfumul era atît de pătrunzător, atît de atițător...

— Sper că n-o să-i spui nimic, zise ea cu un aer strengăresc. Știi, Didi e teribil de senzual. Dar... n-o să cîștigi nimic ținîndu-l aici, la Cairo.

— Dar el ?

Treceau printr-o străduță foarte îngustă. Dora mergea înainte. Se opri și holbă ochii la el. Din direcția opusă cobora un venerabil bătrîn cu barbă albă, în caftan de mătase. Făcîndu-se că vrea să o dea la o parte, o mîngîie repede cu podul palmei.

— Nerușinatul ! exclamă, chipurile scandalizată, Dora. Nu se găsește cineva care să... Desigur, a înțeles că nu mă însoțește un bărbat.

— Generalul nu trebuie să plece, spuse Robbie.

— Care va să zică tu și cu Peter v-ați înțeles ? Știi, asta înseamnă război între mine și tine.

— *C'est magnifique, mais ce n'est pas la guerre.* [1]

— Dar unde au dispărut ? De ce nu vin ?

Făcură calea întoarsă ca să-i găsească. Dora îl îmbia pe Robbie spre ulicioarele înguste, în direcția opusă celei pe care o apucaseră generalul și Gwen. Ajunseră astfel

[1] E minunat, dar asta nu înseamnă război (fr.).

la atelierele arămarilor. Meșterii ședeau cu picioarele încrucișate și cizelau metalul cu lovituri de ciocan repezi și scurte. Obrajii Dorei se înviorau pe măsură ce Gwen și generalul întîrziau să apară. Gelozia se lupta cu ambiția. Război.

— Ai putea să-mi satisfaci curiozitatea? Te mai iubește generalul?

— Mă îndoiesc. Dealtfel, nici n-am timp. Supă încălzită. Voi folosi mai bine absența lui Peter.

— În ce domeniu?

— Taci, nepricopsitule!

— „Cîmp de luptă, orașul Atena. A luptat singur împotriva celor mulți."

— Ai reușit să-l citești? Lucruri obișnuite. Discursurile sforăitoare ale lui Kanellopoulos...

— Da, dar comunicatul nu menționează că maiorul T. a fost ucis la fel ca altcineva, în același oraș, cu zece luni în urmă, și fără ca Yassemis să fie nevoit să se deplaseze de la Ierusalim.

Se opri din nou să-l privească. Ochii ei scoteau flăcări.

— Neobrăzatule! Insinuările tale murdare mă lasă rece. Deschide mai bine ochii și citește-l încă o dată. Comunicatul spune clar: „A căzut în luptă la 14 ianuarie 1943". Cu patru zile înainte de această dată mîncai spaghete în garsoniera mea.

— Un simplu amănunt.

— Dar știi că ești... ești diabolic. La urma urmelor ce urmărești? Femeile te dezgustă, politica o urăști. Ce aștepți? Ce te roade?

— Cel mai platonic dintre vulturi. Îmi place mult generalul. Vreau ca el să rămînă la Cairo.

Dora izbucni în hohote de rîs.

— Ți-l cedez. Mai am și alte atuuri. O să mă descurc eu.

— În ce domeniu?

— Ești trivial!

— *But war's a game.* [1]

— Desigur.

---

[1] Dar războiul e un joc (engl.).

Raportul lui Robert Richards, M.A. [1], Ph.D. [2] etc. Nr. 24 : Ulițele lui Aladdin (Quator).

Prefață : Luînd în considerație observația că subsemnatul se învîrtește mereu în aceeași mahala, iată și o ieșire turistică spre zona „Orientului languros". În ceea ce privește perioada de timp, cititorii obișnuiți ai rapoartelor trebuie să facă — și sper că vor putea — un salt în imaginația lor pentru a ajunge la ziua de ieri, miercuri 24 februarie, răsăritul soarelui : orele 6,32 — apusul : orele 5,57, luna : în a 19-a zi. Dar mai bine să trecem la realitate, așa cum a grăit cineva, care era nerăbdător să discute despre personajele Comediei sale Umane.

Lady Godiva îi amintea adesea lui Roland de făgăduiala pe care i-o făcuse : s-o însoțească într-o după-amiază la bazarul lui Han Halil. Roland făcea pe surdul. Nu atît din cauza antipatiei sale, cît pentru că Milady, sub imboldul nevoilor ei psihice, adăugase : „Firește, incognito". Dar R. voia mai întîi să verifice ce găsea Excelența sa firesc : teama de a apărea împreună cu el în *suk* [3]-urile care din epoca lui Tamerlan se învecinau cu cele cinci hanuri dărîmate ale unui comis al sultanului Barkuk sau dorința ei ascunsă de a avea o primire plină de pitoresc din partea breslei negustătorilor ? Dar șireții sirieni, egipteni, tunisieni, persani și evrei, chiar dacă li s-ar fi sugerat cu discreție, n-ar fi întins pe jos Tabrizele lor splendide și Khorassanurile lor regale pentru tocurile unei străine. Aceste covoare erau învățate cu atingerea parfumată a unor picioruțe mai gingașe. Și desigur Milady se înșela amarnic dacă își închipuia vălurile brodate, catifelele genoveze, turbanele de Medina, cusăturile de Rodos fluturînd în cinstea ei, și toate parfumurile Arabiei și rubinele Ceylonului adunate la picioarele ei. R. îi cunoștea bine pe acești negustători. Privirea lor indolentă, aproape indiferentă, pîndea fără încetare portofelul. Și tocmai în această privință Milady nu trebuia să se teamă de vreo manifestare de devota-

[1], [2] *Master of Arts ; Doctor of Philosophy* — titluri universitare.

[3] Piață (arabă).

ment : măsura cu atîta modestie mic-burgheză excesele generozității sale.

Dar, de vreme ce era obligat s-o însoțească, R. ar fi preferat un alt complex de ulicioare, un labirint autentic, unde Milady ar fi putut — cu puțin noroc — să aibă o viziune splendidă : trecerea fugară a lui Nabulion. (La acest punct cer îngăduința cititorului. Posibil să fi remarcat anacronismul : saltul imaginativ al prefeței presupune o oarecare îmbătrînire a divinului băiat. Desigur, în baza logicii vulgare. Dar frumusețea are legile sale — constituie o bucurie veșnică.

Cum ? Desigur. A spus-o și John Keats. Ieșirea lui Nabulion. Văzută astfel pe jumătate, frumusețea poeziei capătă adevărul său plenar. Se închide paranteza.) După cum spuneam, R. nu era prea încîntat de ideea unui tête-à-tête cu Milady și proiectul de a vizita cel puțin comorile lui Aladdin ar fi rămas în faza sa cea mai ideală, dacă doamna D., descendentă a Împărătesei Theodora, nu l-ar fi rugat să-i facă cunoștință cu Lady Godiva. De notat — și aceasta este partea ciudată a povestirii — că amantul în exercițiu al doamnei D. i-ar fi putut satisface ambiția aceasta atît de măreață cu un simplu telefon. Dar se pare că doamna D. nu s-a gîndit la asta. În orice caz, ambiția ei s-a născut chiar a doua zi după plecarea lui. O ambiție nobilă, fără îndoială, de vreme ce, așa cum a mărturisit ea însăși, nu urmărea s-o cunoască pe Milady decît ca să favorizeze planurile lui S. — un alt amant al ei, fost, dar acest lucru nu ne interesează. Dar cum ar fi putut să-l ajute pe S. făcîndu-i cunoștință cu o femeie, care de ani de zile suporta gelozia celui mai suspicios dintre soți ? Dar acest lucru echivalează aproape cu un secret de stat.

Robbie continuă, în stilul acesta al ratatului vindicativ, umplînd șase coli de hîrtie. Un adevărat record. Reciti raportul, șterse cîteva repetări și se pregăti să-l rupă.

Prima impresie pe care ți-o făcea Cafeneaua cu oglinzi, era că ai pătruns pe neașteptate într-un cartier deosebit, poate chiar într-o altă lume, poate chiar într-o altă epocă. O liniște, o lumină, un amurg verzui, calm,

veșnic. Puținii săi clienți ședeau departe unii de alții, tăcuți și silențioși, chiar și cei doi pensionari care jucau table. Un student din învecinatul El Ahzar stătea aplecat deasupra unui pergament din piele de oaie, desfăcut pe genunchii săi, și copia cu peniță caligrafică o pagină dintr-o carte veche. Un *efendi* [1] cu ochelari de intelectual miop mîngîia între degete mărgelele unor mătănii invizibile, cu privirea îndreptată spre lumea sa lăuntrică. Măsuțele de fier cu trei picioare, care fuseseră odată verzi, abia se țineau în echilibru pe pămîntul bătătorit cu nuanțe arămii al străduței. Scaunele și mesele se revărsau din cafenea și invadau răspîntia. Nu treceau trăsuri sau căruțe. Cerșetorii, vagabonzii, cei săraci cu duhul, colecționarii de mucuri și negustorii ambulanți vorbeau cu glas scăzut și mergeau fără zgomot îndată ce intrau sub tendele ce acopereau răspîntia. Timpul se scurgea aici după alte legi, agitația oamenilor se curma, totul își recăpăta valoarea sa, cea inalienabilă : meditativă, nostalgică, visătoare ; ceaiul verde care nu era decît o tizană de îzmă servită în niște pahărele de sticlă ieftină, dar cu nuanțele cele mai gingașe, iedera care găsise o modalitate de a prinde rădăcini și acum se cățăra deasupra ușilor, canarii care se luau la întrecere în coliviile lor verzi, chelnerul eunuc cu glasul său subțire, melodios. Și totul învăluit parcă în ceva material, în ceva sidefiu, selenar. Firește, de vină erau oglinzile. Multe și mari, din cele mai mari care s-au fabricat vreodată, atîrnate înafara și înăuntrul cafenelei, acoperind zidurile leproase ale cocioabelor de pe stradă. Oglinzi cu ape limpezi și strălucitoare ca de vis cu rame sculptate, aurite, în toate stilurile, aduse din Veneția, din Ianina, Londra, Paris, Viena, pe vremea lui Ismail și a Eugeniei, și chiar mai devreme, în anii lui Napoleon și a haremurilor din epoca mamelucilor. Mai erau și alte oglinzi cu ape tulburi sau rame cojite, și ai fi spus că acestea exercitau o și mai mare putere de atracție, pentru că prin găurile și crăpăturile lor vedeai dincolo de ziua de azi și de ieri, dincolo de timp, noroiul care acoperea pereții, zădărnicia...

[1] Domn (turc.).

Robbie descoperea acum o Gwendolen cu totul deosebită, care nu-i ascundea deloc recunoștința ei pentru lumea de basm pe care i-o dezvăluise. Se învîrtea împreună cu el în fața oglinzilor și rîdea, rîdea... Și-a pus cingătoarea de argint și a trecut din nou prin fața oglinzilor, pășind solemn ca într-o pavană primăvăratecă. Se transformase. Cît de puțin îi trebuie unui om ca să înflorească, gîndi Robbie cu o strîngere de inimă. Generalul îi oferise Dorei o broșă cu topaze, și lui Robbie butoni de agat. Nu uitase pe nimeni. Avea prea multă experiență ca să fie spontan. „Ai drogat-o?“ îi șuieră Dora în greacă. Chelnerul îl servi mai întîi pe el; îl sorbea din ochi. Băură ceaiul de culoare verde și îl găsiră minunat.

— Ce aventură, spuse Gwendolen. Sufletul meu o dorea de cînd m-am trezit, de dimineață. Dar cum se poate ca un colț atît de fermecător să fie necunoscut? Dacă nu l-aș fi văzut, ceva din viața mea nu s-ar fi...

Robbie o luă atunci de mînă și o duse înăuntru, în fața oglinzii celei mai vechi; poleiala ei de aur se înnegrise și rama amintea acum niște oseminte. Îi arătă colțul de jos. Cineva scrijelise cu un ac sau cu o furculiță: *Ron & Nan*, în mijlocul unei inimi.

— Îți dai seama acum, îi spuse Robbie. Toate parfumurile Arabiei...

— Ești rău, Doamne, cît de rău poți să devii, Robbie!

Lacrimile îi curgeau șiroaie. Își lipi obrazul umed de ramă și o sărută.

— Eu i-am protejat întotdeauna, spuse ea. Și atunci cînd îmi cereau cheia apartamentului de pe Park Lane, mă repezeam eu mai întîi acolo, ca să pun totul în ordine. Mă îngrijeam ca în baie să existe antisepticul ei și o loțiune cu lavandă pentru Ron. Trebuie să fii femeie ca să știi cît de mult mișcă asemenea amănunte; îți produc un sentiment de seninătate și securitate.

— Desigur, desigur, o încurajă Robbie.

— Nancy aprecia acest lucru. De aceea, de fiecare dată mă săruta cu și mai multă căldură și-mi șoptea la ureche: „Îți mulțumesc, draga mea, îți mulțumesc.“ Eu, care sînt mai în vîrstă decît voi cu cinci ani, vedeam mai departe, și de aceea tremuram. Îi spuneam adesea

lui Ron : Campbellii nu sînt ca Thomsonii. Sînt tăcuți și răzbunători. Ca și dulăul ăla din Essex. Nu lătra niciodată la trecători, ci se strecura printre lanuri și se năpustea asupra omului cînd nu se aștepta, apucîndu-l cu colții de beregată și apoi chelălăia de parcă l-ar fi înjunghiat cineva. Ron era un om cu cap, calm, dar avea un spirit sportiv, îi plăcea întotdeauna să-și provoace soarta. La cererea lui, a fost transferat la Ismailia, în escadrila Amriah, comandată de vărul bărbatului ei, tot un Campbell. L-am jelit înainte de a mi se aduce știrea. Dar n-am spus acest lucru nimănui, numai acum ție, pentru că m-ai provocat. Ai putea obiecta : dar ce vină are Nancy ? Știu. Dar nu pot uita că din cauza ei mi-am pierdut fratele, singura mea rudă de sînge pe care o aveam.

Se dădu puțin înapoi și se privi în apele cenușii, tulburi, ale oglinzii. Își aranjă cingătoarea în talie.

— Rămîi cu bine, frățioare. Vă văd pe amîndoi învăluiți în aureola iubirii. Și în spatele vostru văd oglinda de vizavi, cu amorașii aurii sculptați care golesc cornul Amaltheei. Binecuvîntați și dragostea mea care va fi mult mai efemeră...

— Gwendolen, spuse Robbie, apartamentul meu vă stă la dispoziție. Știi, Baudelaire a dormit o noapte în patul meu.

— N-am spus așa ceva, Robbie ! Doamne, Dumnezeule, cît de mult te grăbești ! Dealtfel, nici nu știu ce vrea generalul de la mine. Presupun... Poate dorește să se reîntoarcă în Grecia ? Spune că a făcut o greșeală venind aici. Îl înăbușă miasmele otrăvitoare ale atîtor morminte.

— Și acum, spuse Robbie, pe unde ne vom întoarce ? Dacă o luăm spre stînga, vom ajunge la El Azhar. De-acolo strada se lărgește și vom putea merge mai repede.

Generalul oferi brațul stîng Dorei și pe cel drept lui Gwen. Robbie o ținea cînd pe Dora, cînd pe Gwen. Noaptea era înstelată și briza răcoroasă. Lămpile cu gaz ardeau cu flăcări aurii în dughenele sărăcăcioase, tramvaiele scrîșneau pe șinele lor, iar aparatele de radio ră-

măseseră cu ani în urmă, în epoca Șeherezadei și a lui Sinbad Marinarul. În birturi se frigeau peștișori de Nil, în ulei de bumbac rînced, care împuțea tot aerul. Generalul povestea o aventură care se terminase în chip puțin glorios.

Se petrecuse la Atena, în vara lui 1934. Era pariziancă. S-au cunoscut la Propilee, pe Acropole, la ora prînzului. Era subțire și blondă, un spic drept, auriu și mîndru.

— Dar sec, adăugă Dora.

Seara a dus-o la Turcolimano. Îl plăcuse vinul amărui, *Retsina*, îi plăcuseră fructele de mare, homarul, salata de roșii, brînza. Privise marea care se întindea în fața ei cu o expresie de nobilă melancolie. Bătrînul cu barca aștepta, îi privea și aștepta. La un moment dat le spuse „Haideți". „Ce vrea bătrînul ăsta?" „Să ne ducă cu barca." „Aș prefera să fac o baie, dar nu mi-am adus costumul." „Nu e indicat cu stomacul plin." „Nu vă fie teamă. Sînt obișnuită. Dar aici apa trebuie să fie murdară".

A dus-o la Freattyda cu taxiul, căruia apoi i-au dat drumul. Au coborît cu grijă spre mare. „Nu vă uitați, fi spusese ea. O să mă dezbrac în spatele stîncii". Auzise apoi un plescăit și-i văzuse capul în apă. Înota ca un delfin. El își aprinsese o țigară și aștepta. Ea îi vorbea de departe, îi spunea că apa e minunată. „Și acum, i-a spus ea la un moment dat, nu vă uitați, pentru c-o să ies." El își stinsese țigara și rămăsese locului. Trecuse pe lîngă el cu pași mari. Doamne ce creatură, ce creatură!

— De ce? întrebă Gwen.

— Numai brațe și pulpe. Și niște sîni mici. Cu pîntecele ușor umflat ca la femeile lui Lucas Cranach...

— De ce? întrebă Dora.

— Știu și eu de ce? răspunse generalul. O doream pe femeia aceea. Fericirea mea se afla în mîinile ei.

S-au dus apoi într-o mică tavernă și au început cu uzo, simplu, fără apă. I-a spus: „Fericirea mea se află în mîinile voastre". Avea niște degete prelungi, diafane, ca de alabastru. Îl lăsase să i le sărute, să-i sugă unghiile, să-i muște articulațiile lor delicate. Îl privea melan-

colic și-i netezea cu vîrfurile lor umede sprîncenele, încrețiturile de la tîmple. *„Trop tôt et trop tard“* [1], i-a spus ea.

Ceasurile treceau, pahărelele de uzo se înmulțiseră, dar ea era neînduplecată. Pînă la urmă l-a năpădit un val de amărăciune. I-a spus : „Sînt un om deznădăjduit“.

— De ce ? întrebă Dora.

(Gluma nu mai avea nici un haz.)

„Nu vorbiți așa, i-a zis ea. Nu știți ce înseamnă. Bărbatul meu a murit deznădăjduit.“ „Și copilul ?“ a întrebat el. „Cu alte cuvinte, m-ați văzut ? Dar n-are importanță. V-am cerut ceva peste puterile dumneavoastră. Copilul nu e al lui. De aceea s-a sinucis.“

— Și-apoi ? întrebă Gwen impresionată.

— Nimic, spuse Dora. A condus-o pînă la hotel și dimineața i-a trimis... Trandafiri, nu-i așa, Didi ?

Tăcere.

— Acum e rîndul meu, spuse Dora. Omul despre care vreau să vă vorbesc era din soiul brutelor, unul dintre aceia care uneori se dovedesc a fi foarte buni. Mi-l prezentase un căpitan. Știi tu cine, Didi.

— De ce ? întrebă Robbie.

— Este lider al stîngii, continuă Dora. M-a însoțit. Noaptea era romantică, ca și acum, dar răcoroasă. Mi-a propus să ne plimbăm pe malul fluviului. Am acceptat. Cheiul era pustiu. Bărcile așteptau. Mi-a zis : „Mergem ?“ I-am răspuns : „De ce nu ?“ Am coborît, am ales barca cea mai confortabilă. Cînd am ieșit în larg, mi-a fost frig. Și-a descheiat paltonul și m-a luat înăuntru. Am cerut imediat barcagiului să ne ducă înapoi.

— De ce ? întrebă generalul. De ce ? întrebă din nou generalul.

— Pentru că sudoarea lui mirosea îngrozitor...

Robbie se pregătea să rupă raportul. Dar jumătate din ultima pagină rămăsese goală. Îi păru rău. Luă din nou stiloul și completă :

---

[1] Prea devreme și totuși prea tîrziu (fr.).

Observații

E.S.: Înjurios la culme! Să fie imediat chemat pentru a da socoteală (Inițiale)

At. Mil.: Are nerușinarea să facă aluzii personale, acest zgîrie-brînză notoriu! (Inițiale)

Cu cerneală roșie pe margine: Vă mulțumesc, bunul meu prieten.
(Inițiale ca și primele)

At. Com.: Basme. Țesăturile și cristalele acestea somptuoase nu sînt decît niște mărfuri de serie făcute în Cehoslovacia și în Japonia. (Inițiale)

At. de Pr.: Păcat. Tonul personal și amestecul politicii dăunează valorii estetice a textului. Multă emfază, un pitoresc ieftin. Unde sînt acele observații seci, micile evenimente autentice? (Inițiale)

At. pt. Af. Or.: Atenție. Se pare că omul nu-i în toate mințile. Poate un examen psihiatric discret? Dealtfel nu explică despre care Barkuk e vorba, de tatăl (1382—88) sau de Farag (1398—1405). (Inițiale)

Int. Ser.: Pentru numele lui Dumnezeu! Mai lăsați-l să scrie două sau trei rapoarte ca și acesta. (Inițiale)

Cu cerneală roșie: De ce lipsește comentariul maiorului Peter?

Cu cerneală verde: E plecat. Vezi scrisoarea Comandantului Corpului IX de armată.

A recitit raportul, a schimbat ici și colo cîteva cuvinte, apoi l-a făcut bucățele. După aceea, s-a dus în bucătărie și l-a ars.

X

AUZEAM LIMPEDE. VORBEA ARIAGNI. DAR despre cine? În odaie era întuneric zăceam în pat, îmbrăcat în pijama și cu ceva... pe cap... O pungă cu gheață!

— Măcar de-ar fi așa ! Păcat, un asemenea băiat...

— Ce se petrece ? Cine vorbește ? am întrebat.

Au aprins imediat lumina. Fanis și Ariagni discutau într-un colț al odăii.

— Să vă las singuri, spuse ea și ieși.

— Cum te simți acum, întrebă Fanis apropiindu-se.

Camera avea un miros ciudat. Deasupra patului stăruia un miros dulceag, insinuant, de violete. Ceva asemănător bomboanelor cu miros de violete, care mă îngrețoșau întotdeauna. Le cunoșteam după culoarea lor bătătoare la ochi. Le culegeam din punguță și i le oferam fratelui meu, Alkis. Și pe lîngă miros, am deslușit larmă : glasuri de copii, psalmodii și bătăi din palme. Deodată, cîteva sunete repezi, clare și retorice pe o mică tobă de lut, urmate imediat de bătăile triumfătoare și solemne ale chimvalelor.

— Ce se petrece ? am întrebat din nou fără să mă mișc.

— E hramul sfîntului care patronează moscheea. Au început de la prînz. Te simți mai bine ?

— Mă simt foarte bine. De ce mi-ați pus asta ? Și-am aruncat de pe cap punga cu gheață.

Fanis se așezase pe patul lui Stamatis și mă privea... cum să spun ? Cu înțelegere.

— Într-adevăr, nu-ți amintești ? Stai să vezi, nu vreau să te obosesc. Dar mai întîi puneți din nou drăcia aia pe cap. Așa... Bravo ! Îți amintești în ce zi a plecat Mihalis ?

— Parcă... azi. A sosit dimineața și a plecat... mi se pare seara.

— De ce n-ai venit la întîlnire ? Ne înțelesesem la șapte, ca de obicei.

Ceva tulbure șuiera la urechile mele. Ceva tulbure și dezgustător.

— M-a luat somnul ?

— Și încă cum !

— Stai puțin, i-am spus, pipăindu-mi obrazul. Barba crescuse mult. De cîte zile dorm ?

— Într-adevăr, nu-ți amintești nimic ? Nu-ți amintești că voiai să cobori în stradă, dis-de-dimineață, numai în pijama ?

Nu-mi aminteam. Ce căutam la ora aceea pe stradă... Și totuși... Da, îmi aminteam acum. Nikos mă împingea cu o mînă înăuntru și cu cealaltă ținea ușa de parcă cineva de afară se străduia s-o deschidă și el îl împiedica. Îmi amintesc și de senzația neplăcută ce-mi venea din picioare, se urca de-a lungul șirei spinării și-mi încrețea grumazul. Eram desculț, pe lespezile antreului. Copilul spunea : „mamă, mamă", dar fără să strige.

— Bine că te-a simțit băiatul. Nu găseai zăvorul pe întuneric și smuceai de ușă. Asta i-a trezit.

— Dar de ce ? Ce mă apucase ?

— Știu și eu ? Bine că nu s-au speriat gemenele. Tatăl lor era în tura de noapte, s-a întors abia dimineața. Dar pe Ariagni, cît pe-aci s-o apuce damblaua. Zice că te uitai la ea cu ochi fioroși și-i spuneai : „Ieșire — Deschide". Aveai febră. Te-a dus în cameră și ți-a pus comprese cu oțet.

„Ieșire — Deschide" ? Niciodată. Altceva : „Primăvară — Impas." Și parcă un nume de femeie, dar care ?

— Fanis, ai venit vreodată împreună cu Mărunțelu în timp ce dormeam ?

— Alaltăieri. Care va să zică ți-ai dat seama... L-am adus pentru că tot întrebai de el. Dar cînd l-ai văzut, te-a apucat iar criza. Delirai întruna... Îți amintești ce spuneai ?

Nu-mi aminteam. Dar îmi aminteam că pregăteam în gînd cuvinte usturătoare, ca să le rostesc — unde și cînd ? Acum, reînnodam încetul cu încetul firul evenimentelor : cînd a plecat Mihalis, aveam temperatură. Nu m-am dus la întîlnire. Fanis era neliniștit și a venit să mă vadă a doua zi, seara. M-a găsit delirînd. A revenit însoțit de Mărunțelu. Și astă-seară singur.

— Ai deslușit vreun sens în cele ce spuneam ?

— Delirul tău nu era chiar atît de incoerent, știi... Asta m-a îngrijorat. Cum te simți acum ?

— Foarte bine.

— Atunci să-ți spun ce am deslușit. Discuția aceea de la Palmyra te-a tulburat mult. Poate că și rana ta a contribuit, mai știi ? Vorbeai întruna despre război. Despre Aliați și pregătirile Armatei Roșii, despre ofen-

siva de Primăvară. Vorbeai despre mine, despre Rigaud, despre temerile noastre și uneltirile reacțiunii. Apoi reveneai la problemele tale personale. Te certai întruna cu amicul nostru. Pomeneai întruna de terase, pivnițe, străduțe, de parcă te-ai fi rătăcit în ele. La un moment dat ai strigat: „Labirintul"! Și mama lui Mihalis, care era de față și te-a auzit, mi-a spus: „Acum se află în cartierul nostru, aici, în spatele moscheei". Adevărat, pe unde ai colindat?

— Pomeneam și nume străine, de femeie?

— Te-am auzit numai o dată pomenind un nume de femeie. Alaltăieri, cînd am venit cu prietenul, te-ai întors spre mama lui Mihalis și i-ai spus: „Ține-te departe de Allegra". Și ea ne-a spus: „Se află iar în cartierul nostru, vorbește de vecina noastră".

— Ce părere ai, Fanis, de povestea asta? Crezi c-am luat-o razna?

— O clipă m-am temut și eu de așa ceva. Dar acum ești iar zdravăn. Peste vreo două zile, cînd te vei putea scula din pat, să te duci neapărat la medic.

— La polonezul care m-a operat? Cine știe pe care front se află acum? Dar aș putea să-i scriu. O să mă gîndesc. Care e situația?

Fanis mă privea cu ochii mijiți. Aș fi zis că era mîndru de mine.

— Fă-te bine repede și avem de lucru berechet pentru tine. Numai să te faci bine. Și acum îți voi spune ceva, dar să nu te frămînți cum ai făcut și pentru celelalte chestiuni, că iar ți se urcă temperatura. Intenționează să ne înlocuiască trei comandanți de batalion democrați. Dacă vor îndrăzni, o să punem mîna pe ei și-o să-i legăm.

— Pe toți?

— Bineînțeles, numai pe fasciști...

— Dar acest lucru necesită o pregătire uriașă. Numai nițeluș să ne scape controlul din mînă și... Mai sînt apoi și unii venizeliști care vor reacționa negativ.

— Tocmai de-aceea trebuie să te pui pe picioare. După ce-ți scade temperatura, stai încă o zi în casă, și-apoi dă-i drumul. N-avem timp de pierdut.

— Mărunțelu s-a întors la postul său ?

Se încruntă. Nu-i plăcea deloc că îl numeam cu porecla.

— Nu, a rămas aici. Dar avem acolo oameni buni. E și Garelas printre ei.

— Și la Brigada I ?

— Și acolo, fii fără grijă. Tu vezi-ți de sănătate, să te întremezi repede. Să iei medicamentele...

— Ați chemat și doctorul ?

— Numai o dată. Un medic de cartier, cu barbișon. Vorbea binișor grecește. Ne-a spus că boala ta n-are nici o legătură cu rana. Temperatura se datora mai curînd unor cauze psihice. Te-a îndopat cu somnifere. Cred că a avut dreptate. Ori nu ?

— Nu știu.

Intră Ariagni cu o tavă în mînă. Am crezut că mi-a adus uneltele de bărbierit. Dar era ceai de tei. L-am băut ca să-i fac plăcere. Fanis zîmbea satisfăcut.

— Slavă Domnului, spuse Ariagni. Ce spaimă am tras, băiete. Așa, din senin, să dea boala peste tine, și tocmai în casa mea...

Cînd a plecat Fanis și ușa a rămas deschisă cîteva clipe, zgomotele străzii s-au năpustit în casă. Parcă era o litanie, cu voci bărbătești și instrumente de suflat. O pauză pe un „aaah" prelungit și melodios întrerupea din cînd în cînd rugăciunea. În răstimpul acesta nu se auzea decît bătaia rapidă și nervoasă a tumbelechiului. Apoi, din nou vocile cu o octavă mai sus, într-o explozie de bucurie festivă. Oare oamenii făceau cerc, cu instrumentele la mijloc, sau mergeau fără nici o ordine, ținînd mici lampioane în mînă ?

— Ce să facem, fiule, a venit și sărbătoarea asta tocmai acum, spuse Ariagni trăgînd ușa după ea. Dar ziua cea mare e poimîine. Pînă atunci vei fi bine de tot, dacă vrea Dumnezeu. Acum îți aduc o chesea de iaurt și apoi tragi un pui de somn. Nu te mai gîndi la necazuri ! Toate trec...

— Ce ziceam, doamnă Saridis, cînd aiuram ? Spuneți-mi, vă rog !

— Te zbăteai, fiule, într-un labirint. Măcar să fi fost și eu ca cealaltă, fata din poveste, ca să-ți dau fi-

rul, cum se spune. Înțeleg eu ce spuneți cînd vorbiți, dar nu știu să mă exprim. Cineva ți-a făcut rău și atunci toată amărăciunea pe care ai înghițit-o s-a ridicat la cap și ți-a tulburat mintea. Așa a fost, dar acum a trecut.

— Și ce amestec avea Allegra în toate astea?

— Te-a informat Fanis? Doamne iartă-mă! Nu ești tu de vină aici, băiete. De vină e tinerețea ta, pe care o ții încătușată...

— Spuneam cuvinte urîte?

— O făceai nerușinată, dar ăsta nu-i un cuvînt urît. Te temeai să nu ți-o sufle celălalt, urîciosul ăla care a venit alaltăieri împreună cu Fanis.

Ia te uită, am zis în sinea mea, ce meandre mai are și subconștientul. Pune-i la dispoziție unui psihanalist materialul, și-ți va ridica un palat mai mîndru decît acela al lui Kubla Khan din Xanadu [1].“

— Simți vreun miros? mă întrebă Ariagni văzînd că strîmb din nas.

— Da, un miros ca de violete, dar ceva mai greu...

— Ha, ha, ha, ce mai violete! Sînt pieile de oaie care put. Și sîntem abia la început. Să vezi ce-or să mai pută după două-trei zile! Din fericire, anul ăsta sărbătoarea lor a căzut iarna. Vai de noi cînd cade primăvara, strada e ticsită de grămezi de piei întinse la uscat, la soare. Putoarea e de nesuportat și muștele acoperă totul ca o pînză neagră. Pe de altă parte, mai sînt și grajdurile pașei, în spatele casei noastre. Îți vine, zău, să te arunci de pe balcon, ca să scapi de toate necazurile o dată pentru totdeauna. E datina lor. Timp de o săptămînă pe an strada se transformă în tîrg de piei crude și tăbăcite. Baricadăm ferestrele și ușile. Am adus în casă și busuiocul de pe balcon, ca să mai schimbe puțin aerul. Dar în zadar. Peste puțin, pînă și lenjeria de corp a fetelor va mirosi a hoit.

Mi-am închipuit ce trebuie să fie peste drum, în ulițele înguste ale labirintului, unde vîntul nu pătrundea

---

[1] Aluzie la poezia *Kubla Khan* de poetul englez Samuel Taylor Coleridge (1772—1834).

niciodată ca să le aerisească. Cînd a fost, cîte zile au trecut de cînd am încercat să-l străbat și m-am rătăcit? Cînd m-am întîlnit cu Ginette, joi? Așadar, trecuse o săptămînă întreagă de-atunci!

Întîlnirea cu Ginette durase cel mult o jumătate de ceas. Fanis mă așteptase acasă, dar nu mă grăbisem să mă-ntorc. Știam că insuccesul meu îl va mîhni și de aceea zăbovisem intenționat pe drum. Nu-mi amintesc deloc cum am intrat în labirint. Tot ce-mi aduc aminte este că mă aflam sus, pe strada Boustani, că în spatele meu se afla Balaxa, cu dughenele sale, iar în față se deschidea strada noastră, cu moscheea. Am cotit spre stînga, între două case care nu se deosebeau de celelalte. Credeam că merg astfel paralel cu Balaxa, și că, mai apoi cotind spre dreapta, voi ieși iar pe strada noastră. Dar m-am pomenit într-o ulicioară lungă, întunecoasă și liniștită. Totul umed, cenușiu, cafeniu închis sau negru: pămîntul bătătorit, cocioabele dărăpănate, netencuite, porțile închise, negre, din cauza anilor și a jegului, cafasurile sparte, ferestruicile scoase din țîțîni. Uneori ușa deschisă a unui beci. Vedeam umbre ce se mișcau în întuneric și auzeam femei ce stăteau la taifas, și copii care țipau. Puțin să-mi fi întins brațele și aș fi atins cele două laturi ale ulicioarei. Mergeam repede și priveam în jos, ca să evit băltoacele cu apă murdară. Unele erau albăstrui, altele ca laptele, altele de un verde bolnav. Excremente proaspete și vechi se înșiruiau de-a lungul zidurilor; un copilaș pe jumătate gol ședea pe vine, deasupra unei băltoace galbene ca lămîia, și-și făcea nevoile. Casele erau atît de joase, încît puțin să fi ridicat capul, și aș fi atins cu fruntea ferestrele primului etaj și, dacă aș fi vrut să intru, ar fi trebuit să mă aplec ca să cobor treptele beciului. Acoperișurile erau din trestie veche, înnegrită, din tablă ruginită și scînduri vechi, acoperite cu zdrențe, cafasuri stricate și carton putrezit. Mergeam convins că sînt pe drumul cel bun. O femeie cu fața descoperită stătea rezemată de pervazul unei ferestre. Mă privi cu luare-aminte, arătîndu-și albul imaculat al ochilor și strîngîndu-și buzele groase de negresă. Am trecut atît

de aproape de ea, încît respirațiile noastre s-au amestecat. Un zid de cărămizi nearse îmi închise calea. Spre vest se deschidea o trecere, spre est, o ulicioară. Aceasta desigur că m-ar fi dus spre Balaxa. Dar nu voiam să mă întorc, simțeam ochii acelei femei ațintiți asupra spatelui meu. Am mers înainte. Ulicioara aceasta era și mai îngustă, ferestrele beciurilor acoperite cu rețele de sîrmă. O arăboaică grasă s-a aplecat de pe o terasă și m-a întrebat ceva. Mi-am văzut de drum, fără să-i dau atenție. Ulicioara se lumina tot mai mult și la capătul ei vedeam o rază de soare piezișă, care lingea pămîntul bătătorit. Mi-am zis : În sfîrșit, o să ies din Balaxa și-o să fac înconjurul prin cartierul de sus. Am ajuns astfel la o piațetă, mare cît o parasută desfăcută. În mijloc, cu totul pe neașteptate, se afla trunchiul scund al unui palmier, fără creștet. Casele din jur, înghesuite una într-alta, nu lăsau nici o trecere. *Zadarnic, Manuel. Mai bine să schimbăm subiectul. Impasul. M-am întors înapoi. Și în Cyrenaica m-am întors înapoi.* Femeia cea grasă se aplecă din nou și-mi strigă ceva în arabă, legănîndu-și brațul, de parcă ar fi gonit niște găini în direcția în care mergeam. Am ajuns din nou la zidul cenușiu. Nu voiam să mai trec prin fața negresei cu ochi de sfinx. Am luat-o spre apus, julindu-mi haina de pereți. Ca să mă strecor prin crăpătură. Era bine. Ulicioara mergea drept și apoi cotea și iar cotea. Un copil cu o umflătură la gît — de mărimea unei roșii — stătea în fața unei case dărîmate, cu o ușă improvizată din lemn, și mă privea îngrijorat. Cînd am ajuns în dreptul lui, s-a dat înapoi și și-a întins mîinile, de parcă aș fi avut intenția să intru. I-am zîmbit și am mers mai departe. A salutat militărește și mi-a zimbit. Dar în dreapta am văzut un zid înalt și lung, spoit în alb. Mi-am închipuit că trebuia să fie spatele moscheei. Biata Ginette, nu-i de vină, o terorizează Rigaud. Aparține și el speciei Minotaurilor. Zidul cel alb se terminase, dar fără urmă de trecere. Înaintam acum pe orbecăite. Aveam sentimentul omului care a uitat să se dea jos din autobuzul suburban și se vede silit să refacă același traseu pentru a ajunge din nou în oraș. După socotelile mele mă aflam foarte

aproape de Boustani. *Ce înțelegem exact prin specia Minotaurilor?* Culoarul se termina brusc în fața unui zid trainic, clădit, din piatră. M-am oprit și am ridicat capul. Dacă nu greșeam, acesta trebuie să fi fost zidul din spatele blocului lui Richards. M-am pomenit pe înălțime, aproape în cartierul de sus. Așadar, de la fereastra aceea Apollonie Sabatier contemplase mizeria omenească, în anii ei de tristă bătrînețe? Ce devenise oare infirmiera poloneză? M-am întors și am luat-o pe drumeagul următor. Am ajuns la același zid. Am făcut iar calea întoarsă. Nu trebuia să cotesc, trebuia să continui pe drumeagul pe care mergeam, care oricum era mai larg. Trebuia să ducă undeva. O fereastră zăbrelită bine întreținută și cu bucățele de sticlă colorată înfipte în pervaz îmi dădu curaj. Drumeagul era cu trei degete mai larg decît celelalte, cu pămîntul la fel de neregulat, dar totuși mai bine măturat. Colindam de-atîta vreme, dar acum aveam senzația că mă aflam pe drumul cel bun. Aceeași senzație pe care o aveam la Atena sau la Paris, cînd din vacarmul înnebunitor al orașului mă pomeneam deodată într-o oază de liniște. Nimic caracteristic. Nici cartierul, nici lărgimea străzii, nici clădirile. O oarecare liniște și onestitate. Un stil anumit de bunătate discretă și gravă. Strada Iulianu, strada Mavromataion, strada Monis Petraki. Bulevardul Kléber, Rue Pascal, Rue Vaugirard cînd cotești spre grădina Luxembourg. Există și alte străzi care se străduiesc să le semene, dar nu reușesc pentru că le strică ceva. Rue Lauriston, de pildă, care se află atît de aproape de Boulevard Kléber sau Boulevard de Port-Royal spre Podul Austerlitz, sau strada Acharnon spre capătul ei. *În specia Minotaurilor se încadrează toți aceia care n-au nici o considerație pentru alții, care nu respectă ființa umană. Nu, nu este o chestiune de poziție de clasă. Deși chiar și în lumea noastră angelică nu există rău care să nu fie generat de sistem. Dar Minotaurii trebuie să fi existat și în Eldorado. Un egocentrism, un egoism orb patologic. Centrul universului — măruntaiele lor cu sînge negru și amar. Fulgerul roz al organului taurin. Exploatează și calcă în picioare slăbiciunea, nevoia, rugămintea celorlalți. Devorează oamenii de vii.*

Speranța mi-a fost spulberată. Drumeagul liniștit și curat se înfunda iarăși. O femeie în cămașă vineție freca cu țărînă, pe care o aduna de pe jos, zgîriind pămîntul cu unghiile, o crăticioară. Nici nu se uită la mine. Am făcut calea-ntoarsă, privind în sus cu o curiozitate simulată, ca un turist care vizitează monumente și frumuseți naturale. Mi s-a părut că se înnoptează. De cîte ceasuri mergeam? Un ceas sau un ceas și jumătate, cel mult? Nu era nici amiaza. O căsuță joasă, tencuită, cu ferestre verzi, îmi ațînu din nou calea. Am ocolit-o. Un perete de-al ei făcea burtă, și pe-acolo se putea trece, dar trebuia să mă înghesui puțin. Tencuiala zidului era neagră și lucitoare, la înălțimea brațelor. Semn bun. Așadar, mă găseam pe calea cea bună. Dar cînd am ajuns în partea cealaltă, m-a țintuit privirea femeii cu ochi de sfinx. Pe fața ei nu s-a mișcat nimic. Mă privea numai, și aștepta. Am luat-o la stînga, ca să ies în Boustani. Acum eram sigur că voi ieși în locul de unde am intrat în labirint. *Richards, de pildă, nu este un Minotaur. Nici Nancy, nici Ron. Adam era un Minotaur pentru Emmy, ca și Rigaud pentru Fanis și Mărunțelu pentru nevasta lui Foteros. Și pentru mine. M-am apropiat de el însetat pentru relații umane curate și m-a călcat în picioare. Stamatis pentru Allegra: un Minotaur. Și Dionysis pentru Ariagni. Mărunțelu pentru Nina? Da. Eu pentru polonezâ? Nu. Un labirint! În orice caz, nu este o chestiune de poziție ideologică.* La stînga mea se afla din nou casa dărăpănată cu ușă improvizată. Drace! Mi-o închipuiam mult mai în urmă, chiar și în urma femeii cu ochi de sfinx. Copilul nu mai stătea de pază. Mi-am amintit de Ariagni care spusese odată: „Cel mai ușor lucru e să ieși. Împingi o ușă și iată-te în strada noastră. Trebuie numai să știi care ușă, altminteri ai putea să nimerești într-o casă locuită, și să vezi atunci arăboaicele ce tărăboi nemaipomenit fac, cu țipetele lor. Am împins ușa cu grijă. Afurisiții! Încălecați, unul pe celălalt, ca doi cățelandri, se luptau cu turbare. M-am dat înapoi și-am închis ușa, fără să mă simtă. O fereastră se deschise cu putere și cineva vărsă chiar la picioarele mele un lighean cu apă. Am auzit strigînd „*yoh*", dar nu se vedea țipenie de om. Am iuțit pasul.

Fanis trebuie să-şi fi pierdut răbdarea. Ce aventură idioată! Să întreb pe careva? Să las ruşinea la o parte şi să încerc să mă înţeleg prin gesturi? Am privit prin toate uşile şi ferestrele deschise, ca să găsesc pe cineva. Pantofii mi se înfundau în noroiul cleios. Numai atunci m-a izbit putoarea. Unde mi-era capul de n-o simţisem? Mirosea a haine vechi, foarte vechi, a haine încinse din cauza aerului închis şi a jegului, a haine putrezite, răspîndind peste tot o senzaţie de deznădejde, de moarte. Impasurile mele răspîndeau un miros de moarte. O femeie cu ochi mari, febrili, şi gura acoperită, şedea la o fereastră. Era o casă măricică, cu multe ferestre zăbrelite, netencuită, gata să se năruie, ca toate casele din jur. Poate că în această casă locuise odată familia Saridis. Se potrivea cu descrierea pe care mi-o făcuse Ariagni. Asta însemna că Balaxa era pe-aproape. I-am făcut semn femeii să-mi arate drumul. Îmi arătă cu degetul uşa casei ei, mai departe, la colţ. Apoi, încet şi misterios, îşi trase mîna şi-şi dezveli obrazul. În loc de gură, o gaură neagră. Un inel de aramă îi atîrna de nări. Îmi scoase cu înţeles limba ei vinetie. Am iuţit pasul şi atunci am auzit nişte femei rîzînd batjocoritor în urma mea. Am alergat: să mă depărtez mai repede din locul ruşinii mele. Fanis mă aştepta. Să ies; să ies odată. Genunchii îmi tremurau de oboseală. Uitasem şi ţigările la Ginette. *Cum de m-am lăsat tîrît? Cum de m-am lăsat şi m-am înfundat? Minotaurii devorau sufletele oamenilor cu înghiţituri mari.* În după-amiaza aceea Ariagni m-a scos din labirint. Ca şi tam-tam-ul în jungla africană, telegraful fără fir al mahalalei o anunţase că musafirul ei, cel cu cicatricea, se zbate de mai multe ceasuri în ulicioarele labirintului. Trimisese imediat pe Nabulion să mă scoată de-acolo. Băiatul mă luase de mînă şi mă trăsese încetişor afară, grijuliu să nu mă sperie. Ieşirea se afla chiar sub fereastra femeii cu ochi de sfinx. O uşă obişnuită.

— Isuse Cristoase, spuse Ariagni aprinzînd lumina. Iar l-a apucat criza!

Şedeam pe pat. Nu dormeam. Pesemne că vorbisem cu glas tare pe întuneric, şi ea mă auzise. După puţin,

apăru cu o farfurie adîncă cu oțet, rupse o cămașă de noapte veche în fîșii și pregăti compresele. Jos, în stradă, strigătele oamenilor și sunetele instrumentelor produceau un vacarm nemaipomenit.

În seara aceea am făcut iar temperatură, dar era o ultimă răbufnire. Prezicerea Ariagnei se adeveri: de ziua marii sărbători a moscheei nu aveam febră. Întîmplarea făcu să fie sfîrșit de lună și zi de duminică, și gemenele, care-și luaseră leafa, aveau chef de petrecere. Îmi propuseră să le însoțesc, împreună cu un coleg de-al lor, la un bal, în chip de cavaler. Cheltuielile aveam să le împărțim între noi. „Să găsiți pe altcineva, spusese Ariagni. Vreți să-l luați tocmai în seara asta, cînd e sărbătoarea *dhikr*[1]-ului?" „Are și ce vedea, spuse Urania. Niște namile, care nu fac altceva decît să sară și să urle. I-ar prinde mai bine să scape puțin de urlete și de putoare". „E stăpîn pe el, și poate face ce-i place", o întrerupse Kalliopi căreia, după cum se vede, nu-i prea plăcea ideea ca eu să le însoțesc. Ce-i drept, nu prea aveam chef de bal. Mă simțeam încă tare slăbit și abia mă țineam pe picioare. Atîtea zile cu febră, duhoarea pieilor din fața casei și zgomotul acela monoton și plîngăreț, ca un scîrțîit de roată, sfîrșiseră prin a-mi șubrezi sistemul nervos. Cu prilejul sărbătorii, fuseseră instalate și cîteva leagăne cu bărci, și copiii cartierului se dădeau toată ziulica în ele, de cum se lumina. De dimineață îi dădusem lui Nikos doi piaștri, pe-ascuns, și cînd se întoarse la prînz mă întrebă dacă l-am văzut dîndu-se în barcă cu toată banda, „o oră-n cap, după ceas". Cel mai fericit însă dintre toți era chiorul. Nikos mă trase la fereastră și-mi arătă. În fața blocului în care locuia Richards fusese instalat trepiedul de lemn, de care atîrnau bărcile care suiau și coborau întruna, una roz, una verde, cealaltă vineție. Ușa de la balconul Allegrei era închisă. „Știu de ce nu-l lași să vină cu noi, continuă Kalliopi. Vrei să i-l arăți pe amorezul tău." „Nerușinato!" rosti Ariagni și se prefăcu că ridică mîna să-i ardă una.

[1] Sărbătoare religioasă: pomenirea Profetului.

După-amiază, chiorul și banda lui aduseră apă în găleți și spălară strada, în fața moscheei. Grămezile cu piei fuseseră între timp mutate în fața porții noastre și a Allegrei. După aceea, cărară nisip și-l așternură pe jos. Cînd s-au aprins luminile, voluntari așezați la capătul străzii interziceau accesul trăsurilor și al mașinilor dinspre Boustani și din cartierul de sus. Treptat, bărbații s-au adunat în fața moscheei, discutînd între ei cu glas scăzut. Unii purtau galabii, alții caftane, alții haine europenești. Arăboaicele, înfășurate în melayele[1] lor negre, se înghesuiau pe terasele și la ferestrele caselor din jur. Își ocupau locul ca să vadă spectacolul. Din cînd în cînd, scoteau strigăte stridente, chipurile festive, ca să salute sosirea cuiva sau să le treacă timpul. Cînd terminau unele, începeau altele. Chiorul aprinse lămpile și le atîrnă de stîlpii care formau un careu în fața moscheei. Stratul de nisip căpătă un luciu cu reflexe albăstrii, ca varul nestins, și terasele se cufundară în întuneric. O auzeam, în spatele meu, pe Ariagni, mișcîndu-se neîncetat prin casă, și cicăleala celor două gemene care se pregăteau agitate de bal. Cineva bătu la poartă. Era colegul lor, un filfizon, indignat la culme. Îi opriseră taxiul sus, pe Boustani, și fusese nevoit, spunea el furios, să înghită „toată putoarea asta de abator". Fetele se încruntară. „Frumos începe serata noastră dansantă", spuseră. Ariagni își tratā imediat musafirul cu dulceață, și apoi, cu o grabă simulată, îi goni pe cei trei tineri, recomandînd gemenelor să bage de seamă să nu se atingă în trecere de pieile îngrămădite în fața casei, și să se înapoieze înainte de întoarcerea tatălui lor.

Ariagni îmi aduse mantaua și mi-o puse pe umeri, iar în mînă îmi strecură o batistă stropită din belșug cu apă de flori. „Trebuie să stingem lumina și să deschidem fereastra. Așa, din casă, vom reuși să vedem și noi ceva. După cîteva clipe o să te obișnuiești cu putoarea, și n-ai s-o mai simți", îmi spuse. Nikos își instalase din vreme scăunelul pe balcon și urmărea nemișcat spectacolul din stradă, înfășurat în șuba lui. Deodată, sunet de tumbelechi se auzi dinspre cartierul

[1] Un fel de pelerină lungă din postav.

de sus. Ariagni stinse lumina și deschise fereastra cea mare. Se aplecă peste pervaz. „Haide, începem amîndoi aici. Mi se pare că vin". Degete uscate, osoase, băteau pielea întinsă într-un ritm sacadat, bărbătesc, și puțin sălbatic. Apoi se auziră flautele, tamburinele și sistrele. Procesiunea se apropia. În față mergeau cei ce țineau o lampă cu acetilenă și lampioane multicolore, atîrnînd de niște prăjini, apoi veneau instrumentele. Și, în urma lor, o masă de oameni care înainta încet, unduitor, ca și cum ar fi dansat. Nu vedeam prea bine, iar putoarea mă înăbușea. Am ridicat ochii în sus. Niciodată nu numărasem atîtea stele mari și necunoscute.

Pe terasele din jur, femeile continuau să scoată țipete stridente. Nu observasem că se apropia o altă procesiune dinspre Boustani. Se auzeau sunetele instrumentelor : timpane, chimvale, flaute, tobe. „Iată-l pe Yunes, spuse Ariagni. El e. Îi place întotdeauna să facă lucrurile în stil mare." Între timp, procesiunea care pornise din cartierul de sus ajunsese în fața casei noastre. Acum puteam să văd înaintarea convoiului : făceau cu toții un mic pas, își arcuiau pieptul, apoi se îndreptau și iar îl arcuiau, întorcînd capul cînd spre dreapta, cînd spre stînga. Se opriră înainte de locul așternut cu nisip. Tumbelechiul bătu acum repede, foarte repede. Și toți deodată strigară de trei ori, îngroșîndu-și glasul, *„La ilaha illa Allah"* [1], apoi tăcură și începură să se risipească. Muzicanții se aplecară deasupra unui mangal, încălzind tumbelechiurile, ca să li se întindă din nou pielea. Alții îl salutau pe imamul moscheei, care stătea în picioare, cu capul înfășurat într-un turban mare, verde. Alții discutau liniștiți cu vechi cunoștințe din cartier.

Ariagni mă împunse cu cotul : „Uite-l pe Yunes, îmi spuse arătîndu-mi-l cu bărbia. Cel care vorbește acum cu imamul." Era un vlăjgan lat în umeri, cu mîini de uriaș. Purta o galabie albastră și un turban alb, strîns pe cap. Era desculț. Pesemne că discuta despre desfășurarea ceremoniei, deoarece tot arăta spre muzicanții lui, apoi spre careul luminat, apoi spre ceilalți care veniseră din cartierul de sus. „Fac prinsoare că n-o să-și

[1] Nu există alt zeu în afară de Allah (arabă).

îndrepte nici măcar o dată ochii încoace, spuse Ariagni. Știe că stau la fereastră și privesc, dar se stăpînește. În fiecare an face la fel." „Mă așteptam să fie mai evoluat. Cum poate crede în toate astea?" am întrebat-o pe Ariagni. „Care astea?" „Cîntări religioase, rugăciuni." „Stai, n-ai văzut încă nimic. Îți amintești de ulicioarele pe care te-ai rătăcit? Cum zieeai... O tristețe fără margini, o sărăcie cruntă. Ia închipuiește-ți ce înseamnă să trăiești un an întreg acolo, ți se învenințează sufletul. Ei, bine, Yunes se descarcă de acest venin o dată, dar bine, cu prilejul *dhikr*-ului. Atunci toate visurile lui se împlinesc. O s-o pun odată pe nevastă-sa să ți le povestească, pentru că au haz. Vrea să-l trimită pe Nabulion la școală... și mai vrea o casă cu balcon și o nevastă tînără care să-i cînte frumos, și în Egipt să nu mai existe picior de englez. Și cine știe ce mai vrea încă... lucruri pe care să nu i le fi spus ei. Pînă și nenorocitul ăla de Saltam, care-i chior din născare, îmi spune că „vede" de sărbătoarea *dhikr*-ului. Vorbești de lup, și lupul la ușă! Îl vezi îmbrăcat în hainele lui de sărbătoare? Acolo, pe banca aia! Iată și ceata lui. Nabulion... copilul ăsta o să degere pe-așa un frig! Privește spre noi... Nikos! strigă ea, aplecîndu-se, ca să poată fi auzită de băiatul din balcon. Să stai acolo, să nu pleci, că-ți rup picioarele!"

Un bărbos într-un costum bej, boțit, și cu o tichiuță de astrahan pe cap, discuta cu imamul și cu Yunes. Avea o față de vulpe și suferea de un tic nervos care-l făcea să-și smucească mereu capul. „Pesemne că se ceartă pentru *dhikr*, zise Ariagni. Bărbosul e șeicul comunității cartierului de sus. E vizitiu la pașă. Nu se are deloc bine cu Yunes." Dar diferendul fu repede soluționat și adversarii își strîngeau mîinile și se despărțeau cu cordialitate. Muzicienii își încercau instrumentele. Imamul veni în față, sub lămpi, desfăcu brațele și spuse: *„Al Fatiha*[1]". Apoi își cuprinse obrajii în palme și îngînă o rugăciune care se termina cu vorbele: *„La ilaha illa Allah"*, după care începu să recite un verset din *Coran*.

[1] Prima *sură* din *Coran*.

„Ce spune", am întrebat-o pe Ariagni. „Crezi că înțeleg ? Ici și colo cîte un cuvînt, dar nu sensul." După imam, începu să recite un altul, tot cu turban pe cap, apoi un altul, și la urmă vizitiul. Mă așteptam ca și Yunes... dar nu, acesta îl luă de mînă pe Saltam și-l duse în mijlocul careului. Băiatul avea o voce melodioasă care, se vede, plăcea, căci numele lui „Allah", repetat de asistență, se auzea tot mai des. Dar ce spunea ? „Nikos, vino să ne explici", îi strigă Ariagni. Băiatul traduse fără nici o greutate, pentru că orbul îi explicase sensul cu alt prilej.

O, tu, gazelă între gazelele Yemenului
Și făr-de plată rob pe veci îți sînt...

Apoi flautele începură deodată un vaiet strident și languros, ce se ridica pînă-n înaltul cerului. Îmi dusesem batista la nas ca să pot respira. Nikos își reluă locul în balcon. Jos, în careul luminat, oamenii făcuseră cerc în jurul imamului, cot la cot, îngrămădiți unii în alții. Pe balconul Allegrei becul se aprinse. „Hm !" făcu Ariagni. Dar se stinse imediat. Chiorul se strecură în cerc, trăgîndu-l după el și pe Saltam. Li se făcu loc ; fu luat în cerc și un polițai în uniformă neagră și fes roșu. Imamul își ridică brațele și își suflecă mînecile largi ale caftanului. Flautele tăcură imediat. Își puse palmele pîlnie la urechi, de parcă voia să audă mai bine. Bătu din palme, apoi se opri. Tumbelechiul, invizibil, îi răspunse repetînd bătăile. Bătu iar din palme și tumbelechiul îi răspunse iar. Bărbații se întorceau într-o parte, se aplecau puțin, apoi se întorceau în partea cealaltă, se aplecau din nou, asemeni unor coloane de marmură legănate de un ușor cutremur. Din douăzeci de guri ieși un oftat : „Allah." Imamul trecu pe rînd prin fața fiecărui bărbat, ațintindu-și ochii scînteietori în ai lui. „Allah." Bătu mai repede din palme. Tumbelechiul repetă : „Allah." Din nou unduirea trupului, mai profundă, mai repede, și totodată cercul întreg făcu un pas spre dreapta. „*Allahu hayy* [1]", strigă imamul și se în-

[1] Allah e viu (arabă).

vîrti, tremurînd din tot trupul. „*Ya hayy*[1]“ răspunseră ceilalți, făcînd un nou pas spre dreapta și unduindu-se. „Allah trăiește“, strigă din nou imamul, învîrtindu-se. „O, tu cel ce trăiești“, răspunse cercul de bărbați. Acum nu mai făceau pași, ci săreau. Cercul începu să se învîrtească. Trupurile se înclinau cînd înainte, cînd înapoi. Imamul se învîrti din nou în bătăile înnebunitoare ale tumbelechiului. Oamenii se învîrteau și strigau. Mișcarea unduitoare se transforma în vijelie, într-un spasm colectiv. „*Allahu hayy.*“

Apoi totul se opri brusc și flautele se tînguiră din nou. Cercul se desfăcu puțin, unii își aranjau turbanul, alții își suflau nasul. Ușa de la balconul Allegrei se deschise în întuneric, scîrțiind ușor. „S-a plictisit să tot aștepte, și biata de ea a deschis ușa. O ținea închisă să nu intre putoarea“, zise Ariagni. „Pe cine așteaptă ?“ am întrebat-o. „Pe luminăția ta.“ „Nici vorbă că pe mine, și pe mai cine altul ?“ „Pe luminăția ta, nu ți-am spus ? Încornoratul i-a scris că nu vine acasă. S-au făcut niște hoții la Alexandria și banca l-a trimis acolo pentru verificări.“ „Cînd ați discutat toate astea ?“ „De dimineață. De ce crezi că ți-am încălzit apă ?“ Nu-mi venea să cred cele ce-mi spunea. Desigur, își bătea joc de mine. „E adevărat, nu glumesc. Stai să-l vezi pe Yunes și apoi ia-ți valea ! Cînd mai găsești un asemenea prilej ?“

Jos, un negru tare bătrîn, într-o galabie de un alb imaculat și cu fes pe cap, se străduia să se prindă în cercul care se forma iarăși. Ceilalți îl împiedicau. „Parcă l-am mai văzut pe omul acesta“, i-am spus Ariagnei. „Este eunucul pașei. Sigur că l-ai văzut păzind poarta seraiului.“ „De ce nu-l lasă ?“ „O să vezi. Ai răbdare.“ Bătrînul cu tichia de astrahan apăru în mijlocul careului. Bătu din palme. Îi răspunseră toate instrumentele. „*La ilaha illa Allah*“, strigă acesta. Cercul se undui, se înclină și suspină : „*La ilaha illa Allah.*“ Un pas spre dreapta. Toba cea mare bătu ritmul. Cercul se învîrtea, bărbosul se învîrtea. Cineva urlă : „Allaaah !“

---

[1] O, tu, cel viu (arabă).

În apartamentul Allegrei se aprinse lumina, în bucătărie sau în baie. Pe neașteptate, negrul sări în mijlocul cercului. Întinse brațele, privind sălbatic spre cer. „Allah, Allah, Allah, la, la, la", strigă el cu voce pițigăiată de femeie, dar pătimașă. Se apleca înainte și înapoi, tremurînd ca o trestie bătută de vînturi năprasnice. Îl prinse bărbosul cu tichie. Cercul continua să se învîrtească cu o mișcare unduitoare, negrul se trînti pe jos, zbătîndu-se cu spume la gură. Ceilalți continuau să se învîrtească. Deodată mi s-a părut că o văd pe Allegra în fundul camerei, învîrtindu-se, cu brațele ridicate, dar pînă să mă dumiresc lumina se stinse. Voiam s-o întreb pe Ariagni dacă a văzut și ea, dar mi-era rușine. În orice caz, Nikos nu putea vedea de pe balcon. Nerușinata, se gîndise la toate.

Atunci a apărut și Yunes în mijlocul cercului. Făcu un semn și muzica pe care o adusese cu el tăcu. Se aplecă încet, îl ridică pe negru și-l propti între chior și polițai. Îl trase și pe Saltam și-l ținu lîngă el. Apoi își întinse brațele și bătu tare din palmele lui de uriaș. Îi răspunse tumbelechiul iuțind ritmul. Cercul se undui din nou. „O, Allah, Allah." Saltam cînta nemișcat. Yunes ridică brațele și începu să se rotească, scoțînd strigăte puternice. „Vai, nu mai pot să-l aud", zise Ariagni și se trase înăuntru. Negrul cel bătrîn avu o nouă criză și ieși din cerc. „Allah, la, la, la." Stătea acum în genunchi și-și lovea cu putere capul de pămînt. Bărbații ajunseseră acum la culmea exaltării, repetînd întruna și într-un ritm tot mai iute aceeași frază, întorcîndu-și cu furie capul cînd la dreapta, cînd la stînga, aplecîndu-și trupul pînă la pămînt și săltînd frenetic, cu o unduire vijelioasă. Vîrtejul ametitor sudase cercul, îl făcuse un singur trup scuturat de fiori și de un iute sughiț extatic. „Allah... Allah... Allah...".

Era realitate sau vis ceea ce vedeam ? Cît de departe de mine se aflau acum Kifissia, Grecia, Europa... Oare noaptea aceasta, în care sufletul omenesc îmi apăruse în toată goliciunea sa, mă va marca pentru totdeauna, sau aveam s-o dau uitării ca pe atîtea alte lucruri care nu se încadrau în cercul nepieritor al anilor copilăriei ?

Și duhoarea asta de putregai care mă excita ca o livadă de portocali în floare! Ușa balconului se închise discret în întuneric. Flautele începură iar cantilena lor languroasă. De pe terase, femeile îi îndemnau cu strigăte pe bărbați să reînceapă spectacolul. Să mă duc? Înțelesesem just intenția Ariagnei sau mă împingea într-o capcană? „Nu mai rumega atîta, o să-ți pară rău", îmi zise, în spatele meu. „O să chem băiatul înăuntru, ca să nu te vadă cînd o să traversezi strada. De vecini să nu-ți pese. Dealtfel, ai putea să te amesteci în mulțime și să te strecori înăuntru, fără ca să prindă careva de veste. Numai să iei chibrituri cu tine, nu-i lumină pe scări...".

M-am bălăcit în mormanele de piei lunecoase; altfel era cu neputință să traversezi strada. Duhoarea era înăbușitoare, aveai impresia că te strînge cineva de gît. Mulțimea forma o masă compactă, dar toți priveau spre careul luminat, unde cîțiva inși se străduiau să formeze din nou cercul. Primul lucru pe care-l voi face imediat ce voi intra, va fi să-mi scot pantofii, mi-am zis cînd am călcat peste grămada de piei din fața porții Allegrei. Am urcat repede scările, luminîndu-mi calea cu lanterna. Am apăsat discret pe sonerie. Întredeschise aproape imediat ușa, și-și scoase capul prin deschizătură. Făcea pe neștiutoarea, dar nu reușea să-și păstreze seriozitatea. „Ce dorește domnul?" Cu mîna dreaptă mă trase înăuntru și lăsă repede zăvorul. Avea pe ea numai o cămașă de pijama, nimic altceva. Am luat-o de mijloc. „Stai, stai, nu te grăbi așa de tare, spuse ea, desprinzîndu-se din îmbrățișare. Vino să te văd mai de-aproape!"

Mă puse să stau pe-o canapea. Părul, sînii albi ca laptele, pulpele bronzate, totul mi se părea neverosimil de frumos, încît am început să tremur. „Allah, Allah", se auzi din stradă, un glas răgușit. Allegra mă privea; bobițele aurii din pupilele ei verzi deveniseră și mai mari. În casă plutea un miros delicat de parfum franțuzesc. Luă de pe o etajeră un șervețel brodat și-și

șterse rujul de pe buze. O trecură fiorii. „Mi-e frig, o să mă bag sub plapumă, vino și tu", îmi zise.

Era un pat dublu, un pat „matrimonial", ca și acela pe care mi-l oferiseră, înainte de război, într-un hotel din Italia, și pe care eu îl refuzasem, pentru că nu-mi făcea trebuință. *Pajiști de fulgi, în bătăliile dragostei. „A las batallas de amor, campos de plumas."* Versurile acestea de Góngora mi se păreau pentru prima dată lipsite de prețiozitate.

— Te rog, dragule, nu te grăbi. Lasă-mă să mă bucur de apropierea ta, acum, că mă iubești. Mai tîrziu, las-că știu eu, vei spune ce-am eu comun cu lepădătura asta, cu ovreica asta.

— Allegra, ești tare frumoasă, i-am zis în franceză, pentru că greaca ei mă enerva.

Îmi apucă mîna, o sărută, și apoi îmi lipi podul palmei de piept, ca să-i număr coastele. Întrerupătorul — în chip de pară — era ascuns pe undeva. Apăsă pe el și în cameră se făcu întuneric. Pe tavanul de gips începură să se miște umbrele pe care lumina din stradă le proiecta prin jaluzelele ferestrei dinspre nord.

— Auzi cum îmi bate inima? Poți să stai cuminte zece minute? Spune-mi ceva, de pildă o poveste. Spune-mi ce știi despre mine. Știu, doamna Ariagni mi-a vorbit. Niciodată n-o să te căiești, dar niciodată, pentru c-ai venit. Bine, să fie și cinci minute. Iubește-mă puțin. Cîte femei te-au iubit? Multe?

De ce întreba? Cearșafurile răcoroase, carnația pietroasă, glasul dulce mă întorceau înapoi, spre o altă dragoste, care se întrerupsese brusc. Alunecam departe de ea. Nu era cinstit.

— Știi ce-aș vrea, îmi zise. O dragoste mută ca și a lui Yunes.

— Crezi că el...?

— Nu-i nici un secret. Și ea îl iubește, chiar dacă n-o spune. Ai văzut cum se îngrijește de femeia și de copilul lui?

De pe stradă și de pe terase se auziră țipete de groază. M-am repezit la fereastră. Un derviș, vizitiul și chiorul

își găureau obrajii cu ace lungi de pălărie care aveau la capăt ceva asemănător unui măr uscat. Nu se vedea curgînd sînge. Dar spectacolul era insuportabil cînd își dădeau capul pe spate și lăsau să se vadă numai bulbul alb al ochilor lor cataleptici. M-am întors în pat și Allegra a apăsat atunci pe întrerupător, făcînd lumină.

— Stai o clipă, zise ea, îmbrățișîndu-mă cu privirea-i de smarald. Stinse lumina. Vino acum, repede, acum te vreau.

M-am aplecat și-am întrebat-o ceva, vorbindu-i la ureche. A rîs. A alunecat sub brațul meu îndoit, mirosindu-mi cu nesaț subțioara.

Acum eram liber. Acum nu voiam altceva decît să duc pînă sus, în culme, piatra cea mare pe care o căram. Cîteva clipe mai tîrziu, o ploaie de semilune aurii cădeau pe spatele meu, sfîșiindu-mă de la creștet pînă-n tălpi, despicîndu-mă ca pe un sarcofag de lemn, cu fața în jos. „Vei vedea", îmi spusese Allegra. Ce-i drept, nu cunoscusem pînă atunci altă femeie care să dirijeze cu o mai perfectă măiestrie dialogul amoros și care, totodată, să se bucure de el sălbatic și cu aviditate. Adoptase ritmul înnebunitor al tobelor și răsuflarea ei era un gîfîit acordat cu geamătul unduitor al străzii. Jos, în stradă, Yunes urla „Allah, Allah, Allah", rotindu-se într-un vîrtej ametitor.

Cîndva, mai tîrziu, m-am deșteptat. Îmi așezase capul între gîtul și umărul ei, iar cu obrazul îmi apăsa fruntea. Picioarele ni se împleteau într-un arabesc afectuos și familiar. Se lumina de ziuă. Jos, în stradă, *dhikr*-ul continua.

— N-o să se mai oprească ?

— Ai obosit, dragule ?

— Ajunge pentru astă-seară. Ce zici ?

— Cum vrei tu. Ai auzit vîntul ?

— Deloc.

— A bătut vîntul de nord. A măturat toate mirosurile. Începe o nouă lună, dragule.

Vorbeam din nou grecește. Dar acum nu mă mai enerva. Despre care lună vorbea ? Luna de pe cer.... Cred că voia să spună cu totul altceva.

XI

„SE VA SPARGE ACUM BÎLCIUL", ZISE ARIAGni, cînd auzi vîntul bătînd. Dar după cîteva rafale, vremea se liniști. Și celălalt continua să schelălăie, să se învîrtească și să se zbată — „aaaah, ah". O făcuse de rușine. Cum o să dea mîine ochii cu vecinele, o să-i fie rușine de ele, de parcă ea ar fi fost de vină. În fiecare an și mai rău. Cum poți pune capăt unei asemenea belele? Rîsetul batjocoritor al lui Kalliopi. „Asta-i dragoste curată, mamă dragă, nu glumă!" Îi venea să se ridice și s-o apuce de păr. Din fericire s-au culcat. Și Dionysis... Tocmai în noaptea asta l-a găsit! După atîtea luni... Adevărat, a cîștigat la cărți, poate că asta i-a dat puteri. Dar nu, de vină e celălalt. Cu strigătele lui sfîșietoare, ah, ah, acum o cîrpă stoarsă și în jurul lui cei patru sau cinci derviși din grupul său leșinați, sub lămpile de acetilenă care-și dădeau și ele duhul șuierînd; el i-a băgat ideea în cap. Ca s-o facă să înțeleagă cine e el. Nenorocitul! Nu i-a făcut niciodată nici cea mai mică aluzie, dar ea știa. Și ce să-i reproșeze? N-avea nici un motiv să se plîngă. Ariagni, cea pură. Se temea de ea. Să nu deschidă într-o zi gura. Bărbați...

L-a lăsat să-și facă mendrele. Limba îi era acră, mirosea a cocleală. Atingerea mustăților sale cănite, pe gîtul ei, a înghețat-o. Minciuna, minciuna, nu putea trăi fără ea. Brutal. La fel și Stamatis. Mărul n-a căzut departe de pom. O inimă care s-a răcit nu se mai încălzește cu amenințări, cu îmbrățișări bruște și smucituri. Măcar de-ar fi făcut mai puțină gălăgie. Sînt fetele, băiatul. Străinul nu-i acasă, a rămas dincolo, peste drum. Allegra și Ariagni. Călătoreau. În paturi duble, deasupra celor care, jos, în stradă, își scoteau sufletul schelălăind. O noapte festivă pentru amîndouă. Totuși fructul oprit are alt gust. Să nu uite să-i închidă gura cînd vine clipa supremă. Durează cam mult. Cine știe cîte păhărele de uzo a dat pe gît. Acum a început să facă și figuri. Face și el ce-a învățat de la tîrfe. Ea e

însă stană de piatră. Butonul se află la căpătîi. Cît de brutal e ! Cărți de joc, femei și băutură. De-ar sfîrși odată ! Să-și facă mendrele, dar să sfîrșească. Și Allegra — în al șaptelea cer. Nu fac rău nimănui. Adică fac, dar încornoratul își merită soarta. Să-și fi luat și el de nevastă o femeie mai pe măsura lui, și nu — pentru că are bani — o fată învățată cu excursiile, cu seratele dansante, cu sărutatul la poartă, cu țigara și cu păhărelul de whisky, și după care băieții se țineau scai de cînd era la școală și mai tîrziu o invitau la plimbare cu bicicleta și cu mașina și totul se termina la cinema cu sărutări și îmbrățișări. Brutal, dar e oare cu putință ? Fie, să nu se simtă nedreptățit ; va dormi pe urmă. Ce curios că într-o asemenea clipă el vede artificii. O noapte răcoroasă de toamnă și numai copaci în jurul lor. Atunci i-a spus de focul de artificii. Era pe vremea cînd englezii au inaugurat *Sporting Club* și au chemat tot poporul să vină să mănînce, să bea și să petreacă gratuit în cinstea Armistițiului. Ariagni era însărcinată. Themistoclis, care făcea pe medicul, îi spusese că de data asta o să facă gemeni, adică o să facă mart, ca la jocul de table, dar ea nu l-a crezut. Iar Dionysis, plin de amabilități și de atenții față de ea, dar asta nu-l împiedica să-i facă ochi dulci afurisitei ăleia de Margarita. S-au urcat cu toții într-o trăsură, curată nebunie. În locul cel mai bun Ariagni, alături Meropi, și, vizavi, soțul ei, Leonidas, în brațe cu cumnată-sa. Se vedea de-atunci că era ibovnica lui. Pînă cînd a băgat cuțitul în ea și s-au liniștit. Și alături de ucigaș, Dionysis, care nu mai știa cum să-și strîngă genunchii. Și sus, pe capră, alături de birjar, Themistoclis, care-i dădea lui Mihalis hățurile să le țină. Stamatis și Kostis erau mici pe-atunci, și-i lăsase acasă sub supravegherea fetei pe care-o luase de suflet Meropi. Și englezii le-au spus : „Mîncați și beți cît puteți, dar cu voi n-o să luați nimic.“ Și era acolo toată populația cairotă. Toată lumea îmbrăcată de sărbătoare. Și steaguri aliate și fotografii de-ale lui Clemenceau, Venizelos, Charlie Chaplin. Și lui Ariagni nu-i părea rău decît de gazonul hipodromului care costa atîta bănet și acum lumea îl călca în picioare. Bărbații s-au repezit la sticlele cu bere, copiii și

femeile la ceai, pe care-l serveau soldații în niste căni emailate, cît o strachină de mari. Și, dăi cu zahăr, și, dăi cu lapte praf și cu biscuiți negri, care miroseau a ghimbir. Și cînd s-a înnoptat de-a binelea, au început focurile de artificii. Nu le văzuse niciodată de-aproape. Și Dionysis i-a strîns mîna, așa cum ședeau, culcați pe iarbă, și i-a spus că vede focuri de artificii... În clipa aceea merita o sărutare și i-a dat-o. Și răposata cu ucigașul ei se jucau de-a prinselea sub eucalipți. Și după aceea, englezii au spus că vor organiza un concurs pentru doamne și că vor da ca premiu o mașină de cusut Singer. Avea nevoie de mașina asta, Doamne cîtă nevoie avea de ea! Dar cînd s-au aliniat li s-au adus niște saci ca să intre în ei și să-i țină strîns în jurul mijlocului. Se numea „jocul de-a cangurii", și fusese născocit de australieni. S-a așezat pe jos ca să-și bage picioarele în sac. Era însărcinată în luna a patra. Și Margarita — care se afla lîngă ea — a întrebat-o ce zgomot se aude ca un clinchet. „Taci, proasto, c-o să te audă cineva." Agățase cănile de jartiere, cu un șiret. În vremea aceea, nu se găseau nici sticle sparte. Și răposata — Dumnezeu s-o ierte! — s-a pus pe-un rîs nervos, și-a rîs pînă n-a mai putut, de s-a scăpat pe ea. Din această cauză n-au putut să participe la concurs și-au pierdut mașina Singer. Și din toată sărbătoarea și risipa aceea n-a rămas decît cu cănile — copiii le folosiseră ca să-și bea ceaiul pînă nu de mult — și cu un cer brodat parcă cu luminițe colorate, dar care s-au stins repede.

E oare cu putință? Figuri ca figuri, dar de-ar fi mers mai încetișor, poate că se alegea cu ceva. Brutal, dar oare ar fi cu putință? Allegra să nu fie singura pentru care cerul se colorează în roșu și vrăbiile încep — cirip — să ciugulească busuiocul din ghivece — cirip — poate că băiatul a lăsat ceva firimituri — cirip — și pentru că orice ai spune trupul e trup — cirip — are viață, vrea și el o clipă de uitare în valul înspumat în muzică — cirip — să nu se mai gîndească la grijile gospodăriei, la grija pentru băieții ei — cirip — plecați în răz-boi. S-a terminat. Și nu i-a acoperit gura. Și

pentru ea nimic. Cirip. Un gust de aramă coclită. Fie și așa. Omul... ei... s-a îndulcit. Acum va dormi. Cirip. Numai să doarmă. Bine ar fi să-și întoarcă spatele și să doarmă. Cirip-cirip. Ca să se gîndească la celălalt care arde și ea nu poate, nu îi este îngăduit să-l ajute.

Nu l-a auzit pe Manos cînd a venit. Pesemne că s-a întors cu puțin înainte de s-a trezit băiatul, ca să meargă la școală. Dar la nouă a venit Fanis, cu o boccelușă în mînă, și i-a cerut să-l trezească. Părea grăbit. Au discutat în picioare.

— I-am imobilizat, îi spuse el.

Dar Manos mai plutea încă în brațele Allegrei, mai avea în urechi murmurul apelor învolburate.

— I-am imobilizat, îți spun. Plec imediat.

— Cînd ?

— Ce, cînd ?

— Cînd i-am imobilizat ?

— În zorii zilei. La minister s-a primit indicația Brigada II-a a acceptat. Stăm bine și la Brigada I. E sigur că puneau ceva la cale, și noi le-am luat-o înainte. Sînt foarte grăbit. Prietenii de la Institut o să mă strecoare într-un bombardier. Fiți cu ochii în patru.

— Ce să-ți spun ? După părerea mea, prea mare încredere avem în cei de la Institut. Dar, desigur, că și tu singur te-ai gîndit la asta. Și, amicul ?

— Nu pleacă. Și aici trebuie să rămînă cineva. Va veni să te întîlnească.

— Unde locuiește ? N-o să stau așa, așteptînd cu mîinile în sîn...

— A spus că va veni să te găsească cît mai repede. Adevărat, nici nu știu unde locuiește.

Discutară apoi despre lucruri pe care Ariagni nu le înțelegea. Îl auzi pe Manos întrebînd : „insurecție, adică revoluție ?“

— Nu, o manifestare de protest antifascistă.

— Armată.

— Firește. Ei strîng și-și pregătesc armele de-atîta vreme. Și noi ce vrei să facem ? Să întoarcem și partea cealaltă a obrazului ?

— Acum, ce s-a făcut, s-a făcut. Trebuie să intre în acțiune propaganda. Să vorbim deschis, să nu ascundem nimic. Numai în felul ăsta vom cîștiga de partea noastră pe cei ce șovăie.

— Pune mașinuța în funcțiune. De-aceea am trecut. Să-ți spun. Dar, fii atent, agenții Coloanei V vor căuta să ne bage în vreo belea, ca să ne calomnieze. Trebuie să se sublinieze că obiectivele noastre privesc numai războiul. Am extirpat carcinomul și am asigurat flancurile frontului aliat. Cerem coordonare cu lupta care se duce în Grecia. În rest, nu noi avem un cuvînt de spus. Poporul trebuie să hotărască.

După aceea s-au închis cîteva minute în odaie și Fanis a ieșit îmbrăcat în uniforma Forțelor aeriene, ca și Stamatis. A salutat și a plecat. Cît ai bate din palme, celălalt se și spălase, se bărbierise și se îmbrăcase. Ariagni îi pregăti o cafea și un ou moale. Nici un cuvînt despre cele petrecute în ajun. Ușa de la balconul Allegrei rămăsese închisă. Era și de așteptat. Manos se tot învîrtea prin casă. La un moment dat, se opri și întrebă :

— Ce lună e ?

Ariagni își aminti că înainte să plece fetele îi ceruseră ață roșie pentru mărțișor. Îi spuse, și el se duse în cameră. Începu să scrie. Dar mereu ieșea și întreba :

— Nu m-a căutat nimeni ?

Știa că nu l-a căutat nimeni, pentru că, oricum, ar fi auzit ușa. Aproape de prînz Saltam bătu la poartă. Manos se repezi să deschidă, dar cînd îl văzu, mai-mai să-i vină rău.

— Nu mai am răbdare. Plec să dau o raită, poate aflu ceva. Dacă mă caută cineva, să mă aștepte neapărat. În cel mult jumătate de ceas voi fi înapoi.

Saltam părea obosit după sărbătoarea de ieri. Îi era foame. Ariagni îi aduse pîine și puțină mîncare de năut, care rămăsese de sîmbătă.

— *Om-Mehali,* vrei să auzi povestea frumoasei Asmahan ?

— Crezi că de asta-mi arde mie acum ? Dar spune-o, să vedem ce-ai mai învățat...

Băiatul se așează pe jos, cu picioarele încrucișate, și începu :

— Sîngerosul Abbas s-a dus odată la bîlciul din Tanta. Asta s-a întîmplat înainte să-i moară bunicul și el să devină valiul Egiptului. Acolo a cunoscut-o pe frumoasa Asmahan. Era dansatoare la Cairo, dar albă ca un crin, pentru că din partea maică-si era grecoaică. A plăcut-o și a luat-o imediat în haremul său. Ea nu-l iubea deloc, dimpotrivă, tare se mai temea de el. Ca să mai răsufle puțin, ea se înțelesese cu șeful eunucilor și din cînd în cînd o ștergea din harem. Într-o vară, Mehmet-Ali îl chemă pe nepotul său la Alexandria. Frumoasa Asmahan se plictisea ; și-a invitat vechile ei prietene la o petrecere. „Mai bine să vii tu la petrecerea noastră, i-au spus ele. Așteptăm cîțiva tineri bey și cîțiva europeni bogați, și-o să petrecem de minune.“ Asmahan s-a dus la petrecere și, spre nenorocirea ei, se afla acolo și Amin-Bey. Cu el își scotea pîrleala, cînd o ștergea din harem. Amin era caimacam, adică sfetnicul pașei, un curtean ambițios și lingușitor, altminteri bărbat frumos. „N-am de ce mă teme“, își zise Asmahan. „Dacă mă spune pașei, își pierde și el capul.“ Și începu să danseze și strălucl prin grație și frumusețe. Și cînd prietenele începură să se retragă în iatacurile lor cu cîte un tînăr bey, ea trase de mînă un tînăr european, vezi, sîngele apă nu se face. Petrecerea luă sfîrșit și cu toții se învoiră să se întîlnească din nou joia viitoare și, bineînțeles, să vină și mărgăritarul serii, frumoasa Asmahan. Dar Amin a alergat într-un suflet la pașă și i-a povestit totul de-a fir-a-păr. „Prea bine, zise acesta, du-te iar și nu spune nimănui nimic.“ Jumătate de ceas înainte de începerea petrecerii, Abbas apare pe neașteptate în fața frumoasei Asmahan. Ea se gătea și, cînd l-a văzut, i-au picat din mînă giuvaerurile. Îl credea la Alexandria. „De ce te-ai oprit, îi zice el. Poruncește să-ți aducă lada cu rochii, astă seară te vreau îmbrăcată în roșu.“ Nenorocita se îmbrăcă în rochia cea roșie. Pașa porunci mai-marelui peste eunuci să culeagă toți trandafiri din grădină, apoi scoase iataganul și luă capul frumoasei Asmahan. Trupul fu așezat în ladă și acoperit

cu trandafiri, și apoi fu trimis acolo unde se ținea petrecerea. Era darul pașei !

„Asta mai lipsea, încornoratul să scoată și iataganul, își zise Ariagni, dar nu dădu a înțelege că a pătruns sensul povestirii sale. Firește, Amin-Bey era Stamatis.

— Dacă ai terminat de mîncat, poți să-ți iei valea, Saltam. Dintr-o clipă într-alta, se poate trezi bărbatumeu și știi foarte bine că nu-i plac vizitele.

Băiatul se prefăcu că se scoală, dar se așeză din nou. Auzise pași pe scări. Era cel pe care-l așteptau, Urîciosu. Ariagni îl duse de-a dreptul în camera băieților, și închise ușa după el. Îl găsi pe Saltam adulmecînd aerul, asemeni unui copoi.

— Cine e ăsta ? întrebă el.

— Vezi-ți de treabă ! Un prieten de-al băieților...

— Nu-i acela cu paltonul ?

— Greșești. Nu ți-am spus s-o iei din loc ?

— Ce prieten al băieților, pe mine nu mă duci ! Ăsta locuiește cu bogătașii...

— Ți-ai dat seama după miros ?

— Ne-a spus Nabulion. Locuiește vizavi de Înaltul Comisariat. Acolo unde se duce și Mister Robbie.

— Cară-te de-aici, palavragiule ! Vizavi de Înaltul Comisariat nu stau greci.

Băiatul se sculă și se duse la ușă, arătînd cu degetul crucea de pe ea.

— Acolo unde stă, există semnul ăsta, spuse el.

— Nu cumva vrei să ne spui că poartă și fustanele. Haide, cară-te !

Îi deschise ușa să plece și după aceea pregăti cafea pentru cel ce aștepta în cameră. Îl găsi citind ceea ce scrisese mai înainte Manos. Își aruncase paltonul pe pat și stătea pufăind la fereastră, ca să aibă lumină.

Ariagni puse ceașca cu cafea pe noptieră.

— Sper să nu se fi rătăcit, zise el.

— O să vină îndată. Nu pare să fie dintre aceia care se rătăcesc.

— Hi, hi, cînd ai scrîntit-o o dată...

Ariagni nu cadadixi să asculte mai mult. Dealtfel, avea și atîta treabă pe cap. Apoi, cînd veni și Manos, îi

auzi discutînd și certîndu-se, încît îl treziră și pe Dionysis. Acesta întrebă ce se petrece, și ea se duse să le spună să vorbească mai încet, și atunci îl auzi pe Urîciosu zicînd ca scos din minți :

— Ce Fanis, ia mai slăbește-mă cu Fanis ! Vorbăria asta nu-i demnă...

O singură persoană mai lipsește acum, își zise Ariagni. Dar Stamatis nu apăru în ziua aceea.

Zegarda (Liban) 3 martie 1943

Sănătate, măicuță dragă !

Tare aș fi vrut să fii și tu aici ca să ți se bucure sufletul de comportarea exemplară a unității noastre. Nu dați crezare zvonurilor lansate de agenții Coloanei V. Disciplina este exemplară. Toate serviciile funcționează și instrucția se face ca și înainte, ba chiar mai bine. Ofițerii cinstiți nu și-au predat armele. Soldații îi adoră. Pe ceilalți i-am trimis sub escortă, la Tripoli, și i-am închis cu colegii lor din artilerie, care au declarat că demisionează. A scăpat pămîntul de șerpii trădării. Stați fermi pe poziție, așa cum stăm și noi aici ! Nu vor îndrăzni să ne atace. Un exemplu concret : comandantul englez al carelor armate a refuzat să facă acest lucru. Entuziasmul stîrnit e de nedescris. Englezii recunosc că obiectivele noastre sînt pur patriotice. Dar, trebuie ca și politicienii lor să accepte aceasta.

Aceeași zi, seara

Omul care trebuia să-mi ia scrisoarea a trecut și mi-a spus că pleacă mîine dimineață, așa că pînă atunci mai am timp să-ți scriu mai mult și în tihnă. Dar nu știu de unde și cum să încep acum, cînd nu mă mai zorește nimeni.

Sîntem cantonați într-o livadă de măslini, sus, pe munte. Acest lucru a jucat un rol ; mulți spun că le amintește de Grecia. Ne aflăm la înălțime și frigul este usturător. Cu două zile înainte de manifestarea antifascistă, cortul nostru s-a prăbușit din cauza zăpezii. Mănușile și căciula de lînă pe care mi le-ai împletit îmi țin strașnic de cald. Oamenii de pe meleagurile astea

sînt arabi, dar albi la față, ca și europenii, și cu obrajii roșii. Săraci însă. Poartă aceleași zdrențe și suferă de foame ca și la noi. Copiii mai ales îți sfîșie inima. Se strîngeau în timpul mesei și așteptau privind de departe. Dar, desigur, știi, ți-am mai scris, mi se pare, despre asta, că regulamentul (prietenii tăi, englezii) ne interzice să dăm ceva „populațiilor indigene". Astfel, tot ce prisosește sîntem obligați să aruncăm într-o groapă pe care o săpăm. Ce să-ți mai spun, măicuță? Aici am înțeles ce înseamnă să fii grec, adică un om din popor. Soldații se prefac că înghit cîteva linguri și apoi se duc mai departe, și dau gamelele la copii. Cum să nu ne iubească? Un șef de-al lor, creștin, un bătrîn verde ca stejarul, a cerut să se întîlnească cu noi. Ne-a spus că e rudă cu familia Baltatzis care s-a distins în timpul revoluției grecești din 1821. Poate că e numai o închipuire de-a sa. Ne-a propus să luptăm ca partizani, pentru că el ne va ascunde în locuri unde nu vom fi găsiți niciodată. I-am explicat că greșește, căci scopul nostru este să curățăm armata de elemente reacționare, tocmai ca să luptăm mai bine. A înțeles imediat și ne-a spus să fim liniștiți. Oamenii lui — vreo două sute de pușți ascunse — vor avea grijă și ne vor da de veste îndată ce vor vedea vreo mișcare suspectă.

Dar m-am lăsat dus de Baltatzis și creionul meu a apucat-o pe altă cale. Și, cum îți spuneam, alaltăieri am făcut instrucție toată ziulica. Și cînd ne-am întors și ne-am dus să vedem hotărîrea comisiei de arbitraj, ne-am dat seamă că se petrecuse ceva. Toți ofițerii fasciști se aflau într-un cort, erau tratați politicos, dar li se luaseră armele. Ai noștri circulau cu automatul în mînă și cu degetul pe trăgaci. Atunci am aflat ce s-a petrecut la Brigada II, și imediat am aderat și noi, fără nici un fel de comentarii. Am ales comitete, și așa mai departe. Trebuie că ai aflat și tu din ziare.

A doua zi de dimineață parcă am mirosit că se va petrece ceva. Mamă dragă, îți scriu toate astea nu așa, de florile mărului, ci ca să le citiți cu toții, în familie, și să cunoașteți și voi ce se întîmplă în lumea asta mare. M-ai înțeles, nu-i așa? Așadar, sosesc niște ofițeri en-

glezi de la Statul Major și cer să facă inspecție. I-am lăsat cu gura căscată. Disciplină, ținută, echipament, totul perfect. Au plecat plouați, și după mutrele lor ne-am dat seama că nu știu cum să se poarte. Se așteptau la cu totul altceva. După-amiază și-a arătat chipul și mișcarea scizionistă. Cîțiva compatrioți din Egipt au venit la mine ca să stăm de vorbă. „Ce nevoie e să ne amestecăm și noi în treburile politice? îmi spun ei. Cei care au venit din Grecia au de soluționat divergențe vechi. Noi n-am venit aici pentru asta. Am fost mobilizați și nici nu puteam face altfel. Singurul lucru pe care-l dorim este să terminăm cu un ceas mai devreme și să ne întoarcem la căminele și la treburile noastre. Ce ne pasă nouă dacă mîine Grecia va fi guvernată de Metaxas sau de Venizelos? Noi vom rămîne tot cu Faruk [1]". „În primul rînd, le-am spus eu, printre noi, grecii din Egipt, există voluntari. Și aceștia și-au părăsit căminele și traiul bun pentru un ideal măreț, pentru libertate." „Foarte just", răspund ei. „Și majoritatea celor veniți din Grecia, le-am ripostat, au plecat din patrie urmărind același scop. Să continue lupta pentru eliberarea ei." Aici părerile s-au împărțit. Unii spuneau: „Da, nu zic că nu, dar să vezi..." Și alții ți-o spuneau răspicat: „Ce, nu ți-ai dat încă seama? Aștia au venit pentru că au auzit că englezii distribuie lire sterline." „E cineva printre voi care a văzut lirele astea?" i-am întrebat eu. „Nu", mi-au răspuns ei. „Dar i-ați văzut pe cei din Grecia cum au luptat la El'Alamein, nu-i așa?" Prietenii au tăcut chitic. „La urma urmelor, ce propuneți?" i-am întrebat. Și-atunci s-a văzut că planul nu fusese scos din căpățîna lor seacă, pentru că era nevoie de un cap cu ceva în el, ca să-l născocească. „Propunem, au spus ei, să facem raport că noi, grecii din Egipt, vrem să constituim o unitate separată." Înțelegi, măicuță, planul lor diavolesc? Voiau, cu alte cuvinte, să destrame armata noastră. Nu trebuie să fii tare deștept ca să înțelegi acest lucru. Majoritatea specialiștilor: comunicații radio și telegrafie, interpreți, furieri, mecanici, artileriști, conducători auto și de tancuri sînt tineri care au absolvit

[1] Faruk I (1920—1965), rege al Egiptului (1936—1952).

școlile noastre din Cairo, Alexandria și Mansura. Cu alte cuvinte, o descompunere totală. Tare aș fi vrut să-l am în față pe ticălosul ăla care a născocit planul, că să-i sucesc gîtul. Un ceas întreg le-am tot explicat și i-am tot dăscălit. Pînă la urmă, s-au convins și ei, și-au plecat, dar eu n-am stat cu mîinile în sîn, ci am informat conducerea și am scos, la repezeală, niște directive, le-am difuzat în Brigada noastră, le-am trimis prin ștafetă la Brigada II și la G.K.E.S.S.[1] *și e posibil să fi ajuns și la voi.*

După asta ne-am dus cu toții la culcare. Adică, vine vorba că am dormit, dar de fapt a trebuit să punem la toate posturile santinele duble. Dimineața, englezii au trimis un curier care a cerut nominal pe cîțiva ostași, greci din Egipt, din unitatea mea. Am fost băgați într-un jeep și am fost duși sus, la Ehden, un adevărat paradis. Acolo să vezi arbori, Kira Ariagni din Naxos, să-ți pierzi capul și nu altceva: pini, duzi, smochini și vii, cît vezi cu ochii. Comandantul englez se afla într-un conac turcesc ascuns într-o livadă de nuci. Am așteptat. Fiecare se prezenta în fața anchetatorului și apoi ieșea și pleca prin altă parte, ca să nu ne întîlnim și să ne înțelegem între noi. Pe mine mă tot lăsau la urmă, și lucrul acesta a început să mă pună pe gînduri. În sfîrșit, mi-a venit și mie rîndul. O odăiță plină cu covoare, foc în cămin, pe birou țigări și whisky, iar maiorul, un lungan gălbejit, înfășurat în manta, tremura de frig de-i clănțăneau dinții. Vorbea grecește mai bine decît noi.

— Numele mamei, îmi spune el și mă privește.

— Ariadni, îi spun eu.

— Ariagni, mă corectează el.

— Adică, îi spun...

— Luați loc, îmi zice el. Nu doriți să beți ceva împreună cu mine? Mie mi-e frig.

Mihalis, zic eu în sinea mea, deschide-ți bine ochii. O să-ți pună ștampila și o să te duci dracului pe degeaba, ca moș-Masuras. M-a privit iarăși drept în ochi.

---

[1] *Ghenikon Kentron Ekpedefseos Stratiotikon Sholon*, Centrul general de instrucție al Școlilor militare.

— *Luați loc, vă rog. Ce face Nabulion?*

Și-atunci, zău, măicuță, am simțit cum mi se-nvîrte capul. Are haz să fie adevărat, am zis în sinea mea. Nu ți-am vorbit niciodată despre asta, pentru că te știam o femeie sfîntă. Dar în clipa aceea, mi-au trecut prin cap lucrurile cele mai năstrușnice. Aventuri din Mizerabilii, *din* Misterele Parisului, *sau din* Două orfeline, *cărțile astea pe care le citeam pe-ascuns cînd eram mic, și mă gîndeam că asemenea întîmplări nu se pot petrece la noi, ci numai în Franța. Și, ca să n-o mai lungesc mult, mi-a trecut prin cap bănuiala că poate Nabulion era frățiorul meu, că ei cunoșteau acest lucru și că voiau să mă șantajeze acum. Dar chiar maiorul a pus capăt zbuciumului meu.*

— *Doctor Richards, vecinul vostru, este prietenul meu, zise el.*

Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă. M-am așezat. Primul pahar cu whisky l-am dat pe gît fără apă.

— *Știu, mi-a spus el, că dumneavoastră ați torpilat mișcarea pentru crearea unei unități separate a grecilor originari din Egipt. Strălucită inițiativă, vă felicit.*

Fiul tău, Mihalis, tăcea chitic.

— *Maturitate politică sau spontaneitate patriotică, continuă el de parcă și-ar fi pus singur întrebări. Notați că prima reacție a celor care au sprijinit propunerea e mai apropiată de psihologia grecului din Egipt. Sînt necesare rădăcini adînci ca să aibă cineva reacția dumneavoastră. Mă întreb cum se explică acest lucru, de vreme ce n-ați fost niciodată în Grecia. Poate că mama dumneavoastră?*

Fiul tău, Mihalis, tăcea chitic. Dar în sinea mea eram mîndru de tine, fără să cobor deloc flacăra vigilenței. E de la sine înțeles.

— *Nu sînteți deloc vorbăreț, sergent Saridis. Vă înțeleg. În orice caz, vă vorbesc ca un adevărat prieten al Greciei, antice și moderne. M-a întristat profund moartea lui Palamas...*

Nu știam nimic despre moartea lui Palamas. Absorbită de grijile și munca de organizare a manifestării de protest, propaganda noastră pierduse din vedere acest

eveniment. Iar el îl introducea în conversație. Ne dădea o lecție. Bagă de seamă, Mihalis, acum vine și șopîrla.

— Insurecția voastră armată atestă în general o clarviziune politică și o experiență organizatorică admirabilă.

— Acțiunea noastră de protest, nu insurecția, domnule maior.

— Armata n-are dreptul să exprime păreri, sergent Saridis!

— Care armată? Banda de pretorieni pe care voiau s-o facă cu noi, ca să slujească interesele de partid ale lui x sau y? Dumneavoastră ați admite în armata dumneavoastră ca ofițerii să demisioneze în ajunul bătăliei și apoi să fie readuși cu același grad?

Coborî capul. După cîteva clipe mă privi iar drept în ochi.

— Vă voi mărturisi ce mi-a spus astăzi șeful Statului Major al generalului locotenent Holmes: „Ostași minunați, dar mulți dintre ofițerii lor sînt niște incapabili".

— Pot să folosesc și eu această afirmație, domnule maior?

S-a tulburat. Încercase să scoată ceva de la mine și, în schimb, aflam eu de la el.

— Firește că puteți, de vreme ce v-am spus-o eu. Să nu vă reținem mai mult.

Ochii îi luceau de-atîta băutură. Chemă un caporal și-i ordonă să fiu dus înapoi la unitatea mea, cu jeep-ul. Îmi dădu mîna. Ardea. Cred că era bolnav de friguri. De-aceea dîrdîia.

— Spuneți prietenilor voștri că totul depinde de rezistența lor sufletească. Dacă păstrează disciplina pînă la sfîrșitul crizei, atunci există unele speranțe să evităm sancțiunile.

Dădea sfaturi? Amenința? Mihalis tăcea chitic.

Și-acum, măicuță, te sărut. Mai avem și treabă de făcut.

Fiul tău cel mare

XII

SALONUL ORIENTAL ŞI BARUL HOTELULUI Shepherd's, frecventate în mod obişnuit de corespondenţii agenţiilor aliate, de prostituate pseudo-intelectuale şi de homosexuali rafinaţi, vuiau de-atîtea zvonuri. Robbie se afla în pragul unei crize nervoase. La ambasadă era primit cu vădită răceală ; se prefăceau că n-au auzit întrebările sale, sau răspundeau cît se poate de vag. Gwen trebui să plece brusc la Alexandria. Iar Peter trebui să zboare din Liban la Londra, ca să-i însoţească, la întoarcere, îşi închipuia el, pe regele George şi pe Tsouderos, a căror prezenţă în Orientul Mijlociu era impusă de evenimente. Demisia lui Kanellopoulos nu surprinse pe nimeni [1] ; era aşteptată după dezaprobarea lui publică de la Hedera. Dar soluţionarea crizei întîrzia. S-ar fi putut spune că cineva o tărăgăna în mod intenţionat, pentru ca situaţia să se agraveze şi mai mult. Desigur, ştirile sosite de la Brigăzi erau excelente. Toţi recunoşteau că domnea o disciplină exemplară, „deşi, adăugau unii, aceasta era prea conştientă". De pildă : răsculaţii formaseră tribunale populare şi ameninţau să execute, în prezenţa reprezentantului englez, pe toţi scizioniştii pe care i-ar fi descoperit în tabără. Marina, Aviaţia şi Flota comercială sprijiniseră prin moţiuni şi telegrame acţiunea de protest. Activitatea lor de război se continua ca şi înainte, şi cu aceiaşi ofiţeri. Unii interpretau acest lucru ca o slăbiciune a răsculaţilor, alţii ca o dovadă a maturităţii politice a mişcării antifasciste.

Într-o seară, la barul hotelului Shepherd's, Robbie acceptă *peppermint* [2]-ul pe care i-l oferi Mike Nicholson un maior american. Era un vlăjgan bine legat, cu bujori în obraji, dar cu ocupaţii cam misterioase. La al patrulea sau al cincilea pahar de whisky devenea expansiv şi vorbăreţ la culme. Îi povesti de două ori că tocmai la masa aceea cucerise pe cea mai frumoasă femeie din Europa

[1] 6 martie 1943.
[2] Băutură mentolată (engl.).

centrală. Dar ce femeie ! Un vampir, un demon. Ar fi sfîrșit cu siguranță tuberculos, dacă nu s-ar fi băgat pe fir un coleg, căruia i-a pasat-o. Nu ; și aici e partea comică. I-a trimis-o recomandat la Ierusalim, împreună cu bărbatul ei. „Și pe urmă", întrebă Robbie. „Nimic, prietene. După puțin a obosit și el și a pasat-o altuia. " Dar cînd cele cinci pahare deveneau zece, Mike devenea sentimental, se lovea cu capul de masă și se blestema că din prostie o dăruise pe femeia vieții lui unui evreu din Brooklin.

Nicholson îi mai spuse că evenimentele petrecute în cadrul Brigăzilor nu erau lipsite de legătură cu trecerea lui Rigaud prin Cairo. Potrivit chiar unui zvon, planurile fuseseră elaborate într-un anume Institut, fără să se ia aproape nici o măsură de precauție. În discuția lor intervenise atunci și Berton, care, mîngîindu-și mașinal pletele albe ca neaua, părea întotdeauna absorbit de altceva, dar urechea sa nu lăsa să-i scape nimic.

— Foarte inexact, domnilor, dacă-mi permiteți să vă întrerup. Știu din sursă sigură că Rigaud a refuzat să se întîlnească cu delegația greacă. Dealtfel, e cu totul incapabil să elaboreze un plan, pentru că e nebun.

Îl lăsară să vorbească cu acea elocință franțuzească care era un amestec de noblețe și baloane de săpun. Cînd vorbea se înroșea, apoi brusc devenea palid și la urmă iar se înroșea. Mike îi aruncă lui Robbie o privire care însemna : „Lasă-l să vorbească. E nebun de-a binelea."

A doua zi, Robbie auzi o altă variantă, de la secretarul Ambasadei grecești care se îngrijora de soarta lui Ezra Pound.

— Doctor Richards ! îl strigase el cînd îl văzuse mergînd grăbit sub razele fierbinți ale soarelui de amiază. Iertați-mă că vă opresc din drum... Dar socot că e de datoria mea... Solidaritatea aliată. Înțelegeți. Vin de la soții Mertakis. Au aflat că Rigaud i-a sfătuit pe răsculați să nu organizeze nici un fel de acțiune. Cred că înțelegeți. Cînd spunem Rigaud, e ca și cum am spune Stalin. Așadar, am avut dreptate cînd am caracterizat acțiunea drept trotkistă. Vă puteți imagina sentimentul meu de ușurare. Ar fi fost groaznic ca noi, care la urma urmelor nu sîntem decît o țară balcanică mică, și blocul acesta imens slav... Cred că mă înțelegeți...

Robbie se hotărî să-i ceară lui Simonidis o întîlnire. Nu voia să treacă pe la soții Mertakis. Numai gîndul că urma să dea ochii cu Dora îl scotea din fire. Dar asta era altă poveste. Îi trimise lui Manos, prin Nabulion, cîteva cuvinte, fixîndu-i o întîlnire chiar în aceeași după-amiază, acasă la el. Plicul se întoarse nedesfăcut, purtînd cîteva cuvinte scrise oblic și fără iscălitură : *Uitați-mă pentru moment*. Seara îl întrebă pe Stamatis ce mai face musafirul lor.

— Se ține după muieri, fățarnicul, asta face, mincinosul. Dar lasă, de-acum încolo știu eu cu cine am de-a face. Numai vorbe mari despre morală și bun-simț și, cînd nu-i vede nimeni, sucesc capul femeilor măritate. Dar n-o să ajungă departe... Aștept să se lămurească puțin situația, și-atunci o să ne socotim noi. O să-i vin eu de hac, ticălosului ! O să-l denunț !

Robbie nu îndrăzni să-i recomande calm și sînge rece, pentru că l-ar fi atițat și mai mult. Dar Stamatis izbucni, aruncînd invective, chiar și împotriva fratelui său, Mihalis.

— Toți sînt la fel ! Și el a făcut-o tot timpul pe sfînta mironosiță, dar acum a descoperit că contrabanda cu narcotice e mai rentabilă decît revoluția.

— Narcotice ? Cine, Mihalis ?

— Dar ce crezi că fac Baltatzii ăia cu pachețelele lor pe care le trimit încoace și încolo ? Nu-i cunoști ? O bandă de sirieni. Îi întîlnești peste tot, în Liban, în Turcia, în Egipt, îmbrăcați în civil sau în uniformă. M-am pomenit cu unul din ei și acasă la mine. „Ce cauți aici, mă ?“, l-am întrebat. „Nimic, am adus o scrisoare pentru mama ta.“ M-am prefăcut că am înghițit hapul.

Robbie pregăti o a doua scrisoare, și o avea chiar în buzunar cînd o întîlni pe Ariagni, în fața moscheei. O opri fără să se gîndească prea mult. Arboră un aer vesel și scoase din buzunar chiar și lănțișorul cu medalionul Madonei, pe care-l tot învîrtea pe deget. Îi spuse totul, dintr-o suflare : „Domnul Simonidis să fie atent, să părăsească imediat casa“. Ariagni asculta calmă și cu o expresie de scîrbă în ochii ei negri și compătimitori. „Vă mulțumesc, domnule“, îi spuse ea. „Stamatis nu merită altceva decît o bătaie bună. Dar ce să vă fac ?“ Apoi îi

zîmbi : „Vă mulțumesc din nou. Mi-am dat acum seama că sînteți un om bun". Devenise însă palidă. Arabii din cartier îi urmăreau, prefăcîndu-se că vorbesc fără să ia aminte la dînșii. Poate că n-ar fi trebuit s-o compromită.

Era clar că numai un motiv foarte serios îl determinase pe colonelul Davies de la *Intelligence Service* să urce cele trei etaje. Era invalid din primul război mondial. Gazul cu miros de muștar îi arsese plămînii în Flandra, și de atunci nu trăia decît cu lapte, și acesta îndoit cu apă.

— Sînteți foarte bine instalat aici... Cam așa îmi închipuiam și eu locuința dumneavoastră, zise el plimbîndu-și privirea de vultur peste mobilă.

Pielea îi era galbenă de tot, și dantura falsă îi dădea un zîmbet fățarnic, de puritan. La ambasadă îl porecliseră „Zîmbiți". O inscripție în litere gotice, ce atîrna în spatele biroului său, recomanda : *„Keep smiling"* [1]. Cînd vreun vizitator își ieșea din fire — și în acel birou ți se dădea întotdeauna prilejul să-ți ieși din fire — Davies indica cu vîrful stiloului inscripția din spatele lui.

— Adevărul e că aș dori să-mi spuneți ce știți despre Dora Mertakis. Ursa Mare refuză să vă invite la ambasadă. Cineva l-a informat că Lady Gwendolen a cunoscut-o pe această femeie prin dumneavoastră.

— I-o fi spus chiar ea. Nu înțeleg de unde atîta mister. O cunoașteți pe Dora Mertakis foarte bine. Nu eu sînt acela care citește rapoartele amantului ei.

— Dar credeți că e capabilă...

— Capabilă să provoace ea însăși percheziția pe care ați făcut-o în locuința ei ? O socot chiar foarte capabilă. Cine știa că generalul purta asupra lui fotocopia scrisorii în problema monarhiei ? Mertakis, soțul, a provocat această scrisoare, scriindu-i lui Sir Michael Palairet [2], chipurile din partea oamenilor politici din Atena. Originalul nu l-ați găsit. Dar cine v-a sugerat să căutați în buzunarele generalului ?

---

[1] Zîmbiți mereu (engl.).

[2] Michael Palairet, ambasadorul britanic la Atena, în timpul războiului. A însoțit guvernul Tsouderos în Creta, apoi la Cairo.

— De ce Dora Mertakis ar fi făcut asta ?

— Ca să se descotorosească de el.

— Pentru că era gelos ? Sau ea era geloasă pe el ? Știți că l-am adus aici la insistențele ei ?

— Știu.

— Și de ce nu ne cere acum să-l trimitem înapoi ?

— Trebuie să fie și el de acord cu asta.

— El însuși ne-a cerut să-l trimitem înapoi, chiar din prima săptămînă de la sosire. I-a exprimat aceeași dorință și lui Lady Gwendolen.

— Întocmai. Doi iepuri dintr-o singură împușcătură. Nu-l lasă nici să se întoarcă în Grecia, nici să intre în guvern...

— Și a reușit.

— Criza guvernamentală continuă.

— Generalul însă a zburat. Eu însumi l-am condus la aeroport.

Tăcere.

— Grecia sau Moscova ?

— Teheran. Adică prima escală.

— Și Mertakis, destinatarul scrisorii ?

— Nici o problemă. Ți-l imaginezi pe Sir Palairet semnînd ceva înainte de a examina toate aspectele problemei ? Totul a fost o născocire de a mea, în vederea acoperirii scandalului.

— Nu înțeleg.

— Atunci e preferabil să ne oprim aici.

Intră Soliman, spunînd că laptele s-a tăiat, și întrebînd ce dorește să bea domnul : suc de portocale sau ceai ? Îl trimiseră să cumpere lapte. Veni din nou și spuse că gheața e în frigider. „Ieși afară", îi zise Robbie furios. Dar Davies îi arătă în spate o inscripție imaginară, dezvelindu-și dantura falsă, albăstruie.

— Nu pot să mă împac cu gîndul acesta, se justifică Robbie. Care va să zică, o femeie a manevrat sforile politicii noastre imperiale ? Soluția Mertakis îi va satisface pe oportuniști și pe cîțiva venizeliști călduți. Dar prăpastia...

— *Foreign Office*-ul vede altfel lucrurile. Dar nu vrea să se amestece. Așteaptă ca propunerea să vină din partea răsculaților.

— In această privință să fiți sigur : nu va veni niciodată.

— Cît timp pot rezista în această situație de incertitudine ?

— Nu știu. Dumneavoastră folosiți informatori, nu eu.

— E evident că răsculații evită problema politică.

— Pentru asta ați venit ?

— Am venit pentru Dora Mertakis.

— Și pentru general. Știți că sprijin candidatura lui.

— Cunoaștem. Dar n-am venit pentru asta. Deși Ursa Mare ar fi dorit... V-am spus că a cerut dosarul cu rapoartele dumneavoastră ? Între noi fie zis, doctor Richards, nu era cuminte din partea dumneavostră să scrieți despre haimanaua aceea...

Șantaj. Robbie se aștepta de luni de zile la asta. Cît de bine îi cunoștea, cît de mult îl dezgustau !...

— În privința generalului, cred că se mai poate face ceva. Dacă aș scrie lui Casey, ministrul pentru problemele Orientului Mijlociu, dacă aș trimite o corespondență specială la *Reynolds News ?*

— Dacă doriți să izbucnească scandalul pe care l-am înăbușit cu-atîta greutate... Percheziția de la locuința lui Mertakis a fost un camuflaj. Cea adevărată s-a făcut la garsoniera ei. Generalul nu era singur.

— Normal.

— Am cuvîntul dumneavoastră ?

— ...

— Lady Gwendolen pretinde că era o cursă. Dora Mertakis i-a lăsat singuri, a trecut în apartamentul învecinat și de-acolo i-a telefonat Lordului Thomson. A reapărut cînd am intrat în garsoniera ei. S-a prefăcut că abia sosise. Dar a admis că generalul îi împrumuta adesea cheia.

— Vedeți pe ce fel de oameni vă sprijiniți ?

— Lucrul cel mai murdar din lume e politica, doctor Richards.

Dar vizita lui Davies nu dădu nici un rezultat. Robbie ignoră amenințările și coborî în arena frămîntărilor politice continuînd să sprijine canditatura generalului. Acum mînca la Saint-James, lua ceaiul la Shepherd's și-și petrecea nopțile la cabaretul hotelului Național. Cele trei puncte nevralgice ale orașului. Pentru prima dată își cheltui salariul înainte de jumătatea lunii și fu silit să scoată bani din rezervele depuse la bancă. Erau clipe cînd se întreba ce l-a apucat? Unde era filozofia lui? Cum de nu-l sufoca dezgustul, din cauza atîtor josnicii și intrigi? Credea oare în propaganda pe care o făcea în favoarea generalului? Sau acționa numai așa, în ciudă?

Într-o zi, la prînz, intră în discuție cu un funcționar grec de bancă. Se cunoșteau, pentru că Robbie dădea lecții fiicei sale, despre care tot orașul știa că e copilul unui industriaș. Dealtfel, lecțiile erau plătite cu un cec semnat de industriaș. Se știa, de asemenea, că funcționarul de bancă administra fondurile rezultate dintr-o colectă, ceea ce îi aducea mari profituri. Acesta îi vorbi despre o reprezentare echilibrată în guvern și susținu că grecii din Egipt, care au făcut sacrificii mari pentru cauza aliaților, ar trebui să dea cel puțin un ministru. Propuse pe amantul soției sale. Robbie ordonă chelnerului să-i mute tacîmul la altă masă. „Domnule, spuse el interlocutorului său, dacă doriți ca *Mahitis* să vă ceară socoteală pentru banii rezultați din colectă, veniți să-mi țineți tovărășie."

Altuia, care făcea propagandă pentru desemnarea lui Mertakis în funcția de prim-ministru, îi spuse: „Poate, dacă ne-am afla în Laponia. Din fericire, cerbii sînt foarte rari în Grecia, iar în ce privește renii, n-aveți decît să deschideți cartea de geografie." Interlocutorul său nu înțelese ironia și, socotind că e beat, ridică disprețuitor din umeri.

Într-o seară, Robbie îl întrebă pe Berton dacă dădea crezare zvonurilor despre o mișcare trotkistă.

— Dragă colega, îi spusese francezul, înfundîndu-și degetele în coamă, e clar că n-ați uitat deloc pe Homer. În fiecare bătălie vă străduiți să distingeți coiful zeiței Pallas-Atena, ca să vedeți de partea cui se situează. Cu

alte cuvinte, șapca lui Stalin în împrejurarea dată. Dar, de data asta omul e nevinovat. Acțiunea armată a fost o izbucnire anarhică. Știți oare că nici unul din oamenii lui Mertakis nu era la curent ? Nu vă necăjiți... Cunosc caracterul grecilor. Sînt în stare să facă lucruri la care soldatul francez nici n-ar visa.

— Se pare că ați uitat episodul Chemin des Dames [1], dragă colega.

— Nicidecum, răspunse Berton cu emfază. L-am șters din memorie, așa cum focul l-a șters de pe mantia imaculată a Franței.

Niște secături și oportuniști, cu toții. Atîta timp cît politica îi era indiferentă, Robbie se amuza plimbîndu-și privirea îngăduitoare asupra acestor deșertăciuni. Umanismul lui, care funcționa la nivelul generalului și al abstractului, îl ferea de urîțenia vieții cotidiene.

Odată cu sosirea lui Tsouderos, activitatea politică îmbrăcă aspectul unei farse. Zilnic se formau în culise trei ministere : unul la Shepherd's, unul la Saint-James, și altul la Național. Trăgători de sfori : o adunătură jalnică de ofițeri care tăiau frunze la cîini, de politicieni veroși, de corespondenți de ziare și de spioni. După multe insistențe, Peter îi acordă lui Robbie o jumătate de ceas ca să discute. Se întîlniră într-o după-amiază în grădina de iarnă a lui Groppi.

— Churchill, spuse Peter, e supărat pe Kanellopoulos, pentru că s-a pripit prostește. Acum s-ar părea că favorizează o soluție Mertakis. Speră că acesta va recîștiga terenul pierdut. Măsuri analoage vor fi luate și în Grecia. Vor sprijini la maximum pe Zervas, și acest lucru este desigur cel mai supărător. Sînt ca și spectatorul unei tragedii antice. Știu nenorocirile care se vor abate asupra eroului, știu că strădaniile sale de a-și schimba soarta nu vor da roade, ci dimpotrivă. Îmi vine să-i strig : „Bagă de seamă", dar convenția teatrală mi-o interzice.

---

[1] Scena unei răscoale a soldaților francezi în cursul primului război mondial, crunt reprimată de Înaltul Comandament francez.

— Cred că n-avem timp de pierdut cu ezitările. Trebuie să-i informăm imediat pe prietenii noștri despre aceasta.

— Pe cine ? Pe Mertakis sau pe Mihalis, fiul Ariagnei ?

— L-ai cunoscut ?

— Bagă de seamă, Robbie. Îți vorbesc foarte serios. Închide-ți gura și consacrează-te muncii tale la Universitate ! Altfel nu vom face decît rău. Churchill este ferm hotărît. Va dizolva forțele grecești dacă-l vor călca tare pe bătătură. Și batalioanele iugoslave care s-au pronunțat în favoarea lui Tito au fost închise în sîrmă ghimpată.

— Prietenii noștri trebuie să cunoască și acest lucru...

— Ți-o interzic, mă auzi ?

— Și asta numești tu libertate ! Războiul se face pentru ca lumea să fie guvernată de oameni de soiul lui... Mertakis.

— Nu știu, spuse Peter cu sinceritate. Cu cîțiva ani în urmă ți-aș fi răspuns cu certitudine. Dar acum totul s-a încurcat.

— Cu cîteva zile în urmă și eu ți-aș fi răspuns cu certitudinea surdului care nu aude, dar le potrivește.

Peter rîse fără nici un motiv :

— Mă ierți, spuse el. Cunoști anecdota ? Doi surdomuți își povestesc istorioare obscene. După aceea se duc și se spală pe mîini. Astăzi a venit la mine generalul Wilson ca să ia informații, întrucît urmează să se întîlnească cu Tsouderos. După ce-a plecat mi-a venit și mie să mă spăl pe mîini.

— Pilat ți-a luat-o înainte.

— Ce s-a petrecut cu tine, Robbie ? Nu mai ai simțul umorului ?

— Wilson s-a întîlnit cu Dora Mertakis ?

— Da... Adică le-am făcut eu cunoștință, azi de dimineață.

— Ești un romantic, Peter ! Știi ce spunea Davies ? Că politica este lucrul cel mai murdar din lume !

— Just, chiar dacă lucrul acesta îl spune Davies. Crezi însă că Dora și Wilson se cunoșteau dinainte ?

— Din Grecia, prostule! Gîndește-te puțin! Cine te-a trimis în Liban? Wilson! Cui îi convenea de minune absența ta? Dorei!

— Exagerezi, dar înțeleg raționamentul tău.

— Ce vom face, Peter?

— Vom aștepta. Cîndva ai spus că nu putem să devenim cu toții asemeni lui Kurt Stoetlin.

— Dar cel puțin putem încerca. Cine o să ne împiedice?

— Asta, spuse Peter, și-și arătă fruntea.

Cu toate acestea, Robbie preferă să asculte de inima sa. Reîntors acasă, el se așeză de-ndată la masa de lucru și scrise un articol pentru *Mahitis* în care îl demasca pe Mertakis. Iscăli *Byron,* chiar dacă acesta era poetul secolului al XIX-lea pe care-l detesta cel mai mult. Prin Soliman, îl chemă din nou pe Nabulion. Îi dădu scrisoarea și-i spuse s-o predea Ariagnei sau domnului cu semn pe frunte, nimănui altcuiva. Băiatul se întoarse și spuse că a făcut așa cum i s-a poruncit. Și Robbie, care crezuse că a aprins fitilul unei mari încărcături explozive, se dădu la o parte așteptînd. Trecură trei zile, dar nu se produse nimic. Peter îi trimise ultimul număr al lui *Mahitis,* pentru „observații". Îl răsfoi mai întîi la repezeală, apoi îl reciti: nimic. În seara zilei de 23 martie, află la Shepherd's că guvernul remaniat depusese jurămîntul.[1] Victorie totală pentru Dora. Simți că dacă va deschide gura, va începe să țipe sau îl vor podidi lacrimile. Fără să salute pe nimeni, se îndreptă spre ieșire. Unde se ducea? La Manos, la Peter sau la Dora? Ce rost avea? Acum totul se terminase! Cel mai murdar lucru din lume: politica. Așa îi trebuia. Ca să nu se mai amestece acolo unde nu-i fierbe oala.

Parfumuri senzuale felurite de poți
Parfumuri senzuale cît mai multe.

Suprema înțelepciune.

---

[1] Este vorba de noul Cabinet Tsouderos.

Și totuși, îl sugruma simțămîntul izolării. Fusese trădat. De cine, unde, cînd ? Indiferent. Fusese trădat. Era singur. Incapabil să exercite chiar și cea mai neînsemnată influență asupra evenimentelor. El, care le domina cu o privire ironică, cînd nu coborîse încă în bîlciul deșertăciunilor. Îi rămăsese însă mintea întreagă, limba ascuțită. N-ar fi trebuit să plece de la Shepherd's, ci să se fi urcat pe o masă și să le servească un mic discurs. Cu fapte și nume. Și dacă l-ar fi întrerupt, și dacă l-ar fi dat jos ? N-aveau decît... Tocmai asta și dorea ! I-ar fi provocat cu asemenea dezvăluiri, încît ar fi fost obligați să-l linșeze.

Dar nu se întoarse la Shepherd's. Se opri în fața bragageriei. Bătu la ferestruică. Îi deschiseră. Intră. Stătu la rînd, plăti pentru o strachină plină, găsi un locșor pe o bancă, se așeză. Băutura era acră și vîscoasă, nu aluneca pe gît. Ridică privirea — muștériii obișnuiți — dar îi zîmbeau prietenos, unii chiar îl îmbiau să mai încerce, sorbind băutura, fără întrerupere. Le întoarse disprețuitor spatele, cu o mișcare feminină. Rîseră. După puțin îi auzi discutînd despre altceva. Apucă strachina și o vărsă demonstrativ pe podea. Rîseră din nou, și nimic altceva. Îl ignorau.

Se ridică și ieși. Avea să meargă la Peter, să-l înjure, să-l atîțe ca să ridice mîna și să-l lovească. Numai să simtă că există, că nu era un om de nimic. La stația de taxiuri alese pe ultimul. Dădu șoferului adresa lui Peter. Dar nu ajunseră singuri. Un *jeep* se opri la douăzeci de metri în spatele lor. Curios, acolo nu exista nici o intrare, ci numai zidul împrejmuitor al unei grădini. Robbie plăti cursa și, în loc să intre în clădirea unde locuia Peter, traversă strada ca și cum s-ar fi îndreptat spre intrarea principală a ambasadei. După aceea coti și merse de-a lungul grilajului grădinii. Nici țipenie de om. Numai bocănitul santinelei pe alee. Înaintă spre fluviu, se întoarse brusc și privi iar înapoi. Nici țipenie de om. Poate că era numai o coincidență.

Merse de-a lungul parapetului, ajunse la trepte, le coborî încet și se pomeni pe malul acoperit cu iarbă al fluviului. Nilul curgea în fața lui maiestuos, plin de forță și încărcat de ani, acoperit parcă de solzi arămii, sub lu-

mina lunii, care călătorea în înaltul cerului mîncată pe sfert. Un miros dulce de nămol se amesteca în noapte cu strigătele barcagiilor de pe insula Rodah. Cineva se ridică de pe iarbă și se apropie de el.

— Măi Nabulion, ce cauți aici ?

— Așa. Îmi place să vin uneori aici.

Robbie se așează pe iarbă și-și cuprinse genunchii cu brațele. Copilul se așează puțin mai în față. Amîndoi priveau fluviul. Robbie întinse mîna și-l apucă afectuos de grumaz.

— Iar te-a gonit taică-tu ?

— E bolnav. Acum nu mai pleacă deloc de-acasă.

Un afrit, un duh rău, pusese stăpînire pe trupul părintelui său. Yunes căzuse la pat din ziua marelui *dhikr*. Nu mai voia nici să mănînce, nici să muncească, nici să bată pe cineva. Fu adus imamul ca să-i citească rugăciuni ; fu adusă o femeie care făcea descîntece ; tăiaseră un cocoș și-l aruncaseră pe neașteptate peste el, ca să se sperie și să se ridice, dar în zadar. Yunes mișca numai puțin din mînă și le spunea : „Lăsați-mă. Lumea s-a sfîrșit. *El dunia halas.*“ Se dusese nevastă-sa în Balaxa și i-o adusese pe nevasta mai tînără și mai nurlie. Nu-i aruncase nici măcar o privire. Îi spusese : „*El dunia halas*“, și-i făcuse semn cu mîna să plece.

— Ia-ți luat temperatura ?

— Un duh rău e în el. Mama știe al cui e afritul care a pus stăpînire pe el, dar nu spune. Și eu știu, dar nu vreau să-ți spun. Nu-i ea de vină. Nu i l-a trimis ea. Lucrurile astea se fac singure.

Demonul dorinței. Fluviul, arborii, luna, trupul omului. Restul : ambiții, intrigi, iluzii, numai închipuiri. Dar băiatul ?

Băiatul îi vorbi de Kaidahom. În sfîrșit o văzuse. Prin ferestruica din spatele trăsurii. O fetiță mică. Atît de mică încît, surprinzîndu-i privirea, nu se supărase deloc, ci îi scosese limba și rîsese. O limbă micuță și trandafirie, ca o acadea.

Un bărbat se aplecă pe neașteptate deasupra lor. Robbie remarcă pe mîneca sa leii de bronz, însemnul subofițerului Poliției militare.

Îi spuse : „*Hello, sergeant*".

— În picioare, lepădătură !

— Bagă de seamă cum vorbești, îi răspunse Robbie, și se ridică în picioare.

Primi un pumn în stomac, iar cînd se îndoi de trup, sergentul îl lovi cu genunchiul în obraz.

— Ajutor, strigă Robbie, dîndu-se înapoi.

Un altul îl lovi peste ceafă cu latul palmei. Se prăbuși. Alături de el, Nabulion se apăra, pe mutește, cu mîinile și cu picioarele. Îi sfîșiaseră pantalonii de la pijama. Îl luară pe sus.

— Duceți-i înăuntru, porunci sergentul. Prin portiță... drept în camera de gardă. Acolo se va redacta procesul-verbal.

— Acolo o să-ți găsești beleaua, îi aruncă Robbie printre buzele tumefiate.

— Gura !

Erau patru la număr. Toți din Regimentul I Highlanders. Nu-i cerură nici un fel de act de identitate. Îl cunoșteau. Îl aduseră înăuntru și pe Nabulion, gol-goluț. Mîinile îi erau legate la spate cu o fașă din pantalonul pijamalei.

— Cel puțin lăsați copilul în pace, nu-l mai chinuiți. Ce doriți ?

— Adevărul. Cu semnătură și sigiliu. Atentat la pudoare pe teritoriul Majestății sale.

— Vreau să-l văd pe Lord Thomson.

Acum îl loveau cu bastoane scurte, albe. Pe umeri, pe genunchi, pe ceafă. Dacă executau un ordin, aceasta însemna că se vor opri numai după ce avea să semneze. Dacă acționau din proprie inițiativă, trebuiau să meargă pînă la capăt, adică să-l omoare și apoi să-i facă trupul dispărut. Altminteri îi aștepta Curtea Marțială.

— Chemați-l pe colonelul Davies. Voi semna depoziția în fața lui.

Acest lucru îi făcu să se oprească cîteva clipe. Schimbară priviri între ei. Nabulion strîngea din dinți ca să nu plîngă, dar lacrimile curgeau șiroaie din ochii lui. Sergentul trecu în camera vecină. Se auzi un „clic", desigur ridicase receptorul. După aceea închise ușa. Ieși aproape imediat, furios la culme. Pesemne fusese admo-

nestat pentru gafa pe care o făcuse. Apucă din nou bastonul ca pe o rachetă de tenis, lovind necontenit în stomacul lui Robbie.

— Aveți milă de mine, zise Robbie celorlalți gealați care începeau din nou să-l lovească.

— Semnează.

— Cu neputință. Îmi semnez condamnarea.

Îl loviră cu bastonul și cu picioarele pînă cînd se prăbuși moale ca o cîrpă. După aceea se trezi într-un taxi. Hainele îi duhneau a acid fenic, iar alături de el, Nabulion, gol, dîrdîia de frig.

— Ți-au restituit portofelul. Ți l-au pus în buzunar, nu ți-au luat nimic, zise copilul.

XIII

CU PRILEJUL SĂRBĂTORII NAȚIONALE DIN 25 martie, unul din cluburile Comunității Grecești organizase o manifestare într-un cinematograf. Sala se umplu devreme cu civili, soldați, femei și copii. Glasurile lor se amestecau cu zgomotul străzii, cu claxoanele mașinilor și scîrțîitul frînelor, cu uruitul trenului electric care trecea prin apropiere. Terasele caselor din jur erau ticsite de oameni care urmăreau ce se petrece în stradă și arătau persoanele simandicoase care soseau. În ultima clipă, sosi și Tsouderos, și luă loc în primul rînd, înconjurat de membrii noului cabinet. Era cluul serii. Fețele străluceau, miniștrii erau în centrul atenției, primeau aplauze, felicitări, pe scurt, onorurile care urmează după victorie. Dar un incident veni să amintească că dușmanul nu doarme, ci stă de veghe. Vorbitorul principal tocmai începuse să facă o paralelă între luptele pentru independență din 1821 și cele actuale, și publicul începuse să se încălzească și să aprobe, cînd, deodată, megafoanele rămaseră în pană. „Mai tare", strigau cei din fund. Oratorul își ridica glasul și-și întindea gîtul ca

să se facă auzit mai departe, dar vorbele sale abia dacă ajungeau la primele rînduri. Consiliul de miniștri, plin de importanță și politicos, aștepta ca oratorul să termine. „Sabotaj", strigă cineva din fund. „Tăcere, păstrați-vă calmul", spuse un altul. M-am întors și am privit într-acolo. Într-un colț al sălii, stînd în picioare și cu ochelarii negri pe nas, Mărunțelu supraveghea desfășurarea festivității cu un aer de impresar. Cuvîntarea se termină și abia atunci începu să se agite cineva, care părea a fi electricianul. Megafoanele funcționară din nou. La tribună se urcă acum Berton, vorbi despre prietenii Greciei și apoi făcu panegiricul lui Kostis Palamas. [1]

Am plecat trist și nehotărît. Oare manifestarea fusese reușită? Oare noul guvern sprijinea cerința coordonării luptei, pe care oratorul o formulase la sfîrșitul cuvîntării sale? Auditoriul trecuse peste ea fără să reacționeze; pur și simplu n-o auzise. Și acolo, în mulțimea care se îmbulzea spre ieșire, am zărit un chip cunoscut. Mă privea, ca să-mi atragă atenția. „Măi, măi!", am zis. Îmi făcu semn cu ochiul. Îmi venea să-l sărut, să-l strîng tare de tot în brațe. Dar prin atitudinea lui îmi dădu a înțelege că-i mai bine să lăsăm efuziunile pentru mai tîrziu. Era Garelas.

— Cunoști localul Porumbeii, pe malul Nilului? Într-un ceas să fii acolo. Ia un taxi. Te va aștepta Fanis...

— Cînd s-a întors?

— Am sosit amîndoi acum trei ceasuri...

— În sfîrșit!

— Bine. Voi fi și eu!

„În sfîrșit!" Rostisem aceste cuvinte din toată inima. Fanis lipsise numai trei săptămîni și eu îmi pierdusem iarăși capul. Nu chiar așa, dar acum situația mea era mai complicată. Ar fi trebuit să stau liniștit și s-o analizez, dar tot amînam, de parcă mi-ar fi fost teamă. Fie din lene, fie din necesitatea sufletească de-a nu veni mereu în contradicție cu legătura mea superioară, am lăsat ca voința lui Mărunțelu să mă anihileze. Încetul

[1] A murit la 84 ani, în 1943, și funerariile sale au constituit o manifestare împotriva ocupanților germani.

cu încetul m-am supus ei. Undeva, în sinea mea, pîlpîia o mică candelă, și parcă protesta. Dar eu nu îndrăzneam nici s-o sting și nici să mă aplec asupra ei ca s-o ascult. Și-apoi exista îmbrățișarea fierbinte și tumultoasă a Allegrei; acolo îmi găseam un refugiu; acolo mă simțeam pentru scurt timp transportat în alte lumi, printre alți aștri.

Ne-am certat chiar în prima zi cînd ne-am întîlnit, după plecarea lui Fanis. Dar timpurile erau critice și unul dintre noi trebuia să cedeze imediat. Firește, era cu neputință să cedeze el. M-am hotărît să nu-mi mai spun părerea și să execut fidel toate sarcinile pe care mi le trasa. Critica, desigur, critica avea să se facă mai tîrziu; vechea poveste... Mărunțelu muncea în alt stil. Aceasta e linia, de aici izvorăște lumina. Materialul, adică evenimentele și oamenii, cu neprevăzutul și specificul lor, trebuia să urmeze această cale. Dacă se opuneau, erau călcați în picioare și dați la o parte. Toți cei ce se străduiau să se convingă mai întîi sau exprimau îndoieli, erau elemente mic-burgheze, suspecte. Orice insucces mirosea a trădare. Calmul cu care conducea Fanis munca, forța sa ascunsă fură repede înlocuite de „forța pumnului". Contribuise mult la aceasta și Foteros, care sosise din Alexandria în fruntea unei delegații de marinari. Mărunțelu îl investi imediat cu funcția de aghiotant. Foteros era trimis la mine ca să-mi comunice sarcinile. M-am bucurat cînd l-am văzut și el a părut emoționat că ne-am reîntîlnit. Am trecut apoi la problemele de ordin practic și mi-am dat imediat seama că părerea lui asupra tuturor problemelor era fixată dinainte. Nu-l putea clătina nici un argument. „Trebuie", nimic altceva. Continua totuși să fie un tovarăș inimos și sentimental, deși n-a mai pomenit niciodată despre nevasta lui.

Și așa, pe neașteptate, m-am surprins pe mine însumi spunînd „trebuie", cînd m-am întîlnit cu cineva de la editură. Adoptasem și eu acest obicei, în decurs de numai două săptămîni și jumătate. Desigur, contribuia și atmosfera politică, nervii începuseră să slăbească din cauza stării de nesiguranță care ne frămînta: englezii vor ataca sau Churchill va ceda? Și iată că soluția se ivise și coșmarul pierise. Metoda pumnului nu era

chiar atît de criticabilă. Dădea rezultate. Și mai ales într-o perioadă cînd plecarea bruscă a generalului, fără o înțelegere prealabilă, fără explicații — Mărunțelu o califica dezertare — ne umpluse pe toți de presimțiri negre. Cu toate acestea, mai aveam unele îndoieli. Oare asta e soarta blestemată a intelectualului ? Poate ! Dar de ce să doresc atît de mult prezența lui Fanis ? De ce să mai am nevoie de aprobarea sau dezaprobarea lui ? Cultul personalității ? Ca și la Ierusalim, Mărunțelu clădea și înainta, dar pe mine mă reținea ceva. Nu-l urmam fără rezerve. Prin urmare, era vorba de o antipatie personală. Dar și Fanis constatase același lucru.

Dar de ce cu taxiul și nu cu tramvaiul ? De ce la Porumbeii ? Nu făcea parte dintre localurile pe care le frecventa. Oare acum, după soluționarea crizei, măsurile de prevedere erau și mai mari ? Să se fi întîmplat ceva ? În timp ce-mi vorbea, chipul lui Garelas avea o expresie reținută și oficială.

Am luat un taxi. Am traversat marele pod al Bulacului, peste Nil, am ajuns în insula Ghezireh și de-acolo am continuat pe malul vestic, spre Ghizah. În spatele nostru, nimeni. În fața Grădinii botanice, am spus șoferului să oprească. I-am plătit cursa și apoi am luat-o spre răsărit, spre un cartier de vile, pe malul fluviului. Taxiul făcu calea-ntoarsă spre oraș. Noaptea era călduță. De-a lungul fluviului, un drumeag. Cîrmali, piperi sălbatici, mimoze. Puțin mai departe, o cotigă cu semințe. Lămpița de tinichea fixată pe un par fumega din belșug, răspîndind o lumină aurie și totodată fum pe grămada galbenă. Am cumpărat un cornet cu semințe, ca să fac ceva, și mi-am continuat drumul. Din grădinile situate spre dreapta, m-a izbit un parfum îmbătător de flori de portocal. Înfloresc atît de devreme aici ? O s-o întreb pe Ariagni. Mi-am amintit astfel de Allegra. Trebuia să găsesc o cameră. Bărbatul ei se întorsese din Alexandria, și totuși Allegra nu voia să renunțe la mine. Îmi dădea să înțeleg că mă dorește, că mă dorește mult, și că trebuie să aranjez cumva să ne întîlnim. Nu aveam ce să-i reproșez, era foarte bună cu mine... Și totuși, remușcările astea care nu-mi dau pace... De vină să fie

războiul, sau așa mi-era scris, să dau mereu peste astfel de femei? Michèlle, Nina, Allegra... Și Emmy. Da, și Emmy... M-am oprit. În spate nu se zărea țipenie de om. Am aruncat cornetul. Puteam să merg fără nici o grijă la întîlnire. Mi-am găsit tovarășii așezați jur-împrejurul unei măsuțe, chiar pe malul apei. Văzîndu-mă de departe, au fluierat, atrăgîndu-mi astfel atenția. Localul era ascuns între eucalipți și palmieri; pergole acoperite cu iederă și caprifoi, leandri și alți arbuști formau un fel de boschete, unele mai mici, pentru perechile de îndrăgostiți, altele mai mari, pentru grupuri întregi. Pe alei așternuseră pietriș, ce scrîșnea sub pașii oricărui trecător. În fund era bucătăria, o simplă baracă din scîndură; auzeai comenzile chelnerilor, observațiile directorului, zgomotul farfuriilor aruncate una peste alta, clinchetul paharelor, iar mireasma porumbeilor puși la frigare se risipea deasupra grădinii. Eucalipții, încinși de razele soarelui, îmbălsămau aerul. Din cînd în cînd, din frunzișul întunecat al unui boschet răsuna rîsetul cristalin al unei cîntărețe, arăboaică, ce petrecea în compania unor prieteni. Și rîsul ei aluneca lin dincolo de grădină, deasupra fluviului; șlepuri pîntecoase, încărcate cu saci cu sămînță de bumbac, coborau încet pe firul apei, sub razele lunii. Pe celălalt mal, în depărtare, se zăreau lumini: probabil cîțiva paznici de noapte își pregăteau ceaiul, omorîndu-și astfel ceva din timp.

— Astă seară ne faci cinste, zise Garelas. Sîntem lefteri...

Aveau înainte-le o sticlă de bere. Lampionul din boschet abia de lumina chipul lui Fanis. Surîdea.

— Ce noutăți?

Așa începea întotdeauna. Se informa mai întîi asupra felului în care interlocutorul vedea situația.

— Cred că Garelas ți-a spus care sînt noutățile. De fapt, o adunare cît se poate de anostă.

— Ce impresie ți-a făcut guvernul?

— Mă așteptam să fie mai expansiv, să zicem, mai prietenos... Drace, ăsta era primul lui contact cu poporul! Să nu scoată nimeni o vorbă! Măcar un mulțumesc, acolo, o promisiune, sau să expună o schiță de program?

— Și totuși, în general, ce impresie ți-a făcut guvernul ?

Mă chemaseră ca să afle ce părere aveam. De data asta, întrebarea mi-o pusese Garelas.

— Cred că după plecarea inexplicabilă a generalului nu ne puteam aștepta la o soluție mai bună decît asta.

— Cu participarea lui Mertakis ?

Se auziră pași. Era chelnerul : luă comanda, apoi se depărtă.

— Stați puțin, le-am spus. Cinci nume, le-am văzut cu ochii mei : Russos, Venizelos, Mertakis, Carapanayotis, Sofulis.[1] ...Atunci cînd Tsouderos făcea presiunea asupra delegaților, să numească candidații. Marinarii Flotei comerciale urmau să meargă acolo și, în cadrul discuției, să pomenească, din întîmplare, aceste nume. De fapt, așa s-a și întîmplat...

— Foteros a stricat toată treaba, zise Fanis.

— Noi înșine am predat ministerul cel mai important *Intelligence Sercice*-ului, spuse Garelas.

— Dați-mi voie, i-am întrerupt. Foteros n-a făcut nimic de capul lui. A acționat potrivit indicațiilor primite de la Mărunțelu.

Sticla căzu pe pietrișul aleei. Era goală, din fericire. O azvîrlise Fanis, cu o mișcare bruscă.

— Tovarășe, ți-am mai spus-o și altădată. Nu-mi place deloc cînd te aud zicîndu-i așa.

— E o poreclă care exprimă afecțiune, rosti Garelas fără convingere. Dar tu, Manos, ascultă-mă bine. Nu știi cum s-au desfășurat lucrurile. În zăpăceala lui, Foteros l-a pomenit pe Mertakis. Asta a fost tot. După reprezentanții Flotei comerciale nu mai urma o altă delegație care să îndrepte greșeala. Delegațiile Armatei de uscat, Marinei și Flotei aveau indicații să nu menționeze vreun nume.

---

[1] Gheorghios Russos (1870—1950), Sofocles Venizelos (1894—1964), Byron Carapanayotis (1894—1968), Emmanuil Sofulis (1890—1948), oameni politici de orientare liberală care, aflîndu-se în Orientul Mijlociu, în timpul ocupației germane în Grecia, au făcut parte din cabinetul Tsouderos.

— Bine, bine, toate astea sînt cunoscute, am zis. Dar am avut impresia că Foteros îndeplinea o hotărîre deja luată. V-am spus că înainte de a merge la Tsouderos am văzut hîrtia.

— Nu s-a luat niciodată o hotărîre în privința cuiva, spuse Fanis. De vreme ce generalul plecase, la nevoie am fi putut accepta tacit pe ceilalți, însă în nici un caz pe Mertakis.

— Foteros primește indicații de la... în ordine, nu spun numele! Are o încredere oarbă în el, de pe vremea războiului civil din Spania. Dacă în chestiunea Mertakis există un vinovat, desigur că acesta nu e Foteros.

— Vorbești prostii, Manos, zise Fanis. Tovarășul nostru știa că Mertakis este omul *Intelligence Service*-ului. Amîndoi știam. Ne-a spus-o generalul. Greșeala mea este că am ținut secret lucrul acesta. Dacă ai fi știut și tu, ai fi putut să-i oprești pe băieții din Flota comercială, cînd ți-au arătat hîrtia.

Am chibzuit cîteva clipe. Am înghițit în sec. Cîntăreața fredona acum niște amanele arăbești. Pe lîngă mal trecea un șlep și echipajul își manifestă zgomotos admirația.

— Nu știu, le-am spus. Adevărul e că nu știu ce-aș fi făcut. În primul rînd, pentru că am fost convins că indicația venea de sus, și pînă acum... Dar să trecem peste justificări. În al doilea rînd, pentru că enervarea ajunsese la culme și trebuia să se pună capăt acestei situații. În al treilea rînd, pentru că de douăzeci de zile nu mi-am mai exprimat părerea, și, chiar dacă aș fi exprimat-o, eram sigur că nu va fi luată în considerație.

— Din nou, aceeași poveste, zise Fanis. Ceea ce ne spui acum îți agravează răspunderea în privința celor întîmplate.

— Desigur, am și eu partea mea de răspundere, am recunoscut. Acum îmi dau seama că nu m-am dus cînd m-a chemat Richards, ca să nu mai aud cicăleala lui... în ordine, n-am pronunțat cuvîntul. Poate voia să ne aducă la cunoștință ceva important? Nu știu. În acele clipe, mintea mi s-a îndreptat către altceva, către problemele lui personale. Mihalis scrisese că maiorul Peter

se afla cu voi, la Brigăzi. Aşadar, ce element nou ar fi putut să ne aducă la cunoştinţă Richards ? Aşa am gîndit atunci. Şi am greşit. Ar fi trebuit să mă duc şi să văd ce pot scoate de la el, cu-atît mai mult cu cît plecase şi generalul.

Se auziră paşi. Sosi chelnerul cu berea, urmat de un băiat ce purta pe braţe o tavă mare. Porumbei la frigare, salată cu *tahîn* [1] şi roşii, cartofi prăjiţi, castraveţi muraţi, un fel de lipii bine coapte — toate bunătăţile de pe pămînt. Şi adierea era plăcută şi eucaliptii îmbălsămau aerul şi mai era imensitatea apei şi luna şi cîntecul languros al femeii şi nişte păsări de noapte ce croncăneau nevăzute în înaltul cerului. Am început să mîncăm cu poftă. Garelas umplu paharele cu bere : „Noroc", Mertakis ne mai stăpînea încă gîndurile, dar enervarea şi frămîntarea trecuseră. Merita să sărbătorim evenimentul : era un pas înainte. Trăsesem multe învăţăminte.

— Ne-aşteaptă zile grele, zise Fanis. Dar o să le înfruntăm. Reacţiunea a cîştigat bătălia cu Mertakis. Dar şi noi am ieşit mai întăriţi din această bătălie. Învăţătura cea mai importantă e că nu trebuie să porneşti o acţiune de protest cu arma în mînă şi apoi să te opreşti la mijlocul drumului. Trebuie s-o întregeşti cu revendicări politice. Altminteri, se găseşte întotdeauna altul mai deştept şi trage toate foloasele. Acţiunea noastră a luat, în desfăşurarea ei, forma unei lovituri de forţă care a dat puterea venizeliştilor şi *Intelligence Service*-ului. Am fost nişte naivi cînd am crezut că odată cu anihilarea fasciştilor s-a terminat şi lupta noastră. Trebuie să ţinem minte asta.

— Ar fi trebuit să-l scoatem mai mult în evidenţă pe general, am remarcat.

— Tocmai asta aşteptau şi englezii, ca să-l pună la zid, ca instigator la rebeliune. Tactica noastră a fost justă. Poporul trebuia să formuleze revendicările politice. Dar unde e poporul ? Reprezentanţii lagărelor de refugiaţi au fost împiedicaţi să vină.

— Mai sînt şi comunităţile greceşti, am zis.

---

[1] Aliment din făină de susan.

— Să mai luăm în cîrcă și alți rechini ?

— Eu mă refer la oamenii din popor, la masele populare.

— Încă o sarcină care trebuie îndeplinită.

— Îmi permiți să-ți fac o observație personală ? l-am întrebat. De ce n-ai rămas aici, la Cairo ? Aici e Mecca. Aici se hotărăște totul.

— Am plecat pentru că așa s-a hotărît. Punctul nostru cel mai slab erau Brigăzile. Numai puțin să fi scăpat din mîini controlul situației, și englezii ne-ar fi dizolvat unitățile. Și, pe deasupra, ar fi putut să ne și bombardeze, cum dealtfel ne-au și avertizat.

— Tu nu erai de față ca să vezi, spuse Garelas. Băieții noștri s-au comportat admirabil. Dar fără Fanis nu știu cum am fi evitat greșelile...

— Ai început și tu cu prostiile, măi Vasilis. Mai bine umple paharele, să alungăm amărăciunile.

— Ai observat cum a slăbit ? mă întrebă Garelas cînd Fanis se duse să se spele pe mîini de grăsime. Cînd se va întoarce, va cere o țigară. De douăzeci de zile trăiește așa, într-o agitație continuă. A început să fumeze din nou. Și-acum, povestea asta cu Mertakis, tare mult îl frămîntă... Spune-i și tu să nu se amărască atît. Dacă i se întîmplă ceva ? E într-adevăr de neînlocuit ! Cu calmul care-l caracterizează, armata a devenit un tot... soldații și ofițerii sînt acum, datorită lui, un trup și un suflet. Eram obișnuiți să spunem că fără bîtă nu se poate face mobilizare, și el, băiete, așa, cu binișorul, cu vorba dulce..

— Ai rămas același, măi Garelas ! Nu te-ai schimbat deloc ! Trebuie să găsești întotdeauna un om pe care să-l admiri. Cu un an în urmă, omul ăsta era Mărunțelu.

— Exagerezi, Simonidis. Sau poate că nu-ți mai amintești cele ce-ți spuneam pe vremea aia. Fiecare cu calitățile lui.

Fanis se întoarse îngîndurat. Nici nu se așeză că-mi și ceru o țigară. Am ținut dinadins chibritul aprins, pînă ce s-a stins singur, ca să-i cercetez chipul. Ne priveam. Pielea îi era numai zbîrcituri, ochii încercănați. Se topise încetul cu încetul.

— La revedere, plec, ne spuse. Am o treabă pe-aici, prin apropiere.

— Ia-l pe Vasilis cu tine, dacă eu nu-ți sînt de trebuință.

— Ba-mi ești, și încă cum. Dar nu e nevoie. Pe mîine. N-ai uitat de întîlnire, nu ?

— Se întîlnește cu prietenul de care am pomenit, zise Garelas după puțin. N-au reușit să discute toate problemele. Pariez c-o să-l întrebe și de hîrtia lui Foteros.

— Care va să zică și tu...

— Stai puțin, nu te pripi. Știi că pînă acum nu m-ai întrebat nimic de doctoriță ?

— Adevărat, ce mai face Nina ?

— Îți trimite salutări. Și-ți mai transmite că ți-a expediat medicul de care aveai nevoie, imediat ce-a primit telegrama.

— Imediat... gogoși ! I-au trebuit șase zile !

— Nina l-a pus în tren, vineri dimineață. Ghiorghis primise telegrama lui Fanis, iar organizația locală un mesaj din partea prietenilor de la Institut.

— Dar atunci unde dracu a zăbovit ? L-am văzut cu ochii mei pe Saridis, care l-a adus marți cu camionul.

— Aici e tot misterul. Vrei să ți-l spun ? Prietenul a venit, a discutat cu Rigaud, apoi s-a întors și a revenit cu un alt mijloc de locomoție. De ce ? Ca să nu dea socoteală nimănui despre ceea ce au discutat și hotărît.

— Dar e îngrozitor !

— Nu chiar cît crezi tu ! Mai curînd, ciudat. Dacă Rigaud n-ar fi omul care e, atunci toată treaba ar fi suspectă.

— Bine, admitem că Rigaud este un om excepțional, dar cum își permite să treacă peste noi... Ce spune Fanis despre asta ?

— Se face că nu crede. Înțelegi, pălăvrăgeala îl dezgustă. Dar în fond a fost influențat. Vezi, din punct de vedere partinic, sîntem cu toții... dar mai bine să nu vorbim. Nici unul dintre noi nu se află aici în baza unei hotărîri a partidului. Și-atunci, cînd vine Rigaud și-ți spune : pe acesta și nu pe altul...

— Și acesta ți-l mai pune în circă și pe Mertakis...

— Hei, oprește-te, iar exagerezi ! Pînă la urmă, cu asemenea raționamente, vei ajunge să spui că Stalin l-a numit pe Mertakis în guvern. Ce-i, moșia lui taică-su, să împartă portofoliile ministeriale cum vrea el ?

— Nu, n-am ajuns atît de departe, măi Vasilis. Spun numai că Mărunțelu, avînd sprijinul lui Rigaud, și profitînd de mania conspirativității care ne-a apucat pe toți, își face de cap și, pe deasupra, trebuie să-i spunem și bravo...

— Hîrtia aia, cu cele cinci nume, ai văzut-o în mîna lui Foteros, înainte de-a merge la Tsouderos ?

— Înainte, ți-am spus. Înainte, înainte !

— Am auzit, nu striga ! Sînt curios să văd ce-o să-i spună lui Fanis.

— O să-i spună că eu mint, că hîrtia am văzut-o în vis.

— Îl vom întreba și pe Foteros.

— El o să vă spună după cum l-a dăscălit Mărunțelu. Crede în el ca în Dumnezeu.

— În acest caz situația ta e dificilă, pricepi ?

— Dificilă, pe dracu... Nu avem de-a face cu un tribunal civil. O să ne poticnim de formalismul dovezilor ? Doar avem materie cenușie în cap, și ne interesează esența.

— Esența va fi că ai calomniat un cadru de conducere, din cauza unor divergențe mai vechi.

— Mă amenințI, Vasilis.

Voi să spună ceva, dar se stăpîni, apoi izbucni :

— Blestemat fie ceasul ! Acolo ajungem cînd între tovarăși se ivesc divergențe ! Nu știi cui să dai crezare. Nu poți să-ți exprimi deschis părerea... nu cumva să se creadă că vrei să cocoloșești pe careva. Mai bine să ne oprim aici. Lucrurile astea nu le poate lămuri decît o comisie de anchetă.

— De-acord. Ce-ai zice să plecăm și noi ?

Îmi dădeam seama că mai vrea să stea, dar spectacolul care pe el îl amuza, pe mine mă enerva. De cîteva minute o barcă cu pînzele strînse acostase în dreptul localului. În ea se aflau patru sau cinci bărbați, oameni

simpli ; purtau cu ei un soi de tobă, *derbuka*, și din cînd în cînd băteau în ea, recitau versuri, apoi tăceau. Aveau și o narghilea, al cărei muștiuc trecea din gură în gură. Pesemne erau hamali ori cărăuși, și închiriaseră o barcă ca să fumeze haşiş. Tocmai atunci reîncepu și arăboaica amaneaua ei. Cei din barcă o acompaniau. Strigăte din barcă, bătăi din palme pe mal. Cîntăreața se îndreptă spre mal, păşind cu băgare de seamă din piatră în piatră. Cînd ajunse la marginea apei se opri, își întinse brațele încărcate cu brățări de aur și sticlă, apoi își mișcă brusc șoldul într-o parte, în timp ce capul i se smucea în cealaltă, de parcă ar fi fost deșurubat. *„Ya'umr"* [1], exclamară cei din barcă, plini de admirație. Toba bătu ritmul : o bătaie prelungă, tremurată, apoi una scurtă, sacadată. Acum ajunseseră la mal și însoțitorii cîntăreței. Unul ținea o sticlă, altul un pahar, altul bătea frenetic din palme. Erau bine îmbrăcați, cu gulere tari, fesuri și ochelari *pince-nez*. Păreau avocați ori funcționari superiori. Unul din ei își scoase cravata și o dădu artistei, care și-o legă strîns în jurul șoldurilor. Toba schimbă ritmul. Reluă melodia de la început, împreună cu cei care cîntau în barcă. Oamenii de pe mal făcură cerc în jurul femeii, închinînd paharul în sănătatea ei. Se uitau în lumina lunii să vadă cîtă băutură mai rămăsese în pahare, apoi o dădeau repede pe gît. Trupul femeii se undui din creștet pînă-n tălpi, ca sub impulsul unui curent electric. În timp ce cobora, unduirea se opri în dreptul șoldurilor. Coapsele se smuciră spre dreapta, apoi spre stînga, precum crupa unei iepe, și încremeniră într-o parte. *„Ya'umr"*, gemură bărbații. Garelas privea cu ochii holbați. Desigur, îl chinuia dorul femeii.

— Să mergem la bucătărie, să facem plata. Cu tămbălăul ăsta, chelnerul n-o să ne audă.

— Să plecăm, foarte bine, zise el suspinînd. Adevărat, cum o mai duci, la capitolul ăsta ?

N-aveam nici un motiv să ascund ceva, și i-am povestit totul despre Allegra.

— Îmi pare bine pentru tine, zise el privind în urmă, spre cîntăreață.

---

[1] O, viață (arabă).

Ne-am spălat pe mîini, am găsit chelnerul, i-am plătit, am scos țigările și i-am oferit și lui una. Mergeam pe aleile înguste, și sub pașii noștri pietrișul scrîșnea mai tare, cînd treceam prin fața boschetelor întunecoase.

— Ai aflat că austriaca ta ți-a făcut un băiat ?

O glastră uriașă cu agave ne ațînea calea. Îmi pomenise de Emmy tocmai cînd treceam prin dreptul ei. Glastra asta n-am s-o uit niciodată, mi-am zis.

— De unde știi ?

— Mi-a spus doctorița. Ea a moșit-o. Nu întrebi al cui e copilul ?

— Termină, Vasilis ! Nu mă interesează.

Garelas oftă și privi resemnat cerul. Eu priveam în jos. Am urcat treptele de piatră și am apucat-a pe aleea plină de curmali care dădea în scuarul din fața marelui pod din Ghizah. Ne mai aflam încă pe aleea întunecată, cînd Garelas mă prinse de braț.

— Privește dincolo, sub arborele ăla, primul de la stînga, îmi zise.

Am văzut staționat un *jeep*. Era cel cu filajul. Englezii îl camuflau cu o prelată kaki, zrdențuită. Dar noi știam că avea în spate o gaură tivită cu piele, pe unde trecea antena. Fără să scoatem un cuvînt, am făcut calea întoarsă. Am revenit pe alee, mergînd încet și chipurile discutînd, dar atenți să nu ridicăm tonul, pentru a nu se distinge în ce limbă vorbeam. Nimeni. Am ajuns la capătul drumului, am cotit-o la dreapta, printre cocioabe, și ne-am pomenit în mahalaua Ghizah.

— Sper că ochiul ager al lui Fanis i-a zărit, spuse Garelas.

— Crezi că ne așteptau pe noi ?

— N-aș crede. Ai fost atent cînd ai venit ?

A doua zi de dimineață, am fost trezit de Ariagni, care mă scutura ușurel de umăr, ca să nu mă sperie. Vino afară, îmi făcu ea semn cu capul, și ieși. În patul vecin, Stamatis dormea adînc.

— Garelas îți trimite vorbă că tărășenia a început. L-a așteptat pe Nikos în fața școlii și l-a trimis înapoi acasă. Te așteaptă la cafeneaua icariotului, dar să fii cu

băgare de seamă. Să intri prin spate, prin atelierul croitorului, știi tu.

Am înțeles. Lăptăria icariotului și nu cafeneaua, cum spusese ea, se afla pe o stradă centrală, și nu avea uși. Un paravan din lemn, în fund, ascundea tejgheaua, dulapurile și frigiderul de privirile mușteriilor. Cînd nu voiam să fim văzuți, săream peste pervazul ferestrei și intram. Pînă la fereastră străbăteam un fel de curte în care erau îngrămădite mormane de fiare vechi. Printr-o străduță lungă ajungeam la blocul vecin, unde se afla și croitoria, ne prefăceam că vrem să mergem la closet, coboram pe scara de serviciu și ieșeam în curte.

Garelas mînca orez cu lapte, așezat la o măsuță, în spatele paravanului. Icariotul mai aduse un scaun. Am cerut cafea cu lapte, eram flămînd.

— Ne-a ieșit pe nas berea de-aseară, Simonidis. Englezii au trecut la atac. Fanis a anulat întîlnirea voastră. Mai întîi să ne organizăm, apoi vom vedea.

— *Jeep*-ul de aseară ?

— Nu e numai unul, sînt vreo trei-patru. Primul care a simțit că-i urmărit a fost amicul pe care-l simpatizezi... Îl urmăreau încă de la întîlnirea care a avut loc în sala cinematografului. I-a venit ideea să se ascundă în parcul Ezbekieh și de-acolo le-a putut număra. La fiecare din cele trei ieșiri era postată o mașină. A sărit gardul, a ajuns în cartierul bordelurilor și de-acolo a luat un taxi. A coborît mai departe, a luat alt taxi. A ajuns astfel la locul de întîlnire. I-a spus lui Fanis să plece imediat. Dar nu mai găseau taxi, și-atunci au luat tramvaiul. Trecînd prin scuar, au văzut *jeep*-ul care ne urmărea staționînd sub un copac. Fanis spune că l-ai cărat tot timpul după tine, încă de la adunare. Deși chiar el, cînd a plecat de la restaurant, s-a uitat peste tot, dar n-a văzut nimic suspect.

— Poate că au notat numărul taxiului în care m-am urcat și l-au întrebat apoi pe șofer unde m-a lăsat. De-aceea or fi întîrziat.

— Ai venit cu taxiul pînă la restaurant ?

— Ce, nu ți-e bine ? Am coborît la Grădina botanică. Pe urmă am luat-o pe scurtătură, am mers de-a

lungul fluviului, și am venit... Nu m-am oprit să privesc în urmă.

— În sfîrșit... Fanis, precaut, a dormit în altă parte. Din întîmplare nici eu n-am dormit acasă, am fost la o femeie. Ai priceput? După porumbeii ăia condimentați și afurisita aia de dansatoare... Așadar, prietene... Percheziții din zori de zi peste tot. Dar tu?

— Nu s-a întîmplat nimic cu mine.

— Foarte bine. Ei hai, nu te mai bosumfla. Am spus foarte bine, înțelegînd chiar că-i foarte bine.

— Au făcut percheziție și la Mărunțelu?

— Într-o casă în care a stat anul trecut. Noua locuință n-o știe nimeni. Acum prima problemă pe care trebuie s-o rezolvăm este să scoatem și să ascundem niște lucruri. Se aflau în casa unor oameni de nădejde, dar s-au speriat și i le-au adus plocon icariotului. Și acum ne bate la cap să le luăm și de la el.

În doi saci de dril se aflau un șapirograf, o mașină de scris și un emițător nemțesc stricat, capturat la El'Alamein. Trebuia să ne descotorosim de emițător și pe celelalte să le ascundem cu orice preț. Dar unde? La Allegra acasă? Era riscant. Trebuia s-o întreb pe Ariagni. Icariotul ne dăduse răgaz pînă-n prînz, altminteri avea să le arunce la fiare vechi, în curte, și ce-o fi să fie...

— Bine, o să mă îngrijesc eu, i-am spus lui Garelas. Se va găsi o soluție. Cine pleacă primul?

— Pleacă tu. Și dacă poți schimba locuința, ce zici de asta? Dar mai bine nu, stai tot acolo. Nu s-au atins încă de ofițeri. Dacă îți vor pierde urma, li se va părea suspect.

Înainte de-a ne despărți, am fixat o întîlnire pentru a doua zi, noaptea, iar în caz de pericol peste două zile. Am sărit din nou afară, pe fereastră, și am apucat-o pe ulicioară. M-am dus direct la Ariagni. I-am povestit despre ce era vorba și ea a exclus imediat varianta cu casa Allegrei.

— Astea sînt lucruri sfinte. Nu le pîngări cu treburi necurate, pentru c-o să-ți poarte ghinion. Spune-mi cum să i le cer icariotului, și-apoi mă descurc eu. Nu le va

găsi nici Turhan Bey, fachirul. Spune-mi însă, le voi putea cără singură sau o să trebuiască să iau o mașină ?

— Puteți să le ridicați, dar să știți c-o să vă rupă brațele. Depinde cît de departe o să le duceți.

— Nu te îngriji de asta. De vreme ce le pot ridica... Cînd veți avea nevoie de ele, vor fi la dispoziția dumneavoastră.

Și-a pus pantofii, și-a legat părul cu un batic și a plecat. M-am culcat din nou, ca să-mi pot aduna puțin gîndurile. Voiam să cuget mai pe-ndelete la întîmplările ciudate intervenite în momentul cînd ne așteptam cel mai puțin. Între timp Stamatis plecase.

XIV

O DĂDU LA O PARTE ÎMPINGÎND-O CU COTUL. Sacii îi rupeau brațele și nu avea răbdare să stea de vorbă cu ea.

— Dă-te la o parte, măi femeie ! Ce dracu te-a apucat ?

Femeia ședea ghemuită pe prag, cu capul între brațele încolăcite. O recunoscuse pe Ariagni după pantofi și tresărise de parcă ar fi văzut un scorpion. Apoi își coborîse resemnată fruntea, dar rămăsese mai departe acolo, nemișcată. Li se întîmplase ceva rău și Ariagni trebuia să înțeleagă acest lucru. De cîteva zile, femeia nu mai venise s-o ajute la spălatul rufelor și nici la tîrguieli, iar Nabulion se făcuse și el nevăzut. Se luase cu grijile grecilor și nu-i dăduse prin cap să-i întrebe pe Nikos ori pe Saltam. Chiar și chiorul dispăruse. Ce i-o fi apucat așa, dintr-o dată ?

— Deschide fereastra, femeie !

Nu era numai întuneric, ci și un miros greu ce stăruia în acest subsol. Ariagni nu mai călcase de mult într-o casă arăbească și se dezobișnuise. Femeia împinse cu podul palmei ferestruica. Se făcu puțină lumină. Într-un colț al odăii, Yunes ședea culcat pe rogojină, cu fața la perete.

— De ce nu mi-ai spus că doarme ?

Femeia îi luă sacii din mîini, îi puse pe jos şi apoi se aşeză alături de ei, cu picioarele încrucişate, cu buzele strînse, ferecate.

— E bolnav ?

Ochii femeii scoaseră fulgere şi apoi se umplură de lacrimi. Nici un cuvînt. Ariagni îl apucă pe Yunes de umăr şi-l întoarse cu faţa spre ea. Dormea. Cu barba crescută, cu obrajii scofîlciţi. Îşi lipi mîna de fruntea lui. Se lăsă în genunchi pe rogojină şi-i atinse din nou fruntea, de data aceasta cu obrazul. Nu avea temperatură. Numai gura îi mirosea, probabil din cauza foamei. Femeia se ridicase şi stătea acum deasupra Ariagnei, asemenea unei păsări negre.

— De ce n-ai venit să-mi ceri puţină carne ?

Dădu plictisită din mînă, ca şi cum i-ar fi spus : Ce să fac cu ea ?

— De cînd n-a mîncat ? întrebă Ariagni, cu glas înăbuşit.

— De la sărbătoarea marelui *dhikr*...

— De ce n-a mîncat ?

— Pentru el lumea s-a sfîrşit. Aşa spune. N-are nevoie de nimic...

Ariagni se ridică în picioare şi începu să scotocească pe rafturi. Găsi doar o bucată de pîine uscată.

— Ai grijă de lucrurile mele, îi zise. Vin mai tîrziu. Să nu te mişti de-aici...

Afară, mai multe femei de prin vecini, tăcute, se strînseseră în faţa uşii. Cînd o văzură, îşi acoperiră faţa şi se dădură de-o parte, de parcă ar fi fost ciumată. O recunoscu pe mama lui Filfil. O apucă de mînă, trăgînd-o după ea. Femeia alerga binevitoare, zăngănind brăţările din jurul gleznelor ei subţiri. Ceva mai departe se opriră. Se apropiară timid şi celelalte.

— *Om-Mehali*, lasă-l în pace. Nu-i treaba ta. Yunes are un duh rău în el, spuse una dintre ele.

— Fir-ar să fiţi cu duhul vostru cu tot, proastelor ! Nu vedeţi că omului îi e foame ?

O priveau de parcă ar fi păşit într-o geamie, purtînd încălţări pline de noroi. O bătrînă o apucă de mînă.

— Surioară, îi spuse ea, ai bărbat și copii. Nu te amesteca.

Atunci i-a venit ideea. Tot timpul nu se gîndise decît la faptul că acasă nu avea decît ciorbă de fasole. Să-i aducă lapte? Ciorba de burtă era mai bună decît laptele. Să bea zeama caldă și să-și vină puțin în fire. Numai să fie birtul deschis... era încă devreme... Scoase din sîn o hîrtie de un șiling, împăturită în patru, păstrată pentru mașina de care nu avusese nevoie. O puse în palma mamei lui Filfil, și-i spuse să se ducă repede după ciorbă de burtă. Între timp ea avea să aducă pîine albă și ce-o mai găsi prin casă. Plecă repede, fără să asculte ce se vorbea în spatele ei. Pe scări, Nabulion o ajunse din urmă.

— Unde ai fost de n-ai venit să-mi spui că taică-tău e bolnav?

Copilul o privea cu gura căscată. Purta o pijama nouă, cu cracii suflecați pînă la genunchi. Urcară împreună scările.

— Și tu crezi cele ce se spun despre taică-tău?

— Da, *Om-Mehali*. Cu prilejul marelui *dhikr*, cineva a scos afritul care îl călărea și i l-a dat lui tata.

— E un afrit negru ori alb? întrebă Ariagni.

— Femeiesc, răspunse Nabulion.

Se întoarse și-l privi drept în ochi. Deci știa. Pesemne că și maică-sa știa. Și femeile din cartier. Ce să facă acum? Colac peste pupăză, veni și Manos s-o întrebe ce s-a întîmplat cu lucrurile.

— Puțină răbdare, măi omule. N-o să le ia nimeni.

După aceea îi păru rău că l-a repezit. Se duse în camera lui și-i spuse din nou pe un ton mai blînd să nu fie îngrijorat. „Cînd Ariagni se angajează să facă o treabă, o duce pînă la capăt.“ Puse masa, îi dădu indicații ce să-i spună lui Dionysis, dacă întreabă de ea, și unde se află mîncarea, pentru cînd se va întoarce băiatul de la școală. Scoase din dulap o sticluță cu rachiu. Tăie cîteva felii de pîine, luă borcanul cu măsline verzi puse la murat, intră încet în dormitor, coborî candela și o stinse, luă cîteva cuișoare de la icoane, se închină, privind sus, spre cununile ei, și ieși. Puse totul în ligheanul cu smaltul sărit, luă și o lumînare și chibrituri, și i le

dădu lui Nabulion. Copilul mergea înainte și după el Ariagni. Ligheanul parcă izgonea lumea de pe stradă. Femeile se ridicau de pe prag și intrau alene în casă. În fața pivniței lui Yunes, nu se afla nimeni. Intrară. Bolnavul ședea cu picioarele încrucișate pe rogojină, cu un șal de bumbac pe umeri ; cînd o văzu, dădu să se ridice. Dar nu reuși, și-și plecă capul, încovoindu-și umerii.

— S-a făcut lumină în casa mea, spuse el cu glas sfîrșit, cu privirea coborîtă.

Alături de el se afla o strachină din care ieșeau aburi. Femeia îi făcu semn că n-a pus încă nimic în gură. Ariagni se așeză și ea pe rogojină, cu picioarele încrucișate, trăgînd de fustă ca să-și acopere genunchii. Spuse lui Nabulion să-i aducă ligheanul. Îl goli și vărsă în el conținutul candelei, așa cum era. Aprinse fitilul. După aceea își scoase un ac de cap din coc, îl îndreptă, înfipse în vîrf un cuișor și-l aprinse la fitil. Făcu semnul crucii pe Yunes, și-și puse un nume în gînd. Femeia acoperea cu o palmă gura ei și cu cealaltă gura lui Nabulion. Erau amîndoi înmărmuriți. Cuișorul se înroșișe la flacără. Ariagni îl stinse în apă, îl scoase din vîrful acului și-l aruncă în lighean. Aprinse și un al doilea cuișor, apoi altul și altul. Sfîrîiau la atingerea apei. Cel de-al patrulea pocni la flacără ca o împușcătură. Eu l-am deocheat pe omul acesta, își zise ea. Aprinse și alte cuișoare, dar știa că le aprindea degeaba. Yunes ridicase capul și o privea. Sărmane Yunes ! Își muie degetele în apă și-l stropi. El rîse și-și netezi cu palma picăturile unsuroase de pe sprîncene și mustăți. Îi dădu ligheanul și-i spuse să bea o înghițitură, și pe urmă încă una. După aceea luă strachina de-alături și i-o dădu. El privea pîinea albă. Îi rupse o bucată și i-o puse în mînă. El o muie în zeamă, deschise gura și-o înfulecă. Duse strachina la buze și începu să bea. Femeia lui mîngîia spinarea goală a băiatului ; buzele îi tremurau.

— Ia și o măslină, ca să-ți facă poftă de mîncare, îi zise Ariagni.

Ariagni turnă rachiu în paharul candelei și-l diluă cu apa uleioasă din lighean. Yunes îl dădu pe gît și pe

acesta. Se aruncă asupra pîinii și cărnii și le înfulecă. „Mai încet, îi zicea Ariagni, o să ți se facă rău după atîtea zile de post.“ Yunes se opri, de parcă și-ar fi adus brusc aminte de ceva. Apoi rîgîi tare.

— *Allahu akbar*, spuse femeia. Dumnezeu să te răsplătească *Om-Mehali* !

Yunes rîgîi din nou.

Ieși mulțumită din subsolul întunecat. Alături de ea pășea băiatul, purtînd ligheanul în mînă. Acum arăboaicele o binecuvîntau și o fericeau. Doamne, iartă-mă, zise Ariagni în sinea ei. Poate că și Cristos, fiul tău, s-a simțit tot așa cînd l-a înviat pe Lazăr. Ce bine ar fi fost să gonești suferințele oamenilor prin cuișoare stinse în apă... Dar cum de-au aflat atît de repede și au ieșit toate în prag ? Pesemne ? Pesemne cînd i-a scos pe femeie și pe copil afară, ca să poată vorbi între patru ochi cu Yunes... Atunci vestea a trecut din gură-n gură.

„Fii fără grijă, îi spusese el. Știu unde să le ascund.“ Știa și Ariagni, dar s-a ferit să-i spună : în căsuța dărăpănată, într-o groapă. Acolo ascundea el armele pe care le strîngea. Secretul fusese dezvăluit de Nabulion într-o zi, cînd l-a tot tachinat cu glumele ei despre *djin*, pînă i-a scos sufletul. Yunes avea și el un scop în viață ; avea să-i vie și lui odată ceasul. Și ia te uită ! El, Yunes, fiul ei, Mihalis, și Manos aveau un dușman comun : englezii. Încearcă acum să bagi asta în căpățîna seacă a lui Dionysis.

Se grăbea să ajungă acasă. Fără îndoială că acum se aflau cu toții la masă. Dar băiatul se opri în dreptul ușii.

— *Om-Mehali*, cînd am venit mai înainte, nu era pentru tata. Robbie te roagă să te duci la el.

— Parcă de asta-mi arde mie acum... Dar ce treabă ai tu cu el ?

— E bolnav.

Se pare că era ziua bolnavilor. Lăsară ligheanul la meșterul care repara biciclete și se îndreptară spre clădirea cea mare. Băiatul alerga grăbit înainte și se prefăcea că nu aude întrebările Ariagnei. Scoase cheia de sub preșul de iută, deschise, și îi făcu loc să treacă.

— Parcă are un bucătar bătrîn, nu ?

— N-a mai apărut de patru zile...

Deși nu-l îngrijise nimeni timp de patru zile, totuși apartamentul era destul de curat. Ce mobilă de mahon, ce marmură, ce plușuri, ce vase de cristal! Orice meteahnă ar avea, nenorocitul, oricum e gospodar, își zise Ariagni. Băiatul o chemă în dormitor.

— Vă mulțumesc că ați venit, doamnă.

— Doamne Isuse, spuse ea, și se aplecă deasupra omului. Cine v-a adus în halul ăsta?

Nu era bolnav. Era umflat tot din cauza bătăii. Ochii, buzele, totul numai o rană.

— Să spunem că m-au înhățat banditii noaptea, dar nu-mi face plăcere să discut despre asta...

Așa se întîmplă cu de-alde ăștia, se gîndi Ariagni. Se pomenesc într-o zi cu unul care-i dezbracă, îi bate de-i stinge și nu îndrăznesc să spună nimănui nimic. „Vai, vai", zicea ea mereu, în timp ce Robbie se văita ca o femeie. De cîte ori îl auzea gemînd, Nabulion se ridica pe vîrfuri, să vadă mai bine. Rănile de la fluierul piciorului se infectaseră. Cine știe cum l-au bătut! Ardea tot. Ar fi avut nevoie de spitalizare.

— Nu, îi spuse el. Nu mă mișc de-aici. Poate cunoașteți vre-un doctor de încredere...

— Să te ferească Dumnezeu de doctori! Unde mai pui că îți iau o grămadă de bani...

— Mă gîndeam la un medic de-al dumneavoastră, adică cu vederi de stînga. Iertați-mă...

Existau oare doctori cu vederi de stînga? Cînd își fac studiile, da, dar după ce au pus mîna pe diplomă... De pildă, Themistoclis. Doctorul e doctor. Fiecare vizită, o hîrtie de cincizeci de piaștri. Și dacă te dibuie că ești cam fricos, atunci îți prescriu un pomelnic întreg de medicamente și te trimit la farmacistul care-i dă comision. Dar ce nedrept e uneori omul... Unde era doctorul acela cu barbișon, sirianul, care o salvase pe Urania de la moarte? Nu-l adusese și pentru Manos? Lua de vizită numai douăzeci de piaștri. Și, pe deasupra, era și serios, adică de încredere. Ce părere avea, să-l cheme?

Căzură de acord să-l cheme pe sirian. Se va duce Nabulion ca să-l aducă mai repede. Dar îl va lua oare

în seamă, așa zdrențăros cum era? Îi spuse că găsește hîrtie și toc pe masă, în fața icoanei Fecioarei Maria. I le aduse, Robbie scrise ceva pe englezește, și-i dădu băiatului hîrtia. Ce-ar fi acum să se ducă în bucătărie și să-i pregătească ceva cald? Și bucătarul ăsta, tocmai acum și-a găsit să se îmbolnăvească?

— Nu sînt sigur că s-a îmbolnăvit. M-ar fi anunțat...

— Adică a plecat și nu mai vine?

— Cei ce m-au adus în halul ăsta nu-l lasă să vină. Poate că l-au și închis, poate că acum îl interoghează.

Să fie oare acesta motivul pentru care căuta un doctor cu vederi de stînga? L-au schilodit din motive politice. Dar bolnavul parcă se căia pentru că vorbise. Își acoperise capul cu cearșaful, și zăcea nemișcat. Ariagni se duse în bucătărie. Acolo se vedea spiritul gospodăresc al lui Nabulion: toate vasele erau spălate și șterse, dar domnea o adevărată harababură. În bufet, farfuriile mari amestecate cu cele mici; în frigider, crătiți goale și două pîinișoare dospite, învelite în hîrtie. Treabă arăbească. Se auzi soneria zbîrnîind deasupra capului ei. La ușă? Nu, era bolnavul. Băiatul abia dacă ajunsese în Dawawin.

— Iertați-mă, dar mi-am amintit ceva. N-am putere să mă ridic. Scrisoarea pe care v-am trimis-o cu băiatul ați dat-o domnului Simonidis?

Acum să vedem cum o s-o scoți la capăt! Ce să-i spună? O pusese în sertărașul noptierei, pentru că Manos nu era acasă. I-a dat-o mai tîrziu? Nu-și amintea.

— O scrisoare? A, da...

— A citit-o în fața dumneavoastră? Încercați să vă amintiți, vă rog.

— Are vreo legătură cu ceea ce vi s-a întîmplat?

N-ar fi trebuit să întrebe. Bolnavul mototolea cearșaful în mîini. Era furios, dar se stăpînea. Ar fi fost mai bine să-i spună adevărul. N-o să-i fie ușor, dar trebuia. Poată că plicul acela purta un secret. De mică nu mai simțise roșeața asta de om vinovat. Dar bolnavul auzea acum și suspina ușurat.

— Poate c-a luat-o altcineva, încercă el.

Se priviră îndelung. Se înțelegeau de minune.

— La urma urmelor, e și el copilul meu, și-mi face rău să recunosc. Lăsați-mă să mai caut.

— Vă amintiți că v-am avertizat. Nu-i mai spuneți nimic acum, vă rog. Presupun c-a dat scrisoarea comandantului său. În consecință, și domnul Simonidis se află în pericol. Pe el trebuie să-l anunțați imediat. Îi dădeam informații spre a fi publicate în *Mahitis*. Despre intrigile lui Mertakis. Dar acum sînt nefolositoare. Ar fi bine să-și schimbe locuința. În nici un caz să nu vină aici, pentru că sînt supravegheat. Și spuneți-i ca pe stradă să fie atent să nu-l urmărească un *jeep*.

În graba ei, la întoarcere uitase să ia ligheanul de la meșter. Dionysis plecase, pesemne că lucra după-amiază. Nici Nikos nu era acasă. Manos dormea. Îl deșteptă și-i povesti totul. Da, da, dădea el din cap, în timp ce-i vorbea. „Acum îmi explic unele lucruri. Bietul Richards! Care va să zică e umflat? În privința *jeep*-ului, într-adevăr, așa e. Dar nu-i numai unul, sînt patru."

Cînd îi spuse însă că trebuie să se mute, Manos îi zise că vrea să se mai gîndească... de ce oare atîta grabă pe căldura asta? Îl așteptă pe Stamatis? Se vor lua la bătaie? Nu, nu trebuia. Nici măcar să nu afle că știe. Manos îi spuse că nu-l așteaptă pe Stamatis. Nu cumva motivul era Allegra? Oare el, un bărbat în toată firea, se îndrăgostise de...

— Mai e și Allegra, spuse Manos. Dar nu din cauza ei... Să vă spun adevărat, nici nu știu unde să mă duc. La bătrînul icariot, exclus, din cauza prăvăliei. Prietenii o să-mi găsească un locșor, dar o să-i văd abia mîine seară. Dealtfel, arestările se fac de regulă la revărsatul zorilor. Mai avem timp pînă atunci. Profit însă de acest prilej ca să vă spun cît de mult vă admir, doamnă Saridis. Mintea dumneavoastră e, cum să zic, atît de ageră! Nu uitați niciodată că omul are și trup, și suflet! În această privință sînteți severă, și totuși foarte modernă, ca fel de-a gîndi. Maică-mea ar fi preferat să moară decît să facă ceea ce ați făcut dumneavoastră pentru mine.

— Ah, iar n-ai înțeles nimic, îi replică femeia. Parcă n-aș fi avut altă grijă decît de trupul tău și al Allegrei! Sufletele voastre erau bolnave, nefericitule. Și dacă-i

vorba de trup, Stamatis, să-mi fie cu iertare, e mai bine înzestrat decît tine. Dar chiar și așa, n-ai decît să mergi pe stradă fluierînd și toate stricatele alea o să-ți pice în brațe. Fără să mai fie nevoie să-i porți de grijă și încornoratului ăla că vine acasă.

Ar mai fi vrut să-i spună că ea nu e o cucoană cu ifose, ca maică-sa, pentru că și-a crescut copiii pe stradă. Dar fără îndoială, l-ar fi mîhnit amintindu-i de deosebirea ce exista între ei, așa încît tăcu. Manos căzu pe gînduri. Ariagni se duse să facă cafea, în timp ce el se îmbrăca. Puseră tava pe mușamaua galbenă și se așezară. Pe balconul Allegrei tenda era coborîtă. Se vedeau doar pantofii încornoratului, într-un continuu du-te-vino. Se auzeau și glasurile lor. Pesemne se certau.

— Richards a spus ceva de prietenul lui, Peter ? întrebă Manos.

— N-a pomenit de el. E cel despre care ne-a scris și Mihalis ?

— Da. Aș fi vrut să știu ce rol a avut el în toată povestea asta...

— Locuiește vizavi de reședința Înaltului Comisar ?

— Nu știu, se poate. Singurul lucru pe care-l știu e că soția unui ministru de-al nostru e amanta lui.

— El trebuie să fie. Locuiește pe aceeași terasă cu Urîciosu.

— Cu neputință ! Știți unde stă ? Cine v-a spus ?

— Ce ți se pare curios ? L-a văzut Nabulion. Mi-a spus-o și chiorul. Am întrebat băiatul, și el mi-a răspuns că l-a văzut sigur.

Vorbești de lup, și lupul la ușă. Nabulion. Adusese ligheanul. Manos parcă-și pierduse mințile. O puse să-l întrebe din nou. Le aduse mai întîi vești de la englez. Îi mulțumea din nou Ariagnei și-i transmitea că se simte mult mai bine. În privința celuilalt, cel cu paltonul, nu mai locuia în casa aceea. Dispăruse. „De cînd ?“ întrebă Manos. „De cînd s-a întors prietenul lui Robbie“, răspunse băiatul. „Locuia în apartamentul lui ?“ „Nu, locuia în cel alăturat, împreună cu o doamnă.“ „Care doamnă ?“ „De unde să știu eu, o doamnă.“

— Cu neputință, strigă Manos, derbedeul ăsta își bate joc de noi.

Ariagni îl luă pe Nabulion cu binișorul. „Nu cumva ți se pare, băiatule ? Nu cumva te-ai înșelat ?“ El însă nu și nu. Îi explică cum se strecura prin ușa de serviciu, ca să nu-l vadă portarul, cum urmărea din luminator balastul ascensorului, și la ce etaj se oprește, cum urca pe terasă prin scara cea îngustă și asculta pe la uși, la aia cu crucea și la cealaltă. Deodată își aduse aminte de ceva. „Așteptați puțin, o să vă aduc ceva și-o să mă credeți.“ Ieși repede din cameră.

Manos rîdea tare, apoi se încrunta. „E cu neputință“, spunea el și bătea cu pumnul în palmă. „E o treabă extrem de gravă, îmi stă mintea în loc. Și cine-i doamna ?“

— Amanta celuilalt. Îi desparte numai un perete subțire, spuse Ariagni.

— Nu. Nu se poate, e prea de tot.

— Mie de Urîciosu ăsta nu mi-a plăcut niciodată.

După cîteva clipe, îi spuse :

— Doamnă Saridis, cel mai mare poet englez, au trecut de-atunci poate trei sute cincizeci de ani, a creat un nume din unirea a două nume antice grecești : Ariadni și Arahni : Ariahni. Îmi vine să vă strig așa. Pe de o parte îmi dați firul călăuzitor, care mă scoate din labirint, pe de altă parte țeseți pînza care-l va prinde pe amicul nostru ca pe o muscă... Dar e cu neputință !

Ariagni făcea haz de toată filozofia lui. Dar își aminti de cei doi saci. Nu trebuia să știe și el cine i-a ascuns ? Și dacă ea ar fi avut un atac de cord, ce s-ar fi întîmplat ?

— Lucrurile voastre sînt în păstrare la Yunes, îi zise ea. Dacă aveți nevoie de ele, și eu nu sînt de găsit, o să vi le aducă Nikos. Ce vă uitați așa la mine ? E un om de încredere.

— Ce s-a făcut, e bun făcut. Poate că dumneavoastră știți mai bine decît mine. În orice caz, eu singur n-aș fi avut încredere în el. Pierderea acestor lucruri echivalează cu pierderea unui bastion sau a unui crucișător. Simt cum înnebunesc, gîndindu-mă că le păstrează un arab care se lasă întreținut de două femei, își ține copilul în zdrențe, și pe care l-am văzut învîrtindu-se ca un titirez și schelălăind ca un cîine...

— Bietul de tine, iar n-ai priceput nimic. Cu cine vreți să faceți revoluția ? Singuri ? Ce știți voi despre

oamenii ăştia ? Credeţi că ei nu vor să schimbe lumea ? O să-l izgoniţi şi pe domnul Robert ? V-aţi întrebat vreodată cum de-au ajuns oamenii ăştia în halul în care-i vedeţi acum ? Poate că ei doresc revoluţia chiar mai mult decît voi. De ce ? Ca să fie din nou oameni... Voi aveţi mîndria voastră, sînteţi oameni...

— Dar un Yunes, un Richards sînt oameni slabi, nu rezistă la tentaţii, la torturi.

— Dar voi rezistaţi ? Rezistaţi pînă cînd vine clipa prăbuşirii. Şi pe urmă ? Nu te-am văzut, nu m-ai văzut, şi nici pe-acolo n-am trecut... Bărbaţi... Nu zic, trebuie să existe undeva şi bărbaţi adevăraţi, dintr-o bucată ; m-ar îndurera profund dacă mi s-ar spune că nu există nicăieri. Dar aş vrea să-i văd rezistînd nu numai o zi, nu numai o lună, ci douăzeci şi trei de ani, ca Yunes.

Îşi dădu atunci seama că i-a scăpat fără voie secretul, şi-şi apucă obrajii cu palmele. Spre norocul ei, băiatul sosise în timp ce discutau despre tatăl lui, şi îi întrerupse. Se opri în faţa lui Manos şi-i dădu cartonaşul unui pachet de ţigări.

— Da, este marca pe care o fuma în Palestina. Şi ce-i cu asta ?

Pe partea cealaltă însă se afla scris ceva. Manos păli.

— Citiţi şi dumneavoastră, îi spuse el. E scrisul lui. Parcă îl văd chiar cum a scris, dar nu-mi mai amintesc cînd.

Pe cartonaş scria : *Dora M., 11, Garden City, etajul IV, cruce pe uşă.*

Manos petrecu toată după-amiaza închis în cameră. Din această cauză nu-i văzu pe Filfil şi pe Uta cînd îl aduseră pe Nikos plin de sînge. Îi spuseră Ariagnei că se bătuseră cu pietrele în cartierul de sus. Dar nu avea decît o zgîrietură în cap. Hainele lui însă trebuiau spălate. Ce avea să îmbrace a doua zi ? Ligheanul cu smalţul sărit ieşi din nou la iveală. Ariagni îi spălă zgîrietura cu rachiu şi o acoperi cu cafea rîşnită. După multe insistenţe şi rugăminţi, Filfil se îndură să-i spună cum s-au petrecut lucrurile. Închiriaseră o bicicletă şi-l învăţau pe Saltam să meargă. Băiatul nu voia să fie ţinut

de șa. Pedala cît putea de repede, le scăpa din mînă... Lăsa și ghidonul în voia soartei, în timp ce galabia se înfășura pe lanț, și mergea așa, fără direcție, cu brațele desfăcute, pînă cînd se prăbușea cu bicicletă cu tot. Se gîndiră să meargă în cartierul de sus, unde strada era mai liberă. Dar acolo fură întîmpinați cu pietre de băieții băcanului Kakulidis și de ceata lor. Se formară două tabere.

— Cine te-a lovit ? întrebă Ariagni.

Nikos tăcea. Filfil spunea că n-a văzut. Dar Uta mărturisi :

— L-a lovit Saltam, cu piatra...

— Desigur, din greșeală, zise Ariagni. Altminteri m-aș fi dus la Kakulidis și l-aș fi făcut de două parale.

Cearta în casa Allegrei era acum în toi. Încornoratul guița ca un purcel dus la tăiere. Ce fel de limbă vorbeau de nu puteai înțelege o iotă ?

— Nu era din greșeală, zise Nikos. Saltam ține după auz. E foarte îndemînatic.

— Dar ca să te nimerească tocmai pe tine, înseamnă c-a greșit. Nimeni nu aruncă cu pietre în ai lui.

— Nu eram de partea lor, zise băiatul în grecește.

— Dar de partea cui erai ?

— Mamă, nu-ți dai seama ? Kakulidis Yorgos e coleg cu mine. A ieșit și a început să-mi strige : „Arap puturos, în tabăra asta sînt grecii, nu acolo !"

— Și te-ai dus la cei care te înjurau ?

Băiatul rămase pe gînduri. Îi venea să plîngă.

— M-am pus la mijloc, mamă, și le-am spus să nu se mai bată. Ce eram să fac ?

Ariagni îi întrebă pe ceilalți, în arabă :

— Știa Saltam pe cine lovește ?

Filfil negă, dar Uta recunoscu că da.

— Lasă că-l cunosc eu pe nenorocitul ăsta ! A făcut-o dinadins, zise Ariagni. E un fanatic ! Duceți-vă acum acasă. Cred că mamele voastre vă caută.

Se întunecase. Din minaret, imamul chema credincioșii la rugăciune. Iaurgiul trecuse. Cei doi nu se liniștiseră încă. Se auzeau bușituri : care pe care bătea ? Ari-

agni aprinse unicul bec din sufragerie. Filfil plecase pe nesimțite, dar Uta mai stătea acolo, cu ochii ațintiți asupra ligheanului.

— *Om-Mehali,* fă-mi și mie ce i-ai făcut lui Yunes. Ca să-mi treacă umflătura asta care-mi mănîncă sîngele...

Doamne Isuse Cristoase, ce să-i spun eu acum copilului ăsta? Se duse în bucătărie, tăie o felie mare de pîine, presără deasupra zahăr și i-o dădu. Apoi îl luă de mînă și-l duse la ușă.

— Nu se poate face nimic, nu-i așa? Noapte bună, Nikos, noapte bună, *Om-Mehali.*

Se aplecă și-l sărută pe obraz. Închise ușa după el. Știa să coboare scările singur, pe întuneric.

După puțin, răsunară din nou bătăi la ușă. De data asta cineva lovea cu pumnii.

— Madame Ariagni, deschideți-mi!

Era Allegra, cu părul ciufulit, cu fusta strîmbă, cu nările supte și palidă ca ceara. Ariagni o duse în camera ei, să n-o audă Nikos.

— Vino-ți în fire, vecină, ce v-a apucat?

— Unde e Manos? Vreau să-l văd acum, imediat! Să mă ia de-aici și să plecăm, fie ce-o fi. Criminalul a scos revolverul să mă omoare, nu alta!

Sînge rece. Primul lucru, să-i aducă apă să bea. Limba îi era uscată, se lipea de cerul gurii. O făcea să se bîlbîie. O puse să stea pe pat. Cînd se întoarse, o găsi plîngînd.

— Nu mai pot. I-am spus să ne despărțim. Unde e Manos?

Adevărat, unde era? Atîta larmă în jur și el să nu iasă din bîrlog? În clipa aceea, Nikos bătu discret la ușa dormitorului. În antreu se afla încornoratul, cu o expresie rătăcită. Ariagni se repezi la el și începu să-l caute prin buzunare.

— L-am aruncat, doamna mea, l-am aruncat, zău, îi spunea el amețit.

Allegra îi auzi glasul și ieși din odaie. Reîncepură cearta. El zicea și tot zicea, de parcă ar fi îndrugat un descîntec. Cînd se opri, începu Allegra. Vorbea și gesticula. Încornoratul își scoase batista cu picățele verzi

și-și ștergea transpirația de pe frunte. Începură să strige din nou unul la altul. Din fericire, Manos nu ieșea din bîrlogul lui.

Numai gemenele lipseau pentru ca bîlciul să fie complet. Dar curînd sosiră și ele, căzînd în plin tărăboi.

— Ce-i cu gălăgia asta, ce s-a întîmplat, mamă ?

Încercă să le trimită cu Nikos în camera lor, dar du-te și cere să te asculte niște fete mari, care-și cîștigă singure pîinea. Kalliopi bătu din picior și strigă :

— Vreau să știu și eu ce se întîmplă ! Sînt sau nu la mine acasă ?

Refuza să creadă că soții veniseră la maică-sa să-i împace, după ceartă. Nu, se întîmplase altceva. Arăta spre Allegra, spre părul ei răvășit. Mai diplomată, Urania îl luă de-o parte pe încornorat. Și acesta, deși încornorat, îi spuse tot adevărul.

— Kalliopi, vino să-ți spun, zise ea surorii sale.

— Adevărat ! strigă cealaltă cu aerul unei artiste, cînd auzi povestea. Sub acoperișul nostru ? Nevolnicul ăsta, secătura asta ? Afară cu el ! Imediat ! Afară !

Alergă strigînd spre odaia lui și deschise ușa îmbrîncind-o.

Dar Manos se făcuse nevăzut.

XV

NE-AM ÎNTÎLNIT CU FOTEROS LA ORA FIXATĂ, sub ceasornicul magazinelor de mașini de cusut Singer. Urma să mă ducă la ședința de partid. Am pornit tăcuți spre cartierul Subrah, preferînd arterele principale, dar pe trotuarul mai întunecat. La întîlnirea fulger pe care o avusesem ieri cu Garelas, îi propusesem podul Ghezireh. „Niciodată pe pod", îmi spusese el. „Cîte un *jeep* la cele două capete, și-atunci ce te faci, sări în apă ?" Abia am reușit să-i spun despre Măruntelu. M-a ascultat, dar n-a exprimat nici o părere. „Mîine, vom discuta mîine." Era foarte grăbit, dar mai zăbovi o clipă : „Nu

te-am întrebat. Cum te împaci cu bogătaşii ?" Se referea la prietenii de la Institut, care mobilizaseră pentru noi mijloacele lor, în cazuri excepţionale. Petrecusem douăzeci şi patru de ore fără să închid ochii, colindînd noaptea prin parcuri, stînd pe o bancă, apoi sărind într-un tramvai, fără să am o destinaţie anume ; şi mai tîrziu înapoi pe o bancă, pînă cînd se făcu ziuă, şi dimineaţa petrecută toată la Muzeu, şi la amiază, frînt de oboseală, am intrat într-un restaurant popular, apoi într-o cafenea, pînă cînd a sosit ceasul întîlnirii cu Garelas. Problema locuinţei fu repede rezolvată de prietenii de la Institut, şi în mod impresionant. Un avocat armean mă duse cu limuzina lui la o vilă elegantă, pe care mi-o puse în întregime la dispoziţie. Vila se afla pe şoseaua Piramidelor şi era folosită, dar numai vara. Dacă aveam o prietenă, puteam profita din plin, chiar mă sfătuia să nu pierd ocazia. „Dar, ferească Dumnezeu, să n-o folosiţi pentru şedinţe, mă înţelegeţi ? De teama trecătorilor, a paznicului, a grădinarului... Acest du-te-vino i-ar intriga, şi noi avem nevoie ca vila să fie curată, pentru treburi mai importante." I-am spus lui Garelas că trăiam acolo ca un paşă, dar soluţia era provizorie. Vila atrăgea atenţia pentru că se afla izolată, printre ogoare, iar problema transportului era foarte greu de soluţionat. „Bucură-te şi tu cît ai prilejul ! De ce n-o aduci şi pe Allegra, să se bucure şi ea", îmi spusese. M-am minunat. „Cum de reuşea să aibă şi chef de glumă ?"

Foteros mergea fără să scoată o vorbă. Am început să-i vorbesc despre situaţia politică, dar mi-a răspuns monosilabic, şi atunci am tăcut. Un sentiment straniu, ca un fel de ciudă, de ositlitate surdă mergea alături de noi şi ne pecetluia buzele. Cu pasul greoi, legănîndu-se, şi totuşi ţeapăn, ai fi zis că păşeşte pe puntea unui vapor ; mergea cu capul plecat, mereu puţin înaintea mea, ca şi cum s-ar fi grăbit şi m-ar fi tîrît după el. Aveam o presimţire : Mă duce la execuţie ? Adică, excluderea din partid. Mi-am reamintit tot ce-mi spusese Garelas. Şi el fusese laconic şi evaziv. Ca şi acum ar fi păstrat pentru şedinţa de astă seară tot ce avea de spus în privinţa lui Mărunţelu.

După ce ne-am asigurat că nu sîntem filați, am apucat-o pe una din ulițele din spatele Azilului de bătrîni. Am urcat o scară întunecoasă. Miros de varză fiartă, grămezi de gunoi pe fiecare palier, mîțe speriate strecurîndu-se pe neașteptate printre picioarele noastre, prunci plîngînd în spatele ușilor, aparate de radio care urlau... Mergînd în față, Foteros aprindea chibrituri. Am ajuns pe terasă. În spălătorie, un cîrpaci stătea încovoiat pe scăunelul lui și croia talpă umezită, cu cuțitul lui ascuțit. Îl văzu pe Foteros și-i făcu semn cu capul lui chel și teșit. Părea armean. Foteros bătu la o ușă alăturată, într-un fel aparte. Ne deschise Garelas. Am intrat într-un mic apartament, destul de curățel; pe pereți atîrnau gravuri cu Genoveva de Brabant și Maurul din Veneția. La mijloc, o masă acoperită cu pluș — de culoarea mierei, și cu ciucuri — chelit și el pe ici pe colo, de-atîta folosință. Pe masă, scrumiere. Ne-am așezat: Fanis, Mărunțelu, Foteros, Garelas și eu.

— Dă-mi o țigară dintr-ale tale, îmi zise Fanis.

M-am uitat la el. Era obosit, dar calm. Semn bun. Condamnatului la moarte nu i se cer țigări, dimpotrivă, i se dau. M-am uitat la Mărunțelu. O expresie de veselie nedefinită îi răvășea sprîncenele stufoase, dar sub masă, ca întotdeauna, piciorul îi bîțîia nervos. N-am putut trage nici o concluzie. Garelas era întunecat la față și parcă înciudat. Foteros mă privea piezîș, cu un zîmbet răutăcios pe buze.

— Astă seară avem două puncte la ordinea de zi, zise Fanis. Primul: chestiunea Mertakis; raportor — tovarășul, și arătă spre Mărunțelu. Al doilea: dislocarea Brigăzilor, raportor... se arătă pe sine.

— Cer de pe acum cuvîntul la primul punct, am zis.

— După expunerea tovarășului, vom lua cu toții cuvîntul, în mod obligator, răspunse Fanis.

Mărunțelu scoase din buzunar niște însemnări, și-și aprinse o țigară. Am scos și eu cartonașul lui Nabulion și l-am pus în fața mea, cu partea scrisă în jos.

— În ultimele zece luni, începu Mărunțelu, grație luptei aprige dusă de popoarele subjugate, grație războiului național dus de sovietici și de celelalte popoare aliate, în lume au avut loc schimbări profunde și temei-

nice. În această perioadă, mișcările naționale din Europa au cîștigat experiență în organizarea militară, au cîștigat experiență administrativă și politică, și în prezent forțele Europei sînt pe cale de a deveni o armată regulată, gata nu numai să contribuie din interior la lovitura ce se va da în curînd fortăreței europene a lui Hitler, dar și să preia, fără întîrziere și experimentări, soluționarea tuturor problemelor postbelice, ce decurg din Cartea Atlanticului.

Iar a început de la Adam și Eva. Tot e bine dacă terminăm pînă la revărsatul zorilor, mi-am zis scoțîndu-mi cravata, descheindu-mi gulerul și așezîndu-mă într-o poziție mai comodă, ca să pot suporta avalanșa verbală a acestui „cap pătrat". Fruntea lucitoare a lui Foteros se adumbri ; modul meu de a mă comporta îl irita, dar ochii îi erau ațintiți asupra vorbitorului ; îl asculta ca hipnotizat.

Trecu poate o jumătate de ceas pînă să ajungă la problemele noastre. Clopotul Azilului de bătrîni suna stingerea. Trebuie să fi fost ora nouă. Mărunțelu vorbea acum repede, cu fraze scurte, tăioase, ca și cum ar fi biciuit conducerea pentru greșelile pe care le făcuse. Înfiera lipsa „unei pregătiri amănunțite și serioase", iluziile asupra posibilității încetării acțiunii de protest „cînd ne-ar fi venit cheful", neglijarea atragerii „maselor muncitoare ale comunităților grecești", absența „unor revendicări politice planificate", „utopia unei revoluții fără o bază de masă, la mii de kilometri distanță de teritoriul național". Umfla totul în mod intenționat, pentru a arunca asupra conducerii, și în primul rînd asupra lui Fanis, o vină și mai mare. Dar secretarul asculta liniștit și aproba mișcînd din cap. Ochii lui Foteros luceau, părea entuziasmat că lipsurile erau arătate fără ocolișuri. Garelas fuma, stînd alături de mine. Eu mîngîiam dosul cartonașului : atuul cel mare care avea să dezvăluie bluful.

Raportorul trecu apoi la „lipsurile subiective". Vorbea în general, fără să dea nume. Se referi la manifestări de lașitate, la retractare, duplicitate, dezertare, fapte care avuseseră loc, dar în mod izolat. Sub pretextul răspunderii colective, extinse critica sa denigratoare și ne cu-

prinse pe toți, încît cineva putea să se întrebe ce căutam noi acolo, cu riscul să fim prinși ca niște șoareci în cursă, și asta pe degeaba. Din slăbiciunile pe care le menționa în grabă și fără nici o ordine am reușit să desprind pe acelea care, potrivit judecății sale, se refereau la persoana mea: subiectivism, spirit combativ oscilant, prejudecăți mic-burgheze, frămîntări intelectualiste, susceptibilități aristocratice. Dar cînd a trecut la „latura constructivă" a criticii a mormăit ceva despre circumstanțe atenuante și spirit de înțelegere, în special față de cazurile de răniri, maladii organice, zdruncinări psihice și mai știu eu ce. Am avut o tresărire și cartonașul s-a îndoit în palma mea. Încerca să mă îmbuneze sau căuta să mă scoată dinainte nebun? Chiar și Fanis manifesta pentru prima oară, după atîtea ceasuri, o oarecare enervare.

Trecînd repede peste hotărîrea care-l trimisese pe secretar la Brigăzi, vorbitorul spuse că de-aici încolo își asuma „exclusiv și absolut" răspunderea pentru modul în care a fost tratată problema politică. Era gata să suporte consecințele pentru numirea lui Mertakis. Da, chiar el însuși scrisese cele cinci nume și le dăduse reprezentanților Flotei comerciale. Se auzi un oftat și Foteros își îndreptă spinarea. Fanis asculta concentrat și mișca pe tăcute buzele, ca și cum cunoștea textul și l-ar fi citit odată cu vorbitorul. Acesta continuă:

— Îmi asum întreaga răspundere. Știam că încalc o hotărîre, știam că Mertakis era agentul *Intelligence Service*-ului. Atunci mă veți întreba de ce am procedat așa... Aș putea aduce, tovarăși, o mie și una de justificări: impasul în care ajunsesem, iritarea și presiunile din partea ofițerilor nedecișii, neorganizarea simpatizanților, dezertarea generalului. Aș putea să vă spun: „Toți sînt o apă și-un pămînt". Știm despre Mertakis pentru că norocul a făcut să fim informați. Dar cine ne asigură că și alții, dacă nu chiar toți, nu sînt agenți ai *Intelligence Service*-ului? Aș fi putut susține, tocmai pentru că Mertakis este vîndut și colegii lui care nu sînt știu asta, că trebuia să le băgăm o șopîrlă ca să se diferențieze mai repede. Aș fi putut, în sfîrșit, să subliniez că adevăratul agent nu este el, ci soția lui, și de vreme ce n-am făcut-o

ministru pe Dora Mertakis, atunci n-am prejudiciat pe nimeni, și nici cauza noastră.

Încotro mergea ? De ce arunca în aer punțile, una după alta ? Deodată m-am luminat. Rigaud. Avea să arunce totul pe spinarea lui Rigaud, să spună că a făcut totul la indicația acestuia. Te-am prins acum cu mîța-n sac, am zis în sinea mea, netezind cu unghia cartonașul îndoit.

— Nu, tovarăși, nu voi invoca nici una din aceste justificări. Adevărul, adevărul necruțător este că am torpilat manifestarea noastră antifascistă de dragul unei femei.

O schimbare de o sută optzeci de grade ! Dar ceilalți, care ascultau, n-au manifestat nici urmă de surpriză. Foteros chiar se arăta triumfător. Ca și cum mi-ar fi spus cu zîmbetul lui : „Vezi acum cum stau lucrurile ?“ Mărunțelu își aprinse o altă țigară și, în timp ce se apleca deasupra hîrtiilor sale, mă privi repede cu coada ochiului. Care va să zică, știa ce aveam de spus. Acum să vedem cum o să iasă din încurcătură !

Intră în amănunte. Spuse cum, imediat după sosirea lui la Cairo, la chemarea secretarului, se dusese din motive de vigilență la casa unui compatriot, căpitan și vechi liberal. Cum într-o zi, coborînd amîndoi cu ascensorul, au întîlnit-o pe Dora Mertakis, care s-a urcat la etajul al treilea. Cum s-au făcut prezentările, cum au glumit și așa mai departe. „Femeile astea sînt creaturile Satanei, tovarăși. Oamenii simpli ca noi, ieșiți din popor, sînt niște jucării în mîna lor.“ În continuare spuse că și plecarea generalului ar fi putut să fie rezultatul acelorași uneltiri. Încheie exprimînd căința adîncă pentru greșeala sa ; se considera nedemn să mai facă parte din rîndurile mișcării, ceru excluderea și își exprimă dorința ca pățania lui să servească drept învățătură altora.

Pauză. Clopotul Azilului de bătrîni suna întruna, de-ai fi zis că știa ce se petrece în odaia asta.

— Pesemne că o bătrînă trage să moară și călugărițele cheamă doctorul, zise Foteros.

— Manos, ai cuvîntul, spuse Fanis.

— Mai bine să luăm cuvîntul pe rînd. De ce nu vorbești tu, care stai lîngă el ?

— Pentru că tu ai cerut primul ! Să nu ne pierdem vremea, mai avem și altceva de discutat.

— Voi fi foarte scurt, am zis. A recunoscut singur tot ce aveam de spus. Propun excluderea, în baza unei hotărîri speciale pentru membrii organizației noastre, în care să fie înfierată fapta sa, și-am început să rup încet cartonașul în mici pătrățele.

— Garelas...

— Ce să vă spun, tovarăși ? Atîta amărăciune n-am avut în suflet nici cînd mi-a murit copilul. Dar nu sînt de acord cu excluderea. Să luăm alte măsuri. Dealtfel, tovarășul și-a recunoscut singur greșeala, ceea ce înseamnă că a înțeles-o. De-acum înainte să fie vigilent. Nu, nu sînt de acord cu propunerea de excludere. Nu-i acum momentul să ne tăiem singuri picioarele și brațele...

— Foteros...

— N-am nimic de spus. Omul este un c..., spuse el privindu-mă de parcă eu aș fi fost de vină pentru decăderea lui Mărunțelu.

— Ce propui ?

— Ce va spune secretarul.

— În primul rînd, rosti Fánis îndreptîndu-și glasul, accept ca justă critica pe care mi-a făcut-o tovarășul în raportul său. Port o foarte mare răspundere, pentru că toate greutățile noastre actuale sînt rezultatul incapacității mele de a prevedea consecințele manifestării pe care o organizam. Prin urmare, trebuie să dau și eu socoteală. Nici o măsură în privința oricărui tovarăș din conducere nu poate fi justă dacă mă ocolește pe mine. În special în chestiunea Mertakis sînt vinovat, pentru că nu v-am adus la cunoștință faptul că este un agent plătit, și asta de mulți ani. Despre nevasta lui, nu știam nimic. Acum am aflat. Mărturisesc că l-am nedreptățit pe Foteros prin bănuielile mele. Mă bucur că s-a dovedit nevinovat, și-l rog să mă ierte. Răspundere poartă și Garelas. Din păcate, nu se poate spune același lucru și despre Simonidis. El singur mi-a mărturisit că în tot timpul crizei nu și-a îndeplinit îndatoririle de organ conducător, ci s-a mulțumit să execute ordinele primite. Un

control mai strîns asupra tovarășului raportor ar fi dus poate la dezvăluirea relațiilor acestuia cu Dora Mertakis, și n-am fi ajuns acolo unde am ajuns astăzi. Mă miră chiar foarte mult că Simonidis care, de regulă, e atît de grijuliu să atribuie fiecăruia partea sa de vină, a uitat de data asta răspunderea ce-i revenea personal, și a creat impresia că singurul lucru care-l preocupă este excluderea tovarășului. Avem pretenția să auzim de la Simonidis, ca un om cultivat ce este, nu o justificare psihologică a comportării tovarășului, ci o analiză a cauzelor mai adînci care l-au dus acolo, ca să putem trage și noi învățăminte, și nu să tăiem capete cu orice preț. În această privință, trebuie să spun că și atitudinea lui Garelas m-a dezamăgit, pentru că ea n-a fost decît o izbucnire sentimentală, fără o critică constructivă. Dar și atitudinea lui Foteros este negativă, pentru că nu se străduiește să analizeze. Holbează ochii și se uită la Simonidis.

— Nu-l urăsc pe tovarășul. Vă rog să mă credeți, spuse Foteros. Urăsc oamenii din categoria lui, care au sucit capul celui mai bun cadru al nostru.

— Nu e cinstit ceea ce spui, Foteros, îl întrerupse Fanis supărat. Iartă-mă, zise apoi, recăpătîndu-și stăpînirea de sine, dar tovarășul nu era un țîngău fără experiență, care a căzut în mrejele Dorei Mertakis. Explicațiile date de el nu sînt deloc convingătoare, iar autocritica sa n-a fost decît un foc de paie, ca să ne amețească. Ce sînt palavrele astea despre creaturile Satanei și oamenii simpli din popor? Egoismul nu-l lasă să pătrundă mai adînc și să scoată la lumină adevăratele cauze! O să i le arăt eu. Este vorba de ambiția lui, să parvină cu orice preț. De atitudinea lui de satrap și de egocentrismul său. În străfundul sufletului, crede că e unic, și nu are pereche în lume. El va mîntui lumea. Și pentru asta trebuie să ia el hățurile mișcării în mînă. Hotărîrile, disciplina, democrația sînt lucruri bune, minunate chiar, dar pentru alții, nu pentru el. Le apără, și încă cum, dar ca să aibă el mînă liberă și să pășească pe un teren mai sigur. Intriga, minciuna, fracționismul sînt tumori ce trebuie extirpate, dar nu la domnia-sa. Lui îi sînt permise, dar să nu se știe asta, ca să nu furnizeze

arme altora. De vreme ce tot ceea ce face e spre binele poporului, așa cum crede el, restul, abaterile de la etica de partid sînt fleacuri care vor fi justificate de succesele sale. A vrut să pună, cu orice preț, capăt crizei, ca să primească felicitările. Dar știa, prin Dora Mertakis, că englezii nu acceptă decît o singură soluție : participarea bărbatului ei la guvern. Și atunci tovarășul a ajuns la un compromis. Nu pentru trupul unei femei, și nici pentru cinstea de a-i împărți patul cu soțul, agent al *Intelligence Service*-ului, și cu amantul, tot agent al *Intelligence Service*-ului, ci pentru a se întoarce mîine în Grecia și a pretinde un post de conducere în partidul clasei muncitoare. Iată adevărul. Simt mîhnire și totodată dezgust cînd îmi amintesc că tovarășul îi aplica lui Simonidis metodele sfintei Inchiziții, acuzîndu-l pe nedrept că întreține legături cu agenții *Intelligence Service*-ului, tocmai în momentul în care nota pe spatele pachetului său de țigări întîlnirea cu Dora Mertakis. Dă-mi bucățelele alea de hîrtie pe care le-ai rupt, îmi zise.

Clopotul bătea acum rar și jalnic.

— A murit, spuse Foteros.

— Dar e inuman, zise Garelas. Nu se gîndesc la celelalte bătrîne care-l aud și ele ?

— Tovarășul, spuse Fanis străduindu-se să adune bucățelele de carton, a făcut acest compromis fără cea mai mică ezitare, convins fiind că nimeni n-avea să afle de relațiile sale cu Dora Mertakis. Iar cînd avea să vină clipa să dea socoteală pentru felul în care a mînuit problema politică, avea să ne servească toată argumentarea pe care ne-a prezentat-o astă seară într-o formă negativă, toate acele tirade care începeau prin „aș fi putut" și „aș fi putut". Numai cînd a aflat, și subliniez acest lucru, numai cînd a aflat că Simonidis știe unele chestiuni, pe care i le-am adus la cunoștință aseară, așa cum mi le-a transmis Garelas, a întors brusc foaia și ne-a ținut un discurs despre căință, regrete și așa mai departe... Îmi pare rău, tovarăși, dar nici acum nu spune adevărul. Și dacă ar trebui să calific fapta sa, așa cum merită, nu găsesc alt cuvînt mai potrivit decît crimă.

S-a sfîrșit, l-a făcut praf pe Mărunțelu, mi-am zis, și am ridicat ochii să-l privesc. Era netulburat, ca și cum tot ce se spusese se referea la altcineva, la o persoană care nu era de față.

— Mai vreau să vă mărturisesc ceva, continuă Fanis. Aseară, cînd m-am dus să mă culc, mi-a trecut prin cap o bănuială : nu cumva tovarășul a cerut Dorei Mertakis ca *jeep*-urile englezilor să ne lichideze ? N-am închis ochii toată noaptea... Am cîntărit cu calm, de mai multe ori, cele ce s-au petrecut. M-am convins că e nevinovat. M-am trezit, și eram bolnav de rușine pentru că mi-a trecut prin cap o asemenea bănuială. Cînd și-a dat seama de pericol, tovarășul a căutat să mă pună la adăpost, mai întîi pe mine, mai apoi pe el. Pentru că și el riscă ca și noi, ba poate chiar mai mult. Mertakis ar fi fost fericit să scape de cel ce i-a ținut scara ca să se cațere la putere, pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, noi tot l-am fi demascat, și-atunci nu i-ar mai fi fost de folos. Manos, mai dă-mi o țigară dintr-ale tale.

— Raportorul, spuse Fanis pufăind grăbit din țigara pe care i-o aprinsesem, a formulat o teză la începutul autocriticii sale : toți sînt o apă și-un pămînt. A formulat-o ca pe urmă s-o respingă, dar nu era decît un truc. Vai de noi dacă ne influențează. Vom cădea în sectarism. Nu toți venizeliștii sînt agenți englezi sau mai știu eu ai cărei țări. Partidul lor este o realitate, exprimă anumite interese ale unei părți a burgheziei, cu tendințe ce se bat cap în cap. Chiar în această clipă, cînd discutăm, un grup de ofițeri venizeliști acordă ajutor tehnic E.L.A.S.-ului, fără să renege partidul lor. Un alt exemplu : unul din noii miniștri. M-a rugat să nu-i divulg numele, și cred că trebuie să-i respectăm dorința. De la el am informațiile pe care le vom analiza la al doilea punct al ordinei de zi. Vreau să spun : oamenii ca și tovarășul au tendința, atunci cînd planurile lor dau greș, să dărîme totul, să tragă totul după ei în prăpastie. Acest lucru trebuie să-l avem întotdeauna prezent în minte. Și acum, după toate cele ce s-au spus, vă așteptați desigur să fiu de acord cu Simonidis, și să propun și eu excluderea. Nu, tovarăși. Simonidis nu are altceva în cap decît setea de răzbunare. De aceea a cerut ca ho-

tărîrea să fie adusă și la cunoștința membrilor de partid. Dacă a făcut această propunere pentru binele mișcării, n-are decît să mă întrerupă ! Dar, vedeți, tace ! Haideți acum să mergem în fața membrilor de rînd ai partidului, în fața tuturor acestor oameni călîți în greutăți și lupte : în fața pescarilor din Mitilena, a tăbăcarilor din Samos, a grădinarilor din Chios, a țăranilor din Tracia și Grecia Continentală, a cărbunarilor din Ikaria, a muncitorilor și truditorilor cărora le cerem să țină neîntinată onoarea soldatului grec, și să le spunem să închidă ochii și să-și întoarcă capul cînd prin fața lor trec pline de vino-ncoace femeiuști în pantalonași bufanți scurți care lucrează în viile și livezile de portocali ale țării Canaan, haideți să le spunem acestora : știți, conducerea v-a adus pînă la marginea prăpastiei, cu pericolul de-a fi oricînd făcuți zob de tunurile englezești, și-apoi v-a vîndut pentru o spioană. Și hai după aceea să vedem ce-au devenit Brigăzile și Flota și mișcarea întreagă. Și ca să încheiem discuția, propun ca astăzi să nu luăm nici o hotărîre de sancționare a tovarășului, în sensul ca acuzația să rămînă în picioare, pînă cînd va fi examinată de partid, în Grecia. Partidul este cel mai în măsură să-l sancționeze pe tovarăș, potrivit faptelor sale...

Adică o altă cotitură. De ce schimbase brusc discuția ? Oare Mărunțelu îl avea cu ceva la mînă ? Fanis este în stare să cedeze în fața unui șantaj ? În orice caz, atitudinea celuilalt arătase de la început că nu se aștepta la măsuri de sancționare. Îl proteja prestigiul lui Rigaud ?

— Adică va rămîne mai departe în conducere ? am întrebat.

— Da.

— Mai există și problema Rigaud, am adăugat.

— Care Rigaud, cel din Spania ? întrebă Foteros ca picat din nori.

— Da, îi spuse Mărunțelu. A fost cîteva zile la Cairo, în trecere, dar...

— Tovarăși, ordinea noastră de zi nu cuprinde nici o problemă Rigaud, îi întrerupse Fanis.

— Să punem la vot propunerea secretarului, spuse Garelas.

Mărunțelu și eu am votat pentru excludere. Ceilalți au fost de acord cu Fanis.

Am făcut o scurtă pauză. Foteros ieși din cameră ca să ne aducă apă, dar se reîntoarse imediat. Era urmat de o bătrînică legată cu o basma neagră la cap, tare slabă și gîrbovită, care ducea o tavă de lemn, sculptată, încărcată cu cafele, dulceață de curmale, într-o chesea de argint, cu cele șase linguriță de jur-împrejur, pahare mari cu apă și cornulețe cu gust de mastică. Făcu o plecăciune și, cu mîini tremurînde, puse tava pe masă. I-am spus că nu era cazul să se ostenească pentru noi, iar Foteros îi traducea, vorbind dialectul grecilor din Pont ; erau compatrioți și rude depărtate. Fiul bătrînei, cizmarul care făcea de caraulă în spălătorie, era văr de-al treilea cu el. Și eu, care-l luasem drept armean... Bătrînica rîdea cu poftă, arătîndu-și gura știrbă. „Elleni, Elleni", spunea ea vesel, punînd în fața fiecăruia ceșcuța cu cafea. Cînd termină de servit, îl prinse pe Fanis de cap și-l sărută pe creștet. Apoi făcu la fel și cu Mărunțelu. Ia te uită, mi-am zis cu inima strînsă, dacă se face razie, bătrîna și cu fiul ei vor avea multe de tras, pentru că au găzduit... Meritățm o bătaie bună și nimic altceva... Cînd ajunse lîngă mine, m-am ridicat, i-am luat mîna și i-am sărutat-o. Dar n-am procedat bine. Pentru că ea, la rîndu-i, mi-a luat mîna și mi-a sărutat-o cu smerenie, de parcă aș fi fost cel puțin mitropolit. Din fericire, nimănui nu-i trecu prin gînd să rîdă.

— Așa cum vă spuneam, începu Fanis după plecarea bătrînei, deținem informații cu privire la ultima ședință a Consiliului de Miniștri, în legătură cu dislocarea Brigăzilor I și II. Itinerariul : Damasc-Palmira-Eufrat. Mijloc de transport : picioarele. Stați puțin, n-ați auzit încă nimic. Prietenul care ne-a dat aceste informații e convins că propunerea de dislocare vine de la Mertakis. În ultimele zile, au circulat zvonuri în acest sens, și colegii lui, unii mai mult, alții mai puțin, au fost de părere că ar fi bine ca „instigatorii la dezordine" să fie îndepărtați cu încă alte cîteva sute de kilometri de Cairo. Pînă aici e bine. După ce au fost ajutați de Brigăzi să pună mîna pe portofoliile ministeriale, acestea trebuie

acum să se ocupe de instruirea efectivului lor și să nu le mai stea în cale. Dar scrisoarea care sosise de la Comandament nu vorbea de instruirea efectivului, ci de sancționarea lui. Prin insurecția armată, așa se spunea în scrisoare, Brigăzile desființaseră orice noțiune de disciplină militară și acum trebuia strîns șurubul. Din discuții reieșise că și un alt ministru era la curent cu hotărîrea englezilor, dar acesta mai dăduse și alte informații cu privire la deosebirile de păreri ce existau chiar în cadrul Comandamentului. Pe scurt : maiorul Peter, consilierul în problemele grecești, susținuse că disciplina nu fusese deloc subminată și că, dimpotrivă, Brigăzile constituiau unități de luptă cu un moral foarte ridicat. Prin urmare, ar fi fost nedrept ca atitudinea lor ireproșabilă să fie răsplătită cu o sancțiune care echivala cu munca forțată. Generalul Wilson susținuse un punct de vedere opus. Era necesar ca răul să fie extirpat din rădăcină, după ce criza trecuse, altminteri vor avea mereu rebeliuni pentru orice fleac. Ordinul cu privire la marș fusese ticluit în așa fel, încît omenește să fie cu neputință de executat. Mai devreme sau mai tîrziu, și în orice caz înainte de Eufrat, chiar și cei mai oțeliți oameni vor fi la pămînt. Dar, în calitate de general, nu putea să priveze cu inima ușoară frontul aliat de cîteva mii de ostași. De aceea, dacă Brigăzile vor ajunge la destinație, lucru foarte puțin probabil dar totuși de presupus, vor fi atinse două obiective : individualismul soldatului grec va fi ținut în frîu, și se vor forma niște unități călite cum n-au mai existat altele în Orientul Mijlociu. Maiorul Peter se opusese. El amintise de faptul că ofițeri superiori ai Armatei a 9-a își dăduseră cuvîntul în fața ostașilor răsculați că nu se vor aplica represalii dacă disciplina va fi respectată pînă la sfîrșitul crizei. Acum, în mod foarte justificat, unii vor relua lozincile inamicului despre perfidia Albionului. Wilson răspunsese tăios că era soldat și nu politician. De vreme ce Peter considera că disciplina fusese păstrată intactă, atunci nu exista decît o singură cale pentru a demonstra aceasta : să execute marșul pînă la Eufrat. Aici voi face o paranteză. Dialogul Wilson-Peter era oare o înscenare ? Sînt foarte tentat să spun că da, dar ar fi prea de tot. Să-i mai acor-

dăm încă puțin credit acestui faimos Peter, care nu este altcineva decît rivalul tovarășului nostru, aici prezent, la patul pîngărit al Dorei Mertakis. Dar perfidia și duplicitatea politicii *Foreign Office*-ului reiese și din faptul că o convorbire cu caracter atît de confidențial a putut „să transpire" pînă la Consiliul de Miniștri și de-acolo pînă la noi. Închid paranteza și merg mai departe. Consiliul de Miniștri este divizat în această problemă. Majoritatea, în frunte cu Mertakis, susține că englezii au conducerea războiului, că se află în fața unui ordin al Comandamentului și că prin urmare ar fi contrar intereselor naționale să i se împotrivească. Prietenul nostru, ministrul, afirmă că s-a opus energic. Le-a spus că acest ordin umilește în mod intenționat demnitatea noastră națională. Englezii ne tratează ca pe niște cafri. Și acesta este un indiciu al tratamentului pe care ni-l rezervă după terminarea războiului. Un alt ministru a declarat că nici el nu este de acord cu ordinul și a cerut să se întreprindă acțiuni de culise pentru schimbarea itinerariului. Pentru că, a zis el, una din două : dacă, așa cum se spune, marșul este irealizabil, atunci guvernul desființează printr-o simplă semnătură patru cincimi ale armatei. Iar în cazul în care se va realiza, atunci noi înșine vom fi transformat două treimi ale armatei în adepți înfocați ai lui Veluhiotis. Ședința Consiliului de Miniștri s-a oprit aici, urmînd să se ceară informații suplimentare și apoi să fie continuată. Dar prietenul știe că la presiunile lui Mertakis, Tsouderos și-a dat deja asentimentul. Pentru a nu ne face nici un fel de iluzii, remarcați că prietenului nostru, ministrului, nu i-a trecut nici o clipă prin gînd să propună demisia. Și nici altuia să spună : „Un marș forțat ? Foarte bine, îl vom face și noi împreună cu armata. Ea ne-a dat puterea în mînă și, dacă trebuie să fie sancționată pentru aceasta, atunci noi meritățm cel puțin să fim spînzurați."

Foteros ceru cuvîntul. Știa pe unde se află Eufratul, dar nu pricepea de ce era cu neputință să ajungi acolo pe jos.

— Ca să poți înțelege, i se adresa Mărunțelu, îți voi spune următoarele ! cînd Rommel înainta spre Alexandria, ne-am temut că s-a comis o trădare și, pen-

tru a nu fi prinși în capcană, ne-am gîndit să ajungem la Eufrat cu camioanele. Întreabă-l pe Simonidis, care a considerat planul nebunesc. Trebuie să străbați o distanță de trei sute de kilometri, numai deșert arzător.

— Înainte de Rommel, spuse Garelas, un batalion englezesc, mi se pare că era din regimentul Manchester, a fost sancționat cu executarea acestui marș, pentru că-și spînzurase comandantul. Din efectivul de șapte sute oameni, numai patruzeci au ajuns la destinație. Stai să vezi cum se chema marșul...

— *Chain gang,* am explicat eu. O expresie împrumutată de la plantatorii, stăpîni de sclavi, din sudul american. Dar acolo însemna...

— O să-l facem și pe ăsta, mă întrerupse Fanis, iritat de discuția noastră în doi.

— De ce, tu ai și hotărît marșul, întrebă Măruntelu. Asta nu-i marș, nici ocnă, ci exterminare curată. Le vom face jocul.

— Exterminare sau ba, primul lucru pe care-l avem de făcut este să ne întoarcem de îndată la Brigăzi, spuse Garelas.

— Dacă-ți face plăcere, zise Măruntelu.

— Vei merge și tu, tovarășe, cu toții vom merge, izbucni Fanis. Vor rămîne aici numai Foteros, pentru munca în Alexandria, și Simonidis, la Cairo, pentru că soarele deșertului l-ar ucide imediat, cu rana pe care a avut-o. Vei merge și tu, și, încă de azi vei prelua conducerea marșului. Voi veni și eu, dar să nu ne facem iluzii. În starea în care sînt nu cred că voi putea să-mi îndeplinesc rolul... Adică dacă nu dau ortul popii pînă atunci...

Acum pricepeam manevra sa și de ce nu propusese sancționarea Măruntelului. Nu voia să-l lase la Cairo să-și ducă mai departe intrigile. Voia să-l aibă sub ochii lui, să-l țină de zgardă.

— Îți mulțumesc pentru grija ce mi-o porți, i-am spus lui Fanis. Dar o socotesc dezonorantă. Voi merge cu armata. Nu mi se va întîmpla nimic, aveți cuvîntul meu de onoare. Tu însă trebuie în orice caz să rămîi

la Cairo. Fără sentimentalisme. Știi foarte bine că aici ți-e locul.

— Ascultați și lăsați-mă să termin, urmă el. Nu avem de ales. Trebuie să organizăm marșul și să ieșim victorioși. Dacă încercăm să spunem nu, cît ai bate din palme englezii ne-au și dizolvat, cu binecuvîntarea guvernului pe care noi l-am adus la putere. Trebuie să ne prefacem că am dat crezare poveștii despre instruirea efectivului. Printr-o propagandă adecvată și exemplu personal trebuie să sădim în oamenii noștri convingerea că marșul constituie încă o bătălie pentru eliberarea Greciei. Cum dealtfel și este. Și o vom cîștiga. Trebuie să formăm o armată în care fiecare soldat să fie un erou. Trebuie să devenim invincibili.

Trebuie, trebuie, trebuie. Și el folosea acum din belșug acest cuvînt. Dar de ce nu mă mai enerva acum?

— De-acord, spuse Garelas. Propun să se formeze un birou din trei membri, pentru conducerea marșului. Secretar, tu, și arătă pe Mărunțelu. Membri: eu, și se arătă pe sine, tu, și mă arătă pe mine.

— Să trăiești, Vasilis, i-am zis eu.

Propunerea se supune la vot și este adoptată în unanimitate. Piciorul Mărunțelului se bițiia fără încetare. Pupilele sale se măriseră, ca ale unei pisici pe întuneric.

— Am totuși dreptul să vin și eu, zise Fanis cu voce spartă.

N-ai nici un drept. S-a hotărît, zise Garelas.

Nu era încă miezul nopții cînd am terminat ședința. După cum mi-am dat seama, Foteros locuia acolo, pentru că Fanis îi spuse să se ocupe el de plecarea noastră. „Cîte doi la distanță de un sfert de ceas, așa cum am venit", zise, apoi adăugă: „Fanis și Garelas vor pleca ultimii". Fanis îmi spuse: „Noaptea asta găzduiește-l pe tovarășul la tine; nu are unde să doarmă." Și văzînd că strîmb din nas, urmă: „Fii pe pace, cunoaște casa, l-au informat prietenii de la Institut".

Am plecat primii. Mărunțelu nu mai purta paltonul acela antipatic și nici pălăria borsalino. Am urcat în tramvai; am coborît la Bulac. De-acolo am luat un taxi

și ne-a dus la cazinoul Podului Mic. Am intrat pe o ușă și am ieșit pe alta. N-am privit nici măcar o dată spre cei ce dansau afară, pe ring, în semiîntunericul complice al lampioanelor multicolore. Am început să urcăm un drumeag, de-a lungul Nilului. Nu schimbasem încă nici o vorbă.

— Într-adevăr n-ai unde să stai ? l-am întrebat.

— Numai în astă seară. Hi, hi... Am aflat, printre altele, că ești suspicios pentru că nu spun unde stau. O să-ți divulg secretul, s-ar putea să ai vreodată nevoie. Nu stau nicăieri. În fiecare seară îmi aleg gazda, și mă țin ca scaiul de ea. N-o informez decît în ultimul moment. Îți dai seama de ce. Așa s-a întîmplat că am dormit două nopți la Dora. Cine știe în care din cele două nopți m-ai văzut intrînd...

Nu i-am răspuns.

— Fanis mi-a spus că strîngeai dovezi ca să mă demaști. Nu te înțeleg. Atitudinea ta indică o ostilitate sistematică.

Nu i-am răspuns.

— Nu te mai necăji, prietene. Ce-a fost, a fost... Acum trebuie să vedem cum o să ducem la bun sfîrșit sarcina pe care am preluat-o. Pungașul de Fanis m-a aranjat.

Clopotul Azilului de bătrîni mai răsuna încă în urechile mele.

— Mă mir, i-am zis, că după toate cele întîmplate îți mai vine să și glumești. Dacă mi se întîmpla mie ceea ce ți s-a întîmplat ție în astă seară, n-aș fi avut chef de vorbă.

— Pentru ce ? Am făcut o încercare și am dat chix. N-o să se prăbușească lumea din cauza asta. Desigur, o să-mi fie de învățătură. De-acum înainte o să schimb trotuarul ori de cîte ori o să aud vorbindu-se de favoruri. Dar, ce să mai discutăm, mai sînt încă în slujba mișcării. O să-mi răscumpăr greșeala, o să ducem marșul la bun sfîrșit, vei vedea, Simonidis. Dacă va trebui, o să-mi dau chiar și viața ca să reușim.

— Nu vei fi primul. Și alții au sacrificat totul pentru demnitate și onoare. Dar eu m-am referit la altceva.

Va atîrna mereu asupra ta amenințarea excluderii din partid.

— Asta te frămîntă. E obișnuit muntele cu nămeții. Om trăi și om vedea. Și, pe urmă, chestiunile astea mor în fașă. Nu rămîne timp pentru a fi puse în discuție, hi, hi...

Îmi producea scîrbă. Am iuțit pasul ca și cum astfel aș fi putut scăpa de prezența lui. Cînd am intrat în mișcare, eram student. Mă culcam și mă sculam cu grija să nu greșesc și să nu-mi pătez astfel viața.

Și acum se afla alături de mine pe veranda vilei, întins în șezlong, privind odată cu mine stelele ce piereau treptat-treptat. Vedeam capătul aprins al țigării, luminîndu-i în roșu buzele strînse și apoi pierzîndu-și strălucirea.

— În legătură cu Rigaud, atitudinea ta n-a fost corectă...

— Greșești, dar nu ți-o iau în nume de rău. Vei afla cu timpul : cu cît urci pe scara ierarhică, cu-atît cunoști mai multe secrete pe care trebuie să le protejezi cu orice preț. Scopul sfințește mijloacele, cum se spune. Și încă ceva. Masele aud vorbindu-se de conducere și cred că au de-a face cu niște supraoameni. Cu cît ești mai sus, cu atît îți dai seama de slăbiciunile lor. Dar în aceeași măsură îți dai seama și de îndatorirea ta de a salvgarda prestigiul lor. Cînd spun asta nu mă refer la Rigaud. El se află deasupra slăbiciunilor omenești.

— Dar, la urma urmelor, te-ai întîlnit cu el ?

— Da, m-am întîlnit.

— Și l-ai informat pe Fanis despre asta ?

— Fanis știe să nu întrebe.

Respira alături de mine, și eu priveam pămîntul întunecat al Deltei care se confunda cu noaptea. Bătea un vînt uscat care aducea cu el miros de bălegar ars și iarbă verde. Duhoarea pe care o exala trupul lui n-o mai simțeam în seara asta. Dintr-un sat îndepărtat se auzea lătrat de cîini. La stînga mea, aleea de casuarine, care îngrădea proprietatea, fremăta ușor, iar departe, în spatele ei, știam că începe povîrnișul nisipos ce ducea spre Piramide. Toată viața nu-mi dorisem decît un

lucru : dreptul de a-mi alege singur prietenii. Dar știam că e un vis irealizabil, visul unui estet și aristocrat. Dacă englezii ne-ar fi atacat prin surprindere, mi-aș fi făcut trupul pavăză ca să-l scap pe omul pe care-l antipatizam cel mai mult. El mi-a pecetluit soarta, din clipa în care am pus piciorul în Orientul Mijlociu. Trecusem prin atîtea peripeții : dictatura lui Metaxas, războiul civil din Spania, frontul albanez, și drumurile noastre nu s-au încrucișat. Aici, ne-am ciocnit din primul moment. Aici, lupta pentru cauza comună ne-a legat strîns unul de altul. Cum am fi putut să ne despărțim ? În zadar mă străduiam să fug de el... întotdeauna intervenea ceva care mă întorcea... Hotărîrea nesăbuită de a mă reîntoarce în Grecia, insistența mea de a pleca pe front izvorau de fapt din dorința intimă de a mă depărta de el. Dar navigam pe aceeași corabie și trebuia să luptăm împreună ca s-o salvăm de valurile ce-o amenințau. Vîntul sufla printre acele pomilor de casuarină producînd un susur plăcut. Mai întîi un lung oftat tărăgănat, care se pierdea într-un murmur și, la urmă, într-un fel de șuierat, o chemare de dragoste vara, la țară. În spatele vilei și poate dincolo de șosea cîntau cocoșii. Murmurul vîntului printre acele pomilor de casuarină îți amintea vuietul ghiocului cînd îl lipești de ureche. Acum distingeam geamătul valurilor, strigătele înecaților. Dacă voi ieși viu din războiul ăsta, voi introduce acest murmur într-o carte și, alături de el, țigara aprinsă a lui Mărunțelu, și chiar pe el însuși, de la începutul pînă la sfîrșitul întregii povești.

— La ce te gîndești ?

— Mă gîndesc că după mulți ani voi scrie o carte și te voi descrie și pe tine, așa cum ești, cu puținele tale virtuți și cu marile tale defecte, ca să te alung din mine, să mă eliberez...

— Hi, hi... După cîțiva ani vei fi uitat totul. Dacă o să te apuci de scris, n-o să scotocești decît în cenușă. O să fii rău fără să tragi nici un folos.

— Te simt ca un venin care-mi otrăvește sîngele. Ca să mă pot gîndi în liniște la tine trebuie mai întîi să mă curăț. Să te învîrt deasupra mea ca pe un derviș. Dacă voi lucra la carte bine și cu sinceritate, chiar truda

mea mă va elibera. Vei deveni ceva de sine stătător, independent de mine. Vei exista. Și atunci, ca om, te voi putea accepta, așa cum accepți o nenorocire și mai mare, de pildă rana cea rea sau moartea.

— Și vei povesti totul așa cum s-a întîmplat ?

— Nu știu. Nimeni nu poate spune asta dinainte. Voi juca așa cum îmi va bate tumbelechiul.

— În orice caz, vei arăta și aspectele negative.

— O să arăt adevărul. Ți-o spun de pe-acum, pentru că știu că va fi așa. Voi recrea adevărul în forme pe care nu le pot prevedea încă. Dar voi pune și umbrele... Altminteri aș face un lucru neadevărat.

— În felul ăsta vei furniza arme dușmanului.

— Nicidecum...

— Te vei izola. Dușmanul te va lovi, ai tăi te vor renega.

— Și tu ce vei face ?

— Hi, hi... voi da în tine, fără îndoială...

— Cu toate că vei ști că spun adevărul, că ai făcut toate murdăriile astea ?

— Una sînt eu, alta, mișcarea. Iubesc mișcarea, nu te voi lăsa să-i pricinuiești vreun rău.

Am căscat. Pe bolta cerească stelele păleau una cîte una. Departe, la orizont, se conturau vag siluete viorii. Palmieri, stîlpi de telegraf ori cruci ? Dar era timpul să și dormim puțin.

XVI

ROBBIE AFLA DIN ZIARE CELE CE SE PETRECEAU în lume. I le aducea Nabulion dimineața și după-amiaza. Dar două scrisori adresate lui Peter rămaseră fără răspuns. Și Soliman nu mai reapăru. Dumnezeu știe ce mijloace folosiseră ca să-i sperie în așa hal. De bine, de rău, problema gătitului fu rezolvată cu ajutorul băiatului. La spălatul rufelor o aducea pe maică-sa. Uneori, după-amiază, apărea și Ariagni. Nu ca

să ajute. Lua unul din scaunele cu himere de bronz în chip de brațe, cu spătar drept și tare ca o strană bisericească, îl trăgea lîngă pat și se așeza. Robbie închidea cartea, își lua ochelarii de pe nas și aștepta. Dar Ariagni tăcea. Nu-l întreba cum merge cu sănătatea, nu-i povestea despre timp și scumpirea vieții, nu pomenea de răul ce i se făcuse, nu controla activitatea gospodărească a băiatului. Venea, ședea un ceas, două, uneori chiar și trei, apoi pleca. Nu-și aducea nimic de tricotat, nu-și agita degetele ca să-i treacă mai ușor timpul. Era perfectă. Robbie o bănuia că prin aceste vizite tăcute urmărea să-i redea demnitatea. Cînd se apropia timpul să plece, punea scaunul la locul lui, se făcea, chipurile, că netezește cuvertura la picioarele patului și trăgea fără zgomot ușa în urma ei, spunînd „noapte bună, domnule Robert". Venea numai ca să pronunțe acel cuvînt : „domnule". Și Robbie își amintea atunci de o scrisoare a lui Oscar Wilde : „Au existat oameni care s-au dus în Paradis pentru mai puțin decît atît". Se referea la episodul petrecut atunci cînd, escortat de doi polițiști, a fost transportat de la închisoare la Tribunalul comercial. Robert Ross aștepta în coridorul lung și mohorît, ca să-și scoată cu un aer grav pălăria, în timp ce Wilde trecea cu cătușe la mîini și capul plecat.

Cum poți răsplăti aceste manifestări de omenie cînd ești convins de zădărnicia tuturor faptelor omenești ? Deseori amintirea lui Kurt l-a deșteptat în mijlocul nopții. Kurt, cel cu umăr strîmb, cu pas tîrșîit, cu gîtul purtînd întotdeauna urmele briciului, izgonea din pat divinele rotunjimi și mersul grațios al Apolloniei Sabatier. Kurt indicase cealaltă cale care ducea spre sacrificiu. Nu, n-o să le facă plăcerea să re retragă fără scandal. Mai întîi de toate o să le arunce în față tot disprețul ce-l nutrea pentru ei. Scrise lui Peter o a treia scrisoare și o trimise cu Nabulion. Da, era acasă ; a luat scrisoarea dar i-a închis imediat ușa în nas.

A doua zi dimineață, mama lui Nabulion îi transmise următoarele din partea lui Yunes : doi levantini, agenți ai Poliției secrete, intrau prin casele de pe strada lor și întrebau de mișcările lui Robbie. În locul lui Nabulion, va veni în fiecare zi un alt băiat : Bolbol, Uta,

Filfil. Oare băiatul era în pericol? Nici gînd. O făceau doar așa, ca să încurce ițele. Yunes urmărea totul.

Așadar, Davies trecuse la atac. Libertatea conștiinței, a cuvîntului, vorbe frumoase și sacre; erau tabu atîta vreme cît te aflai de partea aceasta, în tabăra stăpînilor. Robbie însă le-a trădat scriind ziarului *Mahitis*. De-acum trecuse în tabăra „băștinașilor". Crima lui era de neiertat. Și dacă i-ar cere lui Peter explicații de ce îl evită, desigur că și el ar pretexta acest lucru. Robbie rîse. *Neputința conștientă a mîniei față de nebunia omenească*. Versuri din ultimul quartet al lui Eliot. Prietenii de colegiu, din vremuri îndepărtate, nici nu știau ce serviciu îi făcuseră trimițîndu-i o copie șapirografiată a acestui poem. *Sfîșierea rîsului față de orice lucru care încetează să te mai amuze*. Culcat în patul Apolloniei, Robbie reconstituise în gînd tot ceea ce a făcut și a fost.

Nu avea mașină de scris. Noptile, aplecat deasupra biroului, făcu mai multe copii din ultimul său raport. După aceea le împărți copiilor care le puseră în diferite cutii poștale. Pentru lordul Thomson, Gwen, Peter, Nancy, Colegiul din Oxford, Universitatea Ghizah, ziarul *Reynold News* și *Daily Worker*, pentru Mike Nicholson, Berton, atașatul de presă din Garden City care-i manifesta oarecare simpatie. Cincisprezece copii. Îi dădu una și Ariagnei ca s-o păstreze, desigur nu în sertarul lui Stamatis. Ultima copie o păstră pentru el, ca s-o citească din cînd în cînd și să se înveselească.

În primul rînd cerea să fie anulată scutirea lui din armată, sub motivul „îndeplinirii unei misiuni culturale", și să i se dea un mijloc să ajungă la unitatea sa sau la o altă unitate, dacă în modul acesta se scurta timpul de așteptare. Urmau șaptezeci și șapte de variațiuni pe tema „Perfidia Albionului". „Am edificat un mare imperiu ținînd într-o mînă *Biblia* și în cealaltă pistolul. Iar buzunarele doldora de concesii economice." Așa începea raportul. Se termina cu problema greacă și apoi trecea imediat la „lamentațiile Cassandrei". Era un text usturător, scris ca să irite și să doară, o izbucnire de mînie care maltrata și sintaxa și istoria. Colonelul Davies și „cea mai murdară instituție a unui im-

periu condamnat pieirii și oprobriului" își aveau porția ce li se cuvenea. Robbie termina cu testamentul său. Executor : Lordul Thomson. Legatar universal : Tolbah, supranumit Nabulion, fiul lui Yunes El Mahrus, locuitor al orașului Cairo, cartierul Babeluk, Haret-el-Safenk, o ulicioară a străzii Balaxa. Îi lăsa lui Nancy portretul Apolloniei Sabatier pentru a-l preda știa ea cui, dacă va fi cerut vreodată. Gwenei îi lăsa butonii de manșetă cu agate, amintire a unei frumoase clipe. Lui Peter remușcările inevitabile pentru drama de mîine a celui mai tragic popor european. Și Ariagnei frigiderul. Sub semnătura sa adăugă cîteva „Observații", așa cum cel puțin le prevedea el.

E.S. : Acesta e sfîrșitul. Să se înainteze At. Mil. În ceea ce mă privește, vezi de la Matei citire 17 : 24 (inițiale)
At. Mil. : Chain Gang (Inițiale)
Int. Serv. : Fără anchetă ? Rușine ! (Inițiale)

Nu-i povestise niciodată lui Simonidis despre Kurt, nici chiar atunci, în cursul duelurilor lor filozofice de la pensiune, cînd uitau noțiunea timpului stînd în jurul ceainicului doamnei Feldmann și se pomeneau deodată învăluiți de amurgul verde-albastru al Ierusalimului. De cîte ori nu se gîndise să contrapună concepției tragice despre viață a acestuia (oare acest lucru era înnăscut la Manos sau trecea printr-o criză ?) cultul vitalistic senin pe care-l predica, șchiopătînd ca un cocor rănit, adeptul întîrziat al Wandervögel-ilor. Dar întotdeauna îl oprea ceva. Trecerea lui Kurt nu-i schimbase viața, ci numai i-o îmbogățise. Prima lor întîlnire, atunci, seara, la băcănie, rămăsese una din puținele experiențe care mai contau pentru el. Avea impresia că ținuse în mînă un binoclu și că venise Kurt, i-l luase din mînă, i-l întorsese și i-l dăduse să privească. Personajele și decorurile se micșoraseră si se îndepărtaseră, dar deveniseră mai clare, iar culorile mai vii. Optica visului. N-a adoptat-o. Dar a păstrat-o ca pe o comoară în tezaurul sufletului său. Ca în după-amiaza aceea în catedrala Notre Dame, cu lumina verde care i-a mîngîiat în chip

de balsam inima sfîșiată de cățăratul pe crestele ascuțite ale arhitecturii gotice. Ca și amintirea ecoului unor pași înafara timpului, în tainica grădină de trandafiri a lui Eliot. Ca și ritmul triumfător al soarelui după o ploaie torențială într-o gravură de Rembrandt la Muzeul din Berlin. Ca și percepția ascuțită a acelei picături de voluptate în jungla pubisului, din stampa japoneză pe care n-a putut s-o cumpere. Ca și eternitatea Acropolei sub clar de lună și jos, la poalele ei, două mii cinci sute de ani de frecuș al cărnii pe marmură și calcar. Ca și viziunea lui Nabulion, fugară și indiferentă, aidoma unei stihii a naturii în putregaiul plumburiu al labirintului. Păstra exemplul lui Kurt pentru momentul potrivit, și acum Simonidis plecase. Se despărțeau pentru a doua și ultima oară. Oricît îi părea de rău, nu mai putea readuce prilejurile pierdute. Și poate că nici Manos nu l-ar fi înțeles pe Kurt tot așa cum nu-l înțelesese nici Peter. Manos și Peter aveau o trăsătură comună: acceptau Sistemul. Ce importanță are dacă-l combați, dacă-l aperi sau dacă te străduiești din răsputeri, deși l-ai vrut pe primul, și-l aduci pe al doilea? Oricum, ești prins în cercul său infernal. Dar Kurt „a ieșit" singur, fără ca vreun regizor să-i fi dat indicații. El ignorase Sistemul și spusese „da" vieții. Găsea fericirea în două picături de lapte, într-o migdală cojită. Kurt și hrana, Kurt și culorile, Kurt și muzica; venea direct în contact cu ele. Sistemul și valorile legiferate nu găsiseră nici o fisură ca să se strecoare între el și acestea. Din prima clipă a intrării sale în Wandervögel pusese temelia ultimei sale desfătări: pașii aceia piezișiprin poarta de sîrmă ghimpată a lagărului din Kenya. Experiența sa mistică din bragageria populară îi dezvăluise cum să rupă definitiv cu prejudecățile turmei. Ultimul său gest însemnase un triumf. Nu fusese un țap ispășitor, Robbie greșise cînd dăduse această interpretare. Pur și simplu, Kurt soluționase pînă la capăt o ecuație matematică. Îndeplinise pînă la consecințele sale extreme contractul pe care-l semnase cu Wandervögel. Intransigența sa anihila Sistemul. Nu le aparținea, se exclusese prin propria sa voință și le-o dovedise. Ciudat cum tradiția populară a labirintului nu folosise viața exemplară

a lui Kurt, pentru a o transforma în legendă, pentru a face din el un sfînt. Poate pentru că în contactele sale cu oamenii exista întotdeauna un alibi. Trecea pe lîngă ei ca un somnambul. Oamenii îl atrăgeau sau îl seduceau, dar nu-i tulburau străfundul sufletului. Era un Isus, dar exclusiv pentru uzul său personal. Dimpotrivă, pe Ariagni o vor face sfîntă chiar înainte de moarte. Și poate că acest lucru va fi mai drept.

Și acum el, Robbie. Lucruri mediocre. Cînd se autoanaliza, în momente de sinceritate, constata niște încercări de prost gust de a-l imita pe Kurt. Ca și turiștii din Ierusalim care refac profund îndurerați drumul Calvarului, ținînd în mîini aparatul Kodak în locul crucii și o cască colonială pe cap în chip de cunună cu spini. O deosebire uriașă. Și motivul ? Motivul e că Robbie nu „a ieșit". El a fost izgonit. Sistemul l-a vomitat într-un mod în care i-ar fi cu neputință să mai revină în el, chiar dacă ar dori. Încercările de a-l imita pe Kurt începuseră înainte de bătaia căpătată cu prilejul vizitei nereușite la bragagerie. Și difuzarea ultimului său raport ? O provocare masochistă. Revolta lui față de nedreptățile Sistemului se exprimase printr-o goană nebunească spre autonimicire. Mobilurile ? Biologice, psihice, estetice, etice. Fiecare școală ar fi dat o interpretare. În orice caz, Robbie ar fi optat cu mîna pe inimă pentru cele etice. Nedreptatea îl metamorfozase. Cinismul Dorei în ulicioarele lui Aladdin. Vizita colonelului Davies. De-atunci, soarta sa făcuse o cotitură. Erau mult mai puternici și l-au zdrobit. „A ieșit." Situat acum înafara Sistemului nu mai poate avea seninătatea privilegiaților pentru a gusta în mod dezinteresat o gravură, un poem, un efect de lumină. Ar interveni întotdeauna mînia, confuzia emoțională. Dovadă că a rămas legat printr-un cordon invizibil de ombilicul lasciv al Sistemului. Nu are detașarea admirabilă a lui Kurt. N-a cunoscut, nu mai poate spera să întîlnească în cale vreun cîrd de Wandervögel. Cel mult, vreun batalion în marș forțat — ordinul de chemare putea să-i sosească în orice clipă.

Așadar „ieșise" și nu „ieșise". Dacă i s-ar fi dat încă puțin răgaz ca să se gîndească mai bine ? Oh, da, sim-

patia acestor oameni simpli, seriozitatea vigilenței manifestată de banda lui Nabulion și respectul afectuos al Ariagnei erau foarte frumoase. Robbie și semenii săi, oamenii, fără amestecul Sistemului cu valorile sale false. Poate că și aceasta era o cale care ducea pe alte poteci spre culmile lui Kurt. Dar cu ce preț ? Lumina catedralei Notre Dame, poezia lui Eliot, grația încîntătoare a lui Nabulion... Ca și cum s-ar întoarce la peșterile de la Altamira.

Adeptul lui Eliot se alătură mișcării romantice, spusese odată Peter. Orice tentativă de a ieși din sfera rațiunii pure este înfierată drept romantism. Paratrăsnetul lor : ciomagul lor. Într-o parte oile, într-alta iezii. Gîndirea și acțiunea. Ah, ar fi vrut să-l mai lase cîteva zile să se gîndească. Sau cîteva luni. Avea și el vulturul său. Un suflet sfîșiat în două, nu ca Peter, dar sfîșiat și el, un copil al secolului. Kurt ieșise fără dileme dramatice, atît de simplu, atît de sigur. Dar pentru Robbie rămînea întotdeauna un pericol, îl simțea cum se apropie cu pași vicleni : cîinele. Și va începe să latre, să latre... Tu, Doamnă a Tăcerii, ajută-l !

Peter era neînduplecat, dar într-o după-amiază veni Dora. Uta se grăbi să deschidă ușa ; soneria sunase în chip neobișnuit. Îi puse în brațe trandafirii pe care-i adusese, și-l trimise înăuntru să spună cine a venit. Robbie spuse Ariagnei : „Doamnă Saridis, vă rog să rămîneți acolo. Orice s-ar întîmpla, nu vă mișcați din loc și nu deschideți gura pînă nu pleacă muierea asta."

Dora venea de la coafor, își făcuse permanent. Intrase scuturîndu-și amenințător coama neagră ca pana corbului. Se îndreptă spre Robbie, chipurile, ca să-l sărute, dar o văzu pe Ariagni și se opri. Cele două femei se priviră și se măsurară. Ariagni ședea plină de demnitate. O' adevărată doamnă din Naxos, de viță veche. Din bunică în strănepoată. De-atunci, de cînd zeii și muritorii dormeau în aceleași paturi.

— M-a trimis Peter, spuse Dora puțin încurcată.

— Minți.

— Robbie, de ce nu ești amabil ? Izgonește, te rog, statuia asta de-aici, trebuie să-ți vorbesc.

— Nu știu ce numești tu statuie, zise el, prefăcîndu-se că privește în jur. Văd numai pe Madona cu Cireși și pe îngerul meu păzitor. Am nevoie de ele. Cine mă va proteja de Satana care a năvălit neinvitat în casă?

— De ce nu ești amabil? Ai pierdut, ai plătit. Tu ai fost doar acela care a declarat că războiul nu-i decît un vicleșug.

Era diabolică, de aceea îi era teamă de ea. Era nemiloasă. Pentru ea nu exista nimic sfînt. Nu respecta nici un sentiment omenesc. Mintea ei tăioasă reteza orice stătea în calea ambiției sale.

— De ce nu ne prezinți? Spune-i să-mi aducă și mie un scaun din antichitățile astea.

— Uiți că jos, în stradă, oamenii lui Davies notează cu secunda durata fiecărei vizite. Va trebui să dai explicații.

— Cine e acest Davies, zise cu mirare Dora și apoi, întorcîndu-se spre Ariagni, o întrebă: ești grecoaică, cucoană?

Îngerul rămase imobil. Era desăvîrșită. Cu brațele încărcate cu trandafiri galbeni, Uta urmărea mut scena, mai palid ca de obicei.

— Tu însuți ai recunoscut că nu ești bărbat. Dar a trebuit să vin acasă la tine ca să constat că nu ești nici gentleman.

— Gentlemenii nu permit femeilor de soiul tău să le intre în casă.

— O să mă supăr, Robbie. De ce nu ești amabil? M-a trimis Peter să văd cum te simți...

— A primit raportul?

— L-a primit. L-a primit și Consiliul de Miniștri, ha, ha, ha. Trebuia să fii acolo și să vezi panica ce-i cuprinsese. Cum? Așadar, secretele noastre au fost scoase la lumină? Dacă și englezii încep acum să se clatine, nu ne mai rămîne decît să ne adresăm Americii. Ce păcat că Didi nu-i aici. Ar fi făcut atîta haz de ei...

— Cine te-a trimis, Dora? Nu-ți dai seama că toate astea nu mai merg acum?

— Am venit din proprie inițiativă, dacă vrei să știi. Am venit să-ți spun că degeaba te-ai ridicat în apărarea celor de stînga. Vei fi pur și simplu nimicit, și nimeni

nu va mișca un degețel ca să te apere. Ascult-o pe Dora, care-i cunoaște bine. Știi cît m-a costat numirea lui Mertakis ?

— Condu-o pe doamna, îi zise lui Uta, nelăsînd-o să vorbească mai departe.

— Ce i-ai spus ?

— Să te conducă.

— Ești un nerușinat ! Și, pe deasupra, ți-am mai adus și flori.

Le luă din mîinile băiatului, le aruncă pe jos și începu să le strivească cu tocurile ei înalte.

— Ești un ingrat, un mojic. Da, m-a trimis Davies. Să-ți spun să fii cuminte. N-ai văzut încă nimic pînă acum.

— Nu-mi mai e teamă de voi, zise Robbie și se așeză în capul oaselor, strîmbîndu-se de durere. Mi-ați făcut tot ce puteați să-mi faceți.

— Culcă-te acum pe-o ureche, îi zise ea, vorbind grecește. Parcă noi n-am ști unde e punctul tău vulnerabil. Și tu, cucoană, nu știu ce relații ai cu el, dar bagă de seamă ! O să dai de belea dacă mai vii aici !

Dar Ariagni nu vorbea, nu auzea, nu vedea. Numai cînd auzi ușa trîntindu-se cu putere, întrebă :

— Pe cine amenința tîrfa asta ? Credeți că poate să-i facă rău lui Mihalis al meu ?

— N-o luați în seamă, doamnă Saridis. Vorbește așa pentru că e furioasă. Dar...

Se lăsa noaptea. O rugă să plece și să i-l trimită pe Yunes.

XVII

CEI TREI MEMBRI AI BIROULUI MUNCEAU DE zor pentru reușita marșului, atît din punct de vedere tehnic cît și ideologic. Studiau hărți, editau materiale, organizau legăturile și împărțeau sarcinile. Fanis urmărea toată activitatea și din cînd în cînd intervenea

cu cîte o sugestie. „Nu strîngeți prea mult șurubul, lăsați puțin loc și pentru ceea ce nu se poate prevedea", spunea el. Între timp, elementele democratice din cadrul guvernului dădeau bătălia pentru anularea marșului și treaba se cam lungea. „E bine și așa", ziceam noi. Dar Fanis era de altă părere, el vedea întotdeauna latura negativă a lucrurilor: „Astea-s trucuri englezești. Pe de o parte îi păcălesc pe miniștri, dîndu-le impresia că ei sînt cei ce hotărăsc, pe de altă parte lungesc treaba ca să treacă și luna mai, și să facem marșul în plină vară." La sfîrșitul lunii aprilie, începură epurările. Antifasciștii cei mai cunoscuți erau ridicați în grupuri de cîte zece și trimiși în lagăre speciale, în căldura de cuptor a Sudanului sau în mlaștinile Kibritului. „Să ne împotrivim?" Se hotărî să protestăm pe căile normale și nimic mai mult. Desigur, epurările ne stricau toată treaba cu organizarea legăturilor, dar aveam să biruim și această piedică; moralul trupei era acum de nezdruncinat. „Înțeleg planul lor", zise Fanis. „Mai întîi o slngerare puternică a armatei prin epurări, în procent poate de zece la sută, și-apoi imediat ordinul de marș. Prin îndepărtarea elementelor celor mai conștiente, speră să zdruncine moralul celorlalți. Dacă marșul nu reușește, simplu de tot: toată lumea în spatele sîrmei ghimpate. Dacă reușește, vor avea două Brigăzi supuse ca niște mielușei. Cred că așa gîndește Wilson, în cazul în care vorbele lui ne-au fost transmise exact."

La începutul lui mai am avut o pierdere serioasă. Englezii l-au înlăturat pe ofițerul Comenduirii orașului Cairo care ne rezolva probleme ca permisii, transferări și multe altele. Abia reușise să ne furnizeze noile ordine de drum. Garelas și Mărunțelu, atașați Brigăzii II, trebuiau să plece imediat în Palestina. Eu aveam un ordin de drum din luna noiembrie, înainte de rănire, pentru unitatea de artilerie ușoară a Brigăzii I. Biroul se împărțea în două. Brigada I care se afla în Liban trebuia să pornească în direcția Homs, Hama. Nu eram sigur dacă puteam s-o ajung din urmă la Alep. Așadar informațiile potrivit cărora cele două Brigăzi, pornind din puncte diferite, aveau să se întîlnească la Damasc și

de-acolo străbătînd deșertul Palmirei, să se îndrepte spre Eufrat, se dovedeau a fi neadevărate. Puteam menține contactul între noi, Garelas, Mărunțelu și cu mine? Dacă se dădea ordinul de marș, cum aveam să port singur pe umeri această răspundere? Îmi exprimam aceste temeri lui Fanis, într-o seară, după plecarea celor doi.

— Vorbești ca un ageamiu. Biroul a fost creat pentru o treabă anumită. Nu-i așa? Organizarea funcționează, nu-i așa? Pe ea trebuie să te bizui ca să-ți duci la bun sfîrșit misiunea.

— Îmi vorbi despre un sergent, „eroul de la El'Alamein", rănit de douăsprezece ori, care respinsese propunerea de a fi avansat la gradul de ofițer, pentru actele sale de bravură. El ținea acum în mînă situația din Brigada I.

Am plecat singur și neîntovărășit. Nu mi-am luat rămas bun de la nimeni. Așa trebuia. Poate că Ariagni intenționa să-mi dea un pachet pentru Mihalis, dar avea să înțeleagă. Desigur că Allegra avea să se întrebe ce se-ntîmplase cu mine. Probabil va zice că sînt laș, pentru că o părăsisem tocmai în momentul în care trebuia să înfrunte mînia încornoratului și uneltirile lui Stamatis. N-avea decît. Și Richards era obișnuit să mă vadă dispărînd brusc din viața lui. Priveam prin fereastra trenului militar cum rămîn în urmă și pier în grabă suburbiile orașului Cairo, cocioabele, praful și zdrențele întinse la soare. Am trecut în revistă cele patru luni petrecute acolo, oamenii pe care i-am cunoscut, povestea vieții lor. Nu le acordasem atenția ce se cuvenea; mă frămînta întotdeauna altceva, gîndul la ce avea să fie mai departe, mîine, în Grecia, sau chiar trecutul, Ierusalimul, Kifissia sau chiar Parisul. Pretutindeni nu fusesem decît un călător, un străin. De-acum era tîrziu; n-aveam să-i mai revăd pe Richards, pe Allegra, pe Ariagni și pe cele două gemene, ca să îndrept imaginea omului nervos și distrat, pe care le-o lăsam în urmă. Noi necazuri mă așteptau la Alep. Cel puțin acolo să mă străduiesc să mă dărui cu toată ființa, să mă eliberez de senzația că plutesc deasupra lucrurilor, că cele mai importante evenimente ale vieții se de-

cid în altă parte și fără contribuția mea. Mă copleșea răspunderea ce mi-o asumasem pentru reușita marșului. Voiam să mă eliberez dintr-o dată de toate cusururile intelectualului.

Am ajuns la Alep pe înserat. M-am urcasem într-un camion militar care mă lăsase în fața cantonamentului. N-aveam nici un chef să colind prin orașul nou cu școlile, spitalele și livezile sale, și nici în cel vechi, cu citadela, minaretele, ulicioarele pietruite și clădirile cu arcade. Se înnopta cînd m-am prezentat la Comandament. Chipuri necunoscute, ce schimbau priviri mirate de parcă ar fi spus: „Ăsta caută cu tot dinadinsul să dea de belea. Cine-i nebunul care întrerupe așa, deodată, un concediu de convalescență de șase luni?" Mi-au explicat unde se afla unitatea mea, m-au avertizat că permisiile de ieșire erau suspendate și că peste un ceas ofițerii se vor aduna la club pentru a vedea un film rusesc, *Ceapaev*. Totul cu o amabilitate colegială care însă ascundea cu greu neîncrederea și pesimismul lor. Am salutat și am ieșit. Era o noapte cu lună și, cum mergeam așa, printre corturi, am simțit ceva ca o muzică, ca un cîntec, ridicîndu-se înlăuntrul meu. M-au acceptat, mi-am reluat locul printre ei; timp de cincisprezece luni trecusem din ilegalitate în spitale și de-acolo iar în ilegalitate. Am oprit un ostaș și l-am întrebat încotro se afla unitatea de transporturi.

Departe, acolo unde cantonamentul se învecina cu mlaștinile. Ne aflam în partea de sud-est a orașului și după mlaștinile bogate în sare începea deșertul Siriei. M-am urcat pe un dîmb ca să mă orientez. Un murmur ajunse la urechile mele; bătea vîntul, dar nu cel de Miazănoapte. Era un vînt domol, aproape o răsuflare imaterială, plăcută și egală, nici caldă, nici rece. Vîntul deșertului. Călătorise desigur deasupra stepelor sălbatice, deasupra mărilor fierbinți de nisip, pîrjolind totul ziua, precum aburii fierbinți ce țîșneau dintr-un cazan de presiune; noaptea, întunericul îl mai răcorea puțin și-i mai potolea dogoarea. Desigur că trecuse și deasupra cuibului de vulturi din Kinesrin, Halkida lui Se-

leucus Nikator. Încotro mergeam acum ? Spre apus, spre fîșia aceea de culoarea fisticului la marginea orizontului ? Spre împrejurimile Antiohiei ? Sau spre străvechea Dafne cu templul incendiat al lui Apollo și rămășițele pămîntești profanate ale lui Vavylas ? Cît de iscusit contrapusese poetul cele două nume, armonicul și brutalul, pentru a arăta către cine mergea simpatia sa ! Exact cu zece ani în urmă. Și ce cataclism de-atunci... Odată cu moartea lui Kavafis începuse o altă eră. Epoca sa fusese dominată de goana cu orice preț după fericirea personală. Epoca noastră este dominată de responsabilitatea de a nu lăsa nimic neterminat în urma noastră.

— Ce mai e nou, generale ?

Mihalis. Aflase de sosirea mea și mă căuta. Numele meu ajunsese deja și la ofițerul de legătură britanic, care-l căutase prin catastifele sale și, negăsindu-l, dăduse *O.K.*-ul său.

— Prin urmare, e *O.K.*, nu-i așa ? Să vedem însă dacă voi reuși să scap de epurare. Dar cum de-ați reușit să aflați atît de repede, frățioare ? Vigilența voastră funcționează de minune !

— Mai bine să nu vorbim de asta. Mare pagubă ! Ne-au epurat patru sute de oameni. Dar, după cum am mirosit, lucrează după niște evidențe vechi.

L-am întrebat despre sergent, eroul de la El'Alamein.

— L-au ridicat ieri. Altul i-a luat locul.

— Foarte rău. Și tu ?

— Nu știu. Aștept. Am impresia că mă protejează cineva... Ai citit scrisoarea mea despre un anume Peter ?

— Am citit-o. Ce se aude despre marș ?

— Se va face. Se așteaptă încălzirea timpului, ca să nu degerăm.

— Mihalis, avem multe de făcut. Știi, n-am reușit să trec pe la maică-ta înainte de plecare...

— Nici o problemă. Primesc regulat scrisori de la ea. Scrie că Richards a trecut acum de partea noastră, e adevărat ? În orice caz, vrea să-mi dea să înțeleg că

s-a petrecut ceva în genul ăsta. Și, fata noastră din Naxos e furioasă pe Stamatis...

— Da, de partea noastră... Adică... Dacă mă înhață și pe mine, Stamatis va fi vinovatul. Să vedem pînă unde a ajuns cu trădarea. Cu tine n-a îndrăznit. Zicea că faci trafic cu stupefiante.

— Ticălosul, dacă-l aveam acum în mînă, îi suceam gîtul ca unui pui de găină, zise Mihalis cu o ură care numai între frați capătă o asemenea intensitate. În neamul Baltzilor există fără doar și poate contrabandiști, dar poți avea încredere în ei. Ne-am înțeles cu ei. „Nu ne amestecați în treburile voastre negustorești, le-am spus noi. Treaba noastră e de altă natură, și nu vrem să ne compromitem făcînd contrabandă cu haşiş. Dacă aveți chef să ne ajutați, vă vom răsplăti cu bani grei ; nu ne cereți să vă dăm arme și nici să vă transportăm pachetele. Și dacă careva dintre ai noștri vă dă tîrcoale, anunțați-ne, ca să-l punem la punct." Așa ne-am învoit. Pînă acum s-au ținut de cuvînt. Ce ne-am fi făcut fără ei cu blocada pe care ne-au impus-o aliații ?

Ne îndreptam spre unitatea mea, ca să-mi las lucrurile. Dar ne opream mereu ca să discutăm o altă problemă. Și toată noaptea ar fi putut trece așa.

Aveam în unitate un ostaș, mecanic de prima mînă, pe care toți îl strigau Abdulmedgid. Vorbea stricat grecește. Punea la punct *jeep*-urile curierilor britanici, pentru că domniile lor nu intenționau să facă marșul pe jos. Mihalis mi-l prezentă. Se numea Kallinicos Papacalliniku. L-am întrebat :

— De unde ești de felul tău ?

— Sînt voluntar, *geanîm* [1]. Din Edessa, Osroena...

— Vorbește mai limpede, i-am zis eu.

— Din Urfa, *geanîm*. Nu-ți amintești de Samosata lui Lucian ? Sîntem vecini.

Ce înșiruire de așezări omenești : Cunaxa, Commagena, Zeugma, Gaugamela, Arvila, Seleucii, Apamii... Vorbea și veacurile se încălecau ba înainte, ba înapoi, întreaga lume elenistică într-un tot.

---

[1] Sufleţelule (turc.).

— Ai fost învățător la Urfa ?

— Nu, fierar. Pe meleagurile noastre nu avem școli, nu știi ?

— Și de ce te strigă Abdulmedgid ?

Se numea așa de cînd se turcise, la vîrsta de șase ani. În pogromul din 1922, taică-său, care era preot, fu ars cu biserică cu tot, iar maică-sa fusese luată de un vecin milostiv în haremul său. Se turci mama, se turci și copilul. Dar preoteasa îi învățase pe ascuns carte. Xenofon, Plutarh, Lucian. Se trăgea dintr-o familie de viță veche din Diarbekir și reușise să salveze cărțile părintelui. Anii treceau și mama nu-l lăsa pe băiat să se însoare. „Așteaptă îi zicea ea, se vor întoarce grecii." În 1942 i-a cusut în căptușeala hainei actul de botez și l-a gonit. „Du-te cu binecuvîntarea lui Isus Cristos și a Maicii Domnului. Grecii sînt iarăși în Siria", îi spusese maică-sa. Din Samosata, Abdulmedgid o apucase în jos, de-a lungul Eufratului. La Meskene, părăsise această cale, cotise spre stînga, străbătuse deșertul și ajunsese la Alep.

— Singur ?

Acum înțelegeam de ce ținuse Mihalis să mi-l prezinte.

— Singur, *geanîm*. Să nu-ți faci sînge rău. Cînd ai în tine lumina, nu te poate opri nimeni și nimic. Și în noi există lumină, nu-i așa ?

Ce lumină ? Oare lumina care-l adusese pînă aici era aceeași cu a noastră ?

— Mai sînt și alți greci prin locurile voastre, l-am întrebat.

Mă privi pieziș, de parcă m-ar fi cîntărit din ochi, și-mi spuse șovăind :

— Mai sînt. Dar nu vorbesc. Așteaptă.

Dar încotro mă ducea povestitorul acesta de basme ? De ce felul în care spusese „mai sînt" îmi umpluse ochii de lacrimi ! Și, la urma urmelor, ce trebuia să se întîmple cu toți cei ce se numeau Abdulmedgid și așteptau ? Nimic. Ne vindecasem de himere. Acolo, în Grecia, se afla soluția. Numai să fie eliberată, numai să ne lase să facem rînduiala pe care-o dorim în casa noas-

tră. Vom aduce atunci pe toți Kallinicos și pe alții ca el. Iată, le-am fi zis : „Puteți vorbi grecește atît cît poftiți, să vi se satureze sufletul". Marșul constituia o bătălie. O bătălie printre multe altele, ca să ajungem la întregirea neamului.

Nisipul și vîntul fierbinte al deșertului se amestecau în capul meu cu hitlerismul, cu tirania englezilor, cu servilismul politicienilor de soiul lui Mertakis. Încercarea deșertului căpăta acum un conținut și o formă. Aveam să luptăm corp la corp.

Termometrul arăta treizeci și opt de grade la umbră, cînd am fost anunțați că a doua zi începem marșul. Pornirea : orele nouă. Destinație : Raqqa. Încolonați cîte trei, cu echipament complet de campanie, adică cu mască de gaze, cască, manta, raniță, cartușiere, bidon de apă, gamelă și armament. Bucătăria mobilă în fața coloanei, toate celelalte vehicule în spatele ei. De la comandant de batalion și pînă la ostaș, pe jos. Medicii pe jos, brancardierii pe jos. În vehicule, numai șoferii, nici ajutoare, nici altcineva. Din oră în oră, în timpul opririlor de zece minute, aveau să circule cisterne cu apă. Durata marșului : zece zile. Media zilnică : treizeci de kilometri.

Trebuie să fie o greșeală, am spus noi. De la Alep la Raqqa sînt numai două sute de kilometri. Dar ni s-a explicat și treaba asta. N-aveam să mergem pe șoseaua spre Meskene. Brigada II avea să parcurgă peste puțin distanța Damasc-Palmira-Eufrat, adică peste trei sute de kilometri, numai prin deșert. Așadar, n-ar fi fost cinstit din partea noastră să străbatem aproape o treime de drum pînă la Meskene și apoi să mergem de-a lungul Eufratului, ce-i drept prin deșert, dar am fi avut tot timpul fluviul în flancul nostru estic, ceea ce ar fi împiedicat „otelirea noastră climatologică". Să fim mai clari. Aveam să pornim în direcția sud-est spre inima deșertului, lăsînd spre est lacul secat Sabha, înaintînd mai departe tot spre sud, dar cu o deviere spre răsărit, de parcă ne-am fi îndreptat direct spre Bagdad. În continuare, aveam să lăsăm ruinele Isrighiei

la vest, pentru a ajunge la răscrucea Palmirei, și de-acolo, ținînd mereu direcția nord, aveam să ajungem la Raqqa, vechiul Nikephorium al regelui Seleucos.

Comandantul Brigăzii dădea aceste explicații cu un aer grav, cu glas totuși neutru, aplecîndu-se tot mai mult asupra hărții, în timp ce alături de el ofițerul de legătură britanic, cu steagul grecesc brodat pe buzunărașul bluzonului, ne privea drept în ochi și-și chinuia mustăcioara tunsă ca o periuță de dinți. Am mulțumit, am salutat reglementar și am plecat.

— Marșul morții, spuse un camarad suspinînd.

— Caravanele n-au mai făcut drumul ăsta de prin anii douăzeci, spuse un altul.

— Curaj, băieți, o să le-arătăm noi ce sîntem în stare, strigă un căpitan de carieră.

Am ținut și noi o ședință fulger. Mihalis avea să rămînă în spatele coloanei, cu camionul : iar era norocos. Kallinicos avea să conducă o cisternă. L-am propus ca ostaș de legătură și curier. A fost acceptat. A cerut cuvîntul.

— Ascultați, ne spuse el. Încurajați oamenii cu mîna, nu cu gura. Mergeți, numai atît să le spuneți. Și dacă pot să nu se gîndească ce bine va fi cînd vor ajunge la destinație... Așa e cel mai cuminte. Patrie, mamă, nevastă, interzis. Gîndurile de felul ăsta frîng moralul omului. Mergeți, numai mergeți, și *bakalîm* [1].

Dimineața coloana s-a desfășurat pe o distanță de trei kilometri, pe șoseaua asfaltată. *Jeep*-ul Comandantului Brigăzii și alte două, trei ale Diviziei, cu militarii de legătură britanici, se retraseseră de-o parte, așteptînd sfîrșitul defilării, ca să treacă în fruntea coloanei. La vederea *jeep*-urilor, ofițerii și ostașii cîntau cu glas mai puternic. Moralul era excelent.

Am făcut prima oprire la grădinile de zarzavat, irigate cu apa rîului Koweik, la vest de Damasc. Soldații cunoșteau anghilele acestui rîu, pentru că le pescuiseră pe-ascuns. Stăteau la mal și priveau curgerea apei. Mă străduiam să nu privesc pomii, știam că mai tîrziu or

[1] Și vom vedea (turc.).

să-mi devină un coşmar ; dar erau acolo platani ce-mi aminteau de Kifissia şi nu m-am putut abţine. Mai departe am văzut tei, nuci, aluni, plopi albi asemănători celor de la Kefalari, măslini scorburoşi şi gutui. Pămînt binecuvîntat. Am reluat marşul, aruncînd priviri spre paradisul pe care-l lăsam în urma noastră. Dogoarea ne întîmpină cu bubuituri asurzitoare şi orbitoare. Căştile ardeau ca nişte vase încinse. Sudoarea curgea şiroaie. Pe la unsprezece, asfaltul începu să cedeze sub paşii noştri. Mersul devenea din ce în ce mai greu, iar povara insuportabilă. Curelele raniţei ne pătrundeau în carne. Nu vedeai decît bidoane ridicate la gură. „Cisterna cu apă", strigau toţi. Dar şi apa parcă era fiartă. Unitatea de artilerie uşoară se afla la mijlocul coloanei, astfel încît puteam avea o idee de ce se petrecea în faţă şi în spate. La kilometrul cincisprezece, asfaltul fierbea. Se stîrnise şi praful. Din cauza sării ochii ne usturau ; pesemne că ne aflam în apropierea lacului Sabha. Kallinicos trecu şi-mi spuse că tălpile multora începuseră să se umfle. Careva leşinase, dar tovarăşii săi nu-l predaseră, îl duceau pe mîini şi spuneau că după puţin o să-şi revină. Ce-ar fi trebuit să facă în acest caz ? Lucrul cel mai logic ar fi fost să-l predea. Dar am lăsat la aprecierea responsabilului de companie să decidă. Asfaltul se lipea de bocancii noştri şi-l căram cu noi. Şoseaua era acum găurită ca obrazul unui om negru ciupit de vărsat din cauza paşilor noştri. Dar la unu am văzut cazanele aburinde aşteptîndu-ne cu mîncarea. Celor mai mulţi dintre noi nu le era foame, din cauza arşiţei. Ne-am aşezat pe jos, ne-am scos bocancii şi am început să ne facem vînt la picioarele umflate. Cînd s-a dat semnalul de pornire, am numărat vreo zece ostaşi care rămăseseră în urmă, aşteptînd să fie îmbarcaţi în camioane. Am făcut o socoteală : aici erau zece, dar trebuie să mai fi fost şi alţii în spate, să zicem douăzeci. Aştăzi mai avem de mers încă trei ceasuri, asta înseamnă patruzeci, optzeci, o sută şaizeci, în total trei sute. Mîine şase sute, poimîine o mie două sute, după patru zile cu toţii vom fi la pămînt. Eram prea pesimist. Am schimbat metoda. Din cei şapte sute de militari ai batalionului englezesc, menţionat de Garelas,

mi-am zis eu, au rezistat numai patruzeci. Dar fiind vorba de greci și avînd în vedere că sînt oțeliți și s-a dus cu ei muncă de lămurire și așa mai departe, să socotim un număr dublu, adică de unsprezece, cel mult unisprezece la sută. Cît face la patru mii și cinci sute? Cinci sute de oameni. Dar nu știm cîte zile a durat marșul englezilor. Pe urmă, aceștia au fost aduși din Meskene, care Meskene, nu există nici un Meskene în Palestina! Deliram. Mă încăpățînasem să nu port ochelari de soare, pentru că mulți soldați nu aveau. Dar mi-am simțit pleoapele în flăcări, din cauza prafului și a luminii prea puternice, și mi-am zis că e o prostie... Sublocotenentul vecin cu mine mergea cu un aer concentrat, cu buzele strînse, fără să manifeste nici urmă de oboseală. Vreme îndelungată nu se auzi decît zăngănitul ritmic al gamelelor și bidonașelor. Bocancii noștri cu ținte se umpluseră cu asfalt și ne frigeau tălpile din ce în ce mai tare. Cîntecele încetaseră. Ofițerii de legătură englezi și curierii, care raportau comandantului de brigadă, treceau claxonind îndrăcit, la stînga noastră.

Deodată se stîrni mult praf. Asfaltul se terminase și de-acum mergeam pe nisip. Ce era mai bine: să ni se umfle picioarele sau să ni se astupe gura și nările cu pămînt? „Înainte, înainte." Mulți cereau să ne oprim ca să-și curețe bocancii de asfalt. „Mai departe, la haltă. Înaintați." „Curaj, băieți", se auzi un glas. Și imediat proteste: „Gura!" „Cisterna! Unde ești, sămînță de tare?" Cînd ne-am oprit, ne-am așezat cu toții pe pămînt și-am început să ne curățăm bocancii. Mulți aveau dureri la testicule, din cauza greutății bocancilor. „Să ne lase să mergem desculți...", spuneau unii. Trecu și ofițerul de legătură cu mustața în chip de periuță de dinți și ne strigă: *Very good!*"[1] „Lua-te-ar dracu, pătatosule! Mai întîi ne scot sufletul și pe urmă ne dau calificative. Parcă am fi niște cai de curse", spuse sublocotenentul. Se dădu iar semnalul de plecare. Inima îmi bătea cu putere, în timp ce-i număram pe cei culcați. Cred că erau o sută. După puțin apăru și cisterna

[1] Foarte bine (engl.).

lui Kallinicos, care venea dinspre capul coloanei. Cînd recunoscu unitatea mea, frînă și mă căută din ochi. „Cum merge", l-am întrebat. „Așa, și-așa", îmi zise, strîmbînd din nas. „Dar tu? Cei de la Batalionul I se întreabă cum îți merge ție." Am înțeles. „Să le spui: minunat." „Nu asta; cum îți merge cu capul." „Să le spui: minunat." Nu era adevărat. Dureri ascuțite îmi străpungeau capul de cînd se terminase drumul asfaltat. O străfulgerare, un nechezat, dinții galbeni ai infirmierei poloneze. Înghițeam puțină apă din bidonaș și totul se stingea. Esențialul era să nu-mi pierd cunoștința; altminteri eram în stare să domin bestia. Mai aveam de mers un ceas și după aceea urma să ne oprim pentru a înnopta. Ce era un ceas? La nevoie aș fi putut merge cu capul în jos și cu picioarele în sus. Dar cerul, deasupra noastră, era greu, alb și insipid, iar soarele ardea sus de tot. Abia era patru după-amiază.

Am instalat corturile, am dat raportul, am luat masa de seară și apoi ne-am sfătuit în grupuri de cîte doi sau trei oameni. „Merge bine; mîine vom fi mai puțini; se înțelege, e prima zi." „Mîine vom avea de patru ori mai mulți. Nu vezi cum e soarele? Prevestește o furtună de nisip. O să fie mai rău ca-n iad." Cei mai cu cap propuseră să ieșim la raport și să cerem comandantului ca la rîndul său să ceară Diviziei să mărșăluim numai noaptea, iar ziua să dormim. Era singura noastră speranță. Dar cum aveau să privească englezii această propunere? Să vedem ce ne aduce ziua de mîine și apoi vom hotărî! După aceea ne învălui noaptea și tăcerea deșertului. Auzeam gemetele tînguitoare ale tovarășilor mei adormiți. Mai aveam două sute șaptezeci de kilometri de străbătut. N-aveam nici un chef să privesc stelele ori luna, ce atîrnau deasupra noastră. Nepăsarea lor îmi făcea rău.

Din zori începuse să bată vîntul de sud, viclean, cald și plin de praf. Dar toată coloana se trezi în cîntece și glume. În cursul nopții fusese distribuită ediția specială a ziarului *Mahitis* adusă de mine. Era redactată în așa fel, încît aveai impresia că fusese scrisă și tipărită în deșert, chiar în timpul marșului. Chipurile oamenilor străluceau, ochii te priveau fără să clipească. Ce tonic

miraculos! Acum aveam nevoie de ziar mai mult ca oricînd. În fața noastră, deșert; în spate, deșert. Doar urmele lăsate de coloană șerpuiau ca albia uscată a unui rîu pînă departe, la orizont. Nici o cărare, nici un semn de viață. Numai dune de nisip și mereu alte dune, din care se stîrnea un praf galben după bunul plac al vîntului, pînă acolo unde putea ajunge privirea noastră.

„Mergeți." *Jeep*-urile Diviziei ridicară primii nori de praf. După aceea, coloana se puse în mișcare. Bocancii se înfundau în nisip pînă la gleznă. Mergeam în mijlocul norului de praf, pe care vîntul de sud îl împingea înainte, dar noi ridicam alți nori de praf care învăluiau toată firea. „Mergeți." „Dacă aș vedea cel puțin o șopîrlă sau un șobolan, asta m-ar răcori un pic", îmi zise vecinul meu, sublocotenentul. Trei oameni din unitatea noastră rămaseseră în urmă. Picioarele lor umflate nu mai încăpuseră dimineața în bocanci. Soarele se vedea roșu prin norul de praf și, pe măsură ce se înălța, aerul mirosea tot mai mult a cărămidă pisată. Respirația devenea dificilă, mulți gîfîiau și gemeau fără reținere, ori poate nici nu-și dădeau seama. „Cîntați." Începeau cîntecul, după puțin însă se opreau.

La a doua haltă, vîntul se înteți. „Simunul", ne anunță Kallinicos care se apropia de noi. L-am oprit. Am ieșit din coloană și i-am întins bidonul. „Spune-i responsabilului primului batalion să nu mai aștepte. Să raporteze comandantului." M-am încolonat din nou. Vîntul uscat ne biciuia obrazul. Am văzut cum din nările pline de praf ale sublocotenentului picura sînge, și imediat se usca. Buzele îmi crăpaseră și mă usturau. Am început din nou să văd fulgere. Mai erau încă patru ceasuri de mers. Cum aveam s-o scoatem la capăt? Am încercat să mă concentrez asupra mersului. Scrîșnetul nisipului sub bocanci îmi rîcîia creierul ca un glaspapir. Am luat o înghițitură de apă. Sudoarea îmi șiroia din

grumaz răcorindu-mi șira spinării. Soarele ne biciuia cu turbare spinările, de parcă ar fi vrut să ne scufunde în nisipul fierbinte cu echipament cu tot. Cineva din spate se văită că i s-au încrețit pleoapele și globul ocular rămăsese neprotejat. „Mergeți." Simunul continua să bată.

Aerul devenise o plapumă încinsă, care ne împingea înapoi, gata să ne acopere, să ne îngroape. „Brancardier, aici!" Nu auzeai altceva. *Jeep*-urile ofițerilor de legătură erau într-un continuu du-te-vino, stîrnind nori de praf, făcînd și mai grea cazna noastră. Pesemne că-i numărau pe cei vlăguiți, înșirați pe margine, la dreapta noastră. „*Very good!*" Înaintam cu capul plecat, deschizîndu-ne drum cu casca, asemeni țapilor, cu coarnele lor. Deodată se prăbuși și sublocotenentul de lîngă mine; fără să scoată o vorbă. „Mergeți." Aveam senzația că oricît am merge, batem pasul pe loc. Ne străduiam în zadar. Mergeai sau stăteai locului, totuna era. Deșertul se întindea mereu în fața noastră. Nemărginire.

Pe la prînz, unul dintre cei mai buni tovarăși ai noștri, originar din Tracia, își pierdu mințile. Nu știu cum de a reușit să-și scoată hainele în timpul unei scurte opriri și așa, gol cum l-a făcut maică-sa, a început să alerge pe nisip, strigînd: „Marea, marea!" *Jeep*-urile l-au fugărit și l-au prins ca pe o fiară, înecîndu-l în norii de praf pe care-i stîrneau. L-au legat de mîini și de picioare și l-au trecut prin fața noastră, în drum spre camioane.

În timpul mesei, comandantul ne comunică că a raportat Diviziei propunerea noastră de a continua marșul noaptea, dar i se ceruse să completăm cei cincizeci de kilometri. Ne mai rămîneau încă zece. „Curaj, băieți!" „Mergi și nu te gîndi", îmi zise Kallinicos. Gîtlejurile noastre erau o rană, nu mai aveam glas. Soldații se ridi-

cau cu mare greutate și, cînd încercau să-și ia echipamentul în spinare, li se îndoiau genunchii și cădeau iar. „Ridicați-vă, înainte, mergeți".

Simunul era înspăimîntător. Zăngănitul gamelei lovindu-se de bidon îmi sfredelea creierul. I-am schimbat locul. O alta începu să zăngăne, în spatele meu. Voiam să le spun să facă la fel, deschideam gura, dar, ca într-un coșmar, nu ieșea nici o vorbă. Careva tîra lanțuri după el. Altul tîra o armură. Ca în timpurile de mult apuse, cînd cruciații străbăteau deșertul Siriei ridicînd spade și stindarde cu crucea Lorenei brodată pe ele. „Ce crezi, tovarășe, sîntem și noi cruciați ? Numai că acum scopul nostru este într-adevăr sfînt." Se stinsese la începutul lui martie și Berton îi scrisese un necrolog scandalos. Stegarul Cristophe de la... „Manolis, trezește-te" Adormisem mergînd.

Ce erau două ceasuri, o nimica toată ! O să le venim noi de hac ! „Înainte, marș." Numai două ceasuri, o nimica toată ! O s-ajungem la Eufrat, o s-ajungem... Cîndva o să ne-ntoarcem și în Grecia, o să ne-ntoarcem... Și-o să stau acasă și n-o să mă mișc deloc, n-o să mă mișc deloc, o să stau acasă... În colțul grădinii, unde sînt platanii. „Mergi," am zis." Și mama o să-mi aducă dulceață de vișine, mama... O să fie toamnă, pămîntul cafeniu o să fie acoperit de frunze galbene, pămîntul cafeniu, frunzele galbene... O să fie frig și eu o să dîrdîi, o să fie frig și eu o să dîrdîi... Și din cer o să cadă picături de ploaie, cînd dinspre muntele Pendeli, cînd dinspre muntele Parnis o să plouă... „Mai stropiți-l cu apă, o să-și revină." Vorbeau de mine. Îmi goleau bidonul pe creștet și pe ceafă. Făceam o haltă. „Cîți au mai rămas", am întrebat. „Cinci." Se dăduse semnalul pentru pornire. Cîțiva încercară să se ridice.

„Acum să te văd, Manolis, băiatule", mi-am zis și am sărit în sus. Dar un pumn în cap m-a trîntit jos. Lumea se învîrtea în jurul meu scăpărînd fulgere orbitoare. Nu mă lovise nimeni, doar o vînă se zbătea în locul unde fusese rana. „Țineți-mă de subțiori", i-am rugat pe cei din jurul meu. Mi-au spus : „Așteaptă. Stai

să vedem dacă o să mai pornim." Coloana voia, dar nu mai putea. Marșul se apropia de sfîrșit. Era mult că rezistase și-atîta. „Ajunge", se striga la coada convoiului. Tot timpul mi-a fost teamă că de-acolo aveau să vină necazurile. În coadă erau cei mai slabi. Dar trebuie. „Soldați greci, fraților, tovarăși..." O să mă adresez lor cu aceste cuvinte, numai să mă ridice în picioare : „Marșul de astăzi..." „Ajunge ! Ajunge !" Într-adevăr, ajunge ! Vai de noi...

— Dar de ce strigă ? Cei ce nu mai rezistă să se dea la o parte, zise cineva.

— N-ai auzit bine. Strigă „Fanis", îi răspunse un altul.

— Care Fanis, unde e Fanis ? am întrebat.

— Un soldat care spune glume hazlii, explică acesta.

— Ei, și ? întrebă cel de-alături.

— Are numai un plămîn.

— Și-a rezistat ?

— Uită-te la el, frățioare, proaspăt ca o floare, spuse celălalt.

Era într-adevăr Fanis. Mergea de-a lungul coloanei, chiar de la capătul ei, și venea spre noi, vioi, vesel, zîmbitor. Șchiopăta puțin cu piciorul drept pe care-l tîra prin praf, dar lucrul acesta îi dădea o grație deosebită, parcă ar fi mers dansînd. Unul cîte unul, soldații se ridicau anevoie la trecerea sa și-l salutau în poziție de drepți, cu mîna la chipiu. Îi saluta și el, jumătate în glumă, jumătate serios. Cînd a trecut prin fața mea, mi-a făcut semn. Am sărit ca pe arcuri. Am lăsat distanța reglementară și l-am urmat. El era șeful. Adevăratul comandant al Brigăzii.

— Înainte !

Coloana se puse din nou în mișcare.

Copiii tăi sîntem, țară iubită,

strînși undeva, într-un deșert...

Aș fi băgat mîna în foc că Mihalis îl ascunsese într-un camion. Dar socotelile urma să le facem mai tîrziu, la Raqqa.

XVIII

ERA ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DE MIEZ DE VARĂ și căldura era înăbușitoare, o caniculă africană, așa cum scrie la carte. Dar peste drum de moschee casele erau în umbră și gospodinele toate ieșiseră pe balcoane. Una inspecta strada din Boustani și pînă sus de tot, rezemată cu coatele de balustrada balconului, alta ședea singură, cu necazurile ei, alta își trata prietena cu cafea, alta își stropea glastrele cu flori, alta curăța cotețul de păianjeni și se lupta speriată și surîzătoare cu cocoșul ăla cam zurbagiu, alta adulmeca cu plăcere mirosul pastramei ce atîrna de un cui, spre soare, ca să se usuce. Afurisita de Allegra îi făcuse vînt încornoratului mai devreme și acum se depila cu zahăr ars în spatele ciucurilor tendei, pe jumătate coborîtă, și cînta. Lumea toată era a ei ; se împăcase cu bărbatul ei și o duceau ca în luna de miere.

Jos, în stradă, copiii făceau un zgomot asurzitor cu bicicletele închiriate, negustorii ambulanți treceau alene lăudîndu-și pepenii galbeni sau sticlăria, cîinii vagabonzi lătrau în urma lor, iar haimanalele mahalalei, amărîte și desculțe, își exprimau revolta împroșcîndu-i cu scuipat pe trecători. Așteptau cu nerăbdare saltul final al lui Saltam, ca să facă haz. Dar copiii, aidoma unui stol de turturele, treceau în goana mare, dispăreau și reapăreau claxonînd cu furie și strigînd. Erau de-acum mari și strada era a lor.

Ariagni pîndea momentul cînd Nikos avea să privească spre ea ca să-i spună să i-l trimită pe Nabulion. Îi oprise puțină mîncare de la prînz. Dar băiatul parcă făcea dinadins. Ori de cîte ori trecea prin fața casei, pedala și mai repede. Nu voia să-l strige, de mult nu-i mai auzise mahalaua glasul. Omul se schimbă cu trecerea anilor.

Cît a trecut oare de-atunci ? Era tot într-o zi de vară cînd au ieșit din labirint și, grăbindu-se ca și evreii la

Marea Roșie, au traversat strada de-a latul și au poposit aici, sub balconul noii lor locuințe. Mihalis, în salopetă și cu ceafa netunsă, împingea cotiga. Stamatis, cu frizura fercheșă, și Kostis, zgîrcit la vorbă ca întotdeauna, dar săritor, protejau cu brațele ridicate avutul lor. Mergeau într-o parte ca și crabii și, împingînd ușor cotiga, chipurile îi dădeau o mînă de ajutor lui Mihalis, ca să treacă mai repede. În spate veneau gemenele, de-acum niște fetișcane cu frumoase cosițe, pe care nu le lăsaseră să care decît hainele lor și niște obiecte de sticlă. Și, în urmă de tot, Ariagni, cu boccelele și cu Nikos, un băiețel de șase ani care se ținea de fusta ei. Și pe cotigă fusese pusă, cu tăblia în jos, o masă mare de lemn alb, care ținea între picioare paturi de campanie și de fier, solduri din primul război mondial, și salteluțe înghesuite, și cîteva scaune desperecheate, și o cratiță, un lighean, primusul și ibricul, cutii, geamantane, iconostasul cu cununiile de la nuntă și colivia canarului, care între timp murise. Acesta era tot avutul lor atunci cînd s-au mutat, și acum uită-te! Și este datorită lui Mihalis al ei, și lui Kostis, și fetelor, și desigur mai puțin și lui Stamatis. Că dacă ar fi așteptat de la Dionysis să aducă și el vreun lucru trebuincios în casă, ar mai fi trăit încă precum țiganii, numai cu lucrurile aduse din labirint. Maica Domnului să-i aibă în pază, acolo unde se luptă, pe uscat, pe mare sau în văzduh — care văzduh? — desigur că Stamatis s-a aciuat iarăși într-un birou și taie frunză la cîini, la fel ca taică-său.

Mergea în spatele cotigii cu brațele încărcate, și cocul desfăcut cădea greu și negru sub pălăria de paie cu boruri mari. Și-atunci, ca și acum, vecinele ieșiseră pe balcoane, și ea își ridicase ochii și zîmbea cu jumătate de gură către cele care o priveau numai, și cu gura întreagă celor care-i făceau semne de bun sosit. Și Nabulion cu ceata lui, niște puști pe-atunci, se învîrteau în jurul cotigii așteptînd să cadă vreun obiect ca să-l înhațe. Atunci, zevzecul ăla de cărbunar s-a apropiat de Mihalis și i-a făcut: „Ha, haaa!", și-și clămpănea lim-

ba așa cum faci cînd îndemni măgarul să pornească. Și Ariagni nu s-a mai putut stăpîni, și-a pus boccelele pe grătarul de fontă al canalului și i-a dat cu tifla, cu amîndouă palmele. Gură-cască care priveau scena au chicotit și, cînd acesta a încercat să riposteze, i-au închis gura. Acum nu mai privea nimeni de pe balcoane. Femeile intraseră în casă să-și vadă de treabă, sau se prefăceau că privesc aiurea, ca și cum ar fi trecut regele prin Boustani, parcă nu știau ele că în fiecare an pleca cu haremul lui la Alexandria ca să-și petreacă acolo lunile de vară.

Cearta cu cărbunarul și avutul lor sărăcăcios contribuiseră la atitudinea rece a vecinelor. Nici una nu veni s-o întrebe dacă are nevoie de ceva, ținînd seamă de faptul că erau nou-veniți în cartier. Mai tîrziu începură să schimbe doar cîte un bună ziua și uneori cîteva cuvinte, la piață, ca să vorbească de untdelemn și de săpun și de băcan și de brutar, care erau niște hoți. Un an mai tîrziu s-a mutat și Allegra, dar la început era și ea zgîrcită la vorbă. Și cînd Ariagni a ieșit pentru prima dată pe balcon a înțeles că au schimbat cartierul, dar nu și vecinele. Nu că i-ar fi păsat prea mult de asta. Copiii ei să fie sănătoși ! Și Mihalis al ei a coborît în stradă cu o bucată mare de pîine în mînă și mușca cu poftă din ea și înfuleca. Și s-a oprit deasupra mecanicului de biciclete. Acesta stătea încovoiat și meșterea la lanțul blocat al unei biciclete, sub privirile puștimii din cartier. Mihalis rupse o bucată de pîine și i-o întinse lui Nabulion, în spatele său. Băiatul luă pîinea și o mîncă tăcut și încruntat. Tînărul Saridis își termină pîinea, scutură firimiturile de pe el, ridică puțin pantalonii, ca să nu crape în fund, se așeză pe vine și întinse mîna. Mecanicul îl privi, stătu puțin pe gînduri, dar apoi îi dădu cleștele. Tînărul trase mai aproape bicicleta culcată și cît ai zice pește lanțul aluneca din nou dinte cu dinte. Banda lui Nabulion aplaudă. Mihalis dădu înapoi cleștele, își șterse degetele unsuroase în părul stufos, și se ridică. Cînd ai asemenea copiii ce-ți mai pasă de vecine ?

Nu le plăcuse gestul cu tifla? Dar Ariagnei îi plăcea să se mai răcorească din cînd în cînd. Adoptase şi ea obiceiurile femeilor de prin partea locului; locuise atît amar de vreme cu ele în aceeaşi uliţă. „Ce căţea neruşinată!“, spunea ea cînd vedea vreo femeie apucîndu-şi cotul drept şi mişcînd ameninţător din pumn. Gestul era obscen şi brutal, dar ea le invidia puţin pentru că nu putea face la fel, de teama cumsecădeniei. Sau, la nenorociri, cînd femeile lovite ridicau braţele în sus şi cu arătătorul cereau lui Dumnezeu să le fie martor şi-apoi aruncau braţele înapoi ca pe nişte aripi frînte şi-şi legănau încet trupul de-ţi venea ameţeală şi dansau deznădăjduite.

Soarele se ascunsese în spatele caselor şi Allegra ridică tenda; era fardată şi gătită, ieşită parcă din cutie, afurisita! „Încotro, fetiţo“, o întrebă prin semne Ariagni. Ea îi arătă verigheta, apoi desenă în aer un pătrat şi cu mîna dreaptă întoarse o manivelă invizibilă. Încornoratul avea s-o ducă la cinema. Intră înăuntru, se privi în oglindă şi ieşi din nou pe balcon. Îşi duse degetul mare la tîmplă şi apoi îl trase în jos, ca şi cum ar fi tăiat un geam.

— Ce-aţi mai aflat?

Ariagni ridică palma şi o mişcă ca un porumbel ce zboară, ca o corabie ce despică talazurile.

— Şi englezul?

Ariagni făcu acelaşi gest.

Jos, mecanicul de biciclete blocase strada cu braţele, ajutat fiind în treaba asta şi de chiorul moscheei. Opreau copiii şi-i dădeau jos de pe biciclete. Trecuse o oră, dar aceştia nu se îndurau să le predea.

— Nikos!

Băiatul trecu barajul în spatele lui Filfil şi amîndoi o apucară, claxonînd puternic, spre cartierul de sus. Mecanicul ridică ochii. Rîdea. Rîse şi Ariagni şi-i făcu semn cu capul să nu se supere, pentru c-o să-şi primească dreptul.

Dar în Boustani se petrecea ceva neobișnuit ; se adunase lume multă care striga și se îmbulzea. Un scandal de proporții mari sau o demonstrație ? Bărbații părăseau prăvăliile iar femeile pragurile caselor și alergau într-acolo. Capătul străzii se umpluse de oameni, și Ariagni nu-și putea da seama ce se petrece. Nu părea să fie un scandal, nu era animația obișnuită în asemenea cazuri, deși acum se vedea și fesul unui ceauș, care se străduia să pătrundă în mulțime, dar oamenii îl tot trăgeau înapoi. Femeile țipau, ridicau brațele și apoi se băteau pe obraz. O nenorocire ? Mai curînd cineva fusese arestat. Mulțimea urca acum strada, cei ce veniseră ultimii mergeau cu spatele și rumoarea se întețea. În fund de tot apărură două tichiuțe roșii ; erau voluntarii Serviciului pe prim-ajutor care urmăreau și ei curioși ce se petrecea. Ariagni căută cu ochii pe mecanicul de biciclete ca să-l întrebe, dar alergaseră cu toții, nu mai era nimeni... Vecinele aplecate peste balustrada balcoanelor se străduiau și ele să înțeleagă ceva.

— Madame Ariagni, iată-l pe Yunes, zise Allegra.

Da, îl văzu în mijlocul mulțimii, era cu un cap mai înalt. Ceaușul scoase bastonul și se prefăcu că se năpustește ; cîțiva oameni îl traseră înapoi și toată mulțimea fu împinsă departe de trotuarul de sub casa Ariagnei. Acum nu-l mai vedea pe Yunes. Allegra putea să vadă mai bine și să-i spună. Dar ea își holbase ochii, își dusese mîna la gură și părăsise brusc balconul. Pesemne că se dusese să privească de la cealaltă fereastră, dinspre nord. Ceaușul era acum împins spre geamie și oamenii căutau să-l liniștească cu vorba și cu mîngîieri pe spate. Femeile își dădeau cu pumnii în cap și scoteau țipete ascuțite, veneau încoace. Allegra alergă din nou la balcon.

— Madame Ariagni, închideți ușa ! Intrați în casă, pentru Dumnezeu !

Se făcu tăcere. Yunes apăru deodată sub balconul lor. Ridica pe Nabulion în brațe. Capul copilului atîrna la fel ca și picioarele. O dîră roșie îi cresta pîntecele. Tatăl copilului privea în sus.

— *Om-Mehali*, privește ce-au făcut cu copilul meu!

Umerii uriașului se zguduiau din cauza hohotelor de plîns.

— Copilul, strigă Ariagni, și se apucă cu mîinile de cap.

Intră în casă: „S-a dus copilul", strigă ea privindu-se în oglindă și smulgîndu-și părul. Fugi pe scări, își pierdu papucii din picioare, îi luă în mînă și așa, desculță, coborî la intrare. Lumina străzii o orbi. Aruncă jos papucii, căznindu-se să-i pună.

— Copilul!

— Băiatul tău e cu bicicleta, îi zise o femeie.

Ariagni se năpusti, strigînd cu glas răgușit:

— Copilul! Vai, vai, i-au înnegrit inimioara! Sărmane Yunes!

Alerga. Oamenii îi făceau loc să treacă. Mama copilului îi susținea căpșorul în mîini și mergeau așa. Ariagni își puse mîna pe umărul lui Yunes și mergea și ea împreună cu ei. El parcă înțelesese, se gîrbovi brusc și începu din nou să plîngă. În fața subsolului lor, dădu copilul mamei, îi spuse Ariagnei să coboare și ea, iar el se postă pe prag ca să-l păzească.

— Plecați de-aici! Nu vi-l dau! Unde e polițaiul ăla să-l fac bucăți?

Femeile se puseră pe bocit. Ulicioara era ticsită de lume; dacă ai fi aruncat un ac n-ar fi căzut pe jos. Yunes se lupta cu imamul și nu-l lăsa să coboare în subsol. Lumea îi blestema pe vizitiu și pe stăpînul lui.

— Englezii l-au pus, zise Yunes. Știu bine. Mi-a spus careva dintre ai lor.

— Blestemați să fie, nu s-au săturat încă de-atîta sînge!

Mama copilului stătea aplecată deasupra rogojinei privindu-l și neștiind cum să înceapă. Ariagni se așeză într-un colț și-și dădu drumul la durere.

— Doamnă... îi strigă doctorul de la ferestruică.

— Copilul a murit, îi zise ea apropiindu-se. Nu-i nevoie de dumneavoastră.

— Știu, dar va trebui să ni-l dea. Așa spune legea.

— N-o să ți-l dea. Consideră c-ar fi păcat. Mai bine plecați înainte de-a vă vedea. E în stare să facă moarte de om.

— M-a văzut și n-a zis nimic. Vorbiți-i și dumneavoastră.

— Lăsați-l în pace, cu durerea lui. Lăsați-ne să îngropăm copilul în liniște, ca oamenii. Nu-i nevoie de prea mult ca să se întîmple altă nenorocire. Nu vă dați seama ?

— Adevărat. Spuneți-i că voi scrie în procesul-verbal că atunci cînd l-a luat de la farmacie, copilul mai trăia încă. Dacă va fi întrebat, să spună c-a murit aici, acasă. O să le spun eu celor de la primul-ajutor, sînt cunoscuți de-ai mei.

— Vă mulțumim, doctore, îi zise Ariagni.

— Știți, vorbele lui pot să-l bage în belea.

— Lăsați-l în pace, doctore. Durerea lui e mare.

— În privința vizitiului, e sigur. L-a văzut farmacistul. A tras brusc de hățuri și imediat a dat trăsura înapoi. L-a strivit cu roțile. În trăsură era fetița pașei, care a leșinat.

— E o ceartă veche. A făcut-o ca să se răzbune...

— Poate. Deși... Doctor Richards mi-a povestit ceva...

— Mai bine nu spuneți. E părinte și poate face o nebunie.

— Cum credeți, doamnă...

Ariagni priveghe mortul împreună cu celelalte femei. Subsolul era neîncăpător și se gîndiră să urce pe terasă, dar ar fi putut să se prăbușească sub atîta greutate. De-aceea se așezară de-o parte și de alta a uliței. După puțin nu mai fu loc să treacă nimeni, și trecătorii trebuiau să sară peste trupurile lor strîngîndu-și galabia, în timp ce ele plecau capul ghemuindu-se una în alta. Cînd sosi femeia care trebuia să spele mortul și începuseră să

care apa caldă, îi dădură Ariagnei să înțeleagă că prezența ei nu era de dorit. Ieși și se duse într-un colț, așezîndu-se împreună cu vecinele, legănîndu-și trupul și murmurînd încet. Femeile strigau : „*Tolbah,* unde ești, sufletelule ?“ Maică-sa uita cele întîmplate și striga : „Nabulion, puiul meu de leu !“ „Vai, vai !“ boceau femeile înfășurate în melayele lor negre și vaietele melodioase sfîșiau inima Ariagnei. Veni Nikos, cu ochii umflați de plîns ca să-i amintească că lăsase acasă ușa deschisă. Bine că nu intraseră hoții ! Ce se va întîmpla acum ? Copilul se străduia să vorbească liniștit, dar plînsul îl îneca. Îl trimiseseră surorile lui s-o cheme acasă. Dar ea îl împinse cu brațul, gonindu-l.

Se luminase de ziuă cînd se ridică să plece acasă. Trebuia să îmbrace ceva negru, ca să poată merge la cimitir. De-atîta oboseală, picioarele îi tremurau, încheieturile o durea de-atîta stat pe pămîntul umed. Nikos dormea, dar Dionysis și gemenele, în cămăși de noapte, ședeau în jurul mesei. Fetele îi făcuseră ceaiul de tei. O privea încruntat, cu ochi tulburi, din cauza nopții pierdute la cărți, și credea c-o sperie.

— Uite-o și pe sora de caritate, zise el batjocoritor.

Ariagni nu răspunse. Intră în dormitor și deschise dulapul. Știa că avea o fustă neagră, de la un taior, dar ce bluză să pună ?

— Ce tot scotocești acolo, mamă, întrebă Urania din cealaltă odaie. De ce nu te culci odată, să ne putem odihni și noi ?

— Parcă aveai o bluză gri, unde-i ?

— Ce nevoie ai de ea tocmai acum ?

— Pentru cimitir...

Stătea în fața lor și-i privea pe fiecare în parte.

— Mamă, nu te gîndești la scandal, se repezi la ea Kalliopi.

— Îți interzic, strigă și Dionysis cu glas pițigăiat, bătînd cu pumnul în masă.

Ariagni dădu din umeri, ca și cum ar fi spus „puțin îmi pasă“, și se făcu că n-aude.

— Auzi, domnule, la cimitir! Dar tu ai întrecut orice măsură!

De ce să nu întreacă orice măsură măcar o singură dată? De ce să nu-i spună tot ce are pe suflet în fața fetelor, în fața băiatului care s-a deșteptat din cauza strigătelor lui? Să-i spună că „omul tău" nu e cel cu care te culci pentru că așa scrie în actele de la Patriarhie, ci cel pe care-l simți mai aproape de inima ta atîta amar de vreme?

— Ascultă, Dionysis, pînă acum am tăcut. Dar ferească Dumnezeu să deschid gura, că nu știu ce-o să se întîmple! O să mă duc la cimitir, pentru că e datoria mea. Dacă nu-ți place, n-ai decît să divorțezi. Mă tocmesc slujnică la cineva și tot o să mănînc o pîine mai dulce decît cu tine.

— Ce divorț, aiurezi, spuse bărbatul luîndu-și drept martori fetele. Ți-ai pierdut mințile, cucoană!

— Să zicem că mi-am pierdut mințile! Și tu de ce nu spui nimic? rosti ea adresîndu-se Uraniei. Nu el te-a dus în brațe, alergînd cît putea de repede, la farmacie? Știi că băiețelul lui și-a dat sufletul pe-aceeași canapea pe care ai zăcut și tu? Același medic l-a văzut și pe el. Crezi că uită lucrul ăsta cu toată nenorocirea care s-a abătut asupra lui? Și chiar dacă uită el, eu nu pot să uit. Și dacă taică-tău nu-i de acord, cu-atît mai rău.

— Dar gîndește-te la ce va spune lumea, o rugă Kalliopi.

— Ce-mi pasă mie de vorbele oamenilor, ființă nerecunoscătoare ce ești! Crezi că-i mare lucru de capul nostru? Eram o slujnicuță cînd m-a luat taică-tău de nevastă. Slujnică am rămas, și el la fel, un chelner, acolo... Ai uitat unde te-ai născut? Ai uitat în ce duhoare și în ce noroaie ai crescut? Și-acum mai sînt atentă unde calc, să nu-mi rup piciorul în dușumeaua găurită, deși de șapte ani stăm într-o casă cu podea de lespezi.

Urania și Nikos plîngeau. Dionysis spuse „du-te dracului", împinse ceaiul de tei cît colo și începu să-și răsucească nervos mustața. Tăcură. Ariagni stinse lumina.

Afară era ziuă. Spuse lui Nikos să se culce, dar copilul nu-i dădu ascultare.

— Și-o să treceți strada să vă vadă tot cartierul? întrebă Kalliopi.

— Vai, cît de departe sîntem una de alta, fata mea! E rușine să-mi fac datoria de om, și nu era rușine cînd îi furam pe băcan, pe brutar și pe zarzavagiu, ca să vă cresc pe voi...

— Să nu te audă cineva, mamă, c-o să te creadă!

— E nebună, nu v-am spus eu că-i nebună, mormăia Dionysis.

Urania intrase în odaia ei și după puțin ieși cu o bluză mov în mînă.

— E bună asta, mamă?

— Slavă Domnului, e bună, zise Ariagni.

— Să-ți dau bani cel puțin să te duci cu taxiul, spuse Kalliopi. Cimitirul lor e la dracu-n praznic! O să-ți iasă sufletul pînă acolo. Tu, în orice caz, datoria o să ți-o faci.

— N-ai înțeles nimic, fata mea, îi spuse Ariagni și începu să se îmbrace în fața copilului.

Găsi pantofii negri, cu tocuri jupuite, găsi și un batic cenușiu cu care se legă la cap. Era gata de plecare.

— Stai puțin, mamă, vin și eu cu tine, îi zise Urania.

— Și eu, și eu, zise Nikos și fugi să se îmbrace.

Se opri și așteptă, stînd cu spatele spre învinșii care tăceau.

Ajunseră tocmai cînd apăru tîmplarul, purtînd sicriașul de lemn. Țipetele mamei și vaietele femeilor se întețiră. Nikos se strecură în grupul său; copiii stăteau de-o parte, privind împietriți. Ariagni nu îndrăzni să se așeze pe jos, pentru că s-ar fi așezat și Urania. Îi spuse să stea rezemată cu spatele de perete și să aștepte să vadă ce se întîmplă. Yunes, cu bărbații, se afla mai într-o parte. I se spunea ceva și el asculta de parcă i-ar

fi fost somn, și dădea mereu din cap. Un soldat ras în cap și cu bocancii lustruiți se desprinse din mulțime și veni lîngă Ariagni. Îi dădu mîna.

— *Om-Mehali,* nu mă mai cunoști ?

— Că bine zici ! Apoi, întorcîndu-se spre Urania : E Hasan, fiul lui Yunes. Îți mai aduci aminte de el ?

— Nu, zise fata, și roși.

Cu ani în urmă i se plînsese că ori de cîte ori acest Hasan o întîlnea singură în ulicioară, își ridica indecent galabia.

— Ce nenorocire, fiule. Ai făcut bine c-ai venit. Dar ceilalți frați ai tăi unde sînt ?

— N-a mai venit nimeni. Nici nu știm unde locuiesc, ca să-i chemăm.

— Tu ești al patrulea ?

— Numărul cinci, spuse Hasan și privi în pămînt, pentru că-i venea să zîmbească.

— Ai făcut bine, spuse din nou Ariagni. E o mîngîiere pentru biata maică-ta.

— Mie mi-e teamă pentru Yunes, spuse soldatul. Îl iubea mult...

Femeia care spălase mortul îi cerea lui Yunes un șal roșu sau un fes ca să-l pună la capul sicriului. Bărbatul îi spusese să aștepte puțin și coborî în casă. Jos, mama se bătea cu pumnii în cap și scotea țipete sfîșietoare. Îi luau copilul din casă. Toți se ridicară în picioare. Băieții fugiră în față : ei aveau să deschidă cortegiul, cîntînd imnuri religioase. După ei veneau imamul, Hasan și ceilalți bărbați. Apoi băieții care îl trimiseseră pe Nikos lîngă maică-sa. Bolbol ținea în mînă o carte înfășurată într-o batistă. Era singurul din grupul lor care mergea la școală. Apăru și Yunes, cu sicriul. La capul lui pusese un tricorn de carnaval, făcut din carton. Tricornul, camera peticită de cauciuc și o teacă de baionetă ruginită de pe vremea primului război mondial constituiau uniforma de paradă pe care o îmbrăca copilul la zile mari, ca să-și justifice porecla. Yunes ridică sicriul pe cap și porni. În spatele lui se năpusti mama,

ţinînd o basma vînătă pe spate şi strigînd numele băiatului. Ariagni se amestecă şi ea printre celelalte femei, împingînd-o pe Urania şi luîndu-l pe Nikos de mînă. Înainte de-a ieşi pe stradă, mama văzu o băltoacă cu noroi mucegăit. Se lăsă în genunchi, luă noroiul în palme şi începu să-şi mînjească faţa şi capul. Celelalte femei o traseră de-acolo, altele însă făcură la fel.

Cortegiul ieşi pe stradă şi se îndreptă spre cartierul de sus. Ferestrele Ariagnei erau închise. La celelalte case, vecinele ieşiseră în balcoane. Ariagni nu-şi ridică capul să vadă dacă Allegra e pe balcon. În dreptul locuinţei domnului Robert, căni şi farfurii începură să fie sparte în spatele cortegiului. Cîntările tărăgănate, glasurile piţigăiate ale copiilor şi ţipetele femeilor cu basmale vineţii alcătuiau o pădure sălbatică, tînguitoare, de braţe ridicate, care se îndepărta repede, fugărită parcă de zgomotul vaselor sparte. Iată şi băcănia lui Kaculidis, era deschisă. Nikos mergea alături de maică-sa, cu capul sus. Urcau întruna, acum urmau să cotească spre capătul liniei de tramvai din Dawawin. Atunci s-a schimbat ordinea. Yunes veni şi el în faţă, alături de ceilalţi băieţi, purtînd sicriul pe cap. Iuţi pasul. Era mult de mers pînă la cimitirul Sayeda Zeinab.

Treceau acum prin cartiere arabe. Nici o pălărie, nici o firmă europeană. O lume liniştită, domoală, blîndă. Conacuri vechi, cafenele spaţioase, arbori bătrîni şi stufoşi, mici fîntîni votive. S-ar fi putut spune că acolo unde ne amestecăm noi, grecii, nu aducem oamenilor decît o viaţă febrilă şi zbuciumată. Yunes însă se grăbea, nu arăta deloc ostenit, în timp ce cortegiul din spatele lui se tot rărea. Femeile gîfîiau, nu mai aveau putere să bocească şi să ţipe. Ariagni şi copiii ei rezistau încă bine. Oamenii din aceste cartiere se mirau că-i vedeau printre ceilalţi, dar nu spuneau nimic. Şi mai mult încă îi mira tricornul.

După aceea casele se rărire; mergeau acum pe un drum de ţară, şi soarele fierbinte era neîndurător. Yunes

mergea înainte, cu sicriul pe cap. „Mi-e sete", suspină Nikos. „Mai rabdă puțin", îi zise Ariagni, strîngînd degetele sale asudate. O ardeau pantofii și din clipă în clipă se aștepta să i se desprindă tocul sau pingeaua. Din fericire, Yunes se gîndi să se oprească sub un sicomor, lîngă o mică fîntînă de marmură cu mozaicuri, închinată unui sfînt de-al lor. Lăsă jos mortul, luă vasul de aramă și bău. Femeile și bărbații care veneau în urmă își potoliră și ei setea și se așezară apoi în jurul mortului, la umbra sicomorului. Femeile bociră din nou, apoi Yunes luă sicriul pe cap și porni. Lumina soarelui era orbitoare. După puțin timp ajunseră la cimitir, îngropară la repezeală băiatul, și cu asta totul se termină. Dumnezeu să-l ierte! Bucuria întregului cartier, mîndria părintelui și a nenorocitei lui mame! Cutreiera pe jos, golaș, întregul Cairo, de parcă orașul ar fi fost al lui, de parcă întreaga lume ar fi fost a lui...

La întoarcere, îi dădură lui Hasan tricornul, și el nu știa cum să-l țină.

Trecură cîteva zile bune pînă ce Ariagni își reveni. Poate din cauza oboselii, poate din cauza mîhnirii. Mintea îi era tulbure, începea o treabă și apoi uita de ea. Primi trei scrisori deodată și trebuia să găsească timp și minte limpede ca să răspundă. „Am ajuns în Iad", scria Mihalis. Tot iad, scria și Kostis că-i viața lui pe un vas de război. Numai Stamatis trăia ca-n sînul lui Avraam, „în țara diamantelor"; se învîrtise să fie trimis acolo cu alți băieți din aviație, chipurile pentru instrucție suplimentară. „Femeile din Johannesburg — scria el — sînt blonde și înalte. Lumea de-aici știe să trăiască. În ceea ce-i privește pe indigeni: la grajd." Îi scria în felul ăsta ca s-o monteze, dar o să-i răspundă ea așa cum merita, îndată ce-avea să găsească timp.

O casă care gemea de oameni și pe care războiul o golise. Nu avea să mai fie niciodată ca înainte. Kalliopi făcea mereu aluzii că se va căsători cu un coleg, iar Urania se întreba dacă mai era cazul să stea cu ei. Stamatis era mai greu de căpătuit, dar Kostis avea să se

căsătorească repede — el fusese întotdeauna un băiat serios. Desigur, Mihalis avea să plece în Grecia ca să continue treaba pe care o începuseră. Nu-i era de-ajuns amețeala care o chinuia și, colac peste pupăză, începură să duhnească și grajdurile pașei, blestemat fie cu tot neamul lui! Avea să rămînă singură să-l crească pe Nikos și să-l îngrijească pe Dionysis la bătrînețe. Și bani, de unde? Pe strada cu moscheea zilele frumoase se sfîrșiseră.

La Raqqa, în Mesopotamia — scria Mihalis — pe celălalt mal al Eufratului. După un marș în cursul căruia erau cît pe-aci să-și lase oasele. Așa cum spune proverbul, de la Scylla la Charybda; se potrivea aici. Din pustiu în stepă. O întindere nesfîrșită, ca o mare galben-cenușie, cît vezi cu ochii numai iarbă înaltă ca trestia, de doi metri. Și plină de șopîrle, ca niște mici crocodili, de șerpi veninoși, de scolopendre, de scorpioni mari ca niște șoricei, de păianjeni păroși. „Au mușcat mulți băieți de-ai noștri, și se pare că durerea este insuportabilă. Rana pe care o face mușcătura lor miroase urît. Manos ne-a promis o masă pe cinste la restaurantul Porumbeii, dacă scăpăm cu viață din iadul ăsta și ne vom revedea la Cairo. Eufratul, *Kira mu* din Naxos, nu seamănă cu Nilul; nu vezi nici feluci, nici corăbii cu pînze, doar niște plute pe burdufuri umflate, în mijlocul cărora oamenii fac un cort, și așa coboară pe firul apei. Îi vedem cum trec de departe, și asta e singura noastră distracție. Fanis spune că trebuie să ne intre bine în cap semnificația acestui marș. Din încercare în încercare, așa se va desfășura de-acum încolo viața noastră, o luptă fără sfîrșit. Cînd să spunem că s-a terminat, o luăm iar de la capăt. Trebuie să ne intre asta bine în cap și să nu ne facem iluzii. Mergeți, nu stați, cum spune un alt prieten. Dar nu e nevoie să fim dăscăliți. Ne vom lupta, mamă, cu dinții și cu unghiile, pînă cînd se va face lumină." Pînă cînd se va face lumină! Bieții copii luptă, oamenii luptă, omenirea întreagă luptă pentru o zi mai luminoasă! Dar se ivește

un oarecare Hitler și sucește capul unor tineri ca Themistoclis, se ivește un oarecare mister Brown și-i prostește pe cei de soiul lui Dionysis, se ivește o oarecare Dora Mertakis și-i bagă sub fusta ei pe oameni ca Urîciosu. Și treaba se strică și e nevoie s-o iei iar de la capăt. Dar pînă cînd ?

Tocmai căuta hîrtie și cerneală cînd iată-l și pe Saltam. Era însoțit de o aschimodie plină de bube ; părea un nou venit.

— *Sayda ya Om-Mehali* [1], îi spune acesta.

Antipatic și la voce. Ce naiba i l-a mai adus și pe-ăsta ?

— Îl cheamă Mursi, dar noi îl strigăm Nabulion, zise Saltam.

Saltam proceda întotdeauna astfel. Nu era prost, îi plăcea să rînduiască lucrurile după cum îl tăia capul, fără să întrebe. Trebuia să-i dea afară. Mai întîi scrisoarea către Mihalis. Dacă vine omul, să fie gata. Avea atîtea lucruri să-i scrie ! Dar parcă numele acela al răposatului...

Copiii se și așezaseră pe lespezile antreului. Aschimodia amesteca un teanc de cartoane de țigări ca pe niște cărți de joc. Le aduse puțină mazăre sleită, fără untdelemn, și o bucată de pîine veche. În ultima vreme, fără să-și dea seama, îi prisosea mîncarea.

— Vizitiul a șters-o în satul lui, zise Saltam.

Iarăși același lucru, iarăși apăsarea aceea pe inimă și amețeala.

— Lasă-l pe vizitiu în plata Domnului ! Ai vreo poveste de spus ?

Aschimodia chipurile rîse, ca să-i facă pe plac ; Doamne cît era de antipatic !

Saltam începu să povestească despre o călătorie a lui Sinbad Marinarul în mările Engliterei ; corabia lui s-a

---

[1] Bună ziua, măicuță (arabă).

scufundat și el s-a pomenit într-o peșteră, în care oricine intra se tot învîrtea și nu știa pe unde să iasă. Și în peșteră locuia un monstru, o caracatiță cu clopoței care mînca oameni. Și fata lui Harun-al-Rașid îi dădu lui Sinbad un ghem cu ață...

— Mai bine șterge-o ? De unde naiba scotea poveștile lui schilodul ăsta ?

9 august 1962

Lector : MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

Bun de tipar : 11.11.1980. Coli de tipar : 17

Tiparul executat sub comanda nr. 43 la I.P. „Filaret", str. Fabrica de chibrituri nr. 9—11, București
Republica Socialistă România

stratis tsirkas
ORAȘE ÎN DERIVĂ
Roman istoric in măsura in care narează evenimente reale, trilogia Orașe în derivă dovedește deopotrivă calități de roman psihologic și de caracterei,nmănunchind o bogată experiență ale cărei ecouri sint exprimate prin glasul și comportamentul personajelor.

Vol. I,II,III, lei 24